

حق بالیف محفوظ ہے

حق موجود و مشہود
ذالک الکتاب لاریب فیہ

ارباب شریعت و طریقت را اثر اہ و اصحاب معرفت و حقیقت را
نوید سعادت باد کہ دریں زمان فیض اقتران کتاب مستطاب
لب الالباب احادیث و قرآن گلشن از بار ذوق و وجدان مخزن
اسرار توحید مسمی بہ مقابیس المجالس المعروف بہ

اشارات فریدی

حصہ چہارم

از ملفوظات قطب مدار غوث روزگار سلطان العارفين خلیفہ اللہ السموات
والارضین مرکز فلک الولایت والعرقان المتصرف فی الاکوان شرح المعرفت
قلب الحقیقت نور محض وجود بخت ذات مقدس حضور اقدس شہنشاہ
ملک تفرید و توحید حضرت خواجہ غلام فرید رضی اللہ تعالیٰ عنہ کرم جمع کردہ
خلیفہ باملکین بادشاہ ملک صدق و یقین حضرت مولانا محمد رکن الدین
قدس سرہ دست بفرمان ہدایت بنیان ستارگان کا ملین جیتہ الواصلین مورد
انوار نامتناہی مظہر اللہ الاحد حضرت خواجہ فیض احمد رواد اللہ تعالیٰ بآبادہ
الموید سجادہ نشین دام فیضہ و متع اللہ الناس بطول بقائہ بحسن توجہ
جناب مستطاب مولانا حکیم صالح محمد صاحب جنیدی فریدی مہتمم اعظم
گلزار فریدیہ ساکن ملتان شریف سلمہ ربہ

مطبع رفیق ماہکھا کراچی ۱۳۴۶ھ
درجہ مائت و شصت و شش

ناپک چراگان غلام قادر قریشی عباسی کاتب اندرون نوارید و ازہ کوچہ لکھنؤ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اجازت نامہ واسطے طبع کرانے ملفوظ شریف متجانب حضور مجاہدہ نشین
صاحب چاچران شریف سعادت ارادت شرافت نقش مولوی صالح محمد ولد
مولوی محمد حسین صاحب سلمہ ربہ بعد ادعیات برآمدگی حاجات آنکہ حسب
استدعا آن ارادت مند حق تالیف و تصنیف ملفوظ شریف مقابلس المجالس
جلد چہارم و پنجم حضور غریب نواز قبلہ عالمیان خواجہ غلام فرید صاحب قدس
سرہ العزیز بر شام بخشیدہ اجازت طبع دادہ شد و طبع کنانیدہ بالشاہ نفع
عظیم خلق الدار رسانند۔ فقط۔

الراقم فقیر فیض احمد مجاہدہ نشین چاچران شریف

حق موجود

الحمد لله الذي نور زجاج القلوب بمصابيح الأرواح وضوعها
 في قناديل الأشباح والصلوة الصريحة والسلام الصراح على
 سيد الرسل محمد بن المصطفى العربي بلا عين مادام الصبح و
 المرواح وعلى آله واصحابه الذين كانوا جهميين من المبرئين و
 كانوا من أهل الصلاح والفلاح فمن سبهم وطعنهم باللسان
 كالرماح فمسحه الله وأبدله بصورة الفرد والرياح اللهم
 صل وسلم على سائر أنبيائك وأوليائك خصوصاً على شيخنا
 الفرد الوفيم والغوث الأعظم مرشدنا ايضاح صاحب العطا
 والسماح اللهم من حقر شأنه وانكر عرفانه وما تادب معه
 بل اهانه بطماح فخذاه في هذه الجناح وذلك بأنواع النكال
 والطلاح ايا بعد از حمد و صلوة ميگويد بنده نیاز آئین اعنی دکن الدین
 پر از سونگی چشتی ثبتہ اللہ تعالیٰ علی الصدق والیقین کہ از اینجا حصہ
 چہارم از اشارات فریدی المعروف بہ مقابلہ میں المجالس کہ شامل است

معارف و حقائق را و متناول است اسرار و دقائق را از ملفوظات معرفت
بیان و از کلمات وحی ترجمان شیخ المشائخ سلطان الاصفیاء برمان الاولیاء
مرکز دائره وجود مطلق نقطه مدار تجلیات حق و ارباب اسرار نبوت خاتم النبیین محبوب
رب العالمین قطب الارشاد سیدنا مولانا شیخنا مرشدنا حضور حضرت وحید در
توحید خواجہ غلام فرید البقاہ اللہ تعالیٰ ببقائہ و لفحنہ و ایاکم ببقائہ و خیر
تحریری آید و من اللہ التوفیق و هو خیر الرقیق مقبوس اول بوقت مغرب
شب پنجشنبہ بتاریخ بیست و پنجم از ماہ ربیع الثانی سال سیزده سد و پانزدہم
ہجری دولت پانہوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادت بی بہتر ازین نیست
میسر گردید حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ ببقائہ و لفحنہ و ایاکم ببقائہ بطرف
این بندہ راقم الحروف متوجہ شدہ فرمودند خیرست دست بستہ نیاز بجا آوردم و دعا
گفتم انگاہ فرمودند از کجائی آمی عر عنکر دم کہ از غریب خانہ می آیم پس احوال
خانگی این بندہ از ہر قسم استفسار نمودند یک بیک سرگزشت را گذارش کردم بعد
از ان در مجلس ہمایوں گفتار در قوم پرہا رافتاد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ
ببقائہ فرمودند کہ این پرہا ران را کہ در آنہا رکن الدین می نشیند کلان پرہا ر
میخوانیم و آن پرہا ران را کہ نزدیک ظاہر مقام می نشیند خورد پرہا ر میگوئیم
انگاہ فرمودند کہ حضرت صاحب نار و والہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ ہم پرہا ر ہستند
بعد از ان حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ ازین بندہ راقم پرسیدند کہ تو نیز پرہا ر ہستی
عرض کردم آری پس حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ تبسم نمودند و بحال لطف فرمودند
کہ تو بخشیدہ شدی روی نیاز بر زمین آوردیم و آہن گفتم انگاہ فرمودند کہ قول حضور
حضرت قبلہ عالم ہماروی است رضی اللہ عنہ کہ ہمہ قوم پرہا ر بخشیدہ شدہ است
عرض کردم کہ قبلہ این قصہ چگونہ است حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بابتہام فرمودند

کہ چوں حضرت صاحب نار و والہ رضی اللہ عنہ صاحبزادہ میناں حافظ محمد فرزند خود
را شادی کردند پس حضور حضرت شیخ المشرق والمغرب قبلہ عالم خواجہ نور محمد
ہماروی رضی اللہ عنہ معہ جمیع خلفاء راشدین واصحاب کمیلین خود رضی اللہ تعالیٰ عنہم
در مجلس آل شادی قدم فیض لزوم آوردند و رونق افزاشتند و ہر گاہ وقت طعام
دادن شد پس حضرت صاحب نار و والہ رضی اللہ عنہ چادر بر کمر بستہ طعام را برداشتہ
بجنتاب حضرت قبلہ عالم رضا حاضر آوردند پس حضرت قبلہ عالم بغایت مسرور شدہ فرمودند
کہ خدا تعالیٰ از برای یک شخص ہمہ قوم پرہار را بخشیدہ است بعد از آل ایں بندہ راقم
المحروف عرض کرد کہ قبایہ مراد آل یک شخص کدام است حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ
فرمودند کہ حضرت صاحب نار و والہ اند رضی اللہ عنہ مقبوس دوم بوقت مغرب
شب جمعہ بیست و ششم از ماہ ربیع الثانی سال سیزدہ صد و پانزدہم ہجری المقدس
ہجری المقدس دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس کہ سعادت و عبادتی بہتر
از ایں نیست حاصل گشت حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ ببقائہم و نفعنا و ایاکم ببقائہم نماز
مغرب را ادا کردہ وظیفہ میخواندند و مہمذا گاہ گاہ بحضور مجلس ہم حکایات میکردند
چون موسم ماہ اسوٰں بود سخن دریں افتاد کہ روزانہ گرمی آفتاب بشدت تمام می باشد
و شبانہ شبنم و برد و ت بکثرت می افتد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ ببقائہم فرمودند کہ
اسوٰں اس گہن تا گور خر چہان بہن آنگاہ فرمودند کہ معنی فقرہ ثانی معروف
است واسوٰں اس گہن چہ معنی دارد ہمہ حضار مجلس فکر کردند و حرفی زدند مگر از
کسے ایں عقدہ حل نشدہ آخر حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ اس گہن ہر دو
لفظ از لغت بجاشہ رت پس اس بمعنی آفتاب و گرمی آفتاب است و گہن مراد
کٹھن است و کٹھن بمعنی دشوار و سخت تر است آنگاہ فرمودند کہ معنی مثال مذکور
ایچنین است کہ در ماہ اسوٰں آفتاب سخت ترست یا گرمی آفتاب سخت ترست

بہ نسبت دیگر ماہ ہا تا انگاہ گور خور سایہ می نشیند و پیدا است کہ گور خور از گرمی آفتاب
 پروانی نمیدارد و تمام سال در سایہ پناہ نمی برد مگر در ماہ اسون گرمی آفتاب آبخناں
 نیز و گرم است کہ گور خور نیز تاب گرمی این ماہ نداشته مغلوب گشتہ زیر سایہ درختاں
 جاگزین می شود بعد ازاں فرمودند کہ اسون ماہ ولالا ڈینہاں وھیکے راتیں پالا
 انگاہ فرمودند کہ لفظ ولالا در اصل وللا بکسر واء و فتح لام اول و لام ثانی مفتوح
 مشد و کہ بر عایت لفظ پالا ولالا کر دند پس ولالا و وللا بمعنی بی قانونہ است
 انگاہ فرمودند کہ معنی مثال بدیں طور خواهد بود کہ ماہ اسون بے قانونہ است کہ در
 روز ہا حرارت گرمی آفتاب از حد زائد می باشد در وی و در شب ہا شبنم
 نیز بے اندازہ می بارد و این از بے قانونگی اوست زیرا کہ مقتضائی گرمی آفتاب
 آنست کہ در شب سردی و شبنم نباشد و حال آنکہ دریں ماہ با وجود گرمی سردی
 ہم می بارد و مقتضائی سردی آنست کہ در روز گرمی نباشد و حال آنکہ دریں
 ماہ در روز گرمی ضرور می تابد بعد ازاں یکی از حضار مجلس عرض کرد کہ در لغت
 پنجابی ہم بسیار الفاظ از لغت بھاشہ آمیختہ شدہ می باشد حضور خواجہ البقاہ الشہ
 تعالیٰ بہ بقائہ فرمودند کہ اصل و بن ہمہ لغات ہندیہ لغت بھاشہ است و دیگر
 جملہ لغات ہندیہ از ال برآمدہ اند و آنچه دریں دو مقبوس نوشتہ شد احتضار
 آن زمان است کہ حضور خواجہ البقاہ الشہ تعالیٰ در خانپور بر نیگلہ سرکاری
 اقامت پذیر بودند مقبوس سوم بوقت عشا شب جمعہ بتاریخ سوم از ماہ
 جمادی الاولی سال سیزدہ صد پانزدہم ہجری المقدس دولت پابوس دربار
 حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادت بہتر ازین نیست میسر گردید حضور خواجہ
 البقاہ الشہ تعالیٰ بہ بقائہ و نفعنا وایاکم بلقائہ اندک عارضہ تکلیف گرانی
 معده داشتند از ال سبب دروازہ بند شدہ بود مجال اندرون رفتن کتے را

نبود و در بان بردار ایستاده بود هر کس را از کہ و مہ باز می گردانید و اندر ول رفتن نبیاد
 نگرایں بندہ راقم الحروف بسبب کمال شوق و غلبہ محبت کہ بحضور اقدس غوث روزگار
 مبادشت بنوعی اندر ول برفت و مشرف بخدمت جناب پاک ان حضور گشت حضور
 خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بقائہ بر پلنگ نشسته اند و چند کسان از خدام خواص گرداگرد
 پلنگ بر گھم نشسته اند و حضرت قطب الموحیدین خواجہ محمد بخش رضی فرزند و بلند حضور
 خواجہ ادامہ اللہ تعالیٰ بدوامہ نشیگاہ حضور نزد یک پلنگ نشسته اند تا آنکہ دست
 و آرنج بر پلنگ نہادہ بودند و یک خادم چراغ را برداشته بود و حضور خواجہ
 البقاہ اللہ تعالیٰ بقائہ مناقب فخریہ را بر شمع آل چراغ میخواندند و ترجمہ
 ساختہ می شنوایند و حضرت قطب الموحیدین ادامہ اللہ تعالیٰ سماع میکردند
 ہما وقت ازاں کتاب این نقل بیان فرمودند کہ چوں حضرت قبلہ مولانا فخر المللہ
 والدین محمد رضی اللہ تعالیٰ عنہ از اورنگ آباد شریف بحضرت دہلی تشریف فرما
 شدند پس در اثنا طریق روزی در معبد و مندر ہنود فرود آمدند و آنجا یک
 ہندو زنی بود تا بینا شدہ کہ ہمیشہ پیش بت سجدہ میکرد و دعائی خواست کہ چشمان
 من بینا شوند آخر یک روز پیش از قدر و م فیض از دم حضرت مولانا صاحب
 رضی اللہ تعالیٰ عنہ آن عورت پیش بت حسب دستور زاری کردہ دعائے
 بینائی بخواست بقدرت خدایتعالیٰ آل بت متکلم شد و گفت کہ فرود افلاں
 وقت دریں معبد مرا تے یک مسافر بفلان شکل و شبابت مولانا فخر الدین
 نامی نزل فرمایند کہ حضرت او شان بادشاہ عالم و عالمیان اند و محبوب بارگاہ
 الوہیت اند این بینائی و روشنائی چشم تو از دست شفا آن ذات پاک حاصل
 خواہد شد پس ہر گاہ حضور حضرت قبلہ مولانا صاحب رضی در آن مندر صر فرود آمدند
 ہماں زن بیامد و از ہر کس می پرسید کہ از میان شما حضرت مولانا فخر الدین کدام

است گفتند اینست پیش حضرت مولانا صاحب آئینہ از بینائی خود سوال کرد
 حضرت قبلہ مولانا صاحب فرمودند کہ این نام و نشان من ترا کہ گفتہ است آن
 عورت تمام سرگذشت از کلام کردن بیت و نشان دادن او بیان کرد انگاہ حضرت
 قبلہ مولانا تبسم نمودہ فرمودند کہ این کار از نشان مقربان در گاہ الہیہ اولیاء اللہ
 است نہ از من کہ مردی سپاہی ہستم چہ خیزد مگر آن زن عجز و انکسار بسیار کرد
 و دامن فیض فیاض آنحضرت نگذاشت پس حضور حضرت مولانا دست حق پرست
 خود را بر پشیمان او گردانیدند فی الفور آن عورت نابینا بینا گشت و چشمان پر نور
 بینائی یافت بعد ازاں کتاب فخریتہ النظام را حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ
 بقاء خود بدولت کشادہ حضرت قطب الموحدین را دادند و فرمودند کہ ازینجا
 برخوان پس او نشان بر خواندند و حضور سماع فرمودند و در ہر مقام تبسم میسکندند
 و مسرور میشدند سُبْحَانَ اللّٰہِ سُبْحَانَ اللّٰہِ کہ چہ ربط و اتحاد و محبت است لبی
 در میان ذات مقدس حضور اقدس خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بقاء حضرت قطب الموحدین
 صاحبزادہ ادامہ اللہ تعالیٰ بودہ است آن وقت چنان می نمود کہ یکجاں در دو پیکر
 نور سریان کردہ است بعد ازاں سخن در معانی ابیات مشکل افتاد حضور خواجہ
 البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ معنی این بیت چیست بیت میخو اہم از خاؤ
 نمیخو اہم از خداؤ دیدن حبیب راؤ ندیدن رقیب راؤ ہتمہ حضار مجلس فکر کردند
 مگر کسے نتوانست معنی کردن پس حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ اگر
 معنی این بیت بر طریق لف نشر مرتب کردہ آید چنانچہ گفتہ شود کہ میخو اہم از خداؤ
 دیدن حبیب راؤ نمیخو اہم از خداؤ دیدن رقیب راہم درست نمی آید و اگر معنی
 بیت بہ طریق لف نشر غیر مرتب کردہ شود چنانچہ بگوئیم کہ میخو اہم از خداؤ دیدن
 رقیب راؤ نمیخو اہم از خداؤ دیدن حبیب را نیز راست نباشد ہنگامان زیادہ تر

حیران شدند اندرین اثنا حضرت قطب الموحیدین عرض کردند کہ قبلہ حضور معنی این بیت را بیان فرمایند حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ تبسم نمودند و فرمودند کہ معنی بیت سہل ترست و آن اینست کہ می خواہم از خدا دیدن حبیب را و ندیدن رقیب را و بجز این دو امر دیگر هیچ چیز را از خدا نمیخواہم یعنی این عبارت مفعول مخذوف نمیخواہم است بعد از آن فرمودند کہ معنی این بیت ہم مشکست بیت ز چشم بد رخ خوب تر خدا حافظ بود کہ در جملہ نکوی بجائی ما حافظ بود ہمہ حضار فکر نمودند مگر کسے را معنی نیابد پس حضرت قطب الموحیدین عرض کردند کہ قبلہ حضور خود بدولت بیان فرمایند پس حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ تبسم کردہ فرمودند کہ عقدہ در لفظ ما حافظ است و معنی این لفظ من حافظ است و اینچنین بسیارست کہ متکلم خود را بدین طور تعبیر کردہ میگوید و حافظ لقب تخلص شمس الدین شیرازیست کہ شاعری بود رفیع المرتبہ بعد از آن حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بقاء فرمودند کہ این بیت ا معنی کنید بیت صلاح کار کجا و من خراب کجا و بین لغات راہ کجاست کتاب کجا و ہمتہ حاضرین فکر کردند اما هیچکس بغور معنی بیت نرسید باز حضرت حضرت قطب الموحیدین عرض کردند کہ قبلہ سائیں حضور بیان فرمایند پس حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ اغلاق در لفظ تا بکجاست زیرا کہ کجا در آخر ہر دو مصرعہ ردیف است و قافیہ در مصرعہ اول بائی خراب است و در مصرعہ ثانیہ اگر بائی کجا را قافیہ مقرر کردہ شود پس راست نیابد و درست نباشد چرا کہ بائی خراب ساکن است و بائی کجا متحرک و در قواعد عروض اینچنین جائز نیست آنکاہ فرمود من میگویم کہ در اصل لفظ تا بکجاست پس اینوقت تا ب ہم مانند بائی خراب ساکن است قافیہ ہم درست شدہ است و معنی ہم راست گشتہ چہ تا ب بمعنی طاقت و توانائی است بعد از آن حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ لو اب

فتح یار خان و سعادت یار خان ہر دو برادران بودند و بعد از وفات پدر خود سعادت یار خان دستار بستہ بر تخت نشست مدتی برآمد کہ فتح یار خان بہ ارکان دولت صلاح کردہ سعادت یار خان برادر خود را قید کنانید در حبس دائمی دہانید و خود بر تخت نوابت نشست پس شاعری تاریخ جلوس فتح یار خان را دریں مصرعہ برآوردہ است
 مصرعہ دیدی کہ بیک چشم زدن ملک پدر یافت بگر اعدادش ہفتاد و یک و دوازده
 صد برمی آید و حال آنکہ تاریخ جلوس فتح یار خان در سن ۱۲۶۹ھ دوازده صد و شصت و نہ واقع شدہ است پس دو عدد زائد می شوند فکر کنید کہ چگو نہ تمام و درست شود پس ہزار فکر اندند مگر از اعدی کس این عقدہ حل نہ گردید پس حضرت قطب الموحیدین عرض کرد کہ قبلہ این را ہم حضور بیان فرمائید انگاہ حضور خواجہ البقاہ الشد تعالیٰ بقائم فرمودند کہ دریں مصرعہ نہ نکتہ است یکی آنکہ مراد از یک چشم حرف باء است کہ یک نقطہ دارد پس آنرا بیک چشم تعبیر کردہ گفتہ است دیدی کہ بیک چشم زدن ملک پدر یافت پس زدن بمعنی دور کردن و متروک ساختن و محو و خاک نمودن است و بہ دور کردن و متروک نمودن حرف باء و محو و خاک ساختن است آن تاریخ تخت نشینی فتح یار خان از آن مصرعہ تمام و درست میآید نکتہ دوم اینکہ چون سعادت یار خان بچشم بود از آل سبب شاعر گفتہ دیدی کہ بیک چشم زدن ملک پدر یافت نکتہ سیوم اینکہ چشم زدن بمعنی طرفۃ العین است و بر ہم زدن پلک چشم یعنی دیدی کہ بقدر فرصت یکبار بر ہم زدن پلک چشم ملک پدری یافت انگاہ فرمودند کہ این تاریخ نہایت عمدہ و عجیب است کہ چند اشارات را شاعر درین یک مصرعہ مندرج ساختہ است مقبوس چہ چہ ہارم بوقت چاشت روز یکشنبہ پنجشنبہ جمادی الاولیٰ سال سیزدہ صد و پانزدہم ہجری در کوٹ شریف در عین مجلس عرس مبارک حضرت مولانا فخر الملتہ والدین صاحب الوصال دولت پانہوس و زیارت حضرت قدس کہ عبادتی و سعادت بہتر ازین نیست حاصل گشت خلایق بشمار و صفویان صاحب وجد

و حال بسیار در صفہ شرقی جمع گردیدہ و قوالان چہار گروہ حاضر شدہ بودند یکی گروہ
 قوالان چاچڑان شریف دوم طائفہ شدانوی سیوم گروہ قوالان اجمیری چہارم میاں
 برکت علی پس ہر یک گروہ قوالان اشارت و ارشاد حضور حضرت خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ
 ببقائہ نوبت بنوبت می سرانیدند فی الجملہ امام بخش قوال این دو ہر طرہ انشا کرد و بولکان نال
 بھوریسان انگن اسے در چھوڑ نہ و لیسان بڑ توڑی کو جھی کلی بے عمل جیندیں تائیں قول
 پلیساں بڑ سہجون نام سڈایم تید ابیا کیرھا ہور وھریساں بڑ خوشدل ہو قبولیم تینوں
 جان نہ جان جلیساں بڑ حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ ما بریں ڈو ہرہ اندک گریہ شد
 بعد ازاں میاں برکت علی اس ابیات فارسی و ہندی بر خواند ایسات فخر دین آپ
 کو کین نام سے میں یاد کروں بوباپ ہیں پیر ہیں مرشد ہیں خدا ہیں کیا ہیں بڑ گھڑی ذات
 صفات کی سر سے دی اتار بڑ تن من دھن اور شان سب گر پر وارون وارنڈا اگر زناز
 تو دل خستہ و حزیں دارم بڑ بدیں خوشم کہ بتے چوتونازیں دارم بڑ مرا اگرچہ در دست
 غم فروختہ بڑ مہنوز داغ غلامیت برجیں دارم بڑ بریں ابیات حضور خواجہ بقاہ اللہ
 تعالیٰ رح گریہ بسیار شد و دیگر صوفیاں در وجد و رقص رست گشتند و در ہمہ مجال اس
 دستور حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ آن بودہ است کہ جملہ قوالان را حضور خواجہ بقاہ اللہ
 تعالیٰ و حضرت صاحبزادہ صاحب مشیت مشیت روپیہ یا عطا بخش می سازند بعد ازاں ختم
 خواندہ شد دعا خواستہ برخاستند باید و نشست کہ در مجلس اول روز و دوم روز
 حضرت قطب الموحدین ادامہ اللہ تعالیٰ بر ارشاد حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ ببقائہ
 حاضر می شدند کہ در طبع مبارک حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ اندکے تکلیف لاحق شدہ
 بود مقبوس بنجم بوقت عشاء شب جمعہ پنجم از ماہ محرم الحرام سال سیزدہ صد و شانزدہم
 ہجری المقدس دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتے و سعادتے بہتر ازین
 نیست حاصل شد حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ ببقائہ و نفعنا وایاکم ببقائہ نماز عشاء

بجماعت گزارده و سبجہ مبارک در دست حق پرست کرده بہ وظیفہ شغل شدند و چند
 کسان از حضار خواص حلقہ بستہ نشسته اند سخن در سیرت و خصال اولیاء اللہ رضا اہل
 کمال افتادہ بود اندرین اثناء یکے از حضار عرض کرد کہ قبلہ در بارہ تربیت میاں موسیٰ
 صاحب کہ کجا واقع است تحقیق کردم پس معلوم شد کہ در قریہ بنہرطاں واقع است
 پس حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ این میاں موسیٰ موچی است و شخصہ
 کامل است و مرید حضرت قبلہ سلطان الاولیاء رضی اللہ عنہ قبلہ سلطان الاولیاء
 وی دوختہ میداد بعد ازاں این بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ قبلہ در گڑھی اختیار خاں
 یک کفش مبارک حضور قبلہ سلطان الاولیاء رضی اللہ عنہ موجود است بندہ نیز درین ایام زیارت
 آن مشرف شدہ مگر بچہ طور آنجا رسیدہ است حضور فرمودند کہ مولوی عبدالرحمن بلادر مولوی
 محمد امین کہ مرید حضور قبلہ سلطان الاولیاء رضی اللہ عنہ است بطوری رسیدہ است بعد ازاں
 عرض کردم کہ قبلہ آن کفش مبارک نہایت سادہ است کہ محض برشتہ چرم دوختہ
 شدہ است حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ آری تمام لباس حضور سلطان الاولیاء
 ہمیشہ سادہ و بے تکلف می بود چنانچہ بر سر اشرف آنحضرت کلاہ قادری از جامہ جوئی
 و در بر آنحضرت پیرائے می پوشیدند کہ چاک گریبانش بر سینہ فیض آئینہ میبود و این پیراہن
 مبارک نیز سادہ از جامہ جوئی بودے و دیگر تہ بند سیاہ از جامہ جوئی یا شلوار تسلیہ
 می پوشیدند بعد ازاں فرمودند کہ چند موئے مبارک از مجاسن شریف حضور حضرت
 قبلہ سلطان الاولیاء رضی اللہ عنہ موجود اند اندرین اثناء این بندہ راقم الحروف عرض کرد
 کہ از دیگر آثار متبرکہ حضور قبلہ سلطان الاولیاء رضی اللہ عنہ چیز موجود است یا نہ فرمودند کہ
 فرغل آنحضرت نزد ما بود مگر من آنرا بخلیفہ میاں احمد یار دادہ بودم بعد ازاں فرمودند
 کہ نعلین شریفین حضرت محبوب الہی ہم نزد ما بودہ است مگر اکنون نزد مایک پازیب
 موجود است و دومی پازیب سائیں میاں ولایت شاہ صاحب رحم بردہ بود بعد ازاں

فرمودند کہ دو کورتہ متبرکہ حضرت قبلہ محبوب الہی نزد ما موجود اند بعد ازاں سخن در ذکر فقر و کمالیت حضرت ولایت علی شاہ صاحب سکنہ پنڈ سوڈھی والہ علاقہ فیروزپور کہ مرید و خلیفہ حضور حضرت قبلہ سلطان الاولیاء رضی اللہ عنہ است افتاد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بقاء فرمودند کہ ہمیں میاں غلام محمد قصوری میگوید کہ چون وقت وفات میاں ولایت علی شاہ صاحب قریب رسید من حاضر بودم عرض کردم کہ حضرت تمام عمر من دریں آرزو گذشتہ کہ مرید آنجناب شوم و ہمیشہ عرض میکردہ ام کہ مرا مرید فرمائید و خود بدولت اعراض میکردہ اند اکنون وقت آن صاحب قریب رسیدہ است باید کہ بندہ را مرید خود فرمائید پس ایشان فرمودند کہ تعلق ارادت تو بآن طرف چاہی ان شریف منقوض و مقدر است و وہی میگوید کہ من باز عرض کردم کہ یا حضرت کہ من می شنوم کہ آنجا در چاہی ان شریف حجاب و حراس و دربانان ہستند شخصی متعارف و آشنا را آمدن میدہند و غیرہ شناس را دور می سازند پس من مردی غریب و اجنبی ہستم مرا کہے بار خواہند داد و دیگر اینکه من فقیر و مسکین کسم زاد و راجلہ را ہم ندارم مسافت دور است چگونہ آنجا خواہم رسید پس شاہ صاحب موصوف فرمودند کہ خاطر جمع دار و تسلی کن کہ درینجا در قصور اتفاق خواہد افتاد چنانچہ کار تو ساختہ خواہد شد پس حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ آخر چنان شد کہ چوں من بعزم زیارت حضرت خواجہ بزرگ معین الملتہ والدین رضی اللہ تعالیٰ عنہ بہ اجمیر شریف روانہ شدم اتفاق گذر من از قصور افتاد و میان غلام محمد مذکور بیامد و در خانہ خود بہتر پس اورا مرید کردم مقبول ششم بوقت عصر روز جمعہ پنجم از ماہ محرم الحرام سال بسزودہ صد و شانزدہم ہجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست دست داد ہماں وقت حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بقاء منزل قرآن شریف خواندہ تا غ شہ اند و میان انگن دربان بیامد و عرض کرد کہ قبلہ یکے مولوی از ریاست جموں آمدہ است و بردروازہ قلعہ نشستہ است و عرض میکند کہ

بشوق زیارت آمده ام اکنون اگر اجازت باشد بیاید فرمودند آری بیاید پس وی
 بیامد و قدم بوسی حضور حاصل کرده نشست حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ از وی خیر و
 عافیت پرسیدہ گزشت آن ریاست پرسیدند وی ہرچہ میدانست گذارش کرد
 وانگاہ عرض نمود کہ از امرائی آن ریاست میاں لعل دین بسیار نیک و متدین بود حضور
 خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ بیشک او را خدا بخش کند وی شخص نیک بود بعد از ان این
 بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ آں میاں لعل دین کہ در اینجا بجانب حضور آمدہ بود و اعتقاد راسخ
 میداشت ہماں فوت شدہ است حضور فرمودند آری وی پارساں در اینجا نزد ما بیمار شدہ
 بود و آخر باین حالت بیماری از ما رخصت گرفتہ بخانہ روانہ شد و در لاہور فوت کردید
 بخانہ ہم نہ رسید ہماںجا مدفون شد بعد از ان فرمودند کہ این میاں لعل دین مرید شیخ
 کبیر است رضی اللہ عنہ این بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ شیخ کبیر یکدام شیخ
 بیعت میداد حضور فرمودند کہ بہ شیخ احمد کشمیری تار بلوہی میداد باز بندہ راقم الحروف
 عرض کرد کہ سلسلہ شیخ احمد یکدام است فرمودند کبیر و یہ است باز بندہ عرض کرد کہ
 شیخ احمد صاحب یکدام شیخ بیعت داشتہ اند حضور فرمودند با عم خود شیخ اکبر لادی
 باز عرض کرد کہ او شان ہم کبیر وی اند فرمودند آری ہم کبیر و لیست و ستادری
 مقبول ہستم بوقت چاشت روز شنبہ ششم از ماہ محرم سال سیزدہ صد و شانزہم
 ہجری المقدس حضرت میاں صاحب میاں فضل حق مہاروی منگھیروی و میاں بنی بخش صاحب
 سکنہ مہر لوالہ و میاں غلام محمد صاحب قصوری و این بندہ راقم الحروف یکجا نشست یک
 وظیفہ رانی نوشتیم و تصحیح می کردیم کہ خادمی از جناب حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ
 بیامد و گفت کہ حضور فرمودہ اند این چہار شخص بگو کہ زود تر بیایند کہ امر و مجلس عرس شریف
 حضرت شیخ شیوخ العالم خواجہ بخش کرست رضی اللہ عنہ پس و عنو کردہ بنفتم و در مجلس
 خانہ نشستیم قوالاں مولود شریف گفتن آغاز کردند اندرین اثنا حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ

ہم در مجلس سماع تشریف شریف آوردند حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ را و دیگر جمیع صاحبان را ذوق و گریہ از حد زائد روی داد مولود تشریف این بود و ہوا می مہ خوش لقا سلام علیک و آفتاب ہدی سلام علیک و انگاہ قوال این ڈوہڑہ انشا کرد پڑ بھلیاں بھاہ بھلیری سجنو اسان بریاں دی آس تالیاں پڑ توں ہیں مالک بریاں بھلیاں داتوں بن کون اساہاں پڑ قسم تید می دل چاہے تینوں توں بھی چاہ کڈاں پڑ خوشدل ہوسنگ بھلیاں دی گھت سچا سنگ اساہاں پڑ حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ را اینخان گریہ طاری شد کہ گاہی ندیدہ ام آواز بکا حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ در تمام مجلس سموع می شد اینچنین بکا و گریہ گاہی در مجلس نہ شدہ است و دیگر اہل سلوک نیز مدھوش عالم گریہ بودند بعد از ان قوالی این ڈوہڑہ انشا کرد و بزناز تید اتے نیاز میڈی ہن زائد شرح بیانون پڑ عشق تید یوچہ دلڑی ہوئی فارغ سوڈ زیا لون پڑ دستوں ساتی بھر کر پتھمے ساغر عرفانوں پڑ سید پر فرید لدھا تھیا فیض و ڈا سجانوں پڑ باز حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ را از سابق ہم زیادہ تر گریہ باواز بلند و رو نمود خلاصہ اینست کہ مجلس نہایت پُر ذوق بودہ است و حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ مشت مشت روپہ پر کردہ قوالاں را عطا می کردند آخر ختم خواندہ شد چون قاری آیت ماسکان محمد ابا احد بر خواند حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ ابھایین شریفین خود را بر سر و چشمان خود نہادند انگاہ دعا خواستند بعد از ان پتاسہ با ختم را رو بروئی خود تقسیم کنانیدند بعد از ان چنر سید پڑ شیرینی قیمتی مبلغ ۵۰۰ خریدہ پیش حضور آوردند فاتحہ خواندہ بروح اطہر حضرت گنجشکر بخشیدہ رو بروئی فات مبارک خویش تقسیم کنانیدند انگاہ برخاستند ماہمہ غلامان نیز برخاستہ بر وثاق خود باز آمدیم باید و النست کہ ختم عرس مبارک حضرت گنجشکر تباریح پنجم محرم بود مگر در طبع مبارک حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ قدری تکلیف بود از ان سبب آن روز مجلس عرس نکردند ہمیں تاریخ ششم کردند باید و النست کہ از اکابر شاخ پیران عظام

خوب یک مجلس سماع میفرمودند و طعام یا شیرینی نیز بار و اح او شان فاتحه داده تقسیم مینمودند
در عین مجلس یک قوالی آمد و سازی که آنرا طاووس میخوانند نواختن شروع کرد و حضور خواجہ
القاہ اللہ تعالیٰ بقیام فرمودند کہ این شکل طاووسی را دور کرده انگاہ بنواز و همچنان ہیئت
طاووسی را برکنده دور کرد و بعد از آن نواخت باید و التبت کہ در آداب مجلس دقیقه از
آداب سماع فرمیکند ایشانند چنانچہ پیران طریقت سلبتہ رفتہ اند از آن یکسر موئی تلافی
نیکردہ اند مقبوس **ہشتم** بوقت عشا شب یکشنبہ ہفتم از ماہ محرم سال سیزدہ صد و
شانزدہم ہجری المقدس دولت پائی بوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادت
بہتر ازین نیست میسر گردید حضور خواجہ القاہ اللہ تعالیٰ در وظیفہ عشا شاغل بودند و
بایچکس کلامی نیکردند حضور مجلس با ہم حکایات میکردند اندرین اثنا یک بندہ بیامد و
پیشگاہ حضور خواجہ القاہ اللہ تعالیٰ سجدہ کرد حضور خواجہ القاہ اللہ تعالیٰ او را بیچ نفرمودند
انگاہ دعا خواستند و برخواستہ فرض نماز عشا بہ جماعت گذاردند و دو رکعت سنت کہ
بعد از فریضہ واقع اند فرادنی ادا کردند و نیز با ما مگذارند **مقبوس نهم** بوقت ظہر
روز شنبہ بتاریخ نہم از ماہ محرم سال سیزدہ صد و شانزدہم ہجری المقدس دولت
پائی بوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادت بہتر ازین نیست میسر شد میان
نبی بخش صاحب سکنہ مہر لوالہ عرض کرد کہ قبلہ تعویذ برائے تسہیل ولادت عطا فرمائید انگاہ
این تعویذ خود نوشتہ بدادند ۸۶ یا خشنود بعد از آن شخصی عرض کرد کہ قبلہ این بندہ
سایک تعویذ عطا فرمائید کہ روزگار او حاصل شود حضور خواجہ القاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ
نماز بخواندہ باشی وی گفت آری باز حضور فرمودند اگر وظیفہ نوشتہ ترا بدہم بخوان
وی عرض کرد کہ آری خواہم خواند پس منور این نوشتہ او را بدادند کہ چون نماز فجر را خوانی
با سچ کس کلام نکنی و این وظیفہ را یکصد بار خواندہ دعا مطلب خود بخوای آن وظیفہ
اینست بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ۱۰ کَلْ هُوَ الْوَلَدُ الْاَبَدُ الْعَلِیُّ الْعَظِیْمُ ۱۱

یا قدیم یا قائم یا فرد یا وتر یا احد یا صمد مقبوس و دهم بوقت عشا شب چهار
شنبه دهم از ماه محرم سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پابوس و زیارت
حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بی بہتر ازین نیست دست واد نماز عشا بجماعت گذارند
بعد از فریضہ ہر کس دو رکعت سنت رواتب کہ بعد از مکتوبہ عشا است فرادی فرادی
بخواندہ است و حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بقیاتہ بامام گذاروند بی جہر قرأت بعد از ان
وتر نیز بامام گذاروند بی جہر قرأت بعد از نماز اندک وظیفہ خواندہ دعا خوانند بعد از ان
ایں بندہ راقم الحروف دست بستہ عرض کرد کہ قبلہ اگر درین شب عاشورا نماز نفل آمدہ باشد
بفرمایند تا بخوانیم فرمودند درین شب چہار رکعت نماز آمدہ است بعد از فاتحہ سورہ غلا
در ہر رکعت پنجہ بار و بعد از سلام کلمہ تجید بفتا و بار انگاہ دعا بخواند گناہاں پنجہ سال
گذشتہ و گناہاں پنجہ سال آیندہ او را بخشیدہ شوند بعد از ان فرمودند کہ اگر عمر دین نماز
گذارندہ اندک کوتاہ باشد گناہاں مادر و پدر او را بخشیدہ شوند پس ایں بندہ راقم الحروف
ہمدراں شب ایں نماز را گذارودہ است بعد از ان سر مبارک بحیب آوردہ خاموش شدند
ہر کس خاموش شدہ بنشست انگاہ سر مبارک را بالا آوردہ فرمودند کہ گویند کتاب
مراۃ العارفین از تصنیف حضرت امام حسین ست درین کتاب بیان مراتب تنزلات
و ظہور حق سبحانہ است و ایں ہم گفتہ اند کہ آنچہ من درین کتاب نوشتہ ام حاکمست کہ از پدر
عالیقدر خود حضرت علی اسد اللہ تعلیم کردہ و آموختہ ام بعد از ان حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ
ببقیاتہ فرمودند کہ اگر کسی بخنہ باشد پس گفتگو و بحث علما چہ است اندرین اثنا میان صاحب میان
فصلی حق صاحب منگبیری دست بستہ عرض کرد کہ قبلہ ایں کتاب تصنیف حضرت امام حسین
نہیستہ زیرا کہ ہنوز در آن زمان تدوین کتب نبود حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ ببقیاتہ
مسرور شدہ فرمودند کہ آری زمانہ تدوین کتب بعد از شائست چنانچہ در حال شیخ ابوسعید
خزاز نوشتہ اند کہ ایشان اشارت را بہ عبارت آوردہ اند و سخن در غناء و بقا گفتہ انگاہ

فرمودند کہ مدون تمام علم تصوف و توحید حضرت شیخ اکبر محی الدین ابن العربی ہستند مقبوس
 یازدہم بوقت چاشت روز چہار شنبہ بتاریخ دہم از ماہ محرم سال سیزدہ صد و شانز دہم ہجری
 المقدس دولت پائے بوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین
 نیست میسر گردید اندرین اثناء عزیز ی پوشاک نو پوشیدہ بیاد و نیازجا کردہ نشست
 پس حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ ببقائہ بسوئی او نظر کردہ فرمودند کہ آناں کہ ملایاں ہستند
 جامہ نو ہم پوشیدہ اند بعد از انکہ امروز پیش من پوشاک نیز آوردہ بودند مگر من نپوشیدہ ام
 برہیں پوشاک رنگیں اقتصار و اکتفا کردہ اشارہ کردہ پوشاکے کہ پوشیدہ بودند بعد از ان
 ایں بندہ راقم الحروف دست بستہ عرض کرد کہ قبہ شاید درین روز جامہ لمائی نو دیا پوشاک
 شستہ سفید شدہ ممنوع است حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ ببقائہ فرمودند کہ اگرچہ ایں روز
 متبرک است از زمانہ قدیم و پوشاک نو پوشیدن جائز است اما اولے پوشیدن است بعد از ان
 فرمودند کہ مولوی اکرام الدین نمبرہ شیخ عبدالحق دہلوی کہ کلاں محدث است وی از حوال حضرت
 امام حسن و حضرت امام حسین کتابی ساختہ است بنام آل کتاب سعادت الکونین فی بیان
 طنائل الحسنین داشتہ و دروی بسیار احادیث صحاح آوردہ است مع تحقیق طبع پس اندراں
 کتاب نوشتہ کہ در روز عاشورہ افضل آنست کہ لباس نو نپوشد بعد از ان فرمودند کہ صاحب ایں
 کتاب بدرجہ غایت محبت و دوست - اما میں شہید من و اہل بیت رسول خدا صلعم ست و ہمدران
 کتاب یک حدیث شریف بسیار صحیح آوردہ است کہ حضرت محمد مصطفیٰ احمد مجتبیٰ صلعم فرمودہ اند
 کہ سیکہ دوست دار و اہل بیت و آل مرا اگرچہ گناہاں تمام جہاں دروی باشند شفاعت
 او واجب است بر من در روز قیامت بعد از ان فرمودند کہ اگرچہ کتاب سعادت الکونین
 بیت و آل رسول خدا صلعم را بدرجہ کمال دوست میدار و دیگر عقیدہ شیعہ ووافض را باطل دانستہ
 و بدانگاشتہ رد کردہ است بعد از ان ایں بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ شیخ عبدالحق دہلوی جد
 بزرگوار وی نیز باہل بیت و آل رسول خدا صلعم کمال محبت میدارند حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ

آری محبت بیدارند مگر ما سب باطله و افق اوشان ہم رو کرده اند اندین اثنا میان نبی بخش سکنه مهر الواء عرض
کرد که قبله چون اہل سنت و جماعت محمد اہل بیت رسول خدا صلعم دوست بیدارند و روافص ہم دوست
بیدارند پس فرق میان این ہر دو گروہ چیست غایت آنکہ روافص از بعض امور مثل تعزیر ہر آوردن
و غیرہ گناہگار باشند حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ روافص بآن صاحبان کہ محبت
بیدارند باز همچون اوشان را سب میکنند و شتم میبرند و یہاں است کہ سب گفتن اصحاب کبار را کفرست
نہ گناہ پس فرق ظاہر ترست در میان کفر و ایمان بعد از این سخن درین افتاد کہ لفضیلا زاد و پوشاک میباشد
یکی برائے نماز و دیگری برائی بدن اندین اثناء این بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ در سفر حجاز در چہار یک لافضی
کہ وقت نماز خواندن جامہائی پوشیدہ بود بر آورہ و در کردہ دیگر جامہا میپوشید و یک خشت خورد
از خاک ہمراہ داشت آنرا پیش نہادہ و در نماز شد بوقت سجدہ وادن سجدہ بر آن خشت
میداد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ در کتب با ہم نوشتہ اند کہ سجدہ کردن بر زمین
افضل است و از آن پس بر ہر چیز یکہ بر زمین اقرب است افضل است سجدہ کردن بر آن
مثل گیاہ اندین اثناء یکی از حاضرین عرض کرد کہ بوریہا ہم قریب است بر زمین حضور خواجہ البقاہ
اللہ تعالیٰ بقیام فرمودند کہ گیاہ از بوریہا ہم قریب ترست زیرا کہ اگر برگ گیاہ نجاست افتد و
آفتاب بروی تاب آن گیاہ پاک میشود بخلاف بوریہا کہ اگر آن پیدا شود بجز شستن بآب پاک
نخواہد شد بعد از آن فرمودند کہ حضرت امام حسن و حضرت عمر بن عبدالعزیز در تمام عمر خود در نماز
سجدہ بر زمین داشتند بعد از آن حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ وضو تازہ کردہ برخاستند و ہر دوہ
رکعت نماز نفل بجماعت گذاردند بدین طریق کہ چوں صفوف راست شدند و امام بر صلی رفت،
حضرت خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ با و از بلن گفتند کہ دو رکعت اللہ انکاء امام تکبیر تحریمہ بگفت و ہمگنان
تکبیر و دو رکعت کردہ افتد اگر دند چون سلام دادہ از نماز فارغ شدیم حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ
این دعا را با و از بلن یکبار خواندند و ہر یک کلمہ را جدا جدا بالتزئیل بخواندند و ہمہ حضار را فرمودند کہ
شما برگرفتہ من گوشت دارید و عقب من ہم چوں من بگوئید ہمہ حاضرین همچنان کردند آن دعا اینست

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا أَوَّلَ الْأَوَّلِينَ وَيَا آخِرَ الْآخِرِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَ أَوَّلَ
مَا خَلَقْتَ فِي هَذَا الْيَوْمِ وَتَخْلُقُ آخِرَ مَا تَخْلُقُ فِي هَذَا الْيَوْمِ أَعْطِنِي خَيْرَ مَا أَعْطَيْتَ نَبِيَّكَ
وَأَصْفِيَاؤَكَ مِنْ ثَوَابِ الْبَلَدِ يَا وَاسِّمِي مَا أَعْطَيْتَهُمْ فِيهِ مِنَ الْكَرَامَةِ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ
الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بعد از این برخاستند و چهار رکعت دیگر جماعت گذاروند بعد از سلام این دعا
مثل دعائی مذکور خوانده شد و دعائینست اللَّهُمَّ اكْسِرْ شَهْوَتِي مِنْ كُلِّ مُحَرِّمٍ وَاجْرِجْ حُرْمَتِي عَنْ كُلِّ
مَأْنِيهِ وَأَمْنَعْنِي مِنْ أَدَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ بعد از این
برخواستند و بآواز بلند فرمودند که دو رکعت للهِ پس این دو رکعت لفل باجماعت خوانده شد بعد
از سلام برخاستند و بآواز بلند فرمودند که دو رکعت بروح حضور حضرت سرور کائنات صلی الله
علیه وسلم این دو رکعت هم جماعت گذارند و بعد از این برخاستند و بآواز بلند فرمودند که دو رکعت
بار و اح حسنین شهیدین رضی الله تعالی عنهما بعد از گذاردن این دو گانه هم برخاستند و بآواز بلند
فرمودند که دو رکعت بار و اح سادات و شهدائی که بلا بعد از گذاردن این دو گانه هم برخاستند و بآواز
بلند فرمودند که دو رکعت بار و اح یحییٰ بن پاک بعد از گذاردن این دو گانه هم برخاستند و بآواز
بلند فرمودند که دو رکعت بار و اح جمیع مسلمین و مسلمات از حضرت آدم تا این دم و این دو گانه
گذارده نشستند و این دعا یکبار بآواز بلند بخوانند و یک کلمه را جدا جدا بالتسریل قرائت
نمودند و همه جماعت را فرمودند که شما همچون من بخوانند و دعائینست اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِمَّنْ دَعَاكَ فَاجْتَبَيْتَهُ
وَأَمَّنَ بِكَ فَهَدَيْتَهُ وَرَغِبَ إِلَيْكَ فَأَعْطَيْتَهُ وَتَوَكَّلَ عَلَيْكَ فَكَفَيْتَهُ وَاقْرَبَ مِنْكَ فَأَذْنَبْتَهُ اللَّهُمَّ
أَمِدِّي لِعَيْشِي فِي الْخَيْرَاتِ مَدًّا وَاجْعَلْ لِي فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ دَدًا اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْإِيمَانَ بِكَ
وَأَسْأَلُكَ الْفَضْلَ مِنَ الرِّزْقِ وَأَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ مِنَ الْبَلَدِ يَا وَاسِّمِي حَسَنَ الْعَافِيَةِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
يَا ذُو الْجَلَالِ الْكَرِيمِ بعد از این مانند دعائی مذکور این دعا بخوانند اَمُوذِرْ بِي الْفَلَاقَ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَمِنْ
شَرِّ كُلِّ شَيْطَانٍ مَادِيٍّ وَمَدِيٍّ وَحَاسِدٍ وَيَقِينٍ قَاهِرٍ وَسُلْطَانٍ جَابِرٍ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ مَقَاسَنَاتِ
الْقُلُوبِ وَمَعَاقِدَاتِ النَّفُوسِ وَحِدَّةِ السَّقَمِ وَشِدَّةِ الْأَلَمِ وَمَوْتِ الْأَحْبَابِ وَفَقْدِ الْمَحَارِبِ

وَلَا تَوَائِبَ دُسُومِ الْعَوَاقِبِ صُرُوفِ الزَّمَنِ وَمُنُوفِ الْمُحَنِ وَلَقَائِكَ كَافِيًا لِمَنْ اسْتَلَفَا
 وَهَادِيًا لِمَنْ اسْتَهْدَاكَ وَوَانِيًا لِمَنْ اسْتَوْفَاكَ وَمُجِيرًا لِمَنْ اتَّجَا إِلَيْكَ وَمُعِينًا
 لِمَنْ تَوَكَّلَ عَلَيْكَ اللَّهُمَّ زَهِّدْنِي فِي الدُّنْيَا وَرَغِّبْنِي فِي الْآخِرَةِ وَأَفْرِغْ عَلَيَّ الصَّبْرَ
 وَحَبِّبْ إِلَيَّ الْأَجْرَ وَجَنِّبْنِي مِنْ طَاعَةِ الْهَوَىٰ وَبَلِّغْنِي مَا يَتَبَكَّرُ الْمَتَىٰ وَاجْعَلْنِي
 مِنْ يَوْمِي لِقَائِكَ وَيَسْتَعِذُّ بِهَا نَفْسِي وَلَسْتَ عِذُّ بِهَا نَفْسِي وَيَسْتَعِذُّ بِهَا نَفْسِي وَيَسْتَعِذُّ
 بِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ وَلَا يُكْفِرُ خَيْرَكَ وَلَا يَأْمَلُ غَيْرَكَ مِنْ رِزْقِكَ فَقَدْ ضَلَّ مَنْ
 يَصْرِفُ عَنْكَ أَمَلَهُ وَيَجْعَلُ لغيرِكَ عَمَلَهُ فَيُوقِنُ لِمَا أَثْنَاهُ مِنْ خَلْقِكَ لَا يَشْكُ
 فِيهَا فَصَلِّتْهُ مِنْ رِزْقِكَ اللَّهُمَّ نَزِّهْنِي مِنْ عِبَادَةِ الْعِبَادِ وَأَغْنِنِي مِنْ عِمَارَةِ الْبِلَادِ وَ
 أَعِزَّنِي عَلَىٰ عِمَادَةِ الْمَعَادِ وَاجْعَلْ عِبَادَتِي لَكَ وَخَشْيَتِي مِنْكَ وَأَمَلِي إِلَيْكَ وَلَقْنِي
 بِكَ يَا إِلَهَ الْعَالَمِينَ وَيَا خَيْرَ النَّاصِرِينَ يَا مَنْ يَدَاكَ مَبْسُوطَتَانِ يَنْفِقُ كَيْفَ
 يَشَاءُ أُنَبِّئُكَ بِفَضْلِكَ الْوَاسِعِ يَا مَنْ لَيْسَ بِفَنَائِكَ غَايَتُكَ إِذْ حِمُّ مَنْ لَيْسَ
 بِفَقْرِهِ نِهَائِيَّتُهُ وَصَلَّى اللَّهُ تَعَالَىٰ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ ط بعد از ان
 این دعا با دوازده بار تکرار بخواند و با هر کلمه بر خواننده و با همه غلامان نیز انجیاں بخواند و بعد از اینست
 سُبحَانَ اللَّهِ مَلَأَ الْمِيزَانَ وَمُنْتَهَى الْعِلْمِ وَمَبْلَغُ الرِّضَا وَزِينَتِ الْعَرْشِ لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنَاجَا
 مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْكَ سُبحَانَكَ اللَّهُ عَدَدَ السَّمْعِ وَالْوَرْدِ وَعَدَدَ كَلِمَاتِ التَّامَاتِ كُلِّهَا أَسْأَلُ
 السَّلَامَةَ بِرَحْمَتِكَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ وَهُوَ حَسْبِي وَلِعَمَّ الْوَيْلُ
 وَلِعَمَّ الْمَوْتُ وَلِعَمَّ النَّصِيرُ وَصَلَّى اللَّهُ تَعَالَىٰ عَلَىٰ خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ ط بعد
 از ان دست بردار و روزه تا دیر بسیار دعا خواستند بعد از ان فرمودند که اگر چه دعای خیر سُبحَانَ اللَّهِ مَلَأَ الْمِيزَانَ
 در روزه محرم و روزه باز خوانده بر آب دم کرده آن آب را نوشیده می شود و چنانچه من هم نوشیده
 بودم مگر اکنون امر روزیم این دعا را روزه باز خوانده بر آب دم کرده نوشیده شود و جرعه جرعه همه
 حضار را نوشانیده آید همچنان کرده شد بعد از ان هر یک از حضار مجلس سر خود بر اقام

مبارک حضور تحادہ عفو تقصیرات خودی ساخت و حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ انبسم در بار می نمود
 و می فرمودند خوشنود باشید خوشنود باشید حق خود بخشیدہ ام شما بخشید و خوشنود باشید خوشنود
 اگر چه ہر کس اقدام بوسی حضور حاصل کردہ نبشت تا ہم حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بدر بسیار
 می فرمودند خوشنود باشید خوشنود باشید خداوند کہ این فرمودن حضور بچہ معنی بود شاید کسلے از
 عالم غیب برائے عفو تقصیرات آمدہ باشد و آنہا را می فرمودہ باشد کہ خوشنود باشید می تواند بعد
 ازاں میان نبی بخش سکندہ مہر لوالہ کہ مرید حضرت فخر چہان است و تربیت دلیقن سلوک از حضور
 خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ یافتہ است حاضر نشستہ بود وی عرض کرد کہ قبلہ این چہار رکعت کہ
 برای خوشنودی خصمان گذاردہ شد مراد از خصمان آدمیان اند یا نفس و شیطان کہ ایشان
 ہم دشمنانند حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ انبسم در بار کردہ فرمودند کہ آدمیان اند زیرا کہ نفس و
 شیطان را خوشنود و راضی داشتہ ایم کہ تابع فرمان او شان شدہ ایم بعد ازاں بیک طیب و بونل شربت
 فالسہ تیار کردہ پیش حضور آورد حضور بسیار مسرور شدہ فرمودند کہ وہ وہ ظرفی بیارید و شربت را
 در آن انداختہ آب منجنتہ ہمہ حضار را بنوشانید کہ این سبیل است بار و اح پاک الامین صاحبین رضی اللہ
 عنہم پس بچیان کردہ شد بعد ازاں یکی از حضار مجلس عرض کرد کہ قبلہ کتاب گلشن را ز عجیب کتاب است
 من دیدم دیدہ ام پیش ازین گاہی ندیدہ ام حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ آری عجیب کتاب
 است الکا این چند ابیات ازاں کتاب یاد بر خواندند ابیات محقق را کہ وحدت در شہود
 است و نخستین نظر بر نور وجود است و دے کر معرفت نور و صفا دید و بہر چہر یکہ دید اول خدا
 دید و من تو عارض ذات وجودیم و مشکبائے مشکوۃ وجودیم و بعد ازاں حضور خواجہ البقاہ
 اللہ تعالیٰ ببقائے برخاستند و در صومعہ خاص رفتہ بخدا شافل شدند و ما ہمہ علامان اہل اقل
 خویش آمدیم الحمد للہ علی ذالک مقبول دواز دہم بوقت ظہر روز جمعہ
 دواز دہم از ماہ محرم سال سیزدہ صد و شانزدہم ہجری القدری دولت پائی بوس
 و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتے و سعادتے بہتر ازین نیست مینمیشند

حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ از نماز ظہر فارغ شدہ اند اندرین اثنا میان غلام قسا در
 دربان نواب صاحب صادق محمد خاں عباسی بیاد و یک آوند آب پیش حضور خواجہ بقاہ
 اللہ تعالیٰ بنہاد پس حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ این دعوت را خواندہ برآں آب و م
 کردہ دربان مذکور را باز دادند دعوات این بودند و بدینطور خواندند بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّ عَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ وَّ بَارِكْ وَسَلِّمْ کَیْـَٔا رَسْمُ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ
 رَبِّ الْعَالَمِیْنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ مَا لَکَ یَوْمَ الدِّیْنِ اِیَّاکَ نَعْبُدُ وَاِیَّاکَ نَسْتَعِیْنُ اِهْدِنَا
 الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِیْمَ صِرَاطَ الَّذِیْنَ اَنْعَمْتَ عَلَیْهِمْ غَیْرِ الْمَغضُوْبِ عَلَیْهِمْ وَ لَا الضَّالِّیْنَ
 آمین کَیْـَٔا رَسْمُ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ لِیَشْفِ صَدْرَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِیْنَ ط یا اِیُّهَا النَّاسُ قَدْ
 جَاءَ کُمْ مَرْعَظَةٌ مِنْ رَبِّکُمْ وَ شِفَاءٌ لِّمَا فِیْ صُدُورِغِیْهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ اِنْ فِیْ ذَالِکَ
 لَاٰیَاتٍ لِّقَوْمٍ یَّتَفَكَّرُوْنَ ط وَ تَنْزِیْلٌ مِّنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِیْنَ ط
 وَاِذَا مَرِضْتَ فَهُوَ یَشْفِیْکَ ط قُلْ هُوَ الَّذِیْ اَنْصَرَفَیْ وَ یَشْفَاعُکَ ط هَرَبَکَ اَیَّتَ کَیْـَٔا رَسْمِ
 کَیْـَٔا رَوَاوِلْ اَیَّاتٍ فَقَطَّ سَمُ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الْاَعْظَمِ الَّذِیْ لَا یَصُومُ اسْمُهُ شَیْءٌ فِی
 الْاَرْضِ وَ لَا فِی السَّمَاءِ وَ هُوَ السَّمِیْعُ الْعَلِیْمُ سَ بِاِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اِنَّ اللّٰهَ یَمْسُکُ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضَ
 اِنْ تَزُولٰتِیْنِ ذٰلٰتَا اَنْ اَمْسُکَهُمَا مِنْ اَحَدٍ مِنْ بَعْدِکَ ط اِنَّکَ کَانَ حَلِیْمًا عَفُوًّا بِاِسْمِہِ نَجَّار
 خَازِنِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ وَاِذَا اسْتَسْقٰی مُوسٰی لِقَوْمِہِ فَقُلْنَا اَضْرِبْ بِعَصَاکَ الْحَجَرَ فَالْفَجْرَتْ
 مِنْہِ اِثْنَا عَشْرَ عِیْنًا بِاِسْمِہِ سَ بِاِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَ لَا اِلٰهَ
 اِلَّا اللّٰهُ وَ اللّٰهُ اَکْبَرُ وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ بِاِسْمِہِ کَیْـَٔا رَسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ
 الرَّحِیْمِ اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّ عَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ وَّ بَارِدِ وَسَلِّمْ بِاِسْمِہِ کَیْـَٔا رَسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ منزل قرآن شریف را خواندہ و ما خواندند اگر نماز عصر را با جماعت ادا
 کردہ بدولت خانہ خود نشریف فرما شدند و ما ہمہ غلامان بر وثاق خویش
 باز آمدیم مقنوس سبزو دہم بوقت ظہر روز یکشنبہ چہار دہم از ماہ محرم

سال سیزده صد و سائز دہم ہجری المقدس دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادت بہتر ازین نیست میسر شد سخن در سماع افتاد و حضور خواجہ القاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ سید تراب علی محی شای وقتے در نماز مغرب امام شدند و دیگر مقتدیاں ہم بسیار بودند مگر والد ماجد ایشان کہ ہم پیر ایشان است نیز اقتدا کردہ بودند چون فاتحہ تمام خواندند در عالم ذوق آمدہ بجائے ختم کردن سورہ ابن مٹھوری نیکی لگت موہیں اپنے میاں کے آنکھ رسیلی لاج بھری رے باواز بلند با ترنم خواندن شروع نمودند تا بہ عشا دریں حالت ذوق در قرأت مٹھوری مشغول ماندند و پیر ایشان ہم چنان اقتدا کردہ ایستادہ ماندند و نماز با فاسد نہ کردند آخر سید تراب علی شاہ راہوس آمد باز قرأت قرآن شریف شروع کردہ نماز تمام نمودہ سلام دادند و خاموش شدہ بنشستند مگر در دل ترساں و ہراساں کہ شاید پدر عالیقدر پیر دستگیر من رنجہ خاطر شدہ باشند ولیکن پیر ایشان فرمودند کہ تراب علی نماز حقیقتاً ہمیں یکبار خوانیدہ بعد از ازاں حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ مولوی غلام محی الدین نقشبندی مجیدی سکنا فصور کہ عالم متجرب بود قصد کرد کہ با حضرت خواجہ محمد سلیمان تونسوی در باب سماع و سرود احتساب کند و گفتگو نماید پس روانہ شدہ در شہر تونسہ رسید آنجا بشنید کہ حضرت خواجہ صاحب طرف ہماراں شریف رفتہ اند و عادت حضرت ایشان این بود کہ بر آستانہ حضور حضرت قبلہ پیر خود یک اربعین اقامت می کردند ہر گاہ مراجعت نمودہ در تونسہ رسیدند و ماں بیان کردند کہ فلاں مولوی برائی احتساب آنجا آمدہ بود پس حضرت ایشان فرمودند کہ من اگرچہ عالم نبودم لیکن اگر دیں جا بودی یکبار ڈھولک در گردن دی انداختے بعد از ازاں حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ ہر گاہ حضرت مولوی صاحب مولوی خدابخش صاحب خیر پوری رسالہ توفیقہ در علم توحید نوشتند آن رسالہ در جہان اشتہار یافت و در آبادی علما افتاد پس مولوی غلام محی الدین مذکور و دیگر علما متفق شدہ فتویٰ کفر نوشتند و آن فتوے را

پیش خلیفہ غلام اللہ صاحب سکنہ لاہور کہ عالم عظیم بود و بردند تا آنکہ وی نیز مہر خود برین فتویٰ
زند پس مولوی گفت کہ کفر سہل کارے نیست کہ من بیاوی نظر فتویٰ کفر اوشاں بدہم اول
رسالہ مصنفہ اوشاں مرید سید شب مطالعہ آن خواہم کرد و فردا ہر چہ گفتنی باشد خواہم گفت
پس شب توفیقہ را مطالعہ کرد و فردا علما را جواب گفت کہ اگر من انجین شخص را فتویٰ کفر
دہم پس سہل کجا خواہم یافت بعد ازاں ایں بندہ کاتب الحروف عرض کرد کہ قبلہ مولوی
غلام اللہ صاحب صرف عالم بود یا فقیر ہم بودہ است فرمودند کہ صاحب طریقت بود مگر عالم
نکلاں بود و مولوی غلام محی الدین ہم عالم بود و ہم صاحب طریقت و مریدان بسیار کردہ بود و
ایں مولوی غلام دستگیر قصوری ہم مرید اوست بعد ازاں در غل ایں کاتب الحروف کتبے را دیدہ
فرمودند کہ ایں کدام کتاب است عرض کردم قبلہ یکے ستہ مراتب است و دوم فوائد فریدیہ است
و بندہ را در مسئلہ کی مشکل افتادہ است حل آن میخواہم بطرف حضار نظر گردانیدہ فرمودند
کہ اکنون موقع نیست مگر از ما مہرمان کے شستہ بود چوں او برخاستہ برفت الگاہ فرمودند
کہ اکنون کتاب را بکشاد بخوان پس ہماں مقام محدوشہ را از کتاب ستہ مراتب بر خواندم
عبارت ایں بود و لا یقدر علی مکاشفۃ احوال الموتی الا لا قطاب الا افراد یعنی قدرت
ندارد بر کشف احوال مردگان مگر جمعے کہ سہی با قطاب اند و جمعے کہ سہی بہ افراد اند بعد
از اں از کتاب ستطاب فوائد فریدیہ کہ تصنیف منیف حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ است
ایں عبارت را بخواندم بداندنی الادنی اربہ کشف کشف القلوب کشف القبور است انتہی الگاہ غل
کردم کہ قبلہ از کلام حضرت مولانا جامی رحمۃ اللہ علیہ رتبہ کشف القبور علی الاعالی مفہوم میگردد و
از کلام حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ کشف القبور ادنی الادنی رتبہ معلوم مے شود پس توفیق و
تطبیق میان کلاہین چگونہ است حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ کشف القبور دو نوع
مے باشد یکی کشف تماشیل اشیاء نہ کشف ذوات اشیاء و دوم کتب ذوات اشیاء
بعینہاست پس کشف تماشیل عام است آدمی و غیر آدمی را بچوں بہائم نیز حاصل میشود

چنانچہ اس عمل و مردم مشہورست کہ چون اسپے در شکم مے افتد از میان گورستان میگذرانند
تا بگرد و وجہ آنست کہ چون ثنائیل مردگان می بیند و از عذاب و شور و شغب آنہا مطلع میگردد
پس در دلش ہراس و ترس و ہول بہت پیدا می شود و در خود را فراموش میکند بہر و درست میشود
بعد از ان فرمودند کہ بعض طالع چنان مخلوق شدہ اند کہ در سترت آنہا کشف آیمختہ اند چنانچہ
در لغات است کہ کودکی بود چور و سال کہ در سترت او کشف نہادہ بودند روزی در جماعتی حاضر
شد بعد از مانی زار را بر گریست و وائی وائی کردہ در گردن پدر آویخت گفت چرا گریہ میکنی گفت
مے بینم کہ یکے را از اہل قبور عذاب میکنند پس من از ہول و ہیبت آن میگرم پس یکے از ان جماعت
گفت کہ در حدیث شریف آمدہ است کہ اگر ہفتاد ہزار بار کلمہ طیبہ خواندہ بروح کسے مقرر کردہ
فاتحہ خواندہ شود آنکس بخشیدہ می شود پس بہاں ساعت ہفتاد ہزار بار کلمہ بروح آن
معذب کہ کودک دیدہ بود فاتحہ دادند بعد از ان کودک گفت کہ اکنون می بینم کہ عذاب از
وے موقوف کردہ اند و نہایت مسرور و خوش گردیدہ ہر سر پرستہ است بعد از ان
حضور خواجہ الفقہ اللہ تعالیٰ بقاء فرمودند کہ حدیث شریف صحیح آن کودک شد و کشف
وی صحیح حدیث شریف گشت پس آنچہ بیان کردہ شد اس کشف تمثیلی است و ازین قبیل است
دیدن ناظم در نوم احوال موتی را جز ان کشف ذوات اشیا بعینہا است کہ داخل میشود
صاحب کشف در ان عالم بزرگ و مشاہدہ و معائنہ میکند احوال موتی را حقیقتہ و این نوع
کشف حاصل نمی گردد مگر انبیا و اولیا و اقطاب افراد را نہ غیر اوشان را پس آنانکہ کشف القبور
ادنی الاولیٰ رتبہ نوشتہ اند مراد اوشان کشف تمثیلی است و آنانکہ کشف القبور علی الاعالیٰ
رتبہ نوشتہ اند مراد اوشان کشف حقیقی ذوات موتی است مقبوس چہاں و حکم بوقت و مکان
شب جمعہ نوزدہم از ماہ محرم سال سیزدہ صد و سانسو و ہم بحیری المقدس و ازین بابوں زیارت
حضرت اقدس کہ عبادتی سعادت منیر ازین نیست مبرکہ و بدیسمن درین افتادہ بودہ کہ مردم اس زمانہ
چون علم انگیزی می آموزند و لباس ہم مانند نصاری می پوشند حضرت خواجہ الفقہ اللہ تعالیٰ

فرمودند کہ صحبت را بسیار اثر است و ازین سبب این حدیث شریف آمده است کہ مَنْ تَشَبَّهَ
 بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ بعد از این بنده را قلم الحروف عرض کرد کہ قبلہ میاں ولایت علی شاہ صاحب فیروز پوری
 را از حضور سلطان الاولیا چگونہ خلافت رسیدہ است حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ
 ما را نیز مدت بہشت سال شدہ است کہ مرید شدن و خلافت ایشان از سلطان اولیا معلوم
 گشتہ است پیش ازین خبری نبود بعد از آن فرمودند کہ میاں ولایت علی شاہ صاحب سید بودہ
 اند اصل وطن ایشان ڈیرہ غازیجان است عالم فارغ التحصیل بودند بسیار مدت درس
 خوانیدہ اند الگاہ در دول ایشان داعیہ سلوک افتاد و تقریبی در بیت پور آمدہ حافظ جان محمد
 صاحب کہ مرید حضرت سلطان الاولیا بودند ملاقات کردند در آن ایام حافظ جان محمد را و اعلیٰ غلبا
 جذب بودند پس حافظ صاحب میاں ولایت علی شاہ صاحب را یک نان مرغن کہ آنرا
 در ہندی گریا پٹھا گویند خورانیدند بجز و خوردن آن در ایشان آثار جذب ظاہر شدن گرفت
 اند پس انشا شخصے دیگر بود در بیت پور صاحب حال کہ او ہم مرید حضرت قبلہ سلطان الاولیا
 بودہ است بیامد و گفت کہ ظاہر شدن این آثار جذب در ابتدا از علامات نقص است
 این نگفت و بر سید ولایت علی شاہ صاحب دست خود را بگردانید ایشان تسکین
 یافتند الگاہ گفت کہ این نعمت ولایت بشما ضرور رسیدنی است پس باید کہ شتاب کنید
 و بہ جناب حضور شیخ من رسید پس ایشان از انجا روانہ شدہ در شہر شیدانی رسید بہ زیارت
 حضور حضرت سلطان الاولیا مشرف شدند و حضرت سلطان الاولیا پیشتر از رسیدن
 ایشان بیمار بودند پس بجز و حاضر شدن ایشان بیعت کردند و توفیق جمیع وظائف مناسبہ نمودہ
 مجاز ہم کردند یعنی خلافت عطا کردند و فرمودند کہ بروید و در پرگنہ فیروز پور مالش و اقامت
 کنید بسیار از آن حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ یک روز میاں ولایت علی شاہ صاحب
 و دایہ کردہ روانہ شدند و دیگر روز وصال انتقال حضرت قبلہ سلطان الاولیا بموقع آمدہ
 است پس ایشان یکے شب پیش از وصال حضرت سلطان الاولیا رسیدہ بیعت شدہ اند و

این نعمت خلافت حاصل کرده رفته اند بعد از آن حضور خواجه بقاۃ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ آن
 طرف فیروز پور بسیار کرامات ایشان مشہور اند چنانچہ یکی از کرامات اینست کہ وقتی کسی کوئی چیز از
 جعفرات نذر گذارد و خادم برداشت در خانہ محفوظ داشت اتفاقاً آنچنان فراموش کردند کہ
 سال تمام گذاشت روزی برای طعام عرس مبارک حضرت سلطان الاولیاء کہ میکردن تشریف کار
 شد جعفرات دستیاب نگشت آخر خادم را ہماں آورد جعفرات پاد آمد بخدمت ولایت علیشاہ صاحب
 عرض کردند ایشان گفتند بسیار کہ متغیر نشدہ باشد چون دیدند چنان بود کہ ہنوز تازہ بستہ شدہ
 است بکار بردند بعد از آن حضور خواجہ فرمودند کہ مردان بسیار کردہ اند و اکثر رؤسا و شرفا
 و عمائد و حکام مثل ٹوپیائی و تحصیلداران آن دیار از مریدان ایشان ہستند بعد از آن فرمودند
 کہ میان غلام محمد قصوری میگویی کہ ایشان در شب ہرگز خواب نمیکردند ہمہ شب بخدا شامل می ماند
 و در ہر نفی اثبات بیت و چہار ہزار بار و بسم اللہ الرحمن الرحیم طہیز بیت و چہار ہزار
 بار و اللہ الصمد ہم بیت و چہار ہزار بار میخواندند بعد از آن فرمودند کہ میان غلام محمد قصوری
 مانند متنائی میان ولایت علیشاہ صاحب بودہ است بعد از آن فرمودند کہ این میان غلام محمد
 قصوری کلاں نیک شخص است بعد از آن فرمودند کہ میان ولایت علیشاہ صاحب تمام عمر عقد
 نکاح نکرده اند بلکہ در عالم تجربہ گذارہ اند بعد از آن فرمودند کہ ایشان اکثر سماع و حالت
 عشقیہ می ساختند گاہ چہار پاس شب ہم حالت مینمودند یکی از حاضرین عرض کرد کہ قبلہ سماع
 عشقیہ چیست فرمودند آنکہ بر غریبات و اشعار عشقیہ حالت و قہر کردہ شود بعد از آن حضور خواجہ
 فرمودند کہ ایشان ہمیشہ عرس شیخ خود سلطان الاولیاء می ساختن خلق بسیار اند بار جمع
 میگشت بعد از آن فرمودند کہ در آن ایام کہ من بعزم زبارت حضور حضرت خواجہ بزرگ اعظم
 رفته بودم و اتفاق گذارہ تصور افتادہ بود در آن تہ ہفت ماہ شنبہ از رفتن اوقات ایشان واقع
 شدہ است در سال سیزدہ صد و شش ہجریہ عالیہ بعد از آن این بندہ را نعم الحروف عرض کرد
 کہ قبلہ مولوی غلام کبیر یا صاحب کجا ساکن بودند و از کدام شیخ بیعت برداشتند حضور خواجہ

انشاء اللہ تعالیٰ فرمودند کہ نام پدر مولوی غلام کبریا مولوی یار محمد است و این مولوی یار محمد مرید حضرت
 قبلہ سلطان الاولیاء بود و در مصافحات پاکپتن شریف سکونت میداشت وقتی بر موقع عرس
 مبارک حضرت قبلہ عالم رحم در چهاراں شریف مولوی غلام کبریا را پدر خود مرید حضرت قبلہ
 محبوب الہی گردانید پس حضرت محبوب الہی اولی رابعت کردند انگاہ از صرف بھائی نامطول
 و تلویح ہر یک کتاب را از ابتدا و دوسہ سہ سطور خوانید و مبارک دادند بعد از ان مولوی
 غلام کبریا علم خواندن شروع کرد و در مدت قلیل عالم متبحر شد و از حضرت قبلہ محبوب الہی اجازت
 بیعت و خلافت یافت بعد از ان فرمودند کہ مولوی یار محمد با عیال و اطفال خود از پرگنہ
 پاکپتن رحلت کرده در فتح آباد کہ قریب سرسہ است توطن کرد و آنجا مولوی غلام کبریا قبول تمام
 یافت شہرت او تا بہ ہلی رسید و در ان بلاد مریدان بسیار گرفت و بعد انتقال دی سلسلہ
 جاری شدہ است زیرا انکہ اولاد خود داشت و خلیفہ ہم نگرفتہ است بعد وفات وی برادر
 زادہ اورا کہ مرید خواجہ اللہ بخش تونسوی است و ستارستہ خلیفہ او مقرر کردہ اند لکن این معاملہ
 و روی نیست بعد از ان فرمودند کہ چند مدت در میان ما مولوی غلام کبریا طریقہ خط و کتابت
 جاری مانده است بعد از ان حضور خواجہ الفقہ اللہ تعالیٰ زمانی اندک خاموش شدہ بنشستند
 انگاہ این باعی برخوانند رباعی مجموعہ کون را بقانون سبق و کردیم تفحص و رقابہ ورق و
 عقاب دیدیم و نحو اندیکم در روز جزوات حق شبیون و انیہ حق و بعد از ان رخ الزور بطرف
 اخیلیم صاحب مولوی غلام احمد اختر آورده بفرمودند کہ بریابہ بخشای بر حال و وزن این
 فعل فعل فعل فعل فعل است و انگاہ فرمودند کہ جملہ ارکان ہشت اند مفاعیل مستغنی
 مفاعیل مستغنی مفاعیل مفاعیل و غیرہ اما در تقطیع ہر رکن بجائی رکن مشہور دیگر
 میرزا علی شہاد و بعد از ان بر زبان مبارک راندند کہ ہست ثنائی سر خوان کریم و تقطیع
 کردہ خواہد شد مستغنی مفاعیل مفاعیل انگاہ حضور خواجہ الفقہ اللہ تعالیٰ برخاستہ بدو
 خانہ شریف بروند و ما غلامان بروفاق خویش آمدیم مقبوس پانزدہم بوقت

عشائرب جمعه سیوم از ماه صفر سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پابوس و زیارت
حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بیتر ازین نیست حاصل گشت اندرین اثنا سید غلام رسول سکنه
دراورد که مرید حضرت قبله محبوب الهی است عرض کرد که قبله آنچه حضور خواجه البقاه اللہ تعالیٰ و خلیفه درود
اکبری و درود حاضری تلقین فرموده بودند که بعد از نماز فجر باید خواند اگر چه اکثر اوقات چنان
می شود که حضور فرموده اند اما بعض اوقات بسبب شغل کار و بار فوت هم میگردد اگر جائز باشد و دیگر
وقت خوانده شود حضور خواجه القاه اللہ تعالیٰ فرمودند که بیشک جائز است زیرا که آن وقت
خلیفه الوقت است انگاه فرمودند که هر گاه نماز فوت شده را در دیگر وقت قضا خوانده میشود
پس خلیفه بطریق اولی جائز است از مقبوس پنجم تا مقبوس پانزدهم استحضار آن شد است که
حضور خواجه البقاه اللہ تعالیٰ بتقریب دعوت نواب صادق محمد خان صاحب عباسی والی ریاست
بها و پور در صادق گده گذارده اند مقبوس شانزدهم بوقت عاشب چشبه چهارم
از ماه حمادی الاول سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پابوس و زیارت
حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بیتر ازین نیست مبر گردید پس حضور خواجه البقاه اللہ تعالیٰ
رخ انور بسوئے این بنده احقر را قم الحروف آورده پرسیدند که حال بدہشتی چگونه عرق شده
است و مردم چگونه بیرون آمده اند و چند مردم غرق دریا شده اند آنچه گذشته بود بالتفصیل
گذاشش کردم حضور خواجه البقاه اللہ تعالیٰ اسرار شرف را می جنبانیدند و فوس و غم بسیار میکردند
چون سرگذشت واقعه را تمام کردم عرض نمودم که قبله بار ما حضور فرموده اند که بروز چهارشنبه
از خانه بیرون آمدن و سفر رفتن ممنوع است چنانچه یک دو بار این بنده احقر را نیز فرموده اند
حضور خود بدولت نیز موافق سنت پیران عظام اینچنین عمل میفرمایند پس امروز چه بایست
شده که حضور اقدس در روز چهارشنبه از دولتخانه سوار شده اند و دیگر غم غلامان را هم فرموده
اند که امروز روانه شوید حضور خواجه البقاه اللہ تعالیٰ فرمودند که بروز شنبه پستانه هم خارج کرده بودیم و
عالم اندرون نیز ممانع کرده بودند که امروز چهارشنبه است هرگز نروید مگر من حکایات او

شانرا نشینده روانه شدم بحیال آنکہ بر عرس مبارک شیخ میرزیم باید دانست کہ بوقت اشراق
 روز چهارشنبه سوم از ماہ جمادی الاول ۱۲۶۶ ہجری عالیہ حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ پیشتر از ما
 غلامان بر یک کشتی سوار شدہ در کوٹ شریف رسیدند چون ما بر کشتی سوار شدیم کشتی خود بود
 از مردم واسپان برگردید و دیدار و جوش بود و با جنوبی ہم تیزی و زید چون کشتی قریب لہجہ رسید
 آنجا مضطرب شدن گرفت من بر تختہ آخرین نشستہ بودم و انستم کہ چون حال کشتی اینجا کہ بنو
 از نصف دریا ہم دور است دیگر گونہ شدہ است و قتیکہ درین لہجہ خواب رسید ہرگز سلامت
 نرود و ضرر و غرق خواب شد پس من نخت کفش را از پا بر آورده بر تختہ نہادم الگاہ چادر عما
 و کورتہ و رومال را از بدن بر آورده بر کفش نہادم صرف میسر رسیدن خود گذارستم الگاہ دہلی
 در دست گرفتہ تا سوار میدانم و منتظر می بودم کہ کجا این عالمہ شود و مردم مرا میگفتند کہ چرا
 جامہ ہائی از تن بر آوری او شان بے پروا شدہ نشستہ اند آخر چون کشتی خاص در نصف
 دریا رسید تلاطم امواج زور کرد آب در کشتی افتاد آنوقت چشم مردم کشادہ شد ہمہ فریاد
 و فغان کردن گرفتند بے ساختہ در مصیبت آمدند پس اندکی کشتی برائے غرق شدن خم شد
 من در دریا چست زوہ شناوری کردم میرز تر شدہ فرو میکشید۔ اں را از تن کشادہ
 در آب روان نمودم بر ہنہ شدہ شناوری کردم و پیر بارو کہ میزد و حضور شیخ خود را
 یا دیگر مردم و در دل من ثبات بود آخر بر ساحل دکنارہ برآمدم چون بیرون آمدم از
 کوفت و صدمہ آب سرد کہ من را ایاں اندکی تپش ہم داشتم در اطراف من مانند تشنج پیدا
 شد طاقت برخاستن بیکدو ساعت نبود و باقی مردم را دیدم بعضی بر پشت کشتی کہنگون افتادہ
 بود برآمدہ اند و بعضی با کشتی معاق شدہ ایستادہ اند و بعضی شناوری کردہ بر ساحل رسیدہ اند
 چون بر کنارہ نشستہ بودم میدیدم کہ دو شخص در قعر دریا فریاد میکردند کہے بغیر یاد شان
 نرسید آخر غرق شدند گویند کہ یک کودک دیگر ہم غرق گشتہ است مگر من ہمیں دو شخص را
 غرق شدنی دیدہ ام اگر دیگر مردم غرق شدہ باشند خدا میداند میگفتند کہ سنی یا چپل آدمی

عرق شد مانند گرسوای این دو شخص معلوم نشده است و اسپان بسیار غرق شده بودند و من چون
بر ساحل آمدم بپشت کتب که در وی مخطوطات اشارات فریدی هم بود و آن بسته در خرچین بود و
دیگر اسباب هم بر آن بسته در خرچین بود و خرچین در کشتی نهاده بودم بسیار غم و افسوس خوردم
که آنچه در مدت شش سال جهد کرده از اقوال حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ نوشتہ و تہر العمل
خود کرده بودم امروز ضائع شد شاید مقبول نبوده است من دریں غم و اندوه و
تاسف سرفروانگندہ نشسته بودم کہ اندرین اثنا یک اجنبی کہ من اورا نمیشناختم نہ
بر وی اثر سفر بودنہ گرد و غبار با پوشاک سفید پیش من بایستاد و در دست او بپشت
مخطوطات بود گفت کہ ای جوان این بسته نست من گفتم آری خوش گردیدم و بسته
از وی بگرفتم اگر چه از بیرون آن بسته ترشده بود مگر از اندرون کاغذات خشک بودند
و آن خرچین و دیگر اسباب رفیقان من کہ در آن خرچین بود ہمہ بدر یا رفته است بیچ چیز
بیرون نیاید انکاه آن جوان مرا بسته داده در جنگل رفت و گم گردید بعد از آن دانستم کہ از
قبولیت مخطوطات ہمین علامت کافی است بعد از آن حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند
کہ رنگ و شکل آن جوان چگونہ بود سفید ریش بود یا سیاه عرض کردم کہ قبلہ ریش و مو
سرا و دو مو بود و رنگ او بلج نہ صبیح پس حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ تبسم میکردند و
مسرور میشدند مقبوس ہفدم بوقت عشاء شب جمعہ بتاریخ دوازدهم از ماہ حمادی الاول
سال سیزدہ صد و شانزدہم ہجری المقدس دولت پاشوس و زیارت حضرت اقدس کہ
عبادت و سعادت بہتر ازین نیست دست داد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بر سر برطلانی نشسته
بودند این احقر از بر سر بر در بری خود بنشانند و کتاب مرقعہ شریف را یکشاہ
دعوات را دو ستہ بار بخوانند و این بندہ را تعلیم و تلقین نمودند و فرمودند کہ ہر وقت
اتراق وضو کامل کردہ دعائی بگفتنی بیت و یکبار بخوانی و در ہر بار نخست بسم اللہ
تسام بخوانی انکاه بر آبی کہ بقدر دو ستہ جرعه باشد دم کنی بعد از آن سورۃ فاتحہ با دعائی

یاحی حین لاجی الخ چهل و یکبار و در هر بار نخستین بسم اللہ تمام بخوانی و بران آب مذکور دم کنی
 بعد از آن فرمودند که برای این عمل ترا اجازت دادم این بنده احقر قبول کرد بعد از آن دست
 بسته عرض کردم که قبله این عمل برای کدام معاملہ کرده آید فرمودند کہ عالم اندرون را اندکی بیماریست
 و دست مبارک اشارت کردند طرف حرم محترم خویش برای شفائی او شان خوانده شود زیرا آنکه این
 داعیہ کہ ترا آموختہ ام و اجازت داده ام برای رد دعوت دیگر و رجعت دعوت داعی و برائے
 دفع جادو و سحر و از برای حصول شفا از بیماریا خوانده شود مقبوس بشیر و حکم بوقت ظهر
 روز چهارشنبه ہفدہم از ماہ جمادی الاول سال سیزده صد و شانزدہم ہجری المقدس دولت
 پابوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست میر گشت حضور خواجہ
 البقاہ اللہ تعالیٰ بر سر پٹلائی نشسته اند و لواحق شریف را مطالعہ میکردند و چند از خدام خواص
 حلقہ بستہ گرداگرد سر پریشسته اند بعد از آن حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ از لائحہ ہفدہم از اول تا
 آخر لائحہ بخوانند و ما ہمہ علامان سماع کردیم عبارت آن لائحہ اینست تعین اول وحدتیت
 صرف و قابلیتست محض مشتمل بر جمیع قابلیات الخ چون درین لائحہ بیان مسئلہ غنا و وجوب
 ذاتی بود پس این بندہ را قم الحروف عرض کرد کہ قبلہ آیا شیخ فروی را از افراد انسانی غنائی
 ذاتی و وجوب ذاتی حاصل نمیشود و حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند تا کہ فروست او را
 غنا و وجوب ذاتی میسر نخواہد شد و چون محو شد و آن فرد فرو نمازد این وقت ہمہ
 صفات او صفات حق شدند نہ او ماند نہ صفات او ماندند پس غنا و وجوب ذاتی بچنان
 از صفات وجود مطلق گردید چنانچہ ہستند بعد از آن فرمودند کہ اثنتین و ثلاثہ و غیر ہما
 از اعداد پید شدہ از واحد اند پس وجود اثنتین و غیرہ بر وجود واحد
 موقوف است و وجود واحد بر شیخ چہر موقوف نیست پس اثنتین و غیرہ را وجود
 بغیرہ است و واحد را وجود لذاتہ است پس بچنین است ممکن و واجب الوجود ازینجا
 مثال غنا و وجوب خود مکشوف گردید زیرا کہ چون ممکن را وجود بغیرہ است غنا

و وجوب ذاتی او را چگونه میسر خواهد شد بعد از آنکه این بنده را قلم الحروف عرض کرد که
 قبله آنچه صاحب گلشن را از گفته میجو ممکن گرد امکان بر نشانند بجز واجب دیگر چیزی نماند
 و هم مولانا جامی رحمه الله علیه فرموده اند که میجو وجوب الالیش امکان او ششست قدم زنگ
 حدوث از جان او ششست پیرس در گرد امکان و در الالیش امکان و زنگ حدوث
 اضافت بیانیه باشد یا نه حضور خواجه بقا ه الله تعالی فرمودند که اگر مسلم داریم که اضافت
 بیانیه است تا هم ممکن را غنا و وجوب ذاتی حاصل نشود زیرا که هر گاه که از ممکن گرد امکان
 که خود اعتبار مکانیت باشد برمیخیزد و دور می شود و از حادث زنگ حدوث که نفس
 حدوث باشد زوده میگرد پس جز واجب و قدیم هیچ نماند پس وجوب و غنا قدم ذاتی
 از صفات حق مطلق اند چرا که این وقت نه ممکن مانده است نه صفات او بعد از آن فرمودند
 که اصل جواب سوال تو اینست که مرتبه امکان مقام عاشقی است و مرتبه وجوب مقام
 معشوقی چون سالک مراتب مکانیه را طے کرده بمرتبه وجود میرسد بدان معنی که آثار
 مکانیه از وساطتی شود پس آنجا غیرت تقاضا آن میکند که از هر دو یعنی از وجوب و
 امکان رهیده و خلاص یافته در احدیت ذاتیه برسد و آنجا طمس حقیقی است و محویت کلی است
 همه آثار بشریه مکانیه منتفی میشوند چنانچه حدود صفات سبعة و تناهی آن که یکی از آثار بشریه
 مکانیه است برمیخیزد و اطلاق و بساطت صفات دست میدهد زیرا که هر جن آنجا کار حس
 دیگر میکند چنانچه سمع کار بصر کار سمع میدهد از هر طرف می بیند از هر طرف می شنود
 تمام بدن او بصر میگردد و تمام بدن او سمع و علی هذا القیاس باقی حواس مگر لقین و
 حقیقت مکانیه برابر لازم او میباشد این چنین نیست که شخص او نیز معدوم باشد
 باشد اگر چه او در علم خود که همان وقت علم او علم حق است خود را واجب الوجود می پندارد و ذات
 بحت میدانند پس در لفظ گرد امکان و زنگ حدوث و الالیش امکان اضافت بیانیه
 نیست تا آنکه حقیقت مکانیه مرتفع شد می بلکه اضافت لازمیه است پس مراد از آنکه

وزنگ و آلائش آثار اند که عارض بحقیقت امکانیه بودند و اینها مرتفع می شوند و امکانیت
 چگونه از عارف متفک و جدا میگرد و حقیقت نه در دنیا و نه در عقبی ویرا که در جهان دنیا هم ظهور
 حقیقت حق بجانه است و در ظاهر متنوع مختلف متضاده تا که تماشا بین کمال اسمائی خود را و بنائے
 این تماشا دیدن موقوف است بر اثبیت پس اثبیت امکانیت است تا که این تماشا باقی
 است امکانیت هم لازم است اگر چه اثبیت در علم خود میداند که من واحدم زیرا که این اثبیت
 پیدا شده از واحد است و لا جرم حقیقت اثبیت عین حقیقت واحد است و واحد خالق است
 بعد از ان حضور خواجہ فرمودند کہ در میان حضرت خواجہ حافظ محمد جمال ملتانی و حضرت قبلہ
 سلطان الاولیاء نیز درین ابیات مذکورہ بحث و گفتگو واقع شدہ بود چنانچہ حضرت حافظ
 صاحب می گفتہ اند کہ در گردا گرد مکان اضافت بیانہ است و حضرت سلطان الاولیاء میفرمود
 اند کہ اضافت بیانہ نیست بعد از ان فرمودند کہ مولوی حامد شذالوی اتفاقاً در اینجا آمدہ
 بود و درین ایام امامان نزد من لواط میخواند پس از من سبق خواندہ مولوی حامد صاحب
 را می شنواید چنانکہ در لواط بیان غنا و وجوب ذاتی است امامان آنچه از من شنیدہ بود
 تقریر کردہ شنواید مولوی صاحب گفت کہ حضور در اینجا از شما حجاب کردہ اند یعنی اصلیت
 مسئلہ غنا و وجوب شمارانہ فہمائیدانہ ورنہ حقیقت آنست کہ غنا و وجوب ہر دو صفت عارف
 کامل را حاصل می شود بعد از ان حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالی فرمودند کہ حجاب وقتی خواہد بود
 کہ عبارت در مسئلہ صریح ظاہر باشد و شاگرد را در فہم نیاید و استاد ہم تقریر مرام را
 واضح بیان نکند بلکہ تسامح نمودہ بگذرد و ہر گاہ عبارت بخوی ظاہر باشد در سوق
 مسئلہ کہ شاگرد خود بخود فہم تواند کرد و علاوہ اینکہ استاد ہم واضح تر بیان سازد پس
 حجاب و تسامح چگونہ متصور گردد و بعد از ان فرمودند کہ این ہم امام گفتہ کہ مولوی صاحب
 گفتہ است کہ حضرت خواجہ تاج محمد صاحب قدس سرہ فرمودہ اند کہ حضرت مولانا جامی
 عارف و متدبر و زلال فرمودند کہ استغفر اللہ من در شان حضرت مولانا جامی هیچ نمیگویم

مگر مولوی صاحب را گفته شود که حضرت خواجہ باقی باللہ شیخ کلیم اللہ جہان آبادی حضور
عارف بوده اند زیرا کہ پیرو پیران او بیند و ہر کسے پیران خود را عارف اکمل میدانند پس آنحضرت
ہم در کتاب خود سواء السبیل در مسئلہ غنا و وجوب ظاہر و واضح نوشتہ اند کہ این دو صفت
غنا و وجوب ہرگز حاصل نمیشوند بعد از ان فرمودند کہ ہر چہ از مسئلہ غنا و وجوب ذاتی
در کتاب سواء السبیل یاد دیگر کتب نوشتہ اند کہ بعد از این دو صفت حاصل نمیشوند معنی
اینست کہ تا بعد و ممکن محل عوارض آثار بشریہ امکانیہ است این دو صفت اورا حاصل
نمیکردند زیرا کہ در مراتب تنزلات ہمہ صفات خفی تنزل میسازند مگر این صفت یعنی غنا
و وجوب ہرگز تنزل نہیں مائید چرا کہ تنزل رتبہ احتیاج است پس محتاج چگونہ غنی و
واجب گرد و بعد از ان فرمودند کہ اگر مراد مولوی حامد صاحب اینست کہ با وجوب و بقائے
عارفیت و کاملیت و دیگر آثار بشریت غنا و وجوب حاصل میشوند پس اینچنین ہرگز نیست
و اگر اینست کہ عارف کامل صرف در عنوان و تعبیر است برائی گفتن در نہ غنا و وجوب آن
وقت میسر گردد کہ او نمی ماند نہ صفات او این مسلم است کہ این وقت آن دو صفت ہم از
وی نباشد بلکہ از صفات ذاتیہ حق اند بعد از ان رُخ التورسبونی این بندہ آورده فرمودند
کہ آن خوانندہ اید کہ توحید چہا ر قسم است یکی توحید ایمانی دوم توحید علمی سوم توحید حالی
چہارم توحید الہی پس توحید علمی ہم خالی از مزاج حال نیست درستی نیز بعضی از رسوم
بشریت منتفی میشوند و در توحید حالی اکثر از آثار و رسوم بشریت و بشری از شرک خفی
مرتفع و منتفی میگردد و صاحب توحید حالی را گاہ گاہ حالی کالبیرق الخائف رودست
میدارد کہ در آن حین بیکبارگی جملہ آثار و رسوم بشریت و امکان و حدوث و ثبوت
و تلاشی میشوند و شرک خفی بالکلیہ مرتفع میگردد و این نہایت مرتبہ ایمان و اولیاء
ست در توحید مگر این حال بیشکی نمیکند بلکہ گاہی درست میدہد از نجاست کہ گفتہ
اند التوحید غریب لا یؤدی حقایق یعنی توحید قریب غریب است

ادا کرده نمی شود دین او و مسافرست که گاهی میمان کرده شود ادا کرده نمیگردد حق او و توحید
 الهی صفت ذاتیه حق است حق سبحانه تعالی در انزال الازل وابد الابد بوصف وحدت ذاتیه
 خود موصوف است بچکس را از انبیاء و اولیاء ازین توحید نصیدیه نیست حق سبحانه ذات خود
 را به وصف وحدانیت نمی بیند و میداند و ازین معنی خبر میدهد دایت دینی بونی پس رب
 را رب دیدنه عبد رب را زیرا که عبد رب نمیشود و رب عبد نمیگردد تعین بود کز هستی
 جدا شد مؤنه حق بنده نه بنده هم خدا شد و صرف تعین اعتباری که به هستی لاحق شده
 بود بر غایت و دور شد باقی صاف هستی ماند چنانچه هست نه اینکه عبد با وصف عبدیت
 که تعین است اعتباری مر عارض هستی را خدا گشت و نه خدا با وصف اطلاق متعین و
 عبد گردید و نه قلب حقائق میآید و این جائز نیست در ویت حق سبحانه عیاناً در
 آخرت آن هم تجلی خواهد بود زیرا که حقیقت و کونه حق سبحانه سوائی حق در هر نشایت مری
 و مشهود بچکس نیست پس آنکه حضرت سلطان الاولیاء فرموده اند که در گردامکان انشا
 بیانیه نیست مراد اینست که در فنا کلی بسمیع آثار بشریه امکانیه منتفی میشوند مگر حقیقت
 امکانیه هرگز مرتفع نمیگردد و بکذا سمعت عن جناب شیخی و آنچه حضرت حافظ صاحب
 فرموده اند که اصناف بیانیه است شاید مراد آن داشته باشند که در توحید حالی که کالبوق
 الخاطف بر عارف وارد میشود دو قسم فنا حاصل میگردد یکی آنکه همه آثار و رسوم بشریه
 امکانیه محو و مضمحل شده باشند و دوم اینکه خود امکانیت او نیز معدوم شده باشد مانند
 تجرد و امثال بوده باشند پس اگر حضرت حافظ صاحب همین قسم اخیر را مراد داشته باشند
 میتوانند بعد از آن حضور خواجه فرمودند که پس در اقوال هر دو حضرت نزاع لفظی است
 بعد از آن لائحہ بست و چهارم را از اول تا آخر لائحہ بر خواندند و ما همه غلامان حاضرین
 سماع کردیم عبارت این بود وجود حقیقی یکی بیش نیست و آن وجود حق و هستی مطلق
 است اما او را مراتب بسیار است از بعد از آن لائحہ بست و ششم را از اول تا

آخر بخوانند ما همه غلامان سماع کردیم عبارت آن لائحہ اینست کہ شیخ رضہ در رقص شعبی میفرماید کہ عالم عبارتست از اعراض مجتمعه در عین واحد الخ چوں دریں لائحہ بیان مسئلہ تجد و امثال ست این بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ قبلہ چوں یک مثل زید پیدا میآید علم و غیرہ صفات زید را چگونه حاوی و شامل خواهد بود فرمودند کہ اگر این مثل زید جمیع صفات و احوال و امثال متقدمہ اورا متضمن و شامل نباشد پس اطلاق مثلیت بر آن چگونه ثابت و صادق آید پس ہر مثل از فردی از افراد عالم جملہ صفات امثال گذشتہ آن فرد را ہم شامل بوده است و آنچه لائق آن مثل جدیدست آنرا ہم شامل خواهد بود بعد از آن حضور خواجہ فرمودند کہ مولوی محمد قاسم سکنہ سمینان از من سوال کردہ بود کہ چوں طعام خوردہ شود کیلوس و کیبوس شدہ خون گردیدہ جزو بدن می شود پس افزائش حاصل میگردد و چوں بہ تحلیل میرود کاهش رومیدہ آنگاہ بدل آن میآید و جزو بدن میگردد و چندی کاست و افزود در بدن غذاءست پس از تجد و امثال چیست من اورا جواب گفتم کہ ہمین بدل یا تحلیل نیز نوعی ست از تجد و امثال پس مولوی صاحب سر و گشت و اعتراف کرد کہ براندازہ عقل او ہمین جواب کافی آمد بعد از آن لائحہ سی و یکم را از اول تا آخر بخوانند و ما همه غلامان سماع کردیم عبارت آن لائحہ اینست شیخ صدر الدین قونوی قدس سرہ در کتاب نفوس میفرماید کہ علم تابعہ است مروجہ را بآن معنی کہ ہر حقیقی از حقائق را کہ وجودست علمست الخ این بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ قبلہ چوں سرین وجود در جمیع موجودات یکسان است پس صفات کہ تابع اند وجود را لاجرم ظہور جمیع صفات در ہر موجود برابر و یکسان خواهد بود و الامر بالعکس حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بقا فرمودند کہ اہل ظواہر بعضی صفات را در بعضی افراد عالم ظاہر و بالفعل یافتہ اند و در بعضی جمیع صفات را و اہل کشف و ارباب شہود ہمہ صفات سبعمہ در ہر موجود تا آنکہ در جمادات ہم بالفعل یافتہ اند ظاہر چنانچہ حضرت ابی ذر غفاریؓ میفرمایند کہ روزی حضور حضرت

رسول خدا صلعم چند سنگریزه را برکت دست مبارک خود نهادہ بودند در حل آن سنگریزه با
 بلسان خود آواز گفتن شروع کردند انگاہ حضرت ابو بکر صدیق آن سنگریزه را برداشتہ بر دست
 مبارک ایشان نیز همچنان آواز گفتار میکرد انگاہ حضرت عمر بن الخطاب برکت خود نهادند
 آنچنان آواز کردند انگاہ حضرت عثمان بن عفان و حضرت علی المرتضیٰ آن سنگریزه را بردست خود
 نهادند همچنان گفتار کردند و حضرت ابوذر غفاری میگویند کہ بعد از آن من برکت دست خود نهادم
 آن سنگریزه را بردست من هیچ آواز و گفتار نہ کردند حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ
 این تاثیر مس کردن دست انسان کامل بود اگرچہ حضرت ابی ذر غفاری ہم کامل بودند
 مگر در رتبہ خلقاء راشدین اصحاب رجبہ بنودہ اند مقبوس نور دہم وقت نیم روز
 روز جمعہ بیست و ششم از ماہ جمادی الاول سال سیزدہ صد و شانزدہم ہجری المقدس دولت
 پائی بوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست بدینطور حاصل شد
 کہ من بر وثاق خود شستہ بودم خادمی آمد و گفت ای رکن الدین برخیز کہ ترا حضور خواجہ
 البقاہ اللہ تعالیٰ خواندہ اند برخاستم و وضو تازہ کردہ رفتم حضور در محل جدید در کمرہ میانہ بر
 سر پٹلائی شستہ اندیک شخص مودہ کش حاضر بود اورا فرمودند کہ ابواب از ہر طرف بند
 کردہ تو ہم بیرون برو خادم همچنان کہ د انگاہ حضور این بندہ را قم الحروف را تعلیم و
 تلقین اورا دو وظائف کردند و رہنمائی منازل سلوک نمودند و چند فوائد از معارف واسرار
 و خلائق توحید تربیت فرمودند پس آنچہ لائق اظہار و نوشتن است درینجامی نویسم و آنچہ
 سزاوارکنان و پوشیدن است در دُرُجِ دِل محفوظ میارم عرض کردم کہ قبلہ حضور این
 بندہ احقر را در خواب فرمودہ اند کہ ای رکن الدین مریدان و وقسم اند حقیقی و غیر حقیقی
 آنان کہ نکاح آنها خواندہ شدہ است مریدان حقیقی اند مثل شما کہ واحد ہستید و در وقت
 گفتن لفظ شما با نکتہ سیابہ خود بطرف این بندہ اشارت ہم کردند بعد از آن فرمودند کہ
 مریدان حقیقی چنانچہ شما ہستید فرزندان حقیقی اند و شیخ پدر حقیقی او شانت و پدری

مجازی است هنوز قسم مریدان غیر حقیقی را بیان نفرمودند که بیدار شدم چوں این خواب را
 عرض کردم حضور فرمودند که نیک و راست خواب است انگاه فرمودند که نکاح عقد را گویند
 و چوں یک شخص با یک شیخ بیعت کرد و مرید شد گویا نکاح او با شیخ خوانده شد و در نکاح
 زن طلاق دادن اختیار شوهر است در میان پیر و مرید منسخ کردن بیعت اختیار مرید است و تنگ
 مرید از پیر بد عقیده شد منحرف گردید بیعت منسخ گشت و اگر شیخ از مرید رنجه خاطر شده منحرف
 گردد و مرید بچنان در عقیده راسخ و ثابت باشد بیعت هرگز منسخ نمیکرد و مرید حقیقی آن
 است که بر متابعت پیر باشد حتی الامکان از پیروی و متابعت پیر قصور نسازد و مرید غیر
 حقیقی آنست که بر پیروی و متابعت پیر نباشد و بیشک مریدان فرزندان حقیقی اند و پیر
 پدر حقیقی ایشان است و پدر نسبی مجازی است انگاه فرمودند که مرید آبخنان تابع پیر
 باشد که مرده در دست غسال اندرین اثنا این بنده را قم الحروف عرض کرد که قبله پس مرید
 چگونه کند آیا از برای او را دو وظائف و دیگر کارهای نبی و نبوی هم هرگز از پیر طلب نه کند
 و پیر حضور فرمودند که مشایخ کرام را درین مسئله اختلاف است بعضی میفرمایند که طلب
 بکنند و بعضی میگویند که طلب نکنند مگر اصل بیان اینست که جمله مشایخ برای ارشاد و هدایت
 خلق مبعوث شده اند لیکن بعضی مشایخ از جمیع تعلقات قطع کرده فارغ البال گشته
 صرف از برای تلقین و هدایت مریدان نشسته اند پس مریدان این قسم اولیاء را باید
 که از پیر خود بخود نشان بخوانند تلقین و تربیت فرمایند و ترا الا ایشان سوال نسازند و بعضی
 مشایخ مشغول میباشند پس مریدان این قسم اولیاء را باید که ضرور از پیر خود طلب کنند و
 سوال نمایند و انگاه حضور این بنده احقر را طریق حضور قلب فی الصلوة تسلیم کردند و فرمودند
 اندایجا نوشته می شود فرمودند که حضور قلب فی الصلوة سه قسم است یکی آنکه چوں شارع
 در نماز شود هر معنی لفظ قرآن را و دیگر دعوات لحاظ کند دوم آنکه در هر رکن نماز خیال
 وحدت وجود کرده باشد و غرق شود درین خیال و این قسم آسان و مؤثر است و سوم قسم

دو طور است یکی آنکه چون تکبیر تحریمه گوئی چنین خیال کنی که فک کردم نفس خود را بوسیله مصلوٰه
 قُرب حق میجویم و در هر کن اینچنین خیال میکرده باشی که حق بحقیقت امکانی عابد است و بحقیقت
 و جوبی معبود است دوم اینست که وقت تکبیر تحریمه چنان خیال کنی که گم میکنم هستی و انانیت
 خود را و ثابت میگردانم انانیت و هستی حق را و در حالت قیام خیال استقامت کنی برینست
 مذکور چنانچه آن استقامت که از آیت قَامَتْ کُلُّ اُمُوتٍ مفہوم میگردد و مراد او
 ہمیں قیام نماز است و در رکوع خیال کنی که نصف انانیت بردفت و نصف صفات من برفته
 اند و پیدا است که آنقدر که صفات بشری میروند صفات حق ثابت میگردند و در سجود خیال
 کنی و بگوئی که تمام انانیت و صفات بشری من برفته و محو گشته اند انانیت و صفات حق
 باقی مانده اند چه در اینجا فائز کلی حاصل شد زیرا که تمام کردی دائره وجود را که ابتدا ساختی
 از پاء و ختم کردی بر سر گویا در سجده از عرش تا فرش رسیدی از انست که در سجود
 سبحان ربی لا علی گفته میشود و در قعده بقاء خود را تصور کنی که این خیال را سیر
 مع الله گویند و آیت وَ حُصِّصَ لَکُم مِّنْهَا کُنُوزٌ بَرِّیْ مَعِیْتٍ نَّاطِقٌ سِتٌ لِّعِبَادِ اِن
 حضور فرمودند که این طریقه اخیر حضور قلب در نماز از همه اقسام باقیه اعلی است و
 زیاده تر و ثمر است انگاه فرمودند که تفصیل این طریقه بمحل نیست که نماز حاوی و شتم
 ست بر جمیع مراتب سلوک و عبادات همه موجودات ازین سبب ترا همین قسم آموختیم
 و اشتغال آن بر عبادات همه موجودات بدین ظهور است که قیام آن مانند قیام اشجار است
 عبادت اشجار هم میسر شد و رکوع همچون رکوع حیوانات چهار پایه است عبادت
 حیوانات چهار پایه هم او شد و سجود چون سجود حشرات الارض است عبادت حشرات الارض
 نیز حاصل شد و دائره وجود هم تمام گردید و قعود نماز همچون قعود و عبادت جبال و کوه ها
 است و جامع بودن نماز جمیع مراتب سلوک را بدین ظهور است که وجو و مطلق را یک دائره
 اعتبار کرده اند پس از هر جا که آغاز و ابتدایش اعتبار کنی انتهایش نیز بر آنجا خواهد شد پس

سیر و قسم است یکی نزولی و دوم عروجی سیر نزولی اینست که چون حق سبحانہ از رتبہ احدیت ذاتیہ و تحتیت تنزل فرمودہ است اول در مرتبہ علم اجمالی نزول کردہ ظهور نمود و دوم در مرتبہ علم تفصیلی ظهور و نزول ساخت بعد از آن در مرتبہ عالم ارواح و بعد از آن در عالم مثال و بعد از آن در عالم اجسام و مرتبہ عالم اجسام از عرش عظیم شروع میشود و این رتبہ عالم اجسام بعضی طبعی است و بعضی عنصری و بعضی موالید ثلاثہ چون جمادات و نباتات و حیوانات و اخیر ہمہ مراتب تنزلات مرتبہ حضرت انس است و این مرتبہ جامع است جمیع مراتب بالا حضرت وجود را پس سیر عروجی باز ازین انسان شروع میگردد و چنانچہ اول سیر و حیوانات میکند و بعد از آن در جمادات و بعد از آن در عناصر و بعد از آن در طبیعات و بعد از آن در عالم مثال و بعد از آن در عالم ارواح و بعد از آن در واحدیت یعنی رتبہ علم تفصیلی و بعد از آن در نباتات و بعد از آن در وحدت صریح یعنی رتبہ علم اجمالی درینجا دائرہ وجود تمام شد و بعد از آن در ہویت ذاتیہ رفت و اینجا فنا کلی و طمس حقیقی است بعد از آن فرمودند کہ مراد از آیت فاستقم كما امرت مراد از آن استقامت برین امر است چنانچہ گفته اند الاستقامت فوق الکرامۃ ایضا قیمة المرہمة بعد از آن فرمودند کہ ہمت و استقامت یکے معنی دارند بعد از آن فرمودند کہ من کان ہمتہ مادخل فقیمة ما خرج بعد از آن فرمودند کہ چون رکوع کردی نصف مراتب سلوک را طے نمودی و چون سجدہ کردی تمام مراتب سلوک را طے کردی و اینجا فنا کلی حاصل شد و دائرہ وجود ہم تمام کردی زیرا کہ اتم الدار غایتین اول است و مرتبہ وحدت و مرتبہ علم اجمالیست و فوق آن مرتبہ ہویت مطلقہ و احدیت ذاتیہ است و دیگر ہمہ مراتب تحت او نید گویا وقت قیام شارع در سیر عروجی شدی و از پاء شروع کردی و در سجدہ تمام کردی آن سیر را بہ سر کہ بحر تعین اول رسیدی و بعد از آن فرمودند کہ دماغ همچون عرش است و پاء همچون فرش است و در میان دیگر مراتب و بعد از آن فرمودند کہ انسان شجر معکوس است زیرا کہ ہر درخت کہ بر زمین است اصل و بن او در زمین است و پائی و شاخہا

او بالا آسمان است و شجر انسان چون پیدا شده از مرتب بالا است سر او بن دوست و شاخها
 و اعصاب او دست و پا و اویند ازین سبب او را شجر معکوس گویند و بعد از ان فرمودند که احدیت
 ذاتیه را در شاتر آنند بخوانند و مقام آئند فوق ام الدماغ است و بعد از ان فرمودند که در قعره
 بقا خود را تصور کنی و بعد از ان فرمودند که پس از فنا کلی در بقا آمدن دشواری و مشکل بسیار است
 و این بقا مقام انبیاء و اولیاء کلین است و سر او ارقه اء ایشانند و مجانبین و اصحاب سکر
 که ایشان از فناء بقا نیامده اند و بعد از ان فرمودند که الرَّبُّ ذُتُّ وَاَنْ تَنْزَلَ الْعَبْدُ عَبْدُ
 ذَا لَنْ تَعْرِجَ درین مقام بقا دست میدرد و در محویت و فنا کلی که در احدیت ذاتیه عارف را عمل
 میشود و آنجا طمس حقیقی از همه صفات و اضافات و نفوت و قیود واقع میگردد و بعد از ان فرمودند که
 در مقام بقا کمال صحو و هشجاری و تمیز حاصل میشود و هر چه موجب شرع میباشد صاحب
 آن مقام حسب ظاهر حکم میکند و در عمل می آرد چنانچه عوام الناس در هر کاریک و بد تمیز تمام
 میدارند صاحب این مقام همچنین در هر کاریک و هشجاری میدارد و بعد از ان فرمودند که عارف
 را حق بودن فرض می باشد و عیب بودن سُنت چون تمامی مراتب سلوک را طی کرده محذور
 دائره هویت مطلقه که احدیت ذاتیه حق است گشت و فانی مطلق شد و فرسیت از وی ساقط
 گردید پس هر گرا عنایت ازلی یار میشود و از انجا منزل کرده باز برای قیام سُنت که عبودیت
 است و معبر بقا است قائم گردد و بعد از ان فرمودند که جامعیت درین رتبه عبودیت است زیرا که
 این مقام تسلیم و رضا است مگر حصول این مقام بسیار مشکل است بعد از ان عرض کردم که قبله در
 حالت سجده این بنده را دارد اذات عجیب و حالات غریب حاصل میشوند و گریه غلبه میکند تا آنکه
 دم برآوردن و تکبیر گفتن دشوار میباشد پس بسیار ویران قاده میباشد و قتیکه امام می شوم بسیار
 مشکل و دشواری طاری می شود و حضور خواجه البقاہ اللہ تعالی فرمودند که در احادیث آمده است
 کہ حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و اصحاب کرام رضی اللہ عنہم سجدہ بسیار و بیکر کردند و تا
 آنکه بعضی اوقات حاضرین ناظرین خیال میکردند که شاید روح اطهر ایشان از جسد پاک

پروا کرده است و بعد از آن فرمودند که هر گاه در نماز حضور قلب میشود که یہ لاحق میگردد
و دیگر حالات و واردات هم وارد میگردد پس اکثر اولیاء کرام در نماز امام نمیشوند بعد از آن
فرمودند که مقتدی را حضور در نماز اتم حاصل میشود از امام زیرا آنکه مقتدی از قرأت و غیره
شواغل فارغ میباشد بعد از آن فرمودند که بعضی اولیائی کرام رهنمائی فقر را بر خیال وحدت وجود نهاد
اند چه در نماز و چه بیرون از نماز صرف همین خیال را استوار و محکم دارد و بخت کند و بعد از آن فرمودند
که در ذکر چهار کتاب و طاقت ضرب زدن نداری همین مهره سبز را میگرددانده باش هم فتنه
نشود و بعد از آن فرمودند که بعضی اولیاء کرام **لا اله الا الله** و **لا اله الا الله** و **لا اله الا الله** را پسند کرده اند
و تمام عمر خود درین بسر برده اند اگر چه او شان را یقین حاصل شده که حق موجود است و غیر او هرگز
موجودی نیست مگر برای دفع غیرت موموم و ارتفاع آثار امکانیت و تعیین خود ضروری را
میگردد آند چنانچه حضور فخر العالم شیخ من سبب تمام عمر میں بوده اند تو نیز اینچنین بکن
بعضی اولیاء کرام بعد حصول یقین بر **لا اله الا الله** یا **بر الله** اکتفا و اقتصار کرده اند مگر اولی طریق اولی
ست بعد از آن عرض کردم که قبله این بنده را از بیابانها شفا شود فرمودند که چوں مرا اکنون عافیت
و شفا شده است ترانیز خواهد شد بعد از آن عرض کردم که قبله این بنده را دیوان کافیا رست خود
بیا موزند که لب لباب جمیع کتب تصوف و توحید رست فرمودند که مشک چنین رست و ترا خواهم
آموخت و بعد از آن فرمودند که حضرت شیخ من میفرمودند که اگر کسی دیوان غزلیات مرا از
من بخواند و حاجت کسی کتاب خواندن در علم توحید نیفتد مقبول **عسی** بوقت ظهر روز
چهارشنبه بتاریخ دوم ماه جمادی الآخر سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت
پا بوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بیست و هفت مرتبه حضرت
ابقاء الله تعالی به بقائهم نماز ظهر را ادا کرده قرآن شریف بخوانند درین اثناء یکی از خادمان
عرض کرد که قبله فلان صاحبزاده چهاروی که در بخار و بهمانسرای نو وارد است برای زیارت عرض
میکنند او را فرمودند که تو برو و او شان را بیا پس آن خادم برفت و آن صاحبزاده صاحب را

بیاورد حضور خواجه البقاء الله تعالیٰ بید و پاء سر و قد شدند او شان دست خود بر پائی حضور نهادند
حضور خواجه دست مبارک خود را بطرف پائی او شان بردند آنگاه قریب خود جا داده بنشانند
باز بقرا آن شریف شاعری شدند و فارغ گردیده دعا خواندند آنگاه روی عنایت بسوی آن صاحبزاده
صاحب کرده دست بکمال نیاز خیر و عنایت پر رسیدند باید دانست که این صاحبزاده صاحب
هنوز بچگی ریش و مراقبت بود و هر صاحبزاده مهاردی که بحضور خواجه ملاقات میکند حضور خواجه
البقاء الله تعالیٰ شان عظیم تطلب زمان حضرت قبله عالم مهاروی رضا بادشاه را نظر داشته بهر یک
صاحبزاده خور و سال باشد یا کلمان اینچنین نیاز و انکسار می فرمایند و بعد از آن همین صاحبزاده
صاحب عمر نکند که یا حضرت بحق حضرت قبله عالم مهاروی کی تعویذ برائے فتح مرا عطا فرمایند حضور خواجه
تسکین نموده این تعویذ را بدینطور نوشتند به پیچیدند و او شان را داده فرمودند که در بازو راست
ببندید تعویذ اینست بوقت تسبیح این اوراق

بسم الله الرحمن الرحيم

اللهم	نور	السموات	والارض
والارض	السموات	نور	اللهم
نور	اللهم	والارض	السموات
السموات	والارض	اللهم	نور

فرمودند که اگر شرط و برپا کردن و نوشتن این تعویذ نیست
که تا می الله و واو نور و میسم سموات و صفا و ارض
این همه معروف و مکتوف و اجوف باشد بعد از آن
این بنده عرض کرد که قبل از این تعویذ برای کلام

معالیه نوشته می شود فرمودند از برای برکت در
مال و رزق و از برای فتح ابواب خیرات و نجات مقبوس نیست و بگویم بوقت عصر
روز شنبه پنجم از ماه جمادی الآخر سال سیزده صد و شانزدهم هجری القدر و دولت پائی بوس
دنیا است حضرتنا قدس که عباد فی و عباد فی بهترین نیست حال گشت شخصی آمد و پیش
سید الخواجه که در آنجا بود کرد حضور بنده کرد و هیچ منع ننمودند و در بنده هم نشاند و چو
سراپاده بر شاهان دست بکمال نیاز خیر و عنایت پر رسیدند باید دانست که این صاحبزاده صاحب
هنوز بچگی ریش و مراقبت بود و هر صاحبزاده مهاردی که بحضور خواجه ملاقات میکند حضور خواجه
البقاء الله تعالیٰ شان عظیم تطلب زمان حضرت قبله عالم مهاروی رضا بادشاه را نظر داشته بهر یک
صاحبزاده خور و سال باشد یا کلمان اینچنین نیاز و انکسار می فرمایند و بعد از آن همین صاحبزاده
صاحب عمر نکند که یا حضرت بحق حضرت قبله عالم مهاروی کی تعویذ برائے فتح مرا عطا فرمایند حضور خواجه
تسکین نموده این تعویذ را بدینطور نوشتند به پیچیدند و او شان را داده فرمودند که در بازو راست
ببندید تعویذ اینست بوقت تسبیح این اوراق

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ رَا بَا لَامِ الْحَمْدِ ضَمَّ كَرْدِه بَخَوَانِی مَقْبُولِی سِت دُوم
 بوقتِ ظہر روزِ شنبہ ششم از ماہ جمادی الاخری سال سیزده صد و شانزدهم ہجری المقدس
 دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و عبادتی بہتر ازین نیست دست داد حضور
 خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ وضو تازہ کردہ از جاشی و صنومی آمدند مگر آثار غضب و جلال پر چہرہ منور
 ظاہر و باہر بودند و آن دورگ کہ بر پیشانی نورانی آن محبوب سبحانی بودہ اند منسل و بر آمدہ
 مینمودند و قلیکہ در وجود مسعود حضور خواجہ غضب و خشم جوش زدی جید علامت ہمین است
 کہ این دورگ ہویدا و ظاہر میشدند پس حضور در نماز شدند و من از یکی شخص پرسیدم کہ
 حضور چرا امروز خشمناک شدہ اند وی گفت کہ چند کسان از قوم بیریشان و غیرہ ساکنان ہمین
 شہر جاپڑان رافضی شدہ اند و انہا امر و زپیش کسے بد زبان کردہ اند آنکس پیش حضور تمامی برگشت
 راعرض کردہ است پس حضور حکم دادہ اند تا آنکہ موئی سر آمد و مال را بریدہ سزا دادہ اند نیست
 باعث خشم و غضب چون حضور از نماز فارغ شدند ہنوز آثار غضب بدستور باقی بود و عمر خان خادم
 را فرمودند کہ توبر و دوان خیشا را بگو کہ آنچه شمارا این سزا دادہ شد نہایت اندک است بسیار کتر
 است از روی حکم شرع شمالاتی سزا و عتوبتی عظیم بودید لیکن اکنون بر ہمین قدر اکتفا کردہ
 شد اگر آیندہ از بدعتیہ خود شتمہ ظہار کنید یا پیش کسے زبان زیند پس شمار از ندان خان بہاوی
 بفرماید خواہم فرستاد بعد از آن حضور خواجہ بمنزل قرآن شریف شاعسل شدند و چوں آیت
 يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ بر خواندند رخ مبارک باین بندہ
 احقر آورده فرمودند سبحان اللہ سبحان اللہ ای آیت در حق حضرت امیر المؤمنین عمر فاروق
 نازل شدہ است و انگاہ سورۃ انفال اتعام کردہ دعا بخوانند و بعد از آن فرمودند کہ پیر
 سورت توبہ شرع خواہد شد و بخوانند جرات من اللہ و رسول اللہ الذین عاہدتمہ
 بعد از آن فرمودند کہ سبب نیادن بسم اللہ بریں سورۃ آنست کہ باء بسم اللہ مقابل انسان
 کامل است و چنانچہ با خلیفہ آلف است و در عدد و حروف تہجی و تلفظ ہمچنین انسان کامل خلیفہ

حق بجانبت پس ازیں سبب بر ہر سورۃ قرآنی کہ صحیفہ الیت علیحدہ و بغیر باء شروع کردہ
 شدہ است بسم اللہ در ابتدا لیش آمدہ ست زیرا نکہ بدایت کا ظہور از باء ست یا از انسان
 کامل و چوں این سورۃ خود بہ باء شروع شدہ است بنا بران بسم اللہ بروی نیامدہ است و
 بعد از ان فرمودند کہ مثنوی شریف نیز بباء شروع گشتہ است چنانچہ حضرت مولانا فرمودہ
 کہ بوشنوائی چوں حکایت میکند و از جدائی ہاشکایت میکند بعد از ان فرمودند کہ ای توجہ
 محقق کلاست و ہر گاہ تمام توجہ حضور بوقت بیان کردن ایں فوائد بطرف ایں بندہ راقم الحروف
 بود پس دست بستہ عرض کردم کہ آن محقق کلاں کدام است فرمودند کہ شارح مثنوی شریف است
 کہ بران شرح عربی نوشتہ است بے معارف و حقائق و برج ساختہ مگر نام او یاد نیست و
 بعد از ان فرمودند کہ این محقق شارح مولائی ست عرض کردم کہ مولائی چہ معنی دارد فرمودند کہ
 سلسلہ حضرت مولانا رومی یکشاخ است از سلسلہ کبرویہ چہ حضرت مولانا رومی در سلسلہ
 کبرویہ نسبت ارادت میداشتہ اند مگر چون از حضرت مولانا رومی سلسلہ جاری گشتہ
 است پس این سلسلہ را مولائی میگویند و این محقق شارح نیز درین سلسلہ بیعت میدارد بقا
 از ان فرمودند کہ حضرت مولانا وقت تصنیف کردن مثنوی شریف چند فقرہ نویسندگانرا پیش خود
 نشانده میفرمودند کہ من مضامین را در اشعار آورده شمارا بگویم و شما بنویسید پس آنچنان تیز
 و زود تر تصنیف میساختند کہ نویسندگان یکیک بیت می نوشتند و درین فرصت حضرت
 ایشان دو دو سہ سہ بیت دیگر میگفتند و ہمہ کاتبان بر نمی آمدند بعد از ان فرمودند کہ در
 تصنیف مثنوی شریف تا شش شش ماہ ہم دیر و روزگ طاق میشد چنانچہ حضرت مولانا صاحب
 خود فرمودہ اند کہ بیت مدتی این مثنوی تاخیر شد و دیر می بایست تا خون شیر شد و بعد از ان
 فرمودند کہ کمالاے کہ ہنوز مستعد ظہور و خروج نبودند آنرا دیر و درنگ بایست تا آنکہ مستعد شدہ
 ظاہر شوند از ان سبب در تصنیف مثنوی شریف تاخیری افتاد بعد از ان یکی از حاضرین عرض کرد
 کہ قبلہ بڑا ولیاء اطفال حق اندای پس بڑا چہ معنی دارد حضور اگر چہ ایں سوال شنیدہ اند مگر خاموش

طالعلمی آنجا گذارده اند یا بدین سبب حضور تبسم نموده فرمودند که برای طالب علمی چند ماه اقامت
 کرده اند باقی همه مدت برای صحبت بجناب پیر و شکیب خود قبله مولانا صاحب گذارده اند و
مقبوس نیست و لوگو بوقت ظهر روز دوشنبه دوم از ماه شوال سال سیزده صد و شانزدهم
 هجری المقدس دولت پائین و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و معافتی بهتر ازین نیست حاصل
 گشت این وقت حضور خواجہ القاه اللہ تعالیٰ بقائے مخدوم سید عبداللہ شاہ بن مخدوم سید خیر شاہ
 صاحب اچھی راسبق کتاب لوائح شریف میخواندند و حضرت صاحبزادہ صاحب خواجہ محمد بخش
 ادامہ اللہ تعالیٰ بدوامہ سامع بودند پس این بندہ را قلم الحروف ہم رفیق و رستم و شام
 در شنیدن سبق شد لائحہ ششم شروع گشتہ بود عبارت آن لائحہ اینست همچنان کہ امتداد
 نسبت مذکورہ بحسب شمول سبب اوقات و ازمان واجب است لائحہ باید دانست کہ عبارت
 لوائح شریف را بحر فاف کہ مراد از فاف کہ است نشان کردہ آید و تحت آن تقریر و بیان
 حضور خواجہ را بحر فاف کہ عبارت از حاشیہ است نوشته آید بدینطور قی تقریری از مطالبہ
 اکوان ح یعنی از التباس و ارتباط و اختلاط مخلوقات و امیزش کردن و ہم نشستن با مردم
 کنارہ گزیند و تنہا در گوشہ نشینند و تبری از ملاحظہ صور امکان اہم مطالب است ح یعنی
 از تکرستن بگوشہ چشم صور موجودات امکانیہ را نیز تبری باشد ای دراز و یاد نسبت مذکورہ دو
 امر اہم مقصود اند یکی تنہا بودن و در خلوت نشستن و دوم چشم سر را فرو بستن و انگاہ ہمگی
 خیالات را بوحدت وجود مطلق و معرفت و مذاجت ذات حق برگماشتن و چشم فرو بستن در
 جمیع وظائف و آورد ضروری است چہ در نماز و چہ در ذکر جہر و غیرہ و وظائف و آن بحر
 جہد بلوغ و جدی تمام و نفی خواطر و اوہام میسر نکرد ح یعنی حصول تہری از مطالبہ اکوان و
 تبری از ملاحظہ صور امکان ہل و آسان نیست بلکہ بعد جہد بلوغ کہ در نفی خواطر کردہ باشد
 حاصل خواہد شد قی آنرا کہ قاشیوہ و فقر آئین است بونے کشف و یقین نہ معرفت و نہ
 دین است ح یعنی کشف رتبہ کمال است از مراتب کمالات برای سالک یقین ہم رتبہ کمالی

ست چنانچه در قرآن شریف است که **وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ** و معرفت ہم یک کمالیت
 اذکالات و دین نیز جامع کمالیت پس اگر چه این ہر چارہ مراتب کمالیت اند و جبر مکدین دیگر کے
 میسر و حاصل نمیشوند مگر عارف فانی مطلق بالاتر ازین مراتب گشتہ است و پاک گشتہ است
 ازین صفات کشف و یقین و معرفت و دین ای بر عارف اطلاق این صفات نکرده آید زیرا کہ
 صفات برای عبد اند و خدا عز و جل ازین صفات مبرا است چنانچہ مولانا خود در بیت ثانی فرمودہ
 اند **بُورِقت اوز میان پہن خدا ماند خدا و الفقر اذ لم هو الله** اینست **بُورِقت** ہم
ق و پوشیدہ نماںد کہ فانی فنا در فنا مندرج است الخرح یعنی فنا نزد حضرت مولانا جامی یک
 قسم است کہ ابتداء آن سالک است و بقا ہستی حق سبحانہ و انتہائی آن عدم شعور اوست بآن فنا
 و بقا **ق** تا یکسر موی ز خوشن شدن آگاہی بوزگرم زنی از راہ فنا گمراہی **ق** یعنی تا کہ تو باشی خدا
 شد نہان **ق** چون تو گم گشتی خدا گرد و عیان **ق** **بُورِقت** ہم **ق** توحید یگانہ گردانیدن دل است
 الخرح یعنی توحید حق سبحانہ را صفت نیست زیرا کہ حق سبحانہ را موحد نگفتہ شود و بچنین عارف
 را موحد خواندہ شود و توحید ہم صفت او نخواہد بود فلہذا مولانا بنحوی معنی توحید کردہ اند
 کہ نسبت آن بدل نمودہ اند بعد از ان این بندہ را **ق** الحروف عرض کرد کہ قبلہ توحید را بر چہا
 قسم تقسیم کردہ اند و چہا **ق** توحید الہی است بدین قسم خدا تعالی را موحد خواندہ شود بیانہ
 فرمودند کہ معنی توحید گردانیدن و واحد دانستن است و این از شان عبد است پس وحدت
 صفت حقیقیہ و توحید اگر چہ الہی باشد صفت عاریہ حق سبحانہ است چنانچہ توحید صفت حقیقیہ
 و وحدت صفت عاریہ عبد است پس حق سبحانہ را حقیقتہ موحد نگفتہ شود و کذلک العارف
ق ہم از روی طلب ارادت و ہم از روی علم و معرفت **ق** یعنی سالک را دو چیز در سادہ
 تعالی میباشند یکی طلب ارادت کہ عبارت از سلوک است و این چہد و کوشش اوست
 بر یافت و مجاہدات و عبادات و دوم علم و معرفت کہ عبارت است از واردات و این عطا
 الہی است پس مرد این راہ را باید کہ ازین ہر دو بریدہ بحق سبحانہ پیوندد **ق** تخلص دل از توجہ

اوست بغیر حضمیر اور جمع لبوئی دل ست و توجہ دل بغیر اینست که خود را عبد میدانند چون
 ازین علم دوی خلاص یافت موصوف توحید خواهد شد حق رمزی ز نہایات مقامات طیور بر
 گفتیم تو گر فهم کنی منطق طیر حمراد از طیور حضرات عارفین اند و منطق طیر کلام عارفانه است
 مقبول نیست و چهارم بوقت چاشت روز سه شنبه سوم از ماه شوال سال سیزده
 صد و شانزدهم بحری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت که عبادتی و سعادت بیتر
 ازین نیست میسر گردید اندرین اثناء سبق لواحق شریف شروع گردید لائحہ یازدهم حق
 ما دام کہ آدمی در دام هوا و ہوس گرفتار است دوام این نسبت از وی دشوار است ح یعنی
 هوا و ہوس و دوام این نسبت ہر دو ضد یکدیگر اند و الضدان لا یجتمعان پس کسانیکہ
 در هوا و ہوس ہم گرفتار اند و میگویند کہ ما را دوام این نسبت ہم حاصل ست مدعیان کاذب اند
 بعد از ان فرمودند کہ در عهد شیخ سہل بن عبد اللہ تستری شخصے بود وی گفتہ کہ من ہمہ
 اوقات و ازمان بخدامی با شتم چنانچہ نشستن و برخاستن و رفتن و ایستادن و بیداری
 و خفتن و خوردن و نوشیدن و جمیع حرکات و سکنات من بخدامی ماند پس شیخ سہل
 بن عبد اللہ کسان خود را فرستادند و فرمودند کہ شما بروید و او را بہ بنید اگر افعال و اقوال و خصال
 او موافق شریعت و طریقت باشند پس وی صادق ست و اگر مخالف شریعت و طریقت باشند وی کاذب
 و باطل ست و شیطان ست حق لذات جسمانی ح یعنی الطعمہ لذیذ خوردن و البسہ نفیس پوشیدن و خوش
 خفتن و غیر فلک قیاحات و مخانی چون مشغولہ علوم و غیر حق کلفت مجاہدہ از میان برخیزد ح یعنی صاحب حال را
 تمام شب بیدار بودن و شوار نہ نماید و از تمام زور بہ عبادت گذاردن بردش کسل و بار نیاید و جامہ
 کہتہ و درشت را کو و لطیف ترمی شمر د و طعام بد مزہ را از خوش مزہ بلذت تمام بخورد و بعد از ان
 فرمودند کہ صوفی بدنی رح ہمہ روز بہ نماز و سجدہ دادن گذاردی و تمام شب نیز عبادت حق بجائ
 بسر بوی انگاہ فرمودند کہ روزی این صوفی بدنی از یک عالم پرسید کہ در بہشت ہم عبادت
 کردہ شود یا نہ دانشمند گفت کہ دار تکلیف و عبادت ہمین جہان دنیا است آن دار آخرت

مقام پاداش و مزدست و در بهشت میث و عشرت باشد نه عبادت صوفی بدنی گفت
 واه واه من میگفتم که بهشت هم مقام عبادت باشد بعد از آن فرمودند که کلفت مجاہدہ از صوفی بدنی
 برخاستہ بود بعد از آن فرمودند کہ روزی یک شخص بر کوہی ایستادہ بود کہ آنجا یک بدل از ابدال
 حاضر شد پس ہماں شخص پرسید کہ صوفی بدنی ہر چگونہ شخص است آن بدل گفت کہ شخصہ کامل است
 مگر افسوس۔ ہمین لفظ سہ بار بگفت استغفر اللہ استغفر اللہ استغفر اللہ و از چشم آن شخص غائب شد
 ہر گاہ آن شخص بخدمت صوفی بدنی رسید صوفی بدنی فرمود کہ چوں وی کلمہ افسوس گفتہ بود اگر
 سہ بار استغفار نکردی گردنش بشکستہ بعد از آن حضور خواجہ فرمودند کہ صوفی بدنی چنان کمال
 میداشت کہ بر ابدال کہ مشائخ کبار اند نظر نمی افتاد بعد از آن فرمودند کہ حضرت قبلہ سلطان المشائخ
 محبوب الہی میفرمودند کہ ہنوز صوفی بدنی مرید کسے نشدہ بود و باین قدر کمال میداشت و
 اگر مرید شدی بسیار کمالیت یافتی بعد از آن فرمودند کہ میان محمد چالی سکنہ و اہل کہ مرید حضرت قبلہ
 عالم ہماروی است از وی نیز کلفت مجاہدہ برخاستہ بود چنانچہ در زمستان کہ شہا طویل
 و دراز میباشد پس از نماز عشاء ذکر چہر شاغل گشتہ تا بہ نماز فجر درین لذت نشستہ ماندی
 چو کہ بامداد شدی گفتی کہ شب نہایت خورد و کوتاہ گشتہ است لائحہ و وار دہم ق کما
 ینبغی بجانیا و روح صاعبدنا کحق عبادتک نہایت ادائی حق عبادت است لائحہ
 سیزدہم ق ہمہ چیز ہا با و مدرک و او از احاطہ ادراک بیرون ح معنی این عبارت بر دو طریق
 ست یکی آنکہ ہمہ چیز ہا ادراک و احاطہ کردہ شدہ اویند و او در ادراک و احاطہ ہیچ نیاید و دیگر آنکہ
 ہمہ اشیاء بسبب نور وجود تو مبصر و مدرک اند و او خود در نظر بصر و ادراک و احاطہ چیزی و کسی
 نیاید چنانچہ صنوع و شعاع آفتاب کہ ہمہ اشیاء بضوء خورشید مبصر و مدرک و محسوس ہستند
 خود ذات شعاع و ضیاء مختفی و ناپید است یعنی روشنائی آفتاب شہود و مبصر و مدرک
 ہیچ کس نیست ق چشم سہر در مجاہدہ جمال او خیرہ و دیدہ سربہ ملاحظہ کمال او تیرہ ح
 یعنی او چشم سہر دیدہ نمی شود بلکہ چشم سہر و دیدہ دل و بصیرت شہود و میگرد بعد از آن

فرمودند کہ عارف بہین چشم سرسزمی بیند زیرا کہ بصیرت یعنی چشم سر و چشم سر عارف کی میگردد و تبہ
 ازان فرمودند کہ یک فقیر بود در ملک سندھا و میگفت کہ من خدا تعالی را با این چشم سر می بینم پس علما
 ظواہر او را بگرفتند و ران زمان مخدوم سرور نوح سکنہ ہالیہ کنڈہ کہ شیخ بزرگ اند موجود بود و ندان
 نشان او را فرمودند کہ چشم را فرو بندوی چہاں از افراتزد پس مخدوم صاحب فرمودند کہ اکنون ہم می
 بینی یا نہ گفت بیشک پہچنان می بینم پس مخدوم صاحب آن علما یا نرا فرمود کہ وی بدریدہ دل
 می بیند احتساب بناید کرد و آن فقیر نیز متنبہ شد و معترف کہ من در غلطی افتادہ ام دعوی
 میکردم کہ چشم سر می بینم و حال آنکہ چیزی دیگر میدیدم بعد ازان حضور خواجہ ابی بیت را خواندند
 بیت چشم سر را طاقت دیدن نبود چشم دل را لائق دیدار کرد قانع نشوی برنگ ناگاہ
 ای دل رخ مراد از رنگ رتبہ ایست از رتبات کمالات چون سیر سموات و عرش و سیر عالم
 مثال دیر عالم ملکوت و عالم ارواح و چون رتبہ نبوت و رسالت و قطبیت و غوثیت و غیر
 ذلک پس سالک را باید کہ بحصول این مراتب قناعت نہ نکند و مغرور نشود و این نداند کہ
 مقصود ہمین است بلکہ مطلوب او چیزی دیگر است بہر کندوسی نماید تا کہ ازینہا بالا گذرد و در
 عالم بیرنگی سیر کند کہ اینست مقصود حقیقی او اندرین اثناء یکی از حاضرین سوال کرد کہ ہر نبی کہ
 بمرتبہ نبوت و ہر رسول کہ بمرتبہ رسالت موصوف است و ہر ولی کہ بمرتبہ قطبیت و غوثیت و
 ابدالیت و غیر ذلک متصف است پس او شان بہ بیرنگی ہم رسیدہ باشند یا نہ حضور فرمودند کہ
 آری باعتبار باطن ضرور و ظن او شان ملک بیرنگی است و باعتبار ظاہر بود باش و باز
 گشت او شان درین رتبات است بعد ازان فرمودند کہ فرق در نبی و ولی در عالم رنگ
 است زیرا کہ در بیرنگی ہمہ انبیاء و اولیاء یکسان و مساوی اند و در عالم رنگ سیر و ولی در پائے
 ہر نبی افتادہ است مثلاً مرتبہ حضرت ابو بکر صدیق اکبر اگر چہ پس بلند و بزرگ است مگر او شان
 نیز در پائے نبی کہ از ہمہ انبیاء خور و تر است اندرین اثناء یکی از حاضرین عرض کرد کہ بیشک از
 روی شریعت اینچنین است حضور فرمودند کہ نہ از روی کشف نیز اینچنین است مقبوس

بیست و پنجم بوقت ظهر روز پنجشنبه پنجم از ماه شوال سال سیزده صد و شانزدهم هجری المفلک
 دولت پابنوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سادتی بهتر ازین نیست میسر شد سخن در سیرت
 و خصلت اولیا کرام افتاده بود حضور خواجه الباقه الله تعالی بقاء فرمودند که حضرت شیخ حسام الدین
 اکل التامی داشتند چنانچه وفات ایشان بسبب منحصه شده است زیرا که گفته بودند که اکنون
 در زمانه ما هر چه از قسم خوردنی و ماکولات مشتهیه گشته است باید که بعد از سوم روز خورده شود
 چون بسیار منحصه کشیدند ی آخر بحالت منحصه از دنیا رفتند بعد از آن فرمودند که همه مشایخ
 عظام فرموده اند که در همه اشیا کوشش میباید کرد و چیز شرط کرده اند یکی اکل حلال
 دوم صدق مقال نفع باشد خواه ضرر خیر باشد خواه شر سخن راست را هرگز از دست ندهد
 بعد از آن فرمودند که حضرت شیخ شیون خا صاحب الروضه سلطان الاولیاء نهایت التقا و پرستگاری
 میداشتند چنانچه در تمام عمر مبارک خود از مطبخ خا صاحب صادق محمد خان عباسی که مرید حضرت
 ایشان بود هیچ چیز نخورده اند و خا صاحب را نیز این حال معلوم بود چنانچه نقل مشهور است
 که روزی خا صاحب موصوف طعام لذیذ و کلعت پخته کنانید چنانچه هر یک طشت طعام بیت
 روپی خرج شده بود پس خا صاحب خود آن طشت طعام را برداشته پیش آنحضرت قطب العالم
 بیاد و دست بسته عرض کرد که قبله امروز ازین طعام ضرورتنا و فرماید پس حضرت سلطان
 الاولیاء سر انگشت خضر را بان طعام که کھیری بود آلوده کرده در دهن مبارک بردند مگر زودتر
 بآب غرغره و مضمضه ساخته آنرا باز بیرون انداختند صرف برعایت خا صاحب که الحاج
 کرده بود در تمام عمر اینقدر طعام ادبشیده بودند و آنرا نیز از حلق فرو بردند بلکه باز بیرون
 انداختند و هر بار که خا صاحب حضرت قبله سلطان الاولیاء را دعوت کرده بر مقام خود
 پس خوردن و نوشیدن آنحضرت قبله از خانه مولوی گل محمد و مولوی احمد بابی احمد پوری
 میبود بعد از آن فرمودند که حضرت خواجه محمد سلیمان تونسوی و حضرت خواجه نور محمد یار و وال
 قدس سرهما نیز از مطبخ خا صاحب نمخوردند بعد از آن فرمودند که حضرت خواجه محمد سلیمان تونسوی

در هر سفر که میرفت یک جلیل آرد از خانه خود همراه بر میداشتند خود از آن آردنان میخودند بعد از آن
فرمودند که حضرت قبله عالم بادشاه هماروی نیز بدرجه غایت اتقا و پرہیزگاری میداشتند و حضرت
ایشان نیز از طعام خالص صاحب نمینور و ند بوقت تصحیح این اوراق فرمودند که مولوی احمد نام بھی
احمد پوری مذکور الصدر را یک برادر مولوی عبداللہ نام سکنہ خان بیلہ کہ مرید حضرت خواجہ محمد یگانہ
تونسوی بود و مولوی احمد صاحب مرید حضرت قبلہ سلطان الاولیاء بود و این ہر دو برادران
عالم بودند مگر مولوی احمد از برادر خود کلان عالم متبحر بود و در تمام ریاست فتویٰ او جاری
و نافذ بودی و وی در تمام عمر خود وظیفہ و روزینہ از خالص صاحب موصوف قبول نہ کردہ است
کاشتکاری میکرد و وجہ معاش خود حاصل می ساخت بعد از آن فرمودند کہ حضرت مخدوم
نصیر الملت والدین چراغ دہلوی ہم نہایت تقویٰ و تشرع میداشتند روش و تیرہ حضرت
ایشان آنچنان استوار و محکم و پختہ بودہ است کہ احادیث نبویہ و اقوال مشائخ را تا ویلات
میکردند چنانچہ حدیث شریف ان اللہ خلق آدم علی صورتہ را بر مذہب اہل ظواہر تاویل کردہ اند
چنانچہ فرمودہ اند کہ ضمیر علی صورتہ راجع بسوئی حضرت آدم علیہ السلام است یعنی بدرتیکہ خدایتعالی
بیافرید حضرت آدم را بر صورت او بعد از آن فرمودند کہ حضرت آدم علیہ السلام از ابتدا بر تمام
خلقت آفریدہ شدہ است بخلاف دیگر آدمیان کہ بر تمام و کمال خلقت پیدا شدہ اند بلکہ تدریجاً
بتمامیت خلقت میرسند چنانچہ اول طفل می باشد انگاہ کودک مراہق میشوند انگاہ جوان و شباب
کلان میشوند بعد از آن این بندہ را قم الحروف عرض کرد کہ قبلہ حدیث شریف ان اللہ خلق آدم
علی صورتہ الرحمن را چہ تحویل کردہ اند فرمودند کہ الرحمن اسم صفائی است اگر تا ویش بدین
طور کردہ شود کہ ان اللہ خلق آدم علی صورت الرحمن میتواند بخلاف اللہ کہ اسم ذاتی است
تا ویش محال بودی اندرین اثناء باز عرض کردہ شد کہ اصلی معنی حدیث شریف مذکورہ حسینہ
فرمودند کہ حقیقی معنی این است کہ ضمیر علی صورتہ راجع بہ اللہ است چنانچہ علی صورتہ الرحمن معنی
ست انگاہ فرمودند کہ در مشکوٰۃ شریف یک حدیث شریف آمدہ است کہ اذ قال احدکم

فلیتجنب الوجه فان الله خلق آدم على صورته یعنی وقتیکہ متاثر کنریکی از شمایں باید کہ اجتناب کند روی را ای رخ را ضربت نزنند زیرا کہ بدستیکہ خدایتعالی بیا فرید حضرت آدم علیہ السلام را بر صورت خود اگر ضمیر علی صورتہ راجع باشد نباشد بلکہ بآدم باشد پس امر باجتناب از ضرب وجه صورت نہ بندد و چہ اینوقت تمام صورت آدم از سرتا پا عریکسانست در آبرو و عزت نیز تعلیل فان الله خلق آدم علی صورته صحیح نباشد پس ما جرم ضمیر علی صورتہ راجع بسوی اللہ است و چون آدم بر صورت خدایتعالی مخلوق است امر کردند آنحضرت صلعم کہ پرہیز کنید از زدن بر وجه زیرا کہ این وقت نیز اگر چہ تمام صورت آدم متہم بالشان و واجب العزت است مگر چون مظہر اتم کمال حسن و جمال الہی و محل تشخیص و تعارف وجہ است نہ دیگر اعضا فلہذا تخصیص کردند کہ فلیتجنب الوجه و این وقت تعلیل ہم درست می شود دیگر ہم بسیار احادیث را تاویل کردند و در قول سبحانی ما اعظم شانی و لیس فی جنتی سوی اللہ و غیرہما را فی ہذا المعنی اگرچہ تاویل نکردند مگر فرمودند کہ ہفوات عاشقانہ است بعد از ان فرمودند کہ خواہ حمید قلندر کہ مرید حضرت سلطان المشائخ شرت و مصاحب حضرت مخدوم نصیر الدین چراغ دہلوی ست روزی لباس قلندرانہ پوشیدہ چنانچہ بجائے عمامہ سلیمہی ربستہ بخدمت مخدوم چراغ دہلوی نشستہ بود حضرت مخدوم فرمودند کہ حمید قلندر شدہ صوفی باش یا قلندر باش خواہ حمید عرض کرد کہ چوئی حضور سلطان المشائخ مرا قلندر میگفتند از ان سبب لباس قلندرانہ می پوشم بعد از ان حضور خواہ القاہ اللہ تعالی فرمودند کہ روزی این خواہ حمید از حضرت مخدوم نصیر الدین پرسیدند کہ آنچه حضرت سلطان المشائخ محبوب الہی را از حضرت شیخ شیوخ العالم گنجشکر نعمت رسیدہ است بریں معاملہ کد ام نختہ دلیل ست پس حضرت مخدوم فرمودند کہ کی باینکہ خود از زبان حق ترجمان حضرت سلطان المشائخ شنیدہ میارم و ان نیست کہ حضرت سلطان المشائخ میفرمودند کہ اکثر کاروربانی ذلکی حضرت بد اسحاق پیوڈ پس یکروز حضور خواہ گنجشکر در محل بودند و خواہ بد اسحاق بر در نشستہ بود پس مرا گفت کہ من بکار میروم

و تو بر تاج بنشین و هر چه حضور شیخ فرمایند تعمیل آن کنی و هر که بر دروازه آید عرض او نیز
 بحضرت شیخ برسانی پس خواجہ بدر اسحاق برفت و من آنجا بنشستم ساعتی بگذشت که آوازی
 از اندرون محل بیامد من فراتر و نزدیک تر دروازه شدم و اندر محل نظر انداختم دیدم کہ حضرت
 شیخ را وجد و حالت است یک رباعی میخوانند و ہر دو دست مبارک بر کمر حلقہ کردہ رقص میسازند
 رباعی این بود رباعی خواجہ کہ ہمیشہ در وفائی تو زیم و خالی شوم و زیر پائی تو زیم و مقصود
 من خستہ ز کونین توئی ہزار بہر تو میرم و برای تو زیم و در حالت رقص بسوی قبلہ میرفتند
 و بازی آمدند و چون مصرعہ بمقصود من خستہ ز کونین توئی بمیخوانند سجدہ میدادند پس من
 چون این حالت را دیدم بدل گفتم کہ اکنون وقت خوش است اندر بروم و بجانب شیخ عرض کنم
 مگر باز خوف و دہشت آمد کہ مبادا شیخ ناراض شوند آخر اندیشیدم و گفتم کہ دنت مبارک شیخ
 رحیم است ہر حال بخش و عفو خواهند فرمود دل قوی شد رفتم و قدم بوسی حاصل کردم پس
 ہر چہ من میخواستم حضرت شیخ شیوخ العالم میفرمودند کہ دادم ہر چہ من میخواستم میفرمودند کہ
 دادم ہر چہ من میخواستم میفرمودند کہ دادم مگر این امر باقیماند کہ آن میخواستم افسوس بسیار
 است و آن این بود کہ وفات من در سماع شدی و دوم دلیل آنست کہ یکبار حضرت شیخ
 شیوخ العالم بسفر دریاد رشتہ میبودند و حضرت سلطان المشائخ نیز ہمراہ بودند اتفاقاً وقتی
 در شب حضرت گنجشکر ندا کردند کہ بابا نظام الدین سلطان المشائخ عرض کردند بیک یا شیخ حضرت
 گنجشکر فرمودند کہ ترا میخواهم من نظام الدین فرزند خود را میخواهم و یک فرزند حضرت گنجشکر بنام
 حضرت سلطان المشائخ بود آنکجا باز حضرت گنجشکر خواندند بابا نظام الدین پس سلطان المشائخ
 دست بستہ عرض کردند کہ صاحبزادہ نظام الدین ہفتہ است و این نظام الدین غلام حاضر
 پس حضرت گنجشکر فرمودند کہ فرید نظام الدین فرزند خود را میخواہد و خدا او را میخواہد فرید چہ کند تو
 بیا پس ہر نعمت کہ دانی بود ہما وقت بدادند مقبوس ^{۲۶} و ششم بوقت چاشت
 روز و شنبہ نهم از ماہ شوال سال سیزدہ عدد و شانزدہم ہجری المقدس دولت پائوس و

زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادتی بهتر ازین نیست حاصل شد اندرین وقت سبق کتاب
 لوح شریف شروع گشت این بنده را قم الحروف سامع بود لایحه مفید هم ق تعین اول وحدت
 صرف و قابلیت است محض الخرح مثال این مرتبه تعین اول مانند خطلین گلال است که او را
 قابلیت عدم اولی شدن یعنی تجرد از ظروف شدن است و قابلیت بهرسم آوند شدن نیز
 است پس باعتبار قابلیت اولی مانند احدیته است و باعتبار قابلیت ثانیه مانند واحدیته است
 بعد از ان فرمودند که سیر عروجی هر شخص و هر چیز بر جمع قهقریست و چوں در مرتبه تعین اول
 میرسد پس سلوک او درین مرتبه تجر و دوست از جمیع قابلیت و اعتبارات چنانچه خسته خرم او
 نواة انب در همه مراتب شجریه چون تنه و اعصان و اوراق سیرکنان آمده است آخر از همه
 تجر کرده بار همه نواة خسته میشود بعد از ان فرمودند که وجود من حیث هوای لا
 بشروط اشئی که آنجا ملاحظ اعتبار نسب و اعتبارات است و نه عدم آن ملاحظ است موصوم
 است بوجود مطلق و غیب هویت و ذات بحت و احدیته مطلقه و احدیته ذاتیه و اوازی
 حیثیت مذکوره مقتضی عدم احاطه است چنانچه حق بجانہ تعالی فرموده است که لا یحیطون
 به علمها پس خویش در وی ازین وجه اصنامت انعامت و نعت است و لغیرت بر وی
 مگر بوجه اجمالی و آن اینست که ورائی تعین چیزی نیست که بدان هر متعین ظاهر میشود ازین
 سبب حق بجانہ تعالی در حق شفقت و رحمت کردن بر عباد خود فرموده است که و یحذرون
 الله نفسہ و اللہ رؤف بالعباد پس وجود مطلق را او کرده که ظاهر شود و تعجبی کند ذات او بزرگوار
 او پس تنزل فرمود ازین مرتبه غیب هویت ایوئی نشان کلی جامع مرتب شایان الیه و کون
 ازلیه و ابدیه تا که بداند ذات خود را باین نشان کلی حاصل شود و مرا و را صور علیین
 بر وجه کلی بلا امتیاز نشان از شالے پس وجود باعتبار تعلیم و تعلیم باین نشان کلی موصوم
 است بقیقت تمایز و این باعتبار امتیاز اعتبارات ایوئی است باحدیت و
 باعتبار ملاحظ اعتبارات اعتبارات ایوئی است باحدیت و باعتبار ملاحظ اعتبارات

دو اعتبارات مذکورہ را موسوم ست بلوحدت و برزخیت اولی و تعین اول و غیب اول و مرتبہ جمیع و مقام او ادنی بعد از ان فرمودند کہ وجود را از روی عقل ست اعتبار ست یکی لا بشرطی کہ وجود مطلق ست دوم بشرط لاشی کہ وجود عام ست سوم بشرط لاشی کہ وجود مقید ست پس وجود مطلق عین ہمہ اشیاء ست بخلاف وجود عام کہ عین اشیاء بسیج وجہ نمیشود و نسبت تخطیہ کردن شیخ رکن الدین سمنانی شیخ محی الدین بن عربی را شاید ازین جهت باشد کہ ایشان وجود عام فہمیدہ باشند و مراد شیخ اکبر وجود مطلق بودہ است بعد از ان فرمودند کہ در بیان شیخ رکن الدین و شیخ محی الدین قدس سرہما فی الحقیقت نزاع نبودہ است بعد از ان فرمودند کہ آنچہ حضرت مولانا جامی درین لائحہ ہفد ہم مراتب تنزلات و تعینات را بیان کردہ اند چنین معلوم میشود کہ احدیت ذاتیہ و واحدیت ہر دو از تعین اول کہ واحدیت صرف قابلیت محض است پیدا شدہ اند چنانچہ گفتہ کہ باعتبار تجربہ از جمیع اعتبارات تا غایتی کہ از قابلیت این تجربہ نیز مرتبہ احدیت است و باعتبار اقصاف از جمیع صفات و اعتبارات مرتبہ واحدیت است پس چنانچہ تعین ثانی یعنی واحدیت و تعین ثالث مرتبہ عالم ارواح و تعین رابع مرتبہ عالم مثال و تعین خامس مرتبہ عالم اجسام ہمہ افراد مرتبہ تعین اول اند چنانچہ غیب ہویت و لا تعین کہ مرتبہ احدیت ذاتیہ است یک فردی از افراد ان خواهد بود پس مراد ریخا یک خدشہ و اشکال وارد میشود و تقریرش اینست کہ احدیت ذاتیہ و لا تعین غیب ہویت مرتبہ بحدی و اطلاق است تا آنکہ از اطلاق اطلاق نیز مبرء است پس تعین اول اگرچہ آچنان اوصح است کہ جمیع تعینات ماتحتیہ و زیر نیہ خود را حاصر و محیط است مگر بہ نسبت مرتبہ احدیت و لا تعین مقید و محدود ست پس بحد مطلق چگونہ فرمودند محدود و تواند بود بعد از ان بسوی این بندہ متوجہ شدہ فرمودند کہ حضرت مولانا جامی در کتب خود مسئلہ مراتب تنزلات را بدو طرح و طرز بیان کردہ اند بر یک طریق سوال مذکور وارد نمیشود و بر طریق دوم اشکال متوجہ میگردد بعد از ان کتاب نقد النصوص را برداشتہ این بندہ احقر را مخاطب ساختہ خود بدولت

ازان کتاب این عبارت را بر خوانند فصل کنه ذات حق و غیب هویت مطلق او تعالی و
 تقدس بدرک و مفهوم و شهود و معلوم هیچ کس نتواند بود و کما انجی هو عن نفسه بقوله
 ولا یحیطون به علما غیب هویت حق سبحانه اشارت است باطلاق او بجانۀ باعتبار
 لا تعینش یعنی حضرت ذات بے تقید باعتبار ماعد او عدم اعتبار ماعد او این حضرت را
 غیب الغیب و البطن کل باطن و هویت مطلقه نیز گویند و حق سبحانه از حیثیت اطلاق مذکور
 لا یصح ان یحکم علیه بحکم او لعرفه بوصف او یضاف الیه نسبة ما عن وحدۀ
 او وجوب وجود و مبدائیة او اقتضاء ایجاد او صدور او تعلق علم منہ بنفسه
 او بغیره زیرا که این همه مقتضی تعین و تقید است و شک نیست در آنکه تعقل بر تعینی مسبوق
 است بلا تعین و او باعتبار لا تعین مجهول مطلق است چه شیء شبه نیست که حواس و خیالات
 و او با هم پیرامین این حضرت و مقام ره گذر بسته است و طائران عقول و افهام را در
 طیران هوای او و درون درک المرام بال و پر شکسته بریت بخیاں در نگنجد تو خیال خود
 مرغجان و زجهت بود مبراء مطلب به هیچ سوسش بگانه ها که در مودت یگانه اند و در بے نشانی
 نشانه از بے نشانی ذات او خدش نشان باز داده اند رباعی ای آنکه بجز تو نیست در هر دو
 جهان تو نیست نشانت که ترا نیست نشان به سر چنبد که عن هر نشانی لیکن تو برتر
 از خیالی و مبراء زگمان و دور هر جاء که این بنده کمتر را مخاطب کرده میریزند و
 عبارت را میخواند این بنده بر بار دست بسته نیاز میکرد و این عبارت را بر خوانند فصل
 فی الوجود الاعمین و احدی هی عین وجود الحق مطلق و حقیقه و هو الوجود المستشهد
 لا یغیبه و لکن هذا الحقیقه هو احد و جمیع الوجودات لهما مراتب ظهور و اعتبار
 ایدائی التعین و التمشخص و لکن کلیات ایدائی الاربعة المنصوص
 خمس اثنتان منهما منسوبتان الی الحق سبحانه و تعالی و ثلاث منسوبه الی الکون
 و سادسها هی الجامعه بینهما و ذلک لان هذه المراتب لهما کانت مظاهر
 و محالی فلا یخلو اما ان یکون محلیا و مظهر الیظهر فیه لهما یظهر للحق و لا لشیء

الكونية ويكون مظهر يظهر فيه ما يظهر الحق وللأشياء الكونية أيضاً فلا ول يسمى مرتبة
غيب الغيوب لغتبه كل شيء كون فيها عن نفسه وعن مثله فلا يظهر لشيء فيها إلا الحق
تعالى وانتفاء الظهور للأشياء يكون باحد الوجهين احدهما بانتفاء اعيانها بالكلية
حيث كان الله ولم يكن شيء معه فنتفى الظهور لها علماً ووجداً لا انتفاء اعيانها
بالكلية وذلك المحلى هو تعين الاول والمرتبة الاولى من الغيب والوجه الثاني انتفاء
صفته الظهور للأشياء عن اعيان الاشياء مع تحققها وتميزها وثبوتها في العلم الا ترى
وظهورها للعالم بها لا لا نفسها وامثالها كما هو الامر في الصور الثابتة في افهامنا وهذا
المحلى والمظهر هو التعيين الثاني وعالم المعاني والمرتبة الثانية من اسم الغيب لما ذكرنا
واما ما يكون محلياً ومظهر يظهر فيه ما يظهر للأشياء الكونية الموجودة البسيطة ايضاً
علماً ووجداً فهو ثالثة اقسام فائدة اما ان يكون مظهر محلياً يظهر فيه ما يظهر للأشياء
الكونية الموجودة البسيطة في ذاتها فذلك مرتبة الارواح او يكون مظهر وعجائباً
يظهر فيه ما يظهر للأشياء الكونية المركبة اما ان يكون لطيفة بحيث لا يقبل التجنى ولا
التبعيض والافق والا لتمام فمحلياً ومظهر مظهرها يسمى مرتبة المثال واما ان يكون
الموجودات المركبة كشيئته بالنسبة الى تلك لطيفة او على الحقيقة بحيث تقبل التجنى
والتبعيض والافق والا لتمام فمحلياً ومظهر مظهرها يسمى مرتبة الجسم
بعد ان ابن عبادت رابعه خواجه فحصل مراتب كلية شمس ست مرتبة اولى وان غيب
الغيب ست نام كرده شكره است غيب اول وتعين اول مرتبة ثالثة غيب ثالثة ست كده
مسمى ست بتعين ثالثة واربعة مرتبة رابعة غيب ثالثة نام كده غيب ثالثة غيب ثالثة غيب ثالثة
نفس خود واز مثل خود
و ثبوت ايشان در عين مرتبة چه اين اعيان در حضرت علم الله مرتبة ثالثة مرتبة اربعه ست
واين مرتبة ظهور حقايق كونية مجردة بسيطة است من نفس الخلق ودر مثل خود راجحاً كذا راجح

درین مرتبه بدرک اعیان نتواند و ممیز حقائق خود مرتبه را کعبه مرتبه عالم مثال است و این مرتبه
 موجود است مرثیه کونی لطیفه را که قابل تجزیه و تبیین و خرق و التیام نباشد مرتبه خامسه مرتبه
 عالم اجسام است و این مرتبه وجود اشیا کونی که کثیف است که قابل تجزیه و تبیین اند و
 این مرتبه را نام کرده اند مرتبه اجس و عالم الشهاده و مرتبه سادسه مرتبه جامع است مرتبه
 مرتب را و آن حقیقت انسان کامل است زیرا که او جامع جمیع مراتب است حکم بر خستی که دارد
 بعد از آن حضور خواجه فرمودند که برین هر دو عبارت مذکوره سوال نه کور دارد میشود بعد از آن
 این عبارت را بر خوانند و فصل اول که منوره حکم ظهور و بطون و واحدیت و احدیت مندرج
 بود و هر دو در سطوت و حریت مستند جمیع طبقات و غیره و آنچه در کتب و لغت و در لغت
 و ظهور و بطون و کثرت و وحدت و وجوب و امکان منتهی بود و نشانان ظاهریت و باطنیت
 و اولیت و آخریت مخفی بود در خلوت خانه غیب هویت خواست که خود را بر خود جلوه و بدلول
 جلوه جلوه کرد و بصفت وحدت بود پس اول تعین کار و هویت غیب ظاهر گشت و صافی نمود که
 اصل جمیع قابلیت است و او را ظهور و بطون مساوی بود با اعتبار آنکه قابل ظهور و بطون نیز
 بود احدیت و واحدیت از وی منتهی شد بعد از آن فرمودند که برین عبارت امکان مشکل دارد
 میگرد و زیرا که از قول احدیت از وی منتهی شد ظاهر و صریح ظهور منتهی شد و از احدیت
 و واحدیت از او از وحدت اندیش و او شود هر کوی که بعد و مطلق بگویند خود و وحدت
 تواند شد بعد از آن از او از شریعت و ایمان بیست و چهار اسم این عبارت را خوانند و مرتبه نهم
 تعین او است به یقین جامع مرتبه تعینات فعلیه و هویه الهیه را و جمیع نمودات انفعالیه از آن
 کونی را و این مرتبه مسمی است به تعین اول زیرا که اول تعینات تعینات است و مرتبه دهم
 مرتبه لا تعین است لا غیر و مرتبه نهم احدیت جمیع تعینات تعینات است و مرتبه دهم
 الوهیت است مرتبه که تفصیل مرتبه الوهیت است و این مرتبه خود را تعینات تعینات است
 اعتبار این دو مرتبه از حیثیت ظاهر و وجود است که هر دو بصفت جامع او است مرتبه دهم

احدیت جمع جمیع تعینات انفعالیہ است کہ از شان الیشائست تاثر و انفعال و این مرتبہ کونیہ
 امکانیہ است و مرتبہ سادہ تفصیل مرتبہ کونیہ است کہ مرتبہ عالم است و عرض این دو مرتبہ
 باعتبار ظاہر علم است کہ امکان از لوازم اوست و آن تجلی اوست بر خود بصورت حقائق و اعیان
 ممکنات بعد از ان حضور خواجہ فرمودند کہ بریں عبارت ہم سوال مذکور واقع نمیکرد و مگر اینجا یک
 طرز غریب بیان کردہ اند و آن اینست کہ مرتبہ واحدیت را و باعتبار عارض کردہ اندیکہ
 اجمالی دوم تفصیلی بعد از ان لا کلمہ مفہوم را خواندہ فرمودند کہ در اینجا نیز احدیت و وحدت
 را از وحدت انتشاء ثابت میکرد و چنانچہ اولاً گذشت در اینجا برای جواب باین انداختہ
 بودیم پس وقت تصحیح و سبق خواندن این اوراق عرض کرد کہ قبلہ جواب سوال مذکور بیان
 فرمایند تا کہ این بندہ در اینجا مرقوم سازد پس حضور فرمودند جواب میگویم کہ مرتبہ وحدت
 برزخ است و برزخ مشتمل و جامع میباشد شین را مگر اندر اینجا فرق است کہ مرتبہ
 احدیت را کہ فردعالی اوست صرف صفات او را محیط است نہ ذات او را و واحدیت را کہ
 فردی است ذات و صفات ہر دو آنرا محیط و متضمن است پس فردیت احدیت مروحدت
 را محض بسبب اشتغال او بر صفات اوست چنانچہ انسان کہ جامع جمیع مراتب است پس جامع
 او نیز بدین اعتبار است کہ صفات جمیع مراتب در وی موجود اند تا آنکہ صفات مرتبہ احدیت ذات
 نیز در وی یافتہ می شوند مگر ذات احدیت را ہرگز محیط نیست بعد از ان این بندہ را قلم الحروف
 عرض کرد کہ قبلہ مرا از بعض کتب توحید چنین در قیاس آمدہ است کہ این احدیت ناشی از وجود
 عین آن احدیت است کہ مرتبہ ذات بحت است و غیب ہویت و وجود مطلق است چنان
 از عبارت لوائح شریف و نقد النصوص پیدا و ہویداست و از بعض کتب دیگر چنین در قیاس
 است کہ این احدیت منتشیہ از وحدت غیر آن احدیت ذاتیہ است چرا کہ آن احدیت
 مرتبہ لا بشرطی است و این احدیت ناشیہ از وحدت مرتبہ بشرط لاشی است یعنی در اینجا
 سلب الاعتبارات مشروط است و شک نیست کہ این مرتبہ تقید و تعین است پس چارہ غیر

از قول بمغایرت بین الاحدیتین زیرا که از قول بعینیت بین الاحدیتین لازم میاید که یک شی
از یک جهت مطلق هم باشد و مفید هم باشد این محال است چنانچه این معنی از عبارت کتاب
عشره کامله مستنبط می شود پس این بنده احقر برای دفع سوال مذکور دو جواب نوشته است
حضور فرمودند که مرانیز این خیال ممنوع میکرد که این احدیت غیر آن احدیت است بعد از آن
فرمودند که جوابات مصنفه خود بر خوان بر خواندم حضور لفظ بلفظ شنیدند و بسیار خوش و
مسرور شده پس ذکر دند چنانچه فرمودند که نیکو گفتی و بر قیاس و استنباط این بنده احقر
تحمین نمودند بعد از آن ارشاد فرمودند که این هر دو جواب را نیز در اینجا بنویس و ثبت کن
عرض کردم که قبله لائق همان جواب است که حضور بیان کرده اند نه جوابات من فرمودند که
ضروری هر دو جواب خود را نیز درین مقام درین کتاب بنویس و درج کن پس امتشاک
لا صر الا علی هر دو جواب صورت ترقیم و تطمیر یافته است جواب اول در انشاء واحیت
از واحدت خفائی نیست چرا که واحدیت مرتبه تفصیل خالق الهی و کونی است و مرتبه وحدت اجمال آن
است و ظاهراًست که منشاء و مصدر تفصیل اجمال است اما انشاء احدیت که مرتبه اطلاق و تجذیت ذات
است از واحدت که مرتبه تقید و تعین است بسبب آنست که تقید و یافت و دانست احدیت ازین
مرتبه وحدت است زیرا که اگر چه از روی حقیقت و اصلت مرتبه احدیت منشاء و مبداء کل است
مگر پیش از ظهور و تنزل مجهول مطلق بود پس فرد بودن احدیت مروجیت را باعتبار همین یافت
است فی الجمله از تعین این یافته و دانسته می شود که ورائی تعین و لایعین است یعنی احدیت ذاتیه که
عبارتست از سلب اثبات و انتفاء اعتبارات تا بآنکه از سلب نیز سلب است از وحدت که مرتبه
علم است معلوم میگردد پیش ازین مفهوم نمیشد و وصف واحدیت که مراد از اثبات تفصیل اعتبارات
است هم از مرتبه وحدت معقول میشود چه مفصل ترسم از مجمل میباشد پس مرتبه وحدت جمیع قابلیت است
چه قابلیت تجرد و اعتبارات و چه قابلیت القان بان پس چون توجه به تجرد و اطلاق میکند احدیت
یافته میشود و چون توجه بالقان و تقید می سازد واحدیت پیدا میگردد پس از برای همین یافت
احدیت و پیدای واحدیت مرتبه وحدت حکم برزخیت میدارد یعنی شتمل است بر صفات احدیت

خود در علم حق سبحانه باید دانست که در سائر تعینات احدیته و واحدیته یعنی اجمال و تفصیل موجود
 است و جملة احدیات در احدیت جملی علمی مندرج میشوند و نیز همه واحدیات در واحدیت جملی
 علمی مندرج و این احدیته و واحدیته جمیلیه در وحدت و وحدت مع جمیع اعتبارات خود احدیته
 ذاتیه و غیب هویت مضمحل و منطمس میگردد و فقط حق الصاف ذات بآنها باعتبار مرتبه جمع
 است و معنی متصف شدن ذات پاک بآن اعتبارات و صفات موجب تعدد وجودی
 نیست یعنی هنوز دومی و اثنتیت پیدا نمیشود پس عروض این صفات یک وجود را دو
 یا سه یا چهار نمیگرداند بلکه این صفات و ذات هنوز در مقام وحدت اندای صفات عین
 ذات اند و وجود واحد است مقبوس **بیست و هفتم** بوقت چاشت روز سه شنبه دهم از
 ماه شوال سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس
 که عبادتی و سعادتی بهتر ازین نیست حاصل گشت سبق لواحق شریف شروع گردید این بنده
 زاتم الحروف سامع بود و با اعتبار مراتب کونیه ح یعنی لائق این قسم صفات مرآت را
 موجب تعدد وجودیست و بعضی ازین حقائق کونیه را عند سر بیان الوجود فیها الخ ح این
 عبارت جواب سوال قدرست تقریرش اینست که از ابتدا لا شخ تا اینجا چنین معلوم میشود که
 هستی حق سبحانه کل است و مراتب الهیه و مراتب کونیه اجزاء اویند پس حضرت مولانا جواب
 گفته اند که اینچنین نیست بلکه حضرت ظاهر وجود با جمیع شیون و با جملة اسماء و صفات خود در
 هر فرد عالم اگر چه یک ذره ریگ باشد ساری و موجود است پس صفت وجوب و غنا ذاتی
 نیز داخل است و برین تقریر باز این خدشه می افتاد که هرگاه در هر موجودات جمیع موجود است
 ساریست ظهور همه صفات در عام موجودات حتی الذلای علی السویه و بالفعل
 حضرت مولانا جواب گفته اند که بیشک سر بیان ذات مع جمیع صفات در همه افراد عالم
 علی السویه است مگر ظهور صفات مختلف و متفاوت است پس چون استعداد و قابلیت
 ظهور جمیع اسماء و صفات الهیه همه افراد عالم نداشته بود بلکه بعضی افراد و چون کل افراد اند

از انبیاء و اولیاء استعداد این امر میداشت فلذا فرموده اند که بعضی ازین حقائق کونیه را عند سران
 الوجود فیہا الخ ہر گاہ درین بعض ہم استعداد و قابلیت ظهور صفت وجوب و غنا ذاتی نبود از انجہست
 مولانا فرموده اند کہ سوی الوجوب الذاتی والا استغناء و چون ظهور باقی صفات الہیہ نیز درین
 بعض علی السویہ نبود بلکہ مختلف بود اگرچہ مطلق ظهور ہمہ صفات الہیہ سوی الوجوب الذاتی والا استغناء
 مثلاً وریک فریافتہ شدہ است مگر بعضی صفات بشدت و غالبیت در وی ظهور کردہ است
 بعضی بضعف و مغلوبیت ازین سبب حضرت مولانا فرمودہ اند کہ علی اختلاف مراتب الظہور شدہ
 و ضعف و غالبیت و مغلوبیت چنانچہ در وجود مسعود حضرت موسیٰ علیہ السلام صفت غضب و قہر غالب
 ظہور کردہ است و دیگر صفات بطور مغلوبیت و در ذات مقدس حضرت اقدس حضور خاتم الانبیا
 والمرسلین رحمۃ اللعالمین حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم صفت رحمت بظاہریت ظہور کردہ
 است و ظہور سایر صفات علی السویہ و برابرست کہما فی الحق سبحانہ و قولہ کہ عند سی بیان الوجود
 فیہا باحدیتہ جمع جمیع شیونہ و ظہور آثارہا و احکامہا بہ باشد معنی این تمام عبارت
 موجود شدن است یعنی بعضی حقائق کونیه را وقت موجود شدن استعداد ظہور جمیع اسماء الہیہ
 ست و در بعضی دہون بعض علی الاختلاف شدہ و ضعف یعنی ہر گاہ سایر موجودات
 وقت موجود شدن استعداد ظہور اسماء و صفات الہیہ نبود بلکہ بعض موجودات بہ
 قابلیت ظہور بعض صفات میباشند و بعضی دیگر را قابلیت ظہور
 بعض صفات دیگر و آن ظہور بعض صفات در ہر بعض ہم بطریق غالبیت و مغلوبیت ست فلذا
 گفتہ اند کہ در بعضی استعداد ظہور بعضی ست و دہون بعضی علی الاختلاف المذکور چنانچہ در بیان
 و اشجار صفت خالقیت ست بعد از ان فرمودند کہ در گشتن از گفتہ کہ در دل ہر ذرہ را از اشجار
 بدن آید از دریای صافی و بعد از ان فرمودند کہ شیخ فخر الدین عراقی فرمودہ اند کہ حقیقت ہر
 کرہ الیست ہر جا کہ انگشت نمی وسط آن باشد بعد از ان یکی از حضار عرض کرد کہ قبلہ چوکل ولی
 سیر در مرتبہ احدیت ذاتیہ لا تعین میباشند آنوقت ہم بصفت وجوب و غنا ذاتی متصف میشود

به حضور خواجه باریج تنجیکه کرده بودند راست بر شستند و فرمودند که آیا الوقت کنونی هست یعنی
 الوقت او کجاست بلکه ذات بحت است پس وجوب و غنا ذاتی نیز از صفات ذات بحت اند
 از صفات ذاتی بعد از ان این بنده را قلم الحروف عرض کرد که قبله ظاهر وجود در اصطلاح صوفیه کرام
 به معنی دارد فرمودند که ظاهر وجود حضرت ذات بحت و هستی مطلق را گویند و باطن وجود ذات
 مع العلم را خوانند بعد از آن بسم دلربا نموده فرمودند که این بیت از غزل حضرت مولانا جامی نیز
 این معنی است بیت بود باطن عاشق و معشوق ظاهر شد بعکس و بر باطن را چو در ظاهر
 بود اگر عشق یز مقبوس نیست و طشت بوقت چاشت روز چهارشنبه یازدهم از ماه
 روال سال سیزده صد و شانزدهم هجری دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی
 سعادت بیتر ازین نیست دست فاد سبق لعل شریف از لایحه هفدهم که باقی مانده بود شروع
 کردید این بنده را قلم الحروف سامع بود ق و مقصود ازین همه تحقق و ظهور کمال اسمائست
 ح مقصود یعنی علت غائی ازین همه اعتبارات و نسب و اصنافات ظاهر کردن کمال اسمائی
 بود که کمال جلا و استجاء است ح این مذہب شیخ اکبرست و حضرت مولانا هم پیرو او
 مانند و مذہب شیخ عبدالرزاق کاشی اینست که جلاء عبارتست از ظهور و شهود کمال ذاتی استجاء
 ظهور و شهود کمال اسمائست ق چون ظهور و شهود مجمل در مفصل ح چنانچه ظهور و شهود خسته
 در شجره ق چون ظهور مفصل در مجمل ح چنانچه صورت شجره در شجره یعنی مقتضای اسماء الہی
 اثببت است فلہذا ظهور و شهود عیانی عینی شدہ است چنانچہ حضرت ذات باحدیت
 مع جمیع اسماء صفات در تعین عاشق سر بیان کردہ کمالات اسمائی خود را ظاہر نموده مشاہد
 گردیدہ است چون سوز و گداز و محنت و ذوق و دوری و عجز و نیاز و زاری و طعنه و خوار
 و رسوائی و بقراری و بے آرامی و تشدد و تسخنی و قییب و لذت و دل و غیر ذلک
 و محنین در تعین معشوق جلوه گری ساخته باز و کرشمہ و بے پرواہی و استغنا و بیبائی و رعنائی
 و ملاححت و شوخی و تند خوئی و غیر ذلک از کمالات مشوقانہ ظاہر کردہ مشہور گشتہ است

مقبوسیت و نهم بوقت چاشت روز پنجشنبه دوازدهم از ماه شوال سال سیزده
صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادتی بهتر
ازین نیست میرشد سبق لوح شریف شروع گشت لائحہ میرد حکم ق العقول و النفوس
ح عقول آن ارواح اندکہ باجسام تعلق ندارند و تدبیر نفوس آن ارواح اندکہ باجسام تعلق
میدارند و تدبیر چون نفس ناطقہ انسانی و نفس ناطقہ فلک ق صابہ الامتیا ازین الجواهر
والا حصر من ح نمیزد میان جوهر و عرض قیام بذات و عدم قیام بذات است ق صابہ
الامتیا ازین الممكن والواجب ح نمیزد میان واجب و ممکن ضرورت وجود و عدم
ضرورت آنست ق نه بوجود زائد بر ذات خود ح همه موجودات خارجیہ موجود و بوجود
زائد بر ذات اند بخلاف وجود مطلق کہ عین حقیقت وجود و بذات خود موجودست نه بوجود
زائد بر ذات چنانچہ مضی بر دو قسم است یکی مضی بذات است و دوم مضی بغیرہ است مضی
بغیرہ چون روحی زمین کہ روشن شده است بہ مقابلہ آفتاب پس اینجا سہ چیز موجود اند
یکی مضی دوم ضوء کہ نہ عین اوست و نہ لازم او بلکه غیر اوست بیوم چیزیکہ افادہ ضوء میکند
و مضی بذاتہ دوم است یکی آنکہ مضی بذاتہ باشد یعنی مفاخر ذات اوست مگر لازم غیر منفک
اوست چون جرم آفتاب و قریکہ فرض کرده شود اقتضاء ذات او مر ضوء را پس اینجا مضی است
کہ ذات او منتضی ضوء است کہ اگر چه مفاخر و زوائد بر ذات اوست مگر لازمست او را دوم
مضی بذاتہ یکہ مضی باشد بالذات یعنی مفاخریکہ این عین او باشد چون ضوء آفتاب کہ بذات خود
مضی است بہ ضوءیکہ زوائد بر ذات اوست ق وجوب صفت ظاہر اوست ح یعنی ظاہر
و جود ای صفت وجوب حضرت ذات من حیث الذات است ق و امکان صفت باطن
او ح انکی باطن و جود ای صفت امکان ذات مع العلم است چنانچہ چینیاں در نقوش و
نگارنش چہ کردند و رویان در صفائی کوشیدند ق نسبت بانان کہ در صیقل مراتب محبوس
ح یعنی کسانی کہ مقلدانند و صاحب حال نیستند مقبوس ستی ام بوقت ظہر و زجمع سیزدهم

از ماه شوال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس که
 عبادتی و سعادت بیتر ازین نیست حاصل گشت خواجه القاه الله تعالی بقاءه فرمودند که حضرت مولانا
 فخر الاولیاء شیخ من فرموده اند که چون منظر تجلیات نامتناهی حضرت قبله محبوب الهی وصال کردند
 روزی مراد دل این خیال افتاد که هر قطعی که مشکل در علوم ظاهریه یا در علوم باطنیه نبند شود از
 کدام کس خواهم پرسید پس غم و اندوه این خیال چنان غلبه کرد که وظیفه هم غمینه آخر دین
 حال بودم که با لفت آواز از غیب داد که تا که تو باشی علم و فقر هم خواهد بود خبر آن وقت افتد
 که تو نخواهی بود بعد از آن فرمودند که این حکایت از زبان حق ترجمان شیخ من در تمام عمر
 دو بار صادر شده است یکی در مرض الوصال و دوم پیش از آن بعد از آن فرمودند که هم حضور
 حضرت شیخ من فرموده اند که روزی مرا این خدشه افتاد که چون ذات حق بجانه با حدیث
 جمع جمیع اسماء و صفات در هر موجود از موجودات ساری و موجود دست پس فرق در مراتب
 مخلوقات و موجودات چیست و اگر چه کتب تصوف و توحید چنانچه سوائ السبیل و غیره بجناب
 حضرت محبوب الهی خوانده بودم و ازین قسم سوال و جواب نیز کرات مرات ازال حضرت تقاریه
 شنیده بودم مگر تا هم این خدشه مذکور افتاد پس کتاب سوائ السبیل را برداشته کشادم اگر چه
 قصد من بدیدن این مسئله بود مگر اتفاقاً این سوال مذکور و جوابش برآمد چون دیدم
 اطمینان شد بعد از آن این بنده را قم الحروف عرض کرد که قبله حضور تقریر این جواب بیان
 فرمایند فرمودند که سبب فرق و تفاوت مراتب موجودات تفاوت قابلیت و استعداد ظهور
 اسماء و صفات الهیه است در آن ها اگر چه در بیان ذات مع همه اسماء و صفات جمله موجودات
 یا یکدگر مساوی و برابر اند مگر باعتبار ظهور اسماء و صفات متفاوت اند چنانچه حضرت
 کامل که قابلیت ظهور جمیع اسماء الهیه داشته است پس از انجاست خود را ملک است و درجاست
 و رتبات انبیاء و اولیاء علیهم الصلوٰۃ والسلام نیز تفاوت و تفاسیل اند و همچنین باقی
 موجودات چنانکه مومن را استعداد ظهور صفات زیاده است از کافران و عالم را از حساب اهل

علی بن القیاس و حیوانات قابلیت ظهور صفات زیاده است از نباتات و نباتات را از حیوانات
 بعد از آن فرمودند که این تقریر بر دوازده شنبه در سبق لائحه هفتم از لوائح شریف هم بیان
 کرده بودم بعد از آن این بنده راقم الحروف عرض کرد که قبله شیخ داود قیصری شتارح
 فصوص الحکم در کدام سلسله نسبت ارادت میدارند فرمودند معلوم نیست مگر شیخ لبس
 بزرگ اندانچه کلام ایشان در شرح فصوص الحکم شریف دیده می شود کلام مجتهدانه مینماید بعد
 از آن فرمودند که چهار شرح فصوص الحکم نهایت متانت میدارند یکی شرح شیخ مؤید الدین
 الاوچندی که مرید و خلیفه شیخ صدر الدین قولوی است اول شرح بر فصوص الحکم ایشان
 نوشته اند این شرح ماخذ سایر شرح فصوص الحکم است ایشان گفته اند وقتیکه من بخدمت
 پیر خود حضرت شیخ صدر الدین قولوی فصوص الحکم شریف میخواندم در خطبه خوانیدن در من
 لغزت فرمودند مضمون تمام کتاب بر من مکشوف شد پس شرح نوشتم دوم شرح حضرت مولانا
 جامی اندین اثنا که گفت که این نقد الفصوص است حضور فرمودند که نه این شرح نقض الفصوص
 است بر فصوص الحکم شریف شرح دیگر نوشته اند که تمام عبارت او عربی است سوم شرح از شیخ داود
 قیصری است چهارم شرح از محب الله اله آبادی است که این شرح است فارسی بعد از آن
 این بنده راقم الحروف عرض کرد که قبله غلام را اگر هیچ نیاید و از علم بایه نیدارد مگر از روی
 محبت که بکتاب توحید میدارم عرض میکنم که از برای مطالعه کردن شرح فصوص الحکم اجازت فرمایند فرمود
 که آری اکنون اجازت است باید دانست که اجازت از آن خواشم که در اوائل فرموده بودند
 که هیچ کتاب را ندیده باش بلکه همگی مشغول باش بعد از آن فرمودند که روزی من بجناب
 شیخ خود عرض کردم که قبله من شرح فصوص الحکم شریف شیخ داود قیصری را خریده ام پس
 حضرت شیخ من فرمودند که جوان من نام فصوص الحکم میشنوم و اتفاق دیدن من گاهی نشد
 است اکنون بیا که بیستم پس کتاب را آورده بحضور شیخ بدارم و در روز دیدند دیگر روز
 خادم را داده فرمودند که ایشان را باز ده وی کتاب مرا باز داد پس حضور شیخ من

فرمودند که دور و ز دیده ام چون کتاب مشکل بود زیاده ندیدم بعد از آن حضور خواجہ فرمودند
 کہ چون کلین بمشایدہ حق شاغل میباشند بمطالعہ کتب مشککہ و مخلطہ و غیرہ نیندیزند بعد از آن فرمودند
 کہ سالک بقدر ضرورت علوم خواندن میباید و زیاده تو غل و تشغل بمطالعہ کتب و ہرچہ از نسبت
 مقصود حقیقی باز دارد اضاعت بضاعت وقت است ہر قدر کہ بکتب دل را رجوع کنانند ہما نقدر
 آنظرف حق بجا نہ پیرانہ شغل کند کہ مقصود حقیقی است بعد از آن فرمودند کہ مشائخ کرام بشرط
 کردہ اند کہ مطالعہ کتب غامضہ و شعر پر دازی خصوصاً خیال کردن در شعر مشکل و غیر ذلک ترک
 سازد و پیغمبر بدانکہ این چند کلمات از عبارت سالک را بقدر ضرورت الخ و بارہ تعلیم و ترویج
 این بندہ احقر راقم الحروف صادر شدہ اند بعد از آن سخن در مدح و ثنائی حضرت مولانا جامی
 افتاد حضور فرمودند کہ مولانا صاحب مرید کسے را نکرده اند مگر مولوی عبدالغفور لاری را فقط
 ہمین یک مرید و یک خلیفہ میدارند اندرین اثناء یکی از حاضرین عرض کرد کہ قبلاً محض یک
 خلیفہ کردہ اند فرمودند کہ اگرچہ دیگر خلفائے ہم بسیار کردہ اند مگر مرید و خلیفہ ہمین یک مولوی
 عبدالغفور است دیگر خلفاء حضرت مولانا جامی مریدان دیگر مشائخ بودہ اند و خلافت
 از حضرت ایشان گرفته اند زیرا کہ حضرت مولانا مرید کردن را تعلق بے سود می پنداشتند
 مقبوس سنی و حکم بوقت چاشت روز شنبہ چہارم از ماہ شوال سال سیزدہ صدر و شانزہم
 ہجری المقدس دولت پابنوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادت بی بہتر ازین نیست
 مع گشت سبق لوائح شریف شروع شد این بندہ راقم الحروف سماع بود لا شحہ لواز دہم قی
 مراد باندراج کثرت شیون در وحدت ذات نہ اندراج جزو ست رنگل حاصل و
 خلاصہ این تمام لائحہ اینست کہ چوں این ہمہ نسب و اعتبارات کہ بحسب مراتب
 ظاہر شدہ اند و می شوند و خواهند شد در ذات مندرج اند مبادا کسے نمد کہ این اندراج
 مانند جزو در کل است یا مانند مظلوف و مظلوم پس برای دفع این و ہمہ مولانا فرمودہ اند
 کہ این اندراج مانند اندراج اوصاف است در موصوف یا لوازم در ملزوم چنانچہ نسب و

اعتبارات من و انشأه کردند بدست بذات مبارک خویش در من مندرج اند چوں قیام قیوم
والطلاق و اقصای و قنک و لک و علم و جهل و غیر ذلک بعد از ان فرمودند که ذات من
حیث الذات نه جزو است و نه کل و باعتبارات هم جزو است و هم کل چنانچه واحد عددی
از جهت ذات مبرء است و از جهت که او را عارض می شوند کل هم می شود و جزو هم می گردد چنانچه
نصف آئین است و ثلث ثلاثه است و در لبع الی مالا نهایتاً بعد از ان فرمودند که
در گلشن را در گفته که بزچه جزو است انکه او از کل فروست لایحه بستم ق ظهور و خفای
شیون و اعتبارات بسبب تلوس اظا هر وجود و عدم آن موجب تفسیر حقیقه وجود و صفات
حقیقه او نیست ح یعنی چنانچه هرگاه آئینه را مقابل اشیا داشته شد اشیا در آئینه
منطبع شدند پس ایں الطباع یعنی ظهور اشیا در آئینه ذات آئینه را هیچ تغییر نداده است
بلکه هم چنانست که پیش از ایں الطباع بود و صفات حقیقه آئینه را که صفات و شفافیت و
نمایندگی باشد نیز ایں الطباع مذکور موجب تغییر و تبدل نگشته است بلکه صفات او همچنان
ثابت اند که پیش از ایں الطباع بودند و هم چنین عدم الطباع یعنی خفای اشیا بوقت
عدم تقابل ذات و صفات آئینه را مغیر و مبدل نیست بلکه آئینه مع صفات کمالیه خود همچنانست
که بود بعد از ان فرمودند که ایں صفات ما صفات حقیقه حضرت ذات نیستند زیرا که در صفات
ما تغییر واقع میشود چنانچه ما را یکوقت بحیزی علم میشود و دیگر وقت فراموش میگرد و باز دیگر
وقت یاد میآید بعد از ان فرمودند که حضرت حق را از لا و ابداً علم بذات خود و با اشیا و فی
ست و ولی را تدبیریست نه دفعی بعد از ان فرمودند که ایں خلاء نیز یک قسم ظهور ذات
ست مگر ایں مظهر لطیف است بعد از ان فرمودند شاید شما دانید که مطلق بالا است و مافوق
تر استیم بلکه مطلق هم اینجا است و مقید هم در اینجا و روی منطبع است مقبوس سی
دوم بوقت چاشت روز یکشنبه پانزدهم از ماه شوال سال سیزده صد و شانزدهم
هجری المقدس دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادتی بهتر از ایں

نیست حاصل شد سبق لواح شریف از لائحہ بیت یکم کہ باقی اتاودہ بود شروع گشت حق مطلق
 مستلزم مقیدیت از مقیدات ح این دفعہ و ہمہ الیست کہ از عبارت چون مطلق بے مقید
 نباشد ضرور اورا تعلق بمقیدات مخصوصہ خواهد بود پس مولانا ارادہ دہن کردہ فرمودند کہ استلزام
 مطلق بمقیدات بطریقہ بدلت است نہ بطریق خصوصیت **ق** مہرہم ہر کس کہ نباشد کو عوض باشی
 از وح یعنی ہر ذات از ذوات مخلوقات کہ منتفی میگردد و نہ صفت از صفات موجودات کہ منتفی
 می شود ذات حق و صفت حق سبحانہ عوض او گردد بجائش ثابت می شود **ق** خالی از تو هیچ
 مسجدی و دیر نہ **ح** یعنی در مقام اسلام و مقام کفر **ق** دیدم ہمہ طالبان و مظلومان را
ح یعنی طالبان مظلومان ہر فرقہ را از اہل اسلام و اہل کفر دیدہ ام ہمہ توفی غیر تو موجودی
 نیست ہرگز **لا شحہ** **بیت** و **دوم** **ق** حقیقت ہرشی تعین وجود است در حضرت علم **ح** یعنی
 حقیقت ہرشی عدم است چہ تعین اعتبارات کہ عارض است مر وجود را در حضرت علم و اعتبار علمی
 عدم میباشد ہستی ندارد آنچہ موجود است وجود است کہ ذی علم و معروض است و عدم و تو شمع
 است یکی حقیقی کہ عدم محض است و مقابل وجود مطلق و **دوم** اضمائی کہ رب او اسم باطن است
 چنانچہ رب وجود اسم ظاہر است و عدم محض لا ذات کہ گشت یعنی نیست رب برائی او و
 حقیقت عارف نیز عدم صرف است چون عروج کردہ انداز حقیقت خود برتر رود و در ہویت
 ذاتیہ داخل شود پس وجوب در غناء ذاتی بذات بحث است او در میان نشانہ است و این
 بہت گفتہ اند کہ العارف کادب **لا مقبوس سی و سیوہم** بوقت چاشت روز و شنبہ
 شانزہم از ماہ شوال سال سیزدہ صد و شانزہم ہجری المقدس دولت پابوس و زیارت
 حضرت اقدس کہ عبادتی و ساداتی بہتر ازین نیست حاصل شد حضور خواجہ الفقہ الاسلامی
 دیوان غزلہائی حضرت فخر الاولیاء شیخ خود برداشتہ این بیت را بخوانند و فرمود چون کتاب
 نور اوندارد و بجز بجز او چشم در را شہر انکا د این حاشیہ منہیہ را بخوانند یعنی چون نبرد کہ
 عبارت از عقل است **بجگہ** و **صامت** **الاول** **مقام** معلوم کتاب و طاقت نور جمال حضرت و البطلان

ندارد کسیکه طالب دیدار عالم افروز آنحضرت باشد اورا لائق است که از بهر مشاهده جمال دوست
 دیده دیگر طلب نماید که بدیده استلال او را نمیتوان دید و آن دیده که اوراق حق تواند نمود
 دیده ایست که مسمی به بصیرت است لیکن دیده بصیرت تا بکمال جواهر ریاضت و سلوک و تزکیه
 نفس و تصفیه قلب و تجلیه روح منور نگردد مشاهده جمال دوست بطریق شهود نمیتواند بود و این معنی
 باتفاق ارباب طریقت جز بارشاد کامل حق بین و حقدان حاصل نمیتوان کرد و اگر تو خواهی رفت
 راه ذوالمنن و دوست در فراق راه بینان بزنی بگذر ایست فقط بعد از آن این بیت
 بر خوانند و صل علی محمد خلوه جمله صفات بر صل علی محمد هست در و اعلی السواء و انگاه
 این حاشیه منبیه را بر خوانند یعنی اگر چه همه انبیاء مظهر جمیع اسماء و صفات الهی اند لیکن در ایشان
 بعضی صفات را غالب است بر بعضی دیگر و ظهور چنانچه در لوح علیه السلام صفت جلالت غالب بود
 بر باقی صفات و در حضرت ابراهیم علیه السلام صفت جمال غالب بود بر سایر صفات و درین مظهر
 اتم یعنی حضرت محمد مصطفی احمد مجتبی صلی الله علیه و آله و صحابه و سلم ظهور جمیع صفات و اسماء حسنی علی السواء
 و اعتدال است هیچ صفت را غالب بر صفت دیگر نیست و ظهور غالبیت و مغلوبیت درین مظهر
 منفق و است چنانچه در حق بودند به همونطور درین مظهر ظاهر شده اند از آن سبب مظهر اتم شدند
 آشنا این بنده را تم عرض کرد که قبله چنان ظهور جمیع صفات الهیه چنانچه در حق بودند به همونطور در
 حضرت محمد مصطفی صلعم بکم و کاست است پس چنانچه حق سبحانه را علم غیب کلی است بچنین
 آنسور انبیاء صلعم را علم غیب کلی است یا نه جواب فرمودند که قیام صفت حق بچنینجهان بکلیه و
 اطلاق است و در حضرت محمد مصطفی صلعم بطور جزئیت و تقید است و معنی ظهور جمیع صفات الهیه
 چنانچه در حق سبحانه بودند به همونطور در مظهر اتم بکم و کاست است
 نیست که چنانچه در حق سبحانه بغیر غالبیت و مغلوبیت بودند همچنان غالبیت و مغلوبیت درین
 مظهر اتم منفق و است بلکه جمیع صفات الهیه درین مظهر علی السواء و الاعتدال ظهور یافته لیکن
 بطور جزئیت و تقید پس در حضور حضرت محمد مصطفی صلعم و سایر انبیاء نیز علم کلی و فی نباش

بلکہ جزئی تدبیر کی خواہد بود بعد از ان ایس بیت بر خوانند و در تلبس مجرّم زہمہ و در تحسّر و
تلبسات منم و از نگاہ این حاشیہ را بر خوانند یعنی ان الوجود فی عین تلبسہ باشیاء الکونیۃ
مجرد عنہا بحسب الحقیقۃ و فی عین تجرّد عنہا متلبس بہا بحسب الظاہر
فالتلبس والتجرّد للوجود لیس من جہتہ واحدہ حتی یلزم اجتماع النقیضین
فالتلبس بحسب الظاہر والتجرّد بحسب الحقیقۃ فلا تعارض بینہما وان کان
فی وقت واحد فقط بعد از ان ایس بیت بر خوانند و شعلاء عشقت چو آتش دل ما
سوخته و زو علم بیر و دل کون و مکان را سوخته و از نگاہ این حاشیہ را بر خوانند یعنی حقیقت
محبت کہ آتش صفت است از حقیقت دل ظاہر شدہ و جود مہوم غیر و غیریت را بتماہی بسوزد
و در دل غیر خود هیچ نگذارد و اینجا محبت خود آئینہ صفت شد جز محبوب در مرآت خود نہ نماید
و در زمان خلاصی از اندیشہ غیر حق سبحانہ حقیقت محبت از دہ و ن دل ظاہر شدہ ہرچہ غیر
ست بتماہ سوخته جز خود هیچ نگذارد و اینجا بود کہ محبان در مرآۃ دل محبت بنزد در محبت محبوب
بیدہ محبت ہرچہ بوصف غیریت موصوف است از دل اسقاط کردہ جز محبوب هیچ نگذارد و یوں
تا چنین نشود ذوق توحید را ہرگز نہ اند فقط بعد از ان سبق لواح شریف از لائحہ بیست و سوم
شروع گشت ای بندہ را قم مقام معبود حقیقت وجود اگرچہ بر جمیع موجودات ذہنی و
خارجی مقول و محمول میشود اما در مراتب متفاوت است ح یعنی جائز است کہ بگوئیم زید
حضرت وجود است یا فرس وجود است یا شجر وجود است یا حجر وجود است یا تمام موجودات
علمی غیبی و عیانی عینی حضرت وجود است چنانچہ مفتیانم گفت کہ زید حیوان است یا فرس حیوان
ست یا غنم حیوان است یا بقر حیوان است یا ہر حاس متحرک بالارادۃ حیوان است لکن
کردن افراد حیوان را بر یکدیگر صحیح نیست چنانچہ اگر گفتہ شود کہ زید فرس است یا فرس بقر است
یا بقر غنم است و بالعکس ایس کل ہرگز جائز نیست پس بخین محل اسماء مراتب حضرت وجود را
کہ بمنزلہ افراد توان فہمید بر یکدیگر صحیح و درست نباشد اگر یک موجود کوئیہ را گفتہ شود آلد یا

در حین پس نیست این اطلاق مگر عین کفر و محض زندق و کذلک بالعکس گمراهی و تباهی است
 آدمی اگر اسما و صفات مشترکه را حمل کرده شود آن درست باشد چنانچه زید را باعتبار بخشش مال
 و مهر با فی و کریم رحیم توان گفت و رحمن گفتن جائز نیست زیرا که این اسم ذاتی است و فیضان
 وجودی میکند پس زید را طاقت فیضان وجودی کجاست لاشعیه نیست و چهارم قیاس اول
 مرتبه تا تعیین و عدم انحصار است و اطلاق از هر قید و اعتباری خارج یعنی ذات بحت را در بخادر
 مرتبه تا تعیین نه نمی توان گفت و نه مخلوق چنانچه بلیشاه صاحب هم در شان این مرتبه گفت
 است و موجب احدی که کلاماً از نبی رسول و الله تعالی بدان از ان کافی خود این مصرع
 بر خواجه و سلب نبوت چنان مسلمانی که اکثر نه طالب نه مطلقاً به برهی بلا یدرید الا بصفا
 قیاس عقل را در ذات حلال ادیان عبارت است و نه عقل را بکنه کمال او امکان اشارت
 ح مراد از عقل کلام انبیاء و اولیاء است و مراد از عقل لاکل و علوم عقلیه کما عفا سغه است
 یعنی نهایت عرفان او حیوانی ح یعنی حیرت دوم است یکی حیرت محموده و این کمال عرفان
 است از این جهت معتبر است هر دو کلمات علم میفرمودند است زیرا که یکی تحقیر و دوم
 حیرت محموده است و این نهایت مدلان است چنانچه سوفسطائیه و دیگریه درین حیرت
 مذکور اختلاف و طریقت شد و اندیش این عشق که است جزو لایفک مابین عاشاک بود به عقل ما
 مذکور مابین ح مراد از عشق در اینجا و اعتبار است و سستی مطلق است و جزو اول آن مارا
 سار موجود است را بدین معنی است که حقیقت هر شیئی تعیین وجود است یا وجود متعین پس
 تعیین یا متعین یک جزو است و وجود که عبارت از ذات بحت است جزو دیگر و این جزو
 یعنی جزو است که تا ما مستقیم از اجزای نیست و معین از ماکله کل مستقیم اینچنان اعظم و
 کمال است که هیچیک از حدود نهایت و انحصارش متصور نیست تا که ازین وصف اعظمت
 نیز یک است و معنی است که در پس و ادوات فانی آید بعد از ان فرموده که اطلاق عشق
 بدانست که درین اصطلاح با قرآن که در شیخ فخر الدین عراقی قدس سره است پیش ازین

در اصطلاحات صوفیه کرام هرگز بود چنانچه ایشان تمام کتاب لغات را بر مر عشق و عاشق و معشوق
تمام کرده اند مراد از عاشق ممکن و مراد از معشوق واجب است و از عشق ذات بحت مراد است
ق تعینات فعلیه و جوبیه الهیه را و جمیع تعینات الفعالیه امکانیه کونیه را ح تعینات و جوبیه
باشد خواه امکانیه بشمار اند چنانچه رحمن یک تعین و مرتبه ایست بر اسم از مراتب فعلیه و جوبیه
و رحیم هم یک مرتبه ایست و خالق هم یک تعین مستقل است و قیوم هم یک مرتبه و تعین علیحد
است و رزاق هم یک تعین و مرتبه ایست از مراتب فعلیه و برای این مراتب یک رتبه
میباشد چنانچه اگر آن رب المراتب رب مراتب فعلیه است پس آن احدیت جمع جمیع تعینات
فعلیه موثره خواهد بود چون الله و اگر آن رب المراتب رب مراتب الفعالیه است پس آن
احدیت جمع جمیع تعینات الفعالیه متاثره است چون انسان زیرا که تمام جهان تفصیل حقیقت
انسانیه است و حقیقت انسانیه احدیت جمع جمیع نسب و اعتبارات و تعینات و صفات
جهانست و رب اوست و رب مراتب الهیه و کونیه حقیقت محسوسست صلعم بعد از آن فرمودند
که سهیلتر مثال رب المراتب نیست که انسان و فرس و غنم و بقرة و غیر ذلک من الالوان
تعینات و مراتب اند و رب المراتب و رب الالوان حیوان است پس احدیت جمع جمیع
مراتب و تعینات نوعیه هم اوست مقبوس سی و چهارم بوقت چاشت روز
چهارشنبه هجری دهم از ماه شوال سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پائی
بوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بیتر ازین نیست میسر گردید حضیر خواجہ
بقاہ الله تعالی ببقائہ فرمودند کہ شیخ رکن الدین سنائی در اربعین بودند در آن حالت
فرمان الہی شد کہ فلا تنجا کانت کانت و در آن میان بکینفر آنچنان شد و در آن
میداد کہ قطب وقت خواهد شد و او را دریاب پس شیخ از اربعین بیرون آمدہ در آن شنگان
تفحص کنانیدند و گفتند کہ ہمہ فوت شدہ اند بچکس زندہ نیست شیخ فرمودند کہ چون
فرمان الہی است ضرور چنین خواهد بود باز بروید و بکوشش بلغ تفحص سازید آخر باز

آنجا رفته جستجو ساختند و دیدند که یک شخص را بر مقی جان باقیست آب بروی ریختند حشم کشاد
 پس از آنجا برداشتند و بر مقام شیخ آوردند و علاج کردند بعد از چند مدت به شد و سالم گشت
 پس حضرت شیخ ارادت آورد و بحسن تربیت شیخ بدرجه کمال رسید بعد از آن فرمودند که این شیخ
 حضرت شاه علی فراہیؒ بود بعد از آن این بندہ را قم الحروف عرض کرد کہ قبلہ بعضی مشائخ را اخی
 چراگویند فرمودند کہ اینچنین بسیار مشائخ را القبست چنانچہ کا کا و آ تا و بابا بعد از آن این بندہ
 عرض کرد کہ این الفاظ چہ معنی دارند فرمودند کہ کا کا و آ تا و بابا بمعنی پدآمدہ چنانچہ حضرت شیخ
 شیوخ العالم شکر گنج را بابا میخوانند بعد از آن سخن در اہلبیت حضور حضرت محمد مصطفیٰ صلعم او
 فنا و حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بقاء فرمودند کہ اہلبیت نبوی از دل ج مطہرات و مردم خسانگی
 آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہستند چنانچہ قرآن شریف نیز برین معنی ناظر است مگر شیعہ و
 روافض سوائی حضرت امام حسن و حضرت امام حسین و حضرت علی مرتضیٰ و حضرت بی بی فاطمہ
 رضی اللہ عنہم و دیگرہ را از دل ج مطہرات و نباتات آنحضرت سرور کائنات صلی اللہ علیہ و
 سلم از اہلبیت نمی شمارند بلکہ میگویند آنان کہ در چادر کادہ اند اہلبیت نبوی او ثنائند بعد
 از آن ذکر خیر اعمام آنحضرت علیہ الصلوٰۃ والسلام در میان آمدیکی از حاضرین عرض کرد کہ قبلہ
 حضرت حمزہ عم آنحضرت کمان انداز آنحضرت صلعم یا نہ حضور فرمودند کہ کتاب من جلالی القلوب
 بیاید کتاب آورده شد پس این بندہ احقر را فرمودند کہ از ذکر حضرت حمزہ و حضرت عباس
 رضی اللہ عنہم برخوان بر خواندم عبارت این بود حضرت سید الشہداء امیر حمزہ بن عبدالمطلب
 کنیت ایشان ابو عثمان یا ابو العلی است ایشان عم شریف و برادر رضاعی آنحضرت صلعم اند و آسن
 بودند از آنحضرت صلعم چہار یا دو سال ایمان آورده اند سال دوم یا ششم از بعثت بودند
 از شجاعان عرب اقصی حضرت عباس بن عبدالمطلب کنیت ایشان ابو الفضل است ایشان
 عم رسول خدا اند و آسن بودند از آنحضرت بدو یا سہ سال بودند رئیس قریش انتہی بعد از آن
 فرمودند کہ در زمان خلافت حضرت عمر فاروق استسقاء بحضرت عباس میکردند چنانچہ

حضرت عمر خطاب بوقت استسقاء دست حضرت عباس گرفته میگفتند خداوند از زمان
فیض اقرار آنحضرت با حضرت نبی آخر الزمان صلعم استسقاء میکردیم و اکنون حضرت عباس عم
بزرگوار آنحضرت نبی مختار صلعم بحباب پاک تو شفیع آورده ایم بر ما باران بفرست بعد از آن
حضور خواجه فرمودند که روزی حضرت ابن عباس نشسته بودند که خبر وفات یکی را از ادواج
مطهرات آنحضرت صلعم بالیشان رسانیدند همانجا زودتر در سجده افتادند چون بر از سجده
برآوردند پرسیدند که سبب سجده کردن چه بوده است جواب فرمودند که در حیث تشریف
آمده است که چون آیتی عظیم از آیات الله به بیند زودتر سجده کنی پس دیگر بزرگتر آیت
ازین چه باشد که یکی از ادواج مطهرات آنحضرت صلعم که انیس خلوت و جلیس هر وقت واقف
اسرار ظاهر باطن آنحضرت صلعم بوده است ازین دایره دنیا ناپایدار صلت گزیند بعد از آن سبق
لواحق تشریف از المرحوم بیت و پنجم شروع گشت ق تارة حقائق جوهریه متبوعه است ح یعنی ذات
بخت که در مراتب تشریفات ظهور نموده است و در تعینات تجلی فرموده یکبار بحقیقت جوهریه متبوعه
جلوه گری ساخته است و دیگر بار بحقیقت عرضیه تابعه متلبس گشته است یعنی موجود و قسم
ست یکی آنکه بودن او ضروری باشد و نبودن او ممتنع و دوم آنکه بودن او ضروری
نباشد پس اول واجب الوجود است و ثانی ممکن الوجود و این ممکن نیز دو قسم است یکی آنکه قائم
بذاته باشد و دوم آنکه قائم بذاته نباشد ثانی عرض است و اول جوهر است و این جوهر نیز دو قسم
ست یکی آنکه ابعاد ثلاثه را قبول کند دوم آنکه نکند ثانی عقل و نفس است و اول جسم است و
این جسم نیز دو قسم است یکی آنکه نامی باشد و دوم آنکه نامی نباشد ثانی جماد است و اول که
نامی است این نیز دو قسم است یکی آنکه حساس متحرک بالارادة باشد و دوم آنکه حساس
متحرک بالارادة نباشد ثانی نبات است و اول حیوان است و حیوان هم دو قسم است یکی آنکه
ملک امور غریبه باشد و دوم آنکه مدرك امور غریبه نباشد پس اول انسانست و ثانی چون
فرس و غنم و بقرة غیر ذلک پس هر یک ازینها که بیان کرده شد یکی حقیقت جوهریه متبوعه است

و دوم حقیقت عرضیه تابعه اوست و این تمامی حقائق جوهریه و عرضیه اعراض اند که حقیقت الیقین
 را که عبارت از ذات الهی است عارض شده اند لا محاله **و ششم** در هر آنی عالم بعد
 میرود و مثل آن بوجود میآید رح یعنی بسبب معدوم شدن و باز موجود شدن بهمان است
 که اسماء الهیه بعضی لطفی اند چون رحمن و رحیم و معطی و جواد و کریم و خالق و رازق و ستار و غفار
 و لطیف و رؤف و غیره ذلک و بعضی قهری اند چون قاهر و قادر و کبیر و متکبر و منزل و عزیز
 و منتقم و غیور و جبار و این همه اسماء لطیفه باشند خواه قهریه در کار خود معروف اند پس مقتضای
 اسماء لطیفه جمالیه فیضان وجودی است یعنی ایجاد عالم و مقتضای اسماء قهریه جلالیه اعدام
 و انحی عالم است پس اسماء قهریه عالم را در هر آن بعد میبرند و اسماء لطیفه در هر آن مثل
 آن را بوجود می آرند و چون بر هیچ یک اسم تعطیل و انیت لاجرم در تجلی حق سبحانه نیز بکار
 نه خواهد بود بعد از آن فرمودند که در اینجا یک سوال وارد میشود و آن اینست که چون اقتضای
 اسماء لطفی و جمالی ایجاد عالم است و اقتضای اسماء قهری و جلالی اعدام است پس این
 تعارض آمد و این قاعده است که اذ التعارض انقضاء است پس معالیه عالم در میان بودن
 و نبودن بود و حال آنکه جهان موجود است نه معدوم اگر چه موجودگی او بسبب رحمت تعاقب
 امثال است تا نعم موجود می نماید جواب گویم که رحمت و لطف را بر غضب و قهر غلبه است چنانچه
 در حدیث شریف شریف آمده است که آن رحمتی سبقت غضبی تحقیق رحمت من پیشی
 کرده و غلبه نموده است غضب و قهر مرا بر گاه و اوقات اسماء لطیفه غلبه است لاجرم فی
 ایجاد راجح باشد بطرف اعدام بعد از آن فرمودند که مثال تجد و امثال از چراغ بخوبی معلوم
 میشود زیرا که مشعل او که از فئله دیده می شود مخروطی است ابتدایش سطر است و انتهایش
 باریک تر شده فانی میگردد و در نظر چنان می نماید که یک شعله برقرار خود است حال آنکه
 هر آن شعله دیگر است یعنی بسبب رحمت او ترا داد و فیضان وجودی از روغن یک
 شعله مستقیم بر یک حالت میماند و فی الحقیقت یک شعله فانی و معدوم می شود و عقب او

بسعت تمام شعلہ دیگر مثل او در میرسد و موجود میگردد و در بادی النظر چنان می نماید که همان یک
 شعلہ ثابت است مقبوس ^{۳۵} و پنجم بوقت چاشت روز پنجشنبه نوزدهم از ماه شوال سال
 سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پائی بوس و زیارت حضرت اقدس که عبادت
 و سعادتے بہتر ازین نیست حاصل شد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بقائے فرمودند کہ از
 جناب حضرت شیخ نظام الحق والدین اوزنگ بادی بسیار فیض جاری شدہ است چنانچہ
 ہشتاد و ہزار نفر بحسن تربیت ایشان صاحب نسبت شدہ اند اندرین اثناء یکی از حاضرین
 تعجب کردہ گفت کہ این بسیار وسعت فیض است کہ ہشتاد و ہزار کس خلیفہ باشد حضور این
 سخن را شنیدہ فرمودند کہ خلافت کم بود و نسبت اینقدر است کہ ہشتاد و ہزار آدمی را حاصل
 شدہ انگاہ فرمودند کہ خلفاء ہائے ہم صد ہا بودہ اند اندرین اثناء این بندہ را قم الحرف
 عرض کرد کہ قبلہ اہل نسبت کرا گویند فرمودند کہ تحقق توحید علمی را کہ دوم مرتبہ توحید است نسبت
 میگویند و اہل نسبت کسے است کہ بان متحقق است بعد از ان فرمودند کہ حضرت قبایہ یوننا
 محب النبی فرمودہ اند کہ من بہ وہ واسطہ ہم خلفاء آنحضرت را دیدہ ام و ہمدہ در زمانہ
 من موجود بودند کہ کامل بودند و از ان ہر یک سلاسل ہم جاری شدہ اند بعد از ان فرمودند
 کہ حضرت مولانا خور و فرزند حضرت قبلہ نظام الملّت والدین ہستند و شانزدہ سالہ بودند کہ حضرت
 والد ماجد ایشان وفات فرمودہ اند پس بہینید کہ دریں اندک مدت بنیر میر بیان دہ دہ واسطہ
 ہم در میان خلافت آمدہ است و ہر یک خلیفہ بحال ہم رسیدہ است بعد از ان فرمودند کہ
 حضرت خواجہ نظام الدین روز و شب در تربیت و تلقین و سلوک طالبان حق میکوشیدند
 و مصروف میماندند چنانچہ آفتابہ در دست گرفتہ تمام شب بر در حجرہ ہائے فقراء و طالبان
 میگردیدند پس کسیکہ خفتہ بودی آب بر رویش میریختند و بیدار میکردند بعد از ان فرمودند
 کہ قاعدہ حضرت شیخ این بود کہ ہر طلبے کہ دریں راہ آمدی اگر حافظ قرآن بودی یا عالم
 بودی پس او را از قرأت قرآن شریف و دیدن و خواندن کتب و غیرہ وظائف و نوافل

بند و متروک فرمودندی و ہمگی بذکر چہ یا نفعی توجہ میدادند کہ دریں معاملہ پختہ شدہ است بحدیکہ
 این نسبت از وی زائل نخواہد شد پس او را رخصت و اجازت قرآن شریف خواندن و دیگر
 وظائف و توافل میدادند بعد از آن فرمودند کہ اکثر میلان طبع شریف حضرت شیخ در سلوک
 طالبان بطریقہ نقشبندیہ بودہ است چنانچہ حلقہ توجہ یک وقت معمول آنحضرت بودہ است
 بعد از آن فرمودند کہ با وجود این کثرت اشاعت فیض کہ لکھ ہا مریدان و ہزار ہا اصحاب نسبت
 و صد ہا خلفاء کامل مکمل ارباب سلاسل بودند شہرتی و اشتہاری کہ حضرت قبلہ مولانا فخر الدین
 دہلوی یافتہ اند آنحضرت این قدر نیافتہ چنانچہ سلسلہ چشتیہ در بنجا آمدہ بہ فخریہ منسوب گشت
 بعد از آن فرمودند کہ نام مبارک حضرت مولانا صاحب حضرت شیخ کلیم اللہ نہادند و مولانا
 نیز اول او شان خواندہ لقب کردہ اند بعد از آن فرمودند و قتیکہ حضرت مولانا صاحب متولد
 شدند پس حضرت کلیم اللہ بحضرت شیخ نظام الدین مبارک دادہ فرمودند منکم شما را
 از فرزندی نشان میدادم او ہمین فرزند سعادت مندست بعد از آن فرمودند کہ حضرت
 قبلہ مولانا میفرمودند کہ ہمہ مردم حضرت صاحب من برگزیدہ و در محبت شیخ محو بودند
 مگر بعضی مردم اینچنین ہم میبودند کہ در کلمہ طیبہ محمد رسول اللہ بخوف رنجہ شدن آنحضرت
 میخواندند ورنہ میگفتند کہ کلمہ شریف باسم مبارک حضرت شیخ بخواند بعد از آن فرمودہ
 کہ ہم حضرت قبلہ مولانا میفرمودند کہ اکثر مردم حضرت میانصاحب من برگزیدہ بودند
 مگر چون میان عشق اللہ کسے باشد بعد از آن فرمودند کہ ہم حضرت مولانا میفرمودند کہ
 من خورد و صغیر بودم و میان عشق اللہ کلان و بزرگ بود پس من با وی بازی میکردم
 چنانچہ کلاہ او را بالامی انداختم پس میان عشق اللہ آنچنان در ہوا برای گرفتن کلاہ بالا
 میرفت و کلاہ را گرفتہ باز بر زمین می استاد باز من اینچنین میکردم و او آنچنان میکرد
 بعد از آن حضور خواہ فرمودند کہ حضرت شیخ نظام الدین بر حضرت عشق اللہ صاحب آنفہ
 مجاہدہ و ریاضت داشتہ بودند کہ ہر روز تہ پاء مسکہ برائے مانش و تدعین بدن ایشان

مقرر کرده بودند بعد از ان فرمودند که این میان عشق اللہ صاحب پسر یک ہندو جوہری بود
قصہ اش این چنین است کہ آن ہندو دولتمند و صاحب مال بسیار بود تجارت و سوداگری
جو اہم میکرد و اما اولادی نہ داشت ہمہ فقراء ہنود را خدمت ہا کردہ بود و از ہیکس این مرادش بنیاد
آخر بجناب حضرت شیخ نظام الدین جمع آورد و بہ کمال زاری و اتہال عرض کرد کہ وی را فرزند
پیدا شود وقت رحم و کرم بود حضرت شیخ فرمودند برای من چند فرزند ہستد یک فرزند
بتو میدہم مگر اول من وعدہ کن کہ آن فرزند تو چون کلان شود نزد من باشد وی وعدہ
کرد کہ اینچنین خواہم کرد پس حضرت شیخ فرمودند کہ برو و امشب با زن خود ہمستر شدہ صحبت
کن امگاہ آن شخص ہندو جوہری در خانہ آمد چون شب شد با زن خود وقاع کرد ز نش
حاملہ گردید چون مدت حمل تمام شد فرزند باسد پس آن ہندو طفل را برداشتہ بجناب
حضرت شیخ آورد آن طفل چشمان خود را بحضرت شیخ نگران کرد دیگر طرف نہ دید پس آنحضرت
نام آن طفل عشق اللہ نہادند پس در حالت خوردی ہر بار کہ بخدمت آنحضرت می آوردند اینچنین
چشمان بطرف آنحضرت میکرد و دیگر طرف میل نہ ساخت و چون کلان شد بہ سن تمیز رسید قتیکہ
بخدمت حضرت شیخ رسیدی بخانہ پدر باز رفتی اگر پدر و غیرہ اورا بخانہ میکشیدند فی ای
وای کردی آخر روزی اسلام آورد و پدرش را خبر شد وی شور و شغب کرد و بجناب حضرت
شیخ بیاد آنحضرت ہم حکم و استوار شدند و فرمودند کہ تو خود اول وعدہ واقرا کردہ بودی اکنون
از ان وعدہ انحراف و خلاف میکنی آخر فریاد و فغان کردہ در خانہ بنہشت مگر ہمیشہ دین سہی
و کوشش مینمود کہ فرزند خود را بجائی کہ تہا بدست آید قتل کند یکی روز بیاں عشق اللہ
بجائی نشستہ بود کہ چند کسان جاسوسان عازم قتل او حاضر شدند پس وی زودتر در جہان
ہرفت چون قاتلان آمدند دیدند کہ برکھٹ اوشتہ گلہ رخ افتادہ است دیگر سچ چیز
نمود این خبر بحضرت شیخ رسانیدند شیخ فرمودند کہ میان عشق اللہ صاحب ہرفت برای
او باید کہ فاتحہ بخوانیم پس اورا روماتی کہ بعد از میت او میسازند بکردند بعد از ان حضور خولہ

فرمودند کہ حضرت شیخ فرزند کلان حضرت محمد اسماعیل رابروئی خود بدست حضرت کامکار خان مرید کنا نیدہ بودند و فرزندان باقی را چنانچہ حضرت غلام معین الدین و حضرت غلام بہاؤ الدین و حضرت غلام کلیم اللہ رحمۃ اللہ علیہم نیز رابروئی خود بدست حضرت مولانا صاحب مرید و بیعت کنا نیدہ بودند بعد از ان فرمودند کہ حضرت کامکار خان صاحب کلان خلیفہ حضرت شیخ نظام الدین بودہ اند بعد از ان فرمودند کہ حضرت شیخ کلیم اللہ ابن قدر و سوت و فراخی فیض و رشد کردہ اند خود فارغ گشتہ ہمگی اشاعت نسبت بحضرت شیخ نظام الدین سپردہ تفویض کردہ بودند مگر توجہ و تصرف و ہمت حضرت ایشان ہمہ اوقات بان طرف اورنگ آباد مصروف و مبذول بودی و از حضرت ایشان بہرہ بہ بود ارشاد کوشش اشاعت نسبت و کثرت اعطائی نعمت میبود و از انطرف حضرت شیخ نظام الدین نیز آپنجان حکم و فرمان حضرت شیخ را بجا آوردند بعد از ان فرمودند کہ در ذات مقدس حضرت نظام الدین بنیامت درجہ حکم و حیا و حوصلہ بود و دل کسے را رنجہ نمیکردند چنانچہ یک شخص مدعی بیامد و گفت کہ اگر کسے چند روز نزد من نہشتہ توجہ گیرد او را رنجہ نخواہم رسانید تا آنکہ ازین معنی بحضرت شیخ نیز بگفت کہ شما از من توجہ گیرید آنحضرت فرمودند آری بہترست پس آنحضرت پیش آن شخص مدعی دوزالو شدہ می نشستند و او خواہ مخواہ توجہ میداد این معاملہ در خلوت بودی بہر کس را دور می ساختند چون چند ایام برین منوال گذشت و آنحضرت آن شخص مدعی را تعظیم ہانتہ پیر بجای می آوردند صرف بقصد اینکہ وی رنجہ خاطر نہ کرد و مریدان آنحضرت کہ اسخ العقیدت بودند اکثر اہل نسبت و خلافت بودند در آتش خشم و غصہ مے سوختند و بر خود می پیچیدند و میخواستند کہ وی را بطور ظاہر یا بطور تصرف خوار و ذلیل سازند کہ بحضرت شیخ این چنین حرکت ناشائستہ و مکر بازی شروع کردہ است مگر از خوف رنجہ شدن شیخ ہیچ نمیتوانستند آخر بیان عبدالقادر خلیفہ آنحضرت کہ اکثر در سیر و ریاست میگذازد و ایں حال آن شخص محمل مکار را شنید و دید پس یاران را گفت کہ شما با وی چرا

برخی آید او شان گفتند ما از حضرت شیخ میترسیم تو نوازده شده تو معذور خواهی شد اگر
 جوامردی کنی بهتر باشد اندرین اثناء ناگاه آل مکار شخص از آنجا گذر کرد و این میاں عبدالقادر
 صاحب باو نظر توجه انداخت همین که سمانجا از پیاء در آمد از دهن و بینی او هم خون روان بود
 این خبر بحضرت شیخ رسانیدند فرمودند که ای حرکت عبدالقادر است انگاه برخاستند و بر
 سرش آمده تصف کردند تمغایافت انگاه آن شخص مکار جامه در گلو انداخته برپائی مبارک
 آنحضرت افتاد و عرض کرد که در حضرت وی یخوردی کرده است قصور معاف شود آنحضرت
 از وی کمال علم و حیا که میداشتند و بسبب عدم پرده درمی او برپائی او دست می بردند او
 زیاده تر خجل و شرمسار شده برپائی مبارک آنحضرت می افتاد آخر پیش آنحضرت تائب شد
 مقبوس سی و ششم بوقت زوال روز جمعیه بیستم از ماه ثوال سال سیزده صد و
 شانزدهم هجری المقدس دولت پائی بوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و ساداتی بهتر
 ازین نیست میسر گردید حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالی بقاء یک کتاب را مطالعه میکردند وقت
 خلاصگی بود صرف یک خادم از پاسبانان و دو شخص از غلامان نشسته بودند پس حضور فارغ
 گشته بر شستند و رخ حق بر رخ با غلامان کرده حکایات میفرمودند سخن در اعتقاد و
 ارتداد مریدان افتاد فرمودند که میان اللہ رکھیا و میان نصیر محمد ساکنان حجہ کہ ہر دو غم زادہ کی نگہ
 بودند و نیز ہر دو از مریدان حضرت قبلہ محبوب الہی بودند اند پس این میاں اللہ رکھیا
 مرید میان موسی شاہ صاحب بکائینی والہ گردید پس این خبر میاں نصیر محمد بجناب حضرت
 فخر الاولیاء شیخ من کرد پس حضرت شیخ من بانکہ فرصت سربارک را فرود کرده بالا
 برآمد و فرمودند کہ زود تر خراب خواہد شد پس بسے بر نیامد کہ فرزندان او آمدند و
 ہم فوت شد و مال مویشی وغیرہ ہمہ اسباب تباہ گشت مفلس قلاش گردید و خود نابینا شد
 انگاہ تائب شد و همیشه میگفت کہ من از بیعت ثانی بیزار شده ام همان بیعت حضرت
 قبلہ محبوب الہی را منظور کرده در دل اعتراف آورده ام و توبہ نیز حضرت ایشان میسکنم

تقصیر من عفو شود مگر بدین حالت فوت شد این اعتراف واقرا ریج نمودش ندا بعد از آن
فرمودند که میان فاضل شاہ صاحب کوکارا کہ مرید و خلیفہ حضرت قبلہ عالم ہماروی ست
و ہم صاحب سلسلہ است یعنی از وی سلسلہ ہم جاری شدہ است چنانچہ بعض مریدان او
را من ہم دیدہ ام پس اورا یکبار تپ آمد مردم می آمدند و عیادت میکردند کہے بیامد و
عیادت کرد وی گفت دعا کن چنانچہ وقت پرسش ہر مریض باز میگوید کہ دعا کن مگر
چون از شاہ صاحب این سخن صادر شد تو بہ کرد و در دل گفت کہ چوں بغیر پیر خود التفتا
کردہ ام و گفتہ ام دعا کن بیعت من نسخ شد همان ساعت خود را برداشتایند بجناب
حضرت قبلہ عالم روانہ شد چوں قریب فتن کہے بحضرت قبلہ عالم خبر داد کہ میان فاضل شاہ
صاحب بیمار ست و خود را برداشتایند بجناب حضور می آید حضرت قبلہ عالم بیرون
تشریف فرما شدند و شاہ صاحب ہم رسید پس اول این عرض کرد کہ نخست مرا زود تر بیعت
فرمائید حضرت قبلہ عالم پرسیدند کہ سبب چیست وی تمام ماجرا بیان کرد پس حضرت
قبلہ عالم اورا بیعت کردند بعد از چند روز از تپ ہم شفا یافت مقبوس شہی و ہم بوقت
چاشت روز شنبہ سبت و یکم از ماہ شوال سال سیزدہ ہند و شانزدہم ہجری المقدس دولت
پا بوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و معادتی بہتر ازین نیست حاصل شد سبق لوائح
شریف از لائحہ بیست و ہفتم شروع گشت ق و آنچه موجود و مشہود ست حقیقت وجود ست
ح موجود بودن حقیقت وجود باعتبار تلبیس او با حکام و آثار اعیان ثابتہ درست و مسلم
ست اما مشہودیت او چگونہ درست باشد زیرا کہ آنچه در شہود میآید اشیاء ممکنہ است
نہ حقیقت وجود چنانچہ نور آفتاب کہ نور و ظاہر کندہ اشیاء ست بوقت رویت اشیاء
دیدہ می شوند نہ ذات نور کہ او خود مخفی ست مگر جواب گفتہ شود کہ چوں موجود یک حقیقت
است غیر او متمنع است پس ہر رنگ و ہر تعین او شہود دیدہ می شود اگرچہ کیفیت
این رویت و شہود در ادراک و بیان مانعی آید زیرا کہ آنچه مدرک ماست اشیاء است

بعد از آن فرمودند که اگر از دور بر چیزی نظر انداخته شود آن چیز شجر می معلوم خواهد شد نه آنوقت
 بروی حکم شجر توانی کرد و نه حکم حجر و نه اطلاق حیوان خواهی نمود و چون نزدیک آن روی البته
 یکی از این چیزها خواهد بود چو آنکه حرکت آنرا بالا راده بینی خواهی گفت که حیوانست و چون
 نزدیکتر روی خواهی گفت که انسانست و چون تمام قریب او شوی شخصات او دیده
 خواهی شناخت که زیدست پس زید را اول که بیدری ذاتی مبهم بے تعین دیدی
 انگاه او را تعینات عارض شده اند پس باید دانست که اول نظری که افتد بر حضرت
 وجود افتد انگاه تمیز اشیاء میشود و بنگر جهان سر الہی پنهان ح سر عبارتست از حقیقت
 یعنی بنگر که در جهان حقیقت الہی که عین هستی مطلق است پنهان و ساریست ق چوں آب
 حیات دریا می پنهان ح آنچه قصه مشهور است که آب حیات فلاں جاء هست و آنجا
 را ظلمات میخوانند و خضر علیہ السلام از آن آب نوشیده است این حکایت از عالم بطون است
 و مؤلست نه بر ظاهر محمول آنوقت سبق خواندن و تصحیح این اوراق این بنده را قلم الحروف دست
 بسته عرض کرد که قبلہ تاویل این حکایات چگونه است حضور فرمودند که در سکندر نامه بینید
 عرض کردم قبلہ ما را از سکندر نامه چه مفهوم شود حضور خود بدولت بیان فرمایند فرمودند
 که ذکر رفتن سلطان سکندر و ظلمات بعد حروب و جنگهاست و در سکندر نامه ذکر جنگ
 است یکی جنگ زنگیان و دوم جنگ دارا سوم جنگ روس و باقی حروب از توابعات اند
 پس سلطان سکندر بہر سہ مرتبہ را طے کرده از برائے تلاش آب حیات در ظلمات رفتہ است
 بعد از آن بطرف این بنده را قلم الحروف تمام متوجہ شدہ فرمودند کہ ظلمات عبارتست از حقیقت
 عارف کہ عدم صرفست چہ عدم ظلمتست و آب حیات عبارتست از وجود مطلق حق
 حق پس چوں از ظلمات گذر کردہ است با بحیات رسیدہ است کہ صوفیان کرام آن را
 فنا فی اللہ خوانند و اہل شاستر این رتبہ را حیوان مکت میگویند بعد از آن فرمودند کہ در خضر
 نیز اختلافست پس محققین از صوفیہ کرام بر آنند کہ حقیقت خضر یہ قوتی و صفتہست غالبہ

مر شخص را از قوی و صفات باطنه او که بوقت ارشاد و احتیاج او بصورت مناسبه متشکل گشته
 حاجات و کار صاحب خود را و آن ساخته بازگم و مخفی میشود و اندرین اثناء یکی از حاضرین عرض کرد
 که قبله آیا خضر این صفت شخص است فرمودند آری خضر قوتیست ملکوتی که او را روح القدس
 میگویند وی باز تعجب کرده عرض کرد که قبله آیا روح القدس هم قوتیست فرمودند آری
 روح القدس و دیگر همه قوی انسان کامل اندق هرگاه که چیزی در چیزی نموده میشود
 ظاهر غیر مظهر است روح در هر ظاهر و مظهر و آری و مرتبی و مرآت معارفت ذاتی میباشد بخلاف
 ظاهریت و مظهریت و رایت و مرتیت و مرآتیت حضرت وجود مطلق که غیبت است ذاتاً
 و صفاتاً و فعلاً بعد از آن فرمودند که این ظهور از کمال محبتی است چنانچه حدیث شریفی گفت
 کنزاً مخفیاً برین معنی ناطق است و پیدا است که هر کمال را ظهور ضروری میباشد و آن کمالی بوقت
 ظهور ضروری در چیزی خواهد شد نه بذاته چنانچه شخصی را شوق دیدن روی خود می شود
 پس ضروراً آئینه را ساخته پیش خود خواهد داشت زیرا که بے او رویش دیده نخواهد شد
 پس هم چنین چون ذات بحت خواست که خود را مشاهده کند پس تمامی موجودات را
 آئینه ها ساخته در روی جمال باکمال خود را مشاهده کرده است مگر او عین این آئینه های
 موجودات است بعد از آن این آیات را بر خواندند و در آن خلوت که هستی بے نشان بود
 بکنج نیستی عالم نهان بود و وجودی بود که نقش دومی در میان گرفت و گویی مائی و توئی و دور
 نگر و تاب مستوری ندارد و چون در بندی سر از روزن برآرد و بجز نظر کن لاله نداند در
 کو بهاران بجز که چون خرم بود و فضل بهاران بجز چونیکو بگری آئینه هم دوست بجز تنها
 گنج بل گنجینه هم دوست بجز لایحه بیست و هشتم ق ک ل شئی فیه کل شئی ح یعنی
 در هر شئی هر شئی است مراد از کل شئی اهل هر موجود است از موجودات عالم و مراد از کل
 شئی ثنائی حقیقت وستی حق سبحانه است مع جمیع شیون و صفات خلاصه اینست که در هر
 هر چیز ذات حق سبحانه بجملة صفات خود موجود است لایحه بیست و نهم ق هر قدرت

و فعل که ظاهر از مظاهر صادر می شود ح مذهب قدریه که معتزله و شیعه اند آنست که افعال
 منسوب به بنده اند و دلیل می آرند که اگر افعال به بنده نسبت نکرده شود بلکه به خدایتعالی
 نسبت کرده شود پس لازم آید که خدایتعالی ظالم باشد بسبب عذاب کردن او مریدان و مذهب
 خبریه آنست که افعال عباد منسوب بحق سبحانه اند و مذهب صوفیه کرام آنست که عبد در میان
 جبر و قدرت زیرا که از حیثیت ذات و حقیقت هستی همه موجودات عدم صرف اند هر چه هست
 هستی حق است و صفات و افعال که توابع هستی اند لا جرم آن نیز برای ذات حق سبحانه
 خواهند بود پس عباد ازین حیثیت مذکوره مجبور اند و معذور و از حیثیت ظهور ذات حق سبحانه
 در صور موجودات و تعینات عباد هر قدر و هر نوع قدرت و اختیار و فعل که در آنها نهاده شد
 است عباد را بران انداز قدرت و بران نوع اختیار و بران طور فعل قادر و مختار توانیم گفت
 خلاصه اینست که عباد از یک حیثیت مجبور و بیکار اند و عاقل و از دیگر حیثیت قادر و
 مختار اند و فاعل نیست یعنی الا ایمان بدین الجبر و القدر بعد از آن که مذهب متکلمین اهل
 ظواهر هم بدین وجه درست می شود و الا فلا بعد از آن فرمودند که روزی پیش حضرت قبله
 شیخ شیوخنا سلطان الاولیاء ذکر مسئله جبر و قدر بیا مدی کی از حاضرین عرض کرده بود که چون
 ذات بحت بجمیع شیون و صفات و اعتبارات در هر موجود موجود است پس آدمی مجبور
 خواهد بود و مختار حضرت قبله سلطان الاولیاء فرمودند که حق سبحانه اختیار و قدرت را
 نوعی و مقداری که خواست است در مظاهر عباد و ظواهر ساخته یعنی آن صفات که در آدمی باطن
 ظاهر شده اند بدان مقدار و بدان طور ظهور آدمی فاعل و مختار است نه مجبور بعد از آن سخن
 در اطوار اولیاء اللہ تعالی افتاد حضور خواجه فرمودند که شیخ احمد عشوق مرید و خلیفه شیخ محمد
 عارف ملتانی اند و هم عصر حضرت سلطان المشائخ محبوب الہی بوده اند و حضرت محبوب الہی
 ایشانرا وصف میکردند بعد از آن فرمودند گویند که شیخ احمد نماز نمیخواند و روزی علماء
 جمع شدہ گفتند که نماز بخوانید فرمودند که اگر مرا نماز میخوانید الحمد یعنی سورۃ فاتحہ خواهم خواند

گفتند بے او نماز جائز نیست ضرور خوانده شود فرمودند دیگر تمام فاتحه بخوانم مگر ایاک بعد و
ایاک نستعین بخوانم خواند گفتند این هم ضرور خواند نیست آخر نماز خواندن شروع کردند چون
تکبیر تحریر می گفتند سوره فاتحه خواندن آغاز کردند و بر لفظ ایاک بعد رسیدند پس از هر بن مؤ
اوشان خون روان گردید از نماز بیرون آمده فرمودند که مرا همچون زن مستحاضه اعتبار
توان کرد من معذورم بعد از آن فرمودند که شیخ محمد مشوق طوسی که از عقلاء مجانبین اند هم نماز
نمیخواند بعد از آن سخن درین افتاد که بعضی اولیاء اللہ بسیار طعام میخورند حضور فرمودند که
لؤاب غازی الدین خان در کتاب خود اسماء الابرار نوشته است که میان صابر بخش دہلوی
که از اولاد میان غلام سادات صاحب که شیخی بزرگ اند از سلسله صابریه مع جم غفیر لطیف
رام پور بر عرس شیخ ابراهیم رامپوری میرفتند اتفاقاً میان موج دریا نامی فقیر که او نیز از
فقرا صابریه است بایشان همراه بود پس بدین تقریب نزد من بمان شدند پس هر کس
را طعام داده شد همه کسان هر قدر که توانستند بخوردند و بیشتر شدند مگر پیش میان موج دریا
نیم قلاب پلا نعل شکر و دانسته بودند که از هر یک قلاب پانزده نفر شمع و سیر شدند و چند
مردمان آچار و چند مردمان چینی و چند مردمان مریایی همه را بخوردند و من از وی پرسیدم که
دیگر طعام بخوری گفت چرا نه پس دیگر طعام بسیار دادیم تمام بخورد باز گفتم آیا دیگر طعام
بخوری گفت چرا نه پس تکیه دیگر خراشیده انبار طعام آوردیم همه بخورد باز پرسیدم که آیا دیگر
طعام هم باشد بخوری گفت چرا نه گریخی اکنون کشاده شد پس گفت که برکهای درختان بدیده
پس برگ از درخت هم بردآورده شد آن برگها نیز بقدر نیست و پنج انبار شدند و همه
بخوردند و گفت که خاک راجع کرده توده سازید پس خود هم خاک راجع کرد و دیگر مردان
هم آید کردند آن همه یکبار و خاک که بقدر یک دامن شدی هم بخورد و انگاه از گریخی تسکین
یافتند و گفتند پس بخواند این اوراق عبارت بسیار خوردن میان موج دریا خوانده شد
پس این بند بکاتب مشروح عرض کرد که قبله سبب بسیار خوردن طعام حیثیت حضور

فرمودند که بر سالک این طریق همه اسماء حسنی الهیه یا بعض اسماء تجلی میکنند و هر یک اسم
 الهی نوبت نبوت به تدریجی که عند الله میباشد و بهر نوع و بهر طور تجلی و بهر مقدار مدت ظهور آن
 در وی که خدا تعالی خواسته است موافق استعداد و قابلیت او تجلی می سازد پس چون نوبت
 تجلی اسم محمد میآید یعنی چون اسم محمد بر دل سالک تجلی میکند پس احتیاج خوردن و
 آشامیدن از این سالک برمیخیزد سلطان تجلی صمدیت این سالک را چنان بخود و محو میسازد
 که از هر معامله و سرعادت که عباد را بدان احتیاج است بی نیاز و آزاد میگرداند و گویند که چون
 بر شیخ اخوی محمد دستانی این اسم تجلی کرده بود تا مدت شش سال هیچ چیز نخورده بودند چون
 سالک به تجلی اسم ذوالبطش که اسمیت جلالی تجلی میشود پس از بسیار خوردن و نوشیدن
 شبع و سیر میگرد و زیرا که این اسم بطش الهی شدید است پس در حین سطوت این تجلی اگر سالک
 تمام جهان را بخورد هنوز گرسنه و جالع باشد گویا هیچ نخورده است مقبوس سی
 و هشتم بوقت چاشت روز دوشنبه است و سوم انماه ثوال سال سیزده صد و شانزدهم
 هجری القدر دولت پائی بوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و ساداتی بهتر از این نیست
 حاصل گشت بقی لواحق شریف از لایحه سی و یکم شروع گردید ق صدر الدین قولوی قدس سر
 ح این شیخ صدر الدین خلیفه حضرت شیخ محی الدین ابن العربی اندو آچنان خلیفه که خلیفه
 جانشین بستند لقب ایشان در تصوف شیخ کبیر است چنانچه لقب حضرت شیخ محی الدین ابن
 العربی شیخ اکبر است و آنچه قابل ست مرد خود را علی الوجه الاتم والا کمل قابل است
 مر علم را علی هذا الوجه الخ مانده حقیقت انسان که قابل ست مرد خود را بر طریق الکلیت پس
 قابلیت او مر علم و سایر صفات را چون قدرت و ارادت و سمع و بصر و کلام و حیات و غیره
 اتم است و هر گاه در افراد حقیقت انسانی قابلیت متفاوت بود لاجرم علم بر فرد انسان هم
 متفاوت است چنانچه در انبیاء علیهم الصلوٰۃ والسلام اتم و جوامد اتم است و نباتات
 سایر افراد انسانی پس ظهور علم و دیگر صفات جسم و ایشان کامل تر و تمام تر است و نباتات و افراد

انسان و ہر گاہ در اولیاء کرام بہ نسبت انبیاء قابلیت وجود ناقص و کم تر بود بہ نسبت باقی افراد انسانی کہ سوائے انبیاء اندام و اکمل است پس علم ایشان نیز از انبیاء ناقص و اقل باشد و از باقی افراد انسانی اکمل و اتم و چون حقیقت ہر ولی متفاوت است در قبول وجود پس علم وی نیز بہ نسبت یکدیگر متفاوت است در قبول وجود و علما و در تحالو حیوانات بہ نسبت انسان قابلیت وجود علم ناقص تر است و در نباتات از حیوانات قابلیت وجود ناقص تر پس قابلیت علم نیز ناقص تر است و در جمادات از نباتات نیز تمام ناقص تر قبول وجود و علم ق و منشاء این تفاوت غالبیت و مغلوبیت احکام و جوب و امکان است یعنی در جائے علم کامل تر است و بجائے ناقص تر پس منشاءی صدور این تفاوت علم موجودات بہ نسبت یکدیگر غالبیت و مغلوبیت احکام و جوب و امکان است بعد از ان فرمودند کہ یکے از احکام و جوب وجود است و صفات او چون حیات و علم و کلام و سمع و بصر و غیرہ و یکی از احکام امکان عدم است پس در حقیقت احکام و جوب غالب اند و احکام امکان مغلوب در انجا وجود و علم نیز کامل تر خواهد بود چنانچہ در انسان کہ اکمل موجودات است احکام و جوب بہ را غلبہ بہت بر احکام امکانیہ پس وجود و علم نیز در وی بطریق اکملیت است و ہمچنین در افراد انسانی بہ نسبت یکدیگر تفاوت قابلیت است وجود و علما و رکنہ فی سائر الموجودات کما مر بیانہ آنفا و حقیقتی کہ احکام امکان غالب اند و احکام و جوب مغلوب اند و انجا وجود و علم نیز ناقص و ناقص تمام خواهد بود چنانچہ در غیر انسان و مانند فرس و غنم و بقر و غیرہ ذلک و مانند اشجار و احجار و غیرہ ذلک بعد از ان سخن در افسوس و غم فوت شدن خانصاحب رکن الدولہ نصرت جنگ لوہ صاوق محمد خانصاحب بہادر عباسی لوہ دھم ریاست بہاولپور کہ مرید راسخ الارادت و والی العقیدت حضور خواجہ بوہافا و حضور فرمودند کہ خانصاحب تمام عمر بمسکنت گذارده است و چون وفات کردہ ہم نہایت مسکنت بروی ظہور ساخته است و خامہ او عجب نیک شدہ است بوقت جانکندن و نزع لوہ کران را گفتہ است کہ مدد شوید دور شوید کہ حضرت میبایند کلمہ طیبہ گفتہ جان بحق تسلیم کردہ است و بعد فوت شدن

روئی او مانند ماه شب چهاردهم روشن شد و بود و در دلهائی خلایق محبت او آنقدر جا گرفته
بود که تمام خلایق آنجائی چه مسلمانان چه هندوان و غیرهما بر دی و بر سر جنازه می افتادند و
نارزار میگرفتند و شست هزار آدمی نماز جنازه او را خوانده اند بعد ازان فرمودند که پیش
از مردن چند ایام از من بپرو و کرده رفتن و خبر موت خود دادن از دو شخص واقع شده
است یکی از مخدوم میاں ولایت شاه صاحب و دوم ازین صادق محمد خان صاحب
تنبیه باید دانست که این حادثه جانفرسا و این سانحه غم افزا یعنی وفات و انتقال خان
صاحب مرحوم بوقت چاشت روز سه شنبه سوم از ماه شوال سال سیزده صد و شانزدهم
هجریه عالیہ بوقوع آمده است و چون خبر وفات او بحضور خواجه برسانیدند پس حضور فقراء
را جمع کنانید هفت روزه نقد داده شد هزار یعنی کلمه طیبه یک لکھ خوانیده بروح او بخشدند
و هفت شب جمعه چنانچه رسم مردم است در هر شب جمعه طعام لذیذ چنانچه گوشت و نان و پلا
و زرده و رنگرخت کنانید فقراء و غربا را میخورانیدند و هم در شب جمعه پنج روزه
کنانید بر فقراء تقسیم می کنانید و تاریخ انتقال وی بحضور خواجه ازین الفاظ برآورده
اند خورشیدین اسلام مقبوس سی و نهم بوقت چاشت روز سه شنبه بیست و چهارم
از ماه شوال سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پائی بوس و زیارت حضرت
اقدس که عبادتی و ساداتی بهتر ازین نیست میرشد سخن در نزاع و خلاف اهل ظواهر و اهل
بواطن افتاد حضور خواجه فرمودند که یک شخص از اهل مشرب صوفیه کرام و دو شخص از
اهل ظواهر بهم در یکجا نشسته بودند اندرین اثنا یک بوزنه را دیدند پس صوفی مشرب گفت
که سبحان الله که حضرت ذات درین تعین بجه کمال ظهور کرده است اهل ظواهر ندیدند
گفت لاحول و لا قوه الا بالله که حق سبحانه را خالق الخنازیر گفتن نیز شرعاً تعزیری می آید
و حال اینکه تو ظهور ذات حق را در بوزنه میگوئی من نیز ارم ازان خدا که در صور بوزنگان و
سگان ظهور کند صوفی گفت که من نیز ارم ازان خدا که از در آمدن در اینچنین مظاهر

عاری باشد و ظهور نکند مردمان گفتند که کی ازین دو شخص ضرور کافر شده باشند نل او نیز بر روی
 حرام گشته آخر پیش یک شیخ وقت که اہل کمال بود رفتند و نزاع و بحث خود را بیان ساختند
 مردمان تماشا بین ہم بسیار جمع شدند کہ حال ایشان چگونه می شود پس آن شیخ فرمود
 کہ شما ہر دو سلمان ہستید و ہر دو راست و خوب میگوئید زیرا کہ شما ہر دو کمال حق سبحانہ را
 بیان کردہ اید مقبوس ہنگام بوقت چاشت روز چہارشنبہ بیست و پنجم از ماہ شوال میزد
 صد و شانزدہم صحرای المقدس دولت پائی بوس و زیارت حضرت اقدس کہ اعباد حق و سادات
 بہتر ازین نیست حاصل گشت سبق کتاب لوائح شریفہ از لائحہ سی و چہارم شروع گشت حق
 گنجینہ درہائی حقائق نشوی و مادام کہ چون صدق نگردی ہمہ گوش رح صورت
 صدف نیز مانند گوش آدمی است چوں صدف دہن کشادہ ہمہ تن گوش شدہ منتظر باران
 می ایستد آن وقت بچینہ بصورت گوش آدمی مینماید و چون باران ببارد و از قطرات آن
 پر شدہ لب فراہم آوردہ باز خاموش میگردد و پس در روی دریا پیدای شوند و وی گنجینہ دریا
 می شود پس مادام کہ تو بصحبت شیخ شریف نشوی گنجینہ دریا می نخواہی شد و اگر بصحبت
 شیخ ہم شرف یافتی مگر آنکہ مانند صدف ہمہ تن گوش شدہ کلام معانی و حقائق الہی
 را از زبان در افتشان شیخ نہ شنیدی و یاد نہ داشتی گنجینہ از ہوا ہر حقائق ہرگز نشوی چنانکہ
 اگر شخصے بشیخ بیعت کردہ مرید شد و تائیدت دراز شرف صحبت شیخ خود دریافت
 پس این قسم ارادت و بال است فقط امروز کتاب لوائح شریفہ تمام خواندہ شدہ است حضور
 فرمودند کہ خواندن فقرات شریف و لوائح شریف مؤثر و باعث جذبہ است ہر کہ ہر روز
 کتاب را یا یکی ازین دو کتاب را ہر روز ہر قدر کہ تواند قرأت کند و منزل مقرر کردہ
 بخواند و مواظبت نماید و راضی و رجب پیدا خواہد شد اندرین اثناء این بندہ راقم الحرف
 عرض کرد کہ بلکہ با لحاظ معنی قرأت کند یا بغیر لحاظ معنی فرمودند کہ ہر قدر کہ در فہم او در آید ضرور
 لحاظ کند بعد از آن فرمودند کہ لوائح شریف بسیار تہرک کتاب است و نیز دستور العمل مشایخ کرام

ماست چنانچہ حضرت قبلہ عالم ہماروی بجناب پاک حضرت قبلہ مولانا پیر خود لواح شریف
راہشت بار خواندہ اند و حضرت قبلہ سلطان الاولیاء بجناب اقدس حضرت قبلہ عالم ہماروی
یا زوہ بار خواندہ اند بعد ازاں این بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ حضرت قبلہ محبوب الہی
و حضرت قبلہ فخر الاولیاء چند بار لواح شریف را خواندہ اند فرمودند کہ یک یک بار خواندہ اند
بعد ازاں این بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ قبلہ حضور خود بدولت بجناب پاک حضرت
قبلہ فخر الاولیاء پیر و شکر خود لواح شریف را چند بار خواندہ اند فرمودند کہ سہ بار خواندہ ام بکیار
خود خواندہ ام و دوبار سماع کردہ ام بعد ازاں فرمودند کہ حضور شیخ من در حق من بسیار
بار فرمودہ اند کہ من در خوانیدن علم توحید و مسئلہ وحدت وجود بہ غلام فرید چنان
کوشش کردہ ام کہ گویا مسکہ و نان بہم مالیدہ کہ آنرا در عرف ہندی چوری گویند لقمہ ساختہ
او شان را خورائیدہ ام زیرا کہ بر زندگانی اعتماد نیست تا اگر کسی بعد از من نزد او شان بیاید
و این علم توحید لفظی پر سدا سبق بخواند بہ مقصود برسد و مطلوب فائز گردد و بعد ازاں
سخن در ابتداء اطلاق لفظ صوفی افتاد و حضور خواجہ فرمودند کہ اول صوفی حضرت شیت
علیہ السلام اند زیرا کہ نبوت از روی وراثت از حضرت آدم ؑ اولاً بر حضرت شیت آید
است پس او شان را خدا تعالی صوفی خواندہ است بعد او شان حضرت ابراہیم صوفی اند
بعد او شان افضل و اکمل صوفی حضور حضرت خلیل مصطفیٰ احمد مجتبیٰ سلام است بعد ازاں
فرمودند آنانکہ با حضرت صلح ایمان آوردہ اند و شرف صحبت آنحضرت صلعم را دریافتہ
اند و فوت نیز بر ایمان شدہ اند اصحاب اند و آنانکہ با صحاب رضی اللہ عنہم صحبت کردہ اند
تابعین اند و آنانکہ با تابعین صحبت داشتہ اکتساب و اخذ علوم کردہ اند تابعین اند
بعد از تبع تابعین طبقہ صوفیہ کرام است پس اول صوفی حضرت ابوصالح اند بعد ازاں حضرت
خواجہ القاہر اللہ تعالیٰ فرمودند کہ حضرت امام سفیان ثوری میگویند کہ اگر شیخ ابوصالح
صوفی نبودند من دقاتق ریاء را نشناختہ می بعد ازاں فرمودند کہ حضرت امام اعظم اگرچہ

از تابعین اند مگر صوفی هم هستند چنانچه میگویند که امام اعظم صوفی ابو حنیفه کوفی مگر این اطلاق صوفی بر او شان متأخرین کرده اند بعد از آن فرمودند که متقدمین اهل اسلام راسته فرق کرده اند یکی صوفیه کرام دوم محدثین سوم فقهاء و گفته اند که صوفیه کرام از همه اعلی و اولی هستند و محدثین سلف اصحاب ظواهر که بر ظاهر حدیث شریف عامل بوده اند و اجتهاد خود را در اصل نداده اند از فقهاء اولی اند و فقهاء که ارباب اجتهاد و اصحاب رایی اند کم اند از هر دو بعد از آن حضور خواجه فرمودند که من میگویم که اکنون در زمانه ما حضرات صوفیه کرام اعلی و افضل اند از محدثین و فقهاء و فقهاء افضل اند از محدثین اصحاب ظواهر زیرا که فی زمانه ما در محدثین فساد و فتنه واقع شده است در وهابیت افتاده اند و افضلیت و اولویت حضرات صوفیه کرام از اصحاب ظواهر فقهاء از آن سبب است که حضرات صوفیه کرام نه می مذهب اختیار کرده اند و مشرب به عذب برگ نموده که جامع ست آنرا که محدثین به عمل می آرند و آنرا که فقهاء بکار می برند بعد از آن فرمودند که همه ائمه مجتهدین فقراء اهل کمال بوده اند چنانچه در شان حضرت امام اعظم این حدیث شریف وارد شده است که سراج امتی و در حق امام که نیز وارد گشته که عالم المدینه و در باره امام شافعی هم حدیثی وارد یافته است بعد از آن فرمودند که اتقا حضرت امام اعظم به بینید که باری یک بزرگ و شای از آن شخصی گم و مفقود شد پس ایشان از گوشت خوردن ترک کردند که مبادا روزی آن بزرگ نزد حساب گشته شود بعد از آن فرمودند که ائمه مجتهدین هم متقی بوده اند مگر اتقائی اولیاء الله را هم به بینید که چگونه است چنانچه نقل است که حضرت یحیی بن معاذ رازی که شیخ وقت و شایع حرم بوده اند روزی آمد در آباء زمزم خمیر کرده نان پخته بدیوار بیت الله مس کرده به دست شخصی که در بسطام می نشست و بیج آورده بود چون عود کرد و به بسطام گردید بفرستند و گفتند که بخد مت شیخ ابایزید بسطامی بدھی و بگوئی که برای من دعا فرمایند چون آن شخص آن نان را بخد مت شیخ ابویزید بسطامی برسانید از احتیاط ناز

تعریف کرد شیخ ابویزید فرمودند که اگر چه باب زمزم آمد در اخیر کرده اند و بابت اندر مساس نموده
فرستاده اند مگر لائق خوردن من نیست چرا که معلوم نیست که آرد این نان از چه وجه بوده است
حضور خواجہ فرمودند کہ بہ بنید کہ نان فرستندہ چگونہ شخص است مگر تقویٰ حضرت شیخ ابویزید
ہم بہ بنید بعد از ان فرمودند کہ حضرت سہل بن عبد اللہ تسری فرمودہ اند کہ من چہم بر ملائکہ و
گوسفند من حجت است بر علماء و فقہاء پس ہر گاہ این کلام ایشان صادر شد علماء الجمع گردیدہ
پرسیدند کہ شما بر ملائکہ چگونہ حجت شدہ اید و گوسفند شما چگونہ بر علماء حجت گشتہ است حضرت
سہل فرمودند کہ شما می بینید کہ من شصت شصت روز و ہفتاد و ہفتاد روز موم طی و روزہ وصال
میدارم و این صفت ملائکہ را ہست لاجرم حجت ہستم بر ملائکہ و حجت بودن گوسفند من بر
علماء ازین بہت است کہ شما میدانید کہ ہمام در خوردن از حلال و حرام فرق نمیکنند اگر او
را گیاہ از وجہ حلال بدہند ہم بخورد و اگر از وجہ حرام بدہند ہم بخورد پس شما گوسفند مرا گیاہ
اندازید اگر بخورد حجت نیست و اگر بخورد حجت است پس آن علماء از ہر قسم گیاہ پیش او انداختند
خوردن و بوئیدن بجای خود نظر ہم نکرد علماء پرسیدند آخر چیزی میخوردہ باشد پس حضرت
سہل یک زبیل چرمی از گیاہ خشک پر شدہ ہمراہ خود میداشتند از ان گیاہ خشک یک مشت
بر آوردہ پیش او انداختند ہماں ساعت بخورد پس حضرت سہل فرمودند کہ گیاہ شما شنبہ
بود از وجہ حلال نبود و این گیاہ من از وجہ حلال بود زیرا کہ من دور تر میروم و از سر و قلہ
جبال کہ در تاک کسے نیست این گیاہ را می آورم پس لاجرم گوسفند من حجت باشد بر علماء و فقہاء
کہ تمیز حلال و حرام نمی سازند بعد از ان حضور خواجہ فرمودند کہ روزی امام اہل کسم در بیت اللہ نشین
نماز خواندند یک شفعہ درین گوشہ علی بن القیاس در ہم گوشہ و چون از نماز فارغ شدند کہ
رفتند و این مناجات کردند کہ صاعداک حق عبادک ماء تاک حق صفاک لفت
آواز داد کہ عبادت کردی تو حق عبادت ما و ش ما ختی تو حق ش ما ختن ما و بخشید ہم ترا و
مقابلہ ان ترا بعد از ان فرمودند کہ حضرت امام اہل کسم را اعظم این سبب سببیک کہ از ہمراہ گذشتہ

بودند و استاد و همه بستند و از همه اسبق بوده اند تا آنکه چهار اصحاب کبار آنحضرت صلعم را هم
 دریافته اند و محبت کرده اند بعد از آن فرمودند که شهرت امام مالک بدین طور خنده است که
 یک روز یک عورت در مدینه طیبہ وفات یافت چون او را غسل دادن شروع کردند زن غسالہ
 هنگام مالیدن بدن بر مقام مخصوصہ آن میت کف دست بزد و بخریہ گفت کہ این چه کار باکرہ
 باشد پس دست غسالہ بر آن موضع میت ملزوق و ملصق گردید فریاد فغان برآورد کہ این
 چه شد همه حیران شدند تا دست او خلاص نشود تہمیز و تکفین میت چگونہ کردہ شود حادثہ عظیم
 واقع شد آخر علما عظام مدینہ طیبہ رجوع کردند یکی گفت دست این زن غسالہ بریدہ شود
 زیرا کہ این زن زنده است و آن مردہ از دنیا تعلق را قطع کردہ رفتہ است اورا دیگر تکلیف نباید
 داد و دیگر عالم قومی داد کہ عضو سمیت را بریدہ شود زیرا کہ این زن غسالہ زنده است و
 زنده را عذاب دادن مناسب نیست خیر کسے، سچ میگفت و کسے، سچ و اندین بحث
 امام مالک رحمہما حاضر بودند مگر در آن زمان نو جوان بودند و هنوز از علماء مدینہ طیبہ اخذ تعلیم
 علوم میکردند پس ایشان آن علما را گفتند کہ شما استاد من هستید من یک سخن میگویم و جواب
 این مسئلہ میدہم اگر پذیرا شد بہتر ورنہ مالک مستندہمہ علماء گفتند بگو ایشان گفت کہ میت
 عورت محضہ بود و آن عورت غسالہ قذت محضہ کردہ است بروی حد لازم است اورا دتہ ما
 باید زد و دست او خود بخود گشادہ خواہد شد ہمہ قبول کردند و آفرین گفتند پس استاد درہ او
 را زد و انگاہ دست عورت غسالہ گشادہ شد از آن روز امام مالک مشہور شدند بعد از آن
 حضور خواجہ فرمودند کہ محبت ذات مقدس حضرت اقدس سرور کائنات رسول خدا صلعم در
 دل حضرت امام مالک چنان جا گرفته بود کہ بیرون از مدینہ طیبہ بسفر نمیرفتند بخیاں آنکہ مبادا
 آنجا در سفر اجل در رسد و آنجا مدفون کنند پس در تمام عمر یکبار حج گزارده اند و باقی ہمہ
 عمر در مدینہ طیبہ بسر بردہ اند و چون فوت شدہ اند در گورستان جنت البقیع مدفون
 گشتہ اند بعد از آن فرمودند کہ حضرت امام شافعی ہم بزرگتر و قریشی مطلبی اند بعد از آن فرمودند

که امام شافعی فرموده اند که من که در هر چیز که خواهم بگویم درک من میشود و در حقیقت صوفیه
 کرام هر چند که خیال میکنند در ادراک من نیاید بعد از آن حضور خواجہ بقاۃ اللہ تعالیٰ فرمودند که
 امام شافعی اکثر بخدمت حضرت بشر حافی میرفتند و صحبت میکردند مردم گفتند که شما امام وقت
 خود هستید و بشر حافی صاحب چندان علم نمیدارند پس شما را چه فائده حاصل می شود که
 در صحبت او شان میروید جواب دادند که من تمام عمر در فکر اجتهاد و احکام الهی گذارده ام
 و او شان تمام عمر خود در استغراق و فکر در معرفت الهی گذارده اند پس این بسیار فرق
 است کجا اصل و کجا فرع بعد از آن سخن در چهار پیران فرمودند که چهار پیران پیر چهار قسم
 اند یک قسم چهار پیران شریعت و آن آئمہ اربعہ اند یعنی امام اعظم ابو حنیفہ و امام مالک و
 امام احمد حنبل و امام شافعی رضی اللہ عنہم و دوم قسم چهار پیران طریقت و آن حضرت امام
 حسن و حضرت امام حسین و حضرت کمل بن زیاد و حضرت امام حسن بصری رضی اللہ عنہم و
 سوم چهار پیران معرفت و آن چهار خلفاء الراشدین آن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم هستند رضی اللہ
 عنہم و چهارم چهار پیران حقیقت و آن حضرت جبرائیل و حضرت میکائیل و حضرت عزرائیل
 و حضرت اسرافیل اند بعد از آن فرمودند کسی که او از حقیقت می لغزد معرفت تکبیر او می گردد
 و کسی که او از معرفت می لغزد او را طریقت تکبیر میشود و کسی که او از طریقت می لغزد شریعت تکبیر
 او می گردد و کسی که او از شریعت می لغزد و لغو ذبا اللہ منها که دیگر تکبیر نیست و کفر می افتد بعد از آن
 فرمودند که طریقت از شریعت دشوار تر است زیرا که بعضی امور که در شریعت حلال اند در طریقت
 حرام گردنی می افتد مانند چیزی مباح که اگر چه از روی حکم شرعی تعارف کردن در روی رخصت
 است اما در طریقت منع وارد گشته است بعد از آن فرمودند که شریعت چون پوست است
 و طریقت چون مغز تا که قمر خام نرسیده باشد مغزش از پوست جدا نمیکرد و بلکه هم آویخته
 میباشد و چون نچته رسیده میشود جدا میگردد و چنانچه نچته نرسیده کناره و غیره هم جدا
 بالیدگی و رسیدگی از اندرون پوست جدا شده می ایستد پس هر که در احکام طریقت کامل

نگشته است گویا ثمر خام است اگر قدری از حد و شرعی تجاوز نکند آه گم کرده باشد و هر که در طریقت
کاملتر شده است او مانند ثمر پخته رسیده است و همچون خسته از پوست جدا شده است پس
پس او را به هیچ کار احتیاج نخواهد بود و بعد از آن حضرت قطب الموحیدین خواجه محمد بخش
ادامه اندید و امه سبق مشکوٰۃ شریف از باب بالقال عندها حضرة الموهبة بجناب مقدس حضور
اقدس خواجه ابقاه الله تعالى بر خوانند درین باب ذکر مفارقت روح از جسد و عروج او
بر آسمان بیاید حضور فرمودند که ارواح شهداء در اجساد و بیاض کل طیور سبز رنگ می در آیند و ارواح
همه اولیاء در اجساد طیور سفید تلقین میگردد چنانچه نقل است که روزی شیخ علی رامیتنی خلفاء
خود را توجه میدادند درین اثناء یک مرغ سفید بر سر ایشان گذر کرده با و از بلند گفت که شایان
در تلقین و تربیت عباد الله سعی و کوشش بجان کن این آواز را همه حاضرین حلقه بشنیدند
و در تعاس و غمی آمدند بعد از آن بیدار شدند و عرض کردند که این آواز دهنده کدام کس بود
شیخ علی فرمودند که چون یکی را از مشایخ ترک اجل قریب رسیده است او شان بجناب پاک
حق بجهان عرض کرده اند که یا اله العالمین بعضی را از دوستان خود بر من بفرست تا من جان
ایم حست و آسائی بدهم پس بر آسائی جلوس نزد او شان دو شیخ مامور شده اند یکی فلان شیخ
و دوم شیخ محمود فنونی پیر من پس اکنون شیخ همان فوت شده اند و شیخ من مراجعت
کرده برای ملاقات من تشریف از زانی داشته اند و سفارش شما فرموده اند بعد از آن حضور خود
فرمودند که چون حضرت ذوالنون مصری وفات کردند و جنازه شریف او شان را برداشته روان
شدند گروهی مرغیان سفید رنگ انبوه نموده بر جنازه شریف و بر سر آنان که همراه جنازه شریف
میرفتند و به بالهای و پرهای خود سایه کردند از خاش تا بمردن این مرغیان سایه کرده رفتند و چون
این خارق عادت و آیت عظیم بوقوع آمده بسیار یهودیان اسلام آوردند بعد از آن فرمودند
که این مرغیان سفید ارواح اولیاء الله بودند بعد از آن فرمودند که مرغیان بر جنازه و کس سایه
کرده اند یکی بر جنازه شریف حضرت ذوالنون مصری دوم بر جنازه شیخ مزنی منشاگردا و اما منشا

بعد از آن فرمودند که شیخی بودند مستور الحال چون مختصر گردیدند شیخ ابن الغارض را بخواندند که نزد
 ترنزدین حاضر نشو پس شیخ ابن الغارض زود ترنزدین و او نشان حاضر شدند آن شیخ مختصر خندید و پنا
 شیخ ابن الغارض را دادند و گفتند که باین دنیا نیز تیر و پیکه من کن و حاملان جنازه نیز
 مرابده و جنازه مرادرفلان موضع برده بیه و منتظر باش که شخصی از کوه فرود آید با وی شمار
 جنازه من گذارده باز منتظر باش تا خدا تعالی چه کند هرگاه شیخ وفات کردند شیخ
 ابن الغارض حسب وصیت او نشان عمل کردند یعنی تکفین و تجمیع کرده جنازه آن شیخ را
 در آن موضع مشائرا لیه بردند و منتظر نشدند پس ناگاه یک شخص بر قعر پوش از کوه دو آن
 می آمد چون بر جنازه رسید امام شد و نماز جنازه بخوانید بعد از آن وی بکوه مراجعت کرد
 شیخ ابن الغارض پیش او آمد و گفتند من ترا شناختم ام تو همان مجذوب هستی که ترا در بازار
 مصر کوکان سنگها و کلونها میزدند گفت آری همان استم انگاه شیخ ابن الغارض منتظر
 نشستند پس ناگاه آواز سه گین از آسمان بیامد تا که از هیبت آن آواز سر شیخ
 ابن الغارض نیز فرو شد اندین اثناء یک مرغ سفید رنگ عظیم الجثه کلان ریش بلند ریش
 که این آواز هیبت ناک از بالهای او بود فرود آمد و از پایین جنازه منبت است انگاه جنازه
 را بختار خود برداشته از حلق فرود برد و باز بطرف کعبه جان پرواز کرد انگاه از حرفت هوا این آوازی
 باز آمد که چون این شیخ بمقام وصال برائی رضائی بیا بگو به زمین غم نهاده است و نه منتظر پس
 مانیر جنازه او را بر زمین گذاشتیم بعد از آن فرمودند که این مرغ روحانیت است این شیخ
 مستور الحال بوده است که جسم او را روحانیت کرده برفت مقبول پس پهلوی کوه بوقت
 روز پنجشنبه بیست و ششم از ماه شوال سال سیزده صد و شانزدهم تیر و پیکه
 یابوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و عبادتی بهتر از این نیست که حاصل شد حضرت
 قطب الموحیدین سبق کتاب مشکوٰه شریف را بر خاندند و در یک حدیث شریف این ذکر آمد
 که هرگاه حضرت کعب مختصر شد پس ام بشیر نیست براء و او نشان بیامد و گفت ای کعب اگر

بر پسر من بشر ملاقات کنی از من برو می سلام بخوانی حضرت کعب فرمودند که ای ام بشر ما
 آنوقت باعمال و جزایائی خود مشاغل خواهیم بود سلام تو چگونه خواهیم رسانید اندرین اثناء یکی
 از حاضرین عرض کرد که ملاقات ارواح بارواح همچون این جهان دنیویست یا نه فرمودند که
 چون حضرت قبله مولانا محب النبی وصال کردند پس حضرت قبله عالم مهاروی را از حد و عد زائد
 غم و الم رسید و هرگاه حضرت صاحب نار و داله انتقال نمودند پس آن غم و الم و چندان زیاده
 شد چنانچه حضرت قبله عالم بادشاه میفرمودند که مرا این درد و اندوه پیر گردانیده است حضور
 خواجه فرمودند که بیشک از سبب این غم تریل و شکنجه در پوست بدن اظهار آنحضرت افتاده بودند
 و بعد از حقوق این غم مدت یک نیم سال درین دار دنیا اقامت پذیر گردیده اند بعد از آن
 فرمودند که روزی یکی از غلامان محرم راز عرض کرد که قبله حضور را با آنحضرت هر وقت ملاقات
 میبوده باشد پس این قدر غم خوردن و افسوس کردن چر است حضرت قبله عالم مهاروی
 فرمودند که حفظ و لذت این قسم ملاقات دنیوی حسی کجا و آن قسم ملاقات برزخی روحی کجا بعد
 از آن فرمودند که اسرار خدا تعالی معین و مشخص نمیشوند چنانچه قطب مدار یعنی غوث روزگار در
 تمام جهان یکی میباشد و هیچ زمانه از غوث خالی نمیشد مگر غوثیت غوث که متفق علیه
 باشد سوای حضرت غوث اعظم شیخ عبدالقادر جیلانی بر هیچکس از اولیاء الله نیامده است چنانچه
 بعضی اولیاء الله بر یک ولی السلف اتفاق کرده اند که وی غوث روزگار است و دیگر ولی الله
 میاید بروی نظر هم نمیکند و میگویند که این قطب ولایت است نه قطب مدار تا هم غوثیت
 او متفق باشد مقبول پس چهل و دوم بوقت چاشت روز جمعه بیست و هفتم ماه شوال سال
 سیزده صد و شصت و نهم هجری دولت پابنوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادت
 بهتر ازین نیست میسر گردید اندرین اثناء حضور خواجه اقاہ الله تعالی بقاء کتاب شریفی
 و شرح و قایم رامیدیند چون فارغ شدند فرمودند که نفقه مملوک بر سید اوست پس آن
 سید از نفقه دادن مملوک ابا کند پس باید که مملوک کسب کند و آنچه حاصل کند بر نفس خود خرج

نماید سید را نهد و اگر ملوک از کسب کردن عاجز شود پس قاضی امر کند آن سید را جبراً
 بفروختن ملوک اسی باخراج ملوک از ملک او بعد از آن نزد این بنده راقم الحروف کتابی
 دیدند فرمودند که این کدام کتاب است دست بسته عرض کردم که قبله این جلد سیوم از
 کتاب اشارات فریدی است آورده ام تا که اکنون در صحیح و درستی او عنایت و توجه
 مبذول داشته شود تبسم کرده فرمودند که بخوان پس از ابتداء جلد سیوم تا مقبوس هشتم
 بر خواندم خواجه بحال لطف و شفقت لفظ بلفظ شنیدند و در وجا اصلاح هم فرمودند
 و چون خطبه کتاب را بر خواندم بر هر فقره تبسم در با می نمودند و بدرجه غایت خوش فرحان
 شدند و هرگاه تمام خطبه را بر خواندم بجا ضربین متوجه شده فرمودند که نیکو نوشته است
 نیکو نوشته است مقبوس چهل و سوم بوقت چاشت روز شنبه بیست و هشتم از ماه
 شوال سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پائی یوس و زیارت حضرت اقدس
 که عبادتی و سعادتی بهتر ازین نیست دستاد حضور خواجه فرمودند که مقابیس المجالس بر خوان
 پس از مقبوس هشتم تا مقبوس سیزدهم بر خواندم به تمام رغبت و فرحت لفظ بلفظ شنیدند
 و در یک موضع اصلاح هم فرمودند بعد از آن یک طالب علم را سبق کتاب شرح عقاید نفی
 و هدایه و رفقه و سرچی در میراث درس دادند مقبوس چهل و چهارم بوقت چاشت
 روز یکشنبه بیست و نهم از ماه شوال سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت
 پائی یوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادتی بهتر ازین نیست میسر شد اندرین
 اثناء یک عورت پرستار از حرم محترم حضور بیامد و یک دهاکوان پرانگوشته پنجه کف دست
 می داشت عرض کرد که قبله مخدومه بی بی صاحبه گفته اند که این اوام به قدر که مضی آن
 پس حضور یک مضغه را برداشته بخوردند و پس و باقی تمام دهاکوان گوشته را واپس کردند
 و چون انگشتان به شوره آلوده شده بودند یک خادم عرض کرد که قبله آب میام تا
 انگشتان را آب بشوئید فرمودند که فی فی همین دهن آب سرت انگاه انگشتان را بدهن نمکیده

صاف کردند و بآب زشت سستند باید دانست که درین ایام درین شهر چای پزان شرعیان
مختلف چون حیات شدید و سرسام و ذات الجنب و خناق و اسهال و قی و غیره واقع شده
بودند پس حضور امر و بلوشت فجار شاد داد و بودند که فلان دعا برای دفع و بابت بار خوانده
هر بار بر سر پیشانی شاة یعنی بزدمیده آن بز را ذبح کنند و گوشت آن را در لنگه بپزند و مردم
شهر را مادی گردانند تا ازین گوشت پنجه پیزی بخورند پس بچین کردند و اندکی آن گوشت
حضرت بی بی صاحبہ حرم محترم حضور پنجه بودند این دوا کو آن گوشت که پرتا آورده است
و حضور از آن یک مضغه تناول فرموده اند از گوشت همان بز مذکور است این عمل راسته روز
کرده اند یعنی سه روز سه بزرگشته اند مگر بجز این روز و باقی دو روز اتفاق دیدن من
نیفتاده است که آیا حضور خواجہ خورده اند یا نه بلوقت سبقت خواندن این اوراق چون این
مقام را بر خواندم عرض کردم که قبله این بز چرا ذبح کرده می شود و فرمودند برای دفع و با واصل
هملکه عرض کردم که طریقه ذبح کردن آن بز چگونه است فرمودند که یک دعایت طول آن دعا
بغت بار خوانده بر پیشانی بزدمیده ذبح کنند و گوشت آن را مطبوخ و پنجه ادام ساخته گوشت
و شور با آنرا مردم ساکنان آن شهر یا قریه بخورند هر که از آن بخورد از وبا و امراض امان یابد
بعد از آن تبسم کرده فرمودند که شاید در ملفوظ مینویسی عرض کردم آری فرمودند بهتر است آن
دعای مع اسناد در بیاض نمودم یا ششم خصوصاً مرقوم است آنجا باید دید فقط مقبول است
و پنجم بوقت شکر روز یکشنبه نیست و پنجم از ماه شوال سال سیزده صد و شانزدهم مجری
القدس دولت پانہوی و بیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادتی بهتر ازین نیست
حاصل شد و در مجلس خوابان سخن عشق مجازی افتاد حضور فرمودند که عشق مجازی
را با بی طرفت سلوک و فقر و خل غیبت مگر بشرطیکه وردی جذب پیدا شود و نگاه غیبت
اگر عشق مجازی نفس او مطلق نظر را جذب و غیره درین راه سفید بودی پس امر به و
گوشش از دگر دگر می چنانچه حضرت مولانا عبد الرحمن شامی گفته اند که بزرگوار باید که در

صورت خمائی بزوزین پل زود خود را بگذرانی بزچو خواهی رخت در منزل نهادن و نباید بر
سر کی ایستادن بز و حضرت شیخ فریدالدین عطار گفته اند که چون بنای حسن و خوب روی
آدمی بر خون و رطوبت تازگی است لاجرم بنای عشق نیز بر خون و ریم خواهد بود زیرا که چون آن
تازگی چهره و رطوبت و لطافت بشره و جوش خون جوانی میرود و کم می شود پس حسن نیز زوال
می پذیرد و مفقود میگردد و چنانچه در حالت بیماری و پیری پس عشق که مربوط به حسن و ملاحظت
میباشد نیز زائل می شود پس باید که درین چنین عشق نیاید و بلکه از وی بگذرد و حضرت
شیخ شمس الدین تبریزی از شیخ اوصدالدین کرمانی پرسیدند که در چه کار مشغولی شیخ
اوصدالدین پاسخ دادند که ماه را در طشت آب می بینم شیخ شمس الدین باز جواب دادند که
اگر برگردن و نبل نداری چرا بر آسمانش نمی بینی انگاه حضور فرمودند که شیخ اوصدالدین مطلق
را در مقید خواسته و شیخ شمس الدین فرموده که بجز از چرا آویخته و بر مقید چرا فقیته شده حقیقت
مفتون شود و مطلق رو بعد از آن فرمودند که هر که بر یک معشوق عاشق شود و از آن گسته بدگر
مبتلا گردد و از آن رسته بدگر گرفتار شود بدینطور او را قرار و ثبات نباشد پس اینچنین
شخص را هرگز ولایت و فقر حاصل نخواهد شد مگر شیخ پوده اند که از ابتداء تا آخر
عمر در عشق مجازی گذارده اند یکی شیخ فخر الدین عراقی دوم شیخ اوصدالدین کرمانی سوم
شیخ احمد غزالی و معینا در فقر و ولایت کامل هستند اما مطلعون و ملوم مشایخ پوده اند بعد
از آن فرمودند که این هر سه شیخ موصوف الذکر برادران عاشق پوده اند نه بر زبان و علم ازین
هر سه حضرات بادشاهان وقت امتحانات گرفته اند که آیا شیخ با محبوب و معشوق خود تنها هم در
خلوت میباشند یا نه چون تفحص و تفتیش کردند تنها می در خلوت بهرگز ثابت نگشته است بلکه
رو بروی مردم نظاره میکردند و بعد از آن فرمودند که شیخ اوصدالدین کرمانی را در مجلس سماع و مد
در میگرفت برینجاستند و پیران خود را میبردند و پیران امارد و خوبه دیان را هم از سینه
چاک میکردند و نگاه سینه خود را با سینه امارد و خوبه دیان می مالیدند و بعد از آن فرمودند که وقتی

شیخ اوصدالدین در بغداد رفتند خلیفه بعد از اخبار شدوی گفت که اگر روبروی من در حالت سماع
 اینچنین حرکت کند یعنی سینه خود را با سینه امارد بساید من او را قتل خواهم ساخت چون مجلس سماع
 گرم شد خلیفه نیز حاضر گشت شیخ بنور باطن قصد خلیفه را در یافتند هرگاه شیخ را وجد و حال
 عارض شد این رباعی تصنیف کرده میگفتند و قص میخواندند و سینه خود را نیز با سینه امردان
 خوب رویان میدادند رباعی اینست یز سهیل ست مرا بر سر خنجر لودن یز در پائی مراد دوست
 بجه سر لودن یز تو آمده که کاشری را کشتی یز غازی چو توئی رعاست کافر لودن یز خلیفه را
 بیست افتاد پس توانست که بسبب شیخ ایذا رساند بعد از آن فرمودند که روزی در مجلس
 مبارک حضرت شیخ شهابالدین عمر حمزوی ذکر شیخ اوصدالدین کرمانی بیامد پس حضرت
 شیخ شهابالدین برآشفتند و فرمودند که پیش من نام آن مبتدع نبرید آنگاه این خبر به شیخ
 اوصدالدین رسید ایشان گفتند که اگر چه مرا مبتدع خوانده اند اما بهر صورت نام من به زبان شیخ
 جاری نشده است این معاف حضرت مرا پس ست بعد از آن فرمودند که وقتی شیخ روز بهان لعلی
 که شیخ حرم لودن بر ذنی مغنیه در مکه معظمه عاشق شدند و چون اکثر اوقات در جذب میبود
 و یکدیگر میزدند و یکدیگر را ازین حال خبر نبود که بر مغنیه عاشق اند پس روزی خرقه و لباس فقر
 از خود برآورده پیش صوفیان حرم انداختند و گفتند که پیش ازین وجد و صیحاتی من را در برای حق
 می بود اکنون از برای مغنیه است شما پنداشته باشید که از بهر حق است من صدق و راستی را بگویم
 و دروغ مخلوط را نمیکنم انیک خرقه بگیرید آنگاه رفتند و مدتی در عشق مغنیه بگذراندند چون
 آن مغنیه را معلوم شد که ایشان شیخ کامل اند پس وی بسیار نیاز و ادب کردی و فرمانبرداری
 کردی بعد از چند مدت عشق مغنیه ادول ایشان را غلبه شد و حرم باز آمدند و از صوفیان حرم
 خرقه خود را باز گرفته پوشیدند بعد از آن حضور فرمودند که شیخ جمال الدین قهاری که از مشایخ
 صابریه اند یک فرزند پسین و خوب و میباشند و شیخ یانیز با وی محبت و الفت کمال بود
 تقدیر آن فرزند را کرده اند که شیخ را غم و درو بسیار رسید پس از درو و وفات آن فرزند

یکسال باز در مجلس سماع داخل نشدند از خوف و لحاظ آنکه مبادا غم فرزند در وقت وجد و حالت
آمیخته شود بعد از آن فرمودند که چون حضرت ابراهیم بن الادهم سلطنت را ترک داده و سلوک
گرفتند و فقر را اختیار نمودند پس در مکه مکرمه آمده اقامت کردند و از جنگل و بادیه همیزم
و حطب می آوردند و در شهری فروختند و آنچه از فروختن همیزم حاصل میشد بقدر لایحتاج بعرف
خود می آوردند و مابقی بر فقراء تصدق و ایشا میکردند پس روزی از کین سلطنت فرزند ایشان
را که صغیر بود برداشته در مکه معظمه رسیده بحضرت ایشان مشرف بزیارت شدند پس حضرت ابراهیم
از شفقت پدری فرزند را در حجر خود نشاندند درین اثناء از طرف کعبه شریف ندائی برآمد که
دعوی محبت ما میکنی و مشغول بفرزند خود شدی هماغه وقت مناجات کردند که خداوند این فرزند
مرا از من بستان پس آن فرزند فوت شد اکنون در مکه معظمه روضه وی پناخته است بعد
از آن فرمودند که زنی بود لالا آن نامی بمکعبه سکنه علاقه جیکب آباد ملک هند پس بران
زن یک شتر عاشق شد و آن شتر چنان مست شده بود که بیست بیست من بار که بروی
داشتند نجوشی می برداشت و هرگز مانده نمیشد و هر جا که میرفتش میرفت مگر چون از پشت
وی بار فرو می آوردند از آنجا اگر چه مسافت بید بود سه باز و دیدی و یکدم نزد معشوقه خویش
رسیدی و پیش وی نشسته رویش بید می نمت دراز این معامله بماند در جهان این خبر
عشق شتر مشهور گشت شوهر لالا آن را غیرت آمدی و در دل گفته این معامله قبیح است
که شتر بر زنش عاشق باشد پس این یک شتر اگر چه او را کار گرایه چهار پنج شتر آن میدادند
وی بسبب غیرت روزی آن شتر را ذبح کرده انداخت پس سخنان پشت آن شتر که
آزاد زبان پنجابی کرنگ میگونی در رفتار آمدی و هر جا که معشوقه وی لالا آن است
برفتی و پیش او افتادی بعد از آن فرمودند که این معامله عاشق شدن شتر و رفتار کرنگی
در زمانه حاجی نصرت صاحب که مرید حضرت سلطان الاولیاء بود واقع شده است تا آنکه حاجی
نصرت و قتیله بعزمیت حج کردند و رفته است پشیمان خود مسماة لالا آن و کرنگ شتر را بستاند

بعد از آن فرمودند که ظهور قدرت خدا تعالی بپوشیده است بعد از آن فرمودند که بقدر تفریح محل
دیدن بغیر شهوت خوبصورت آدمی را مرد باشد خواه عورت جائز و رواست بعد از آن سه
انهادی از قوم کھتران ساکنان بارکھنان بیایند و زیارت حضور مشرف شدند حضور که محضر
رحمت جهان اند بسبب ظهور خلق محمدی از آنها خیر و عافیت پرسیدند آنگاه یکی از آن سه تنی را
که مرید حضور خواجه بود عرض کرد که پیر صاحب من اکنون قرآن شریف آموختن آغاز کرده ام
الفاظ درست بر زبان نمی آیند و بجهت نمیشود دعا بکن حضور بر سادہ تقریر او مسرور شد و کمال
شفقت فرمودند که تو خوانده باش خدا کند خواهد آمد بعد از آن ہم وی عرض کرد که پیر صاحب
آن رومال که مراد او بودی پس هر که بآن دست خود بساید و مس کند بیعت او درست خواهد
شد یا نه حضور فرمودند که آری بیعت او منعقد خواهد گردید مگر بشرط اطلاع بمن پس آنان که
اراده بیعت شدن بمن داشته باشند باید که توالی مرا از اسمائی آنها اطلاع داده بروی
آنگاه ایشان را بگوئی که بآن رومال دست بسایند و مس کنند مقبوس بیستم و ششم
بوقت نیمروز سه شنبه یکم از ماه ذیقعد سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت
پایبوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بیست میسر گردید حضور
خواجه البقاہ اللہ تعالی را ضرورت غسل شد اندرین اثناء میان نور الصمد بن مولوی غلام رسول
را سبق کتاب سراجی در میراث خوانیدند مگر حضور خود بدولت دست مبارک بکتاب نمی
سودند صرف از دور نظر در کتاب انداخته تقریر میکردند و یک خادم قریب نشستہ بود و ورق
مطلوب را میکرد و این بعد از تمامیت سبق سخن در سیلاد شریف حضور خواجه آقا پس حضور
فرمودند که در روز سه شنبه در عشره اخیر ماه ذی الحجہ و در عشره اولی از ماه پوہ کہ موسم
زمستان است توالی شدہ ام در ساعت مشرفی پیش از طلوع آفتاب بعد از آن فرمودند
که اگر چه پیش از طلوع آفتاب ساعت مشرفی بود و تولد من هم اندرین ساعت واقع شدہ
است اما حاکم آنروز مریخ بود زیرا کہ بعد از طلوع آفتاب ساعت مریخ بود بعد از آن پرسیده

شد که قبله تاریخ تولد حضور عالی چه بوده است فرمودند که از لفظ خورشید عالم تاریخ میلاد من
 برآید بعد از آن فرمودند که تاریخ تولد میا نصاحب خواجه الله بخش صاحب تونسوی از لفظ ازهی بید
 بخت برمی آید زیرا که وقتی که اتفاق ملاقات من با ایشان بر موقعه عرس شریف حضور حضرت
 قبله عالم مہاروی افتاد بیکدیگر سنین عمر خود را مقابلہ مقابلہ داده بودیم پس ایشان تاریخ تولد
 خود زہی بخت بیدار گفته بودند و در عشرہ اولی از ماہ صفر متولد شدہ اند بعد از آن فرمودند کہ پس
 من از میا نصاحب تونسوی بیست و یکسال خورد ہستم بعد از آن فرمودند کہ چون متولد شدم
 حضرت قبلہ محبوب الہی صلاح و مشورہ کردند کہ نام این فرزند چہ نہادہ شود اندرین اثناء
 میان جند و خادم دست بستہ عرض کرد کہ قبلہ حضرت شیوخ العالم بخش نیز در روز شنبہ
 متولد گشتہ اند پس اگر نام ایشان غلام فرید نہادہ شود احسن باشد پس حضرت قبلہ محبوب
 الہی نہایت مسرور شدہ تعین نمودند و پسند فرمودند کہ این نیکو نام است بعد از آن حضور
 فرمودند کہ حضرت علی کرم اللہ وجہہ نیز بروز شنبہ متولد شدہ اند بعد از آن سخن در درازی
 اعمار پیشینگان افتاد یکی از حاضرین عرض کرد کہ در زمانہ پیشین اعمار مردم بسیار دراز بودند
 و اکنون اعمار مردم تمام کوتاہ شدہ اند حضور خاموش شدند و مخدوم میان غلام شاہ صفا
 اوچی گفت کہ در فکر من چنین می آید کہ در زمانہ سابق اعمال مردم صالح و نیکو بودند از آن
 سبب اعمار آنہا نیز طویل میشدند و فی زمانہ اعمال مردم بد گردیدہ اند از آن اعمار ایشان
 ہم کوتاہ و قصر شدہ اند بعد از آن فرمودند کہ اہل شاستر ہزار ہا برابر چہار دورہ قرار دادہ اند
 نام دورہ اول ست جگ نام دورہ دوم ترتیا جگ و نام دورہ سوم دواپر جگ نام
 دورہ چہارم کلجگ است و ہمہ مردم دورہ اول یعنی ست جگ عارف بودند و اعمار
 نیز طویل و دراز می یافتند چنانچہ پتر بھوج را یک لکھ و چند ہزار سال متعارف عمر بودہ است و کلجگ مقابل
 و برعکس ست جگ است یعنی در کلجگ ست کہ معنی مدق و راستی است ہرگز نیست ازین سبب عمر
 مردم این دورہ کلجگ کوتاہ و قصر است بعد از آن فرمودند کہ اکنون دورہ کلجگ است بعد از آن

فرمودند که در تورات درج است که در ابتدا جهان و بدو عالم هر کس سوال جواب خود بخدا
 تعالی بلا واسطه میکرد همه مردم را اینچنین قرب بخدا تعالی بوده است مقبوس چهل و
 هفتم بوقت زوال روز چهارشنبه دوم از ماه ذیقعد سال سیزده صد و شانزدهم هجری القدر
 دولت پائوس در زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بیتر ازین نیست حاصل گشت
 حضور خواجه بقاه الله تعالی بقائه یک طالب علم را سبق کتاب هدایه در فقه و سبق کتاب سراجی
 در میراث و سبق حاشیه مولوی برخیا علی درس خوانید بعد از آن محسن در قرب النوازل و
 قرب الفرائض افتاد فرمودند که قرب النوافل اینست که عبد فاعل و حق الله باشد چنانچه
 این حدیث شریف درین معنی وارد است لا یزال عبدی یتقرب الی النوافل
 حتی احبه فاذا اجتنه فکنت سمعه الذی یسمع به و بصره الذی یبصر به و
 لسانه الذی ینطق به و یدیه الذی یمسش بها و حله الذی یمشی بهابی یسمع و بی
 یبصر و بی ینطق و بی یمسش و بی یمشی بعد از آن فرمودند که قرب الفرائض اینست که
 حق فاعل و عبد الله باشد چنانچه این آیت از معنی خبر میدهد و صریحت از صیت گوید
 الله رمی و این حدیث شریف هم ازین معنی مشعر است ان الله ینطق علی لسان عمر و قوت
 سبق خواندن این اوراق چون مقام قرب النوافل و قرب الفرائض را بر خواندم حضور
 خواجه فرمودند که در قرب النوافل فنا فی الصفات می باشد نه فنا فی الذات یعنی ذات عبد
 بصفات حق موصف می شود و در قرب الفرائض فنا فی الذات میباشد بعد از آن فرمودند
 که شیخ محمد نپاه قدس سره بسیار مدت بر آستانه شریف حضرت شیخ شیوخ العالم فرمودند
 گنجشکر ملازمت کرده اند گویند که چهل سال خمائی آب بر سر خود برداشته بر آستانه شریف
 می آورده اند همیشه آب مهیا و موجود می داشتند که تا تارک بر ایشان نیز از کثرت بار
 برداشتن فرو خیزد بود پس حضرت گنجشکر فیضان روحی بر ایشان کرده اند و یکی از کلمه
 گردیده اند بعد از آن فرمودند که روزی میان گنجشکر صاحب که از اولاد حضرت گنجشکر

بخد مت شیخ محمد نپاہ گفت کہ من از اولاد حضرت گنجشکر ہستم پس باید کہ بر من کرم و عنایت
 کنند شیخ محمد نپاہ فرمودند کہ شیخ جی اولاد اصلی و حقیقی حضرت شیخ شیوخ العالم
 گنجشکر من ہستم شام صرف اولاد اسمی بودہ اید حضور خواجہ فرمودند کہ چون زیسان
 گنج بخش صاحب خواہش نعمت گرفتن بختر و فخر کردہ بود شیخ محمد نپاہ ہم جواب بخش
 باز دادند آنگاہ میان گنج بخش باز بہ نرمی وانکسار گفت کہ ہر چو نکہ بودہ اید بودہ اید مگر
 بہن نیز لطف و کرم بفرمائید شیخ محمد نپاہ فرمودند کہ وقتی کہ بر آستانہ شریف شیخ
 شیوخ العالم مجلس سماع قائم شود شما را باید کہ مقابل روی من دران مجلس بنشینید
 پس یک روز مجلس سماع شروع گردید پس میان گنج بخش صاحب مقابل روحانی رہے
 شیخ محمد نپاہ نشست اتفاقاً بہ پہلوی میان گنج بخش یکہ بند و ہم نشسته بود چون شیخ
 محمد نپاہ را حال وارد شد بخیاں میان گنج بخش صاحب بسوئی آن بند و نظر کردند
 وی بر جست و بہر برآمد و در مجلس میگردید وی غلطید آخر سلب الخواس شد و مجذوب
 گشت بعد از ختم مجلس میان موصوف عرض کرد کہ جناب من موجب فرمودہ آن صاحب
 بر عادات و مقابل روی آن صاحب نشسته ماندم چہ بود کہ کرم نشد شیخ محمد نپاہ
 فرمودند کہ آوقت فاعل حق بود ہر چہ شدنی بود شدہ است وی بسیار زاری کرد
 و تواضع نمود مگر صاف جواب دادند بعد از ان حضور خواجہ فرمودند کہ این حال کہ بر
 شیخ محمد نپاہ وارد شدہ بود از مقام قرب الفرائض بود بعد از ان فرمودند کہ این رسم
 قدیمی است در پاکپتن شریف کہ ہر یکس را در مجلس سماع ممانعت نمی سازند چہ
 ہندوان چہ زنمان و چہ کدکان بہر داخل مجلس میشوند بعد از ان یکی از حاضرین
 کرد کہ سوال میان گنج بخش صاحب کرد و گفت کہ ان ہندوان کہ در مجلس فرمودند
 اَللّٰہُ اَبَدٌ مِنْ لَدُنْہِ را ہر نمودن و بمقتضی رسانیدن از نزدن اَللّٰہی است آنچہ
 کردن است از و رہے یعنی از عدم بود و آوردن فعل خدا تعالی است فقہاء اس مال

در چارچراغ شریف واقع شده است مقبوس چهل و هشتم بوقت زوال روز جمعہ چہارم
 چہارم از ماہ ذیقعد سال سیزده صد و شانزدہم ہجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت
 اقدس کہ عبادتی و سعادت بہتر ازین نیست حاصل گشت اندرین اثنائیک عورت پرستار بیاد
 و عرض کرد کہ قبلہ حضرت بی بی صاحبہ صرم محترم حضور این یک عدد گل سرخ کہ نو بادہ است
 دادہ اند پس حضور بدربار غایت خوش و مسرور شدہ آن گل را از جاریہ بگرفتند و بوییدند
 و بچون غنچہ تبسم دلربا نمودہ این بیت بر خواندند و دلیل خواہش یاران ہمین عشق باز از آن
 کہ گل یکسالہ را از بہر بلبل باز پس گرد و نہ فقط این حال در چارچراغ شریف واقع شدہ
 است مقبوس چہلم و نہم بوقت زوال روز شنبہ پنجم از ماہ ذیقعد سال سیزده صد
 و شانزدہم ہجری المقدس دولت پائی بوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادت
 بہتر ازین نیست میسر شد سخن در نسب جناب پاک حضرت غوث الاعظم شیخ عبدالقادر
 جیلانی افتاد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بقائہ فرمودند کہ حضرت غوث الاعظم صحیح نسب
 حسنی اند بعد از ان فرمودند کہ نزد میان جمال شاہ ملتانی کتابی بود در بیان انساب کہ در وی
 عدم ثبوت نسب حضرت غوث الاعظم بحضرت امام حسن نیز نوشتہ بود پس من آن کتاب
 را اندک دیدہ وی را باز دادم وی آن کتاب را پیشی مخدوم ولایت شاہ صاحب بردہ
 گفت کہ شما ہم خواہید دید پس ایشان آن کتاب را از وی گرفتہ بہ زور تمام بدیوار بند و بر
 آشفست و گفت کہ حضرت غوث الاعظم آنچنان رفیع ایشان شیخ ہستند کہ ہمہ اولیاء کبار
 آن زمان گرد نہائی خود را پست و فرو ساختہ اند تا کہ حضرت غوث پاک برگردن ایشان
 قدم مبارک نہند و محنت این کتاب قطع نسب سیادت او شان نوشتہ گویند پس از
 نوشتن او چہ سو دلچازان فرمودند کہ روزی مخدوم میان ولایت شاہ صاحب پیش
 من کتاب لطائف سیر بہ رامید پیدا بچنین دیدہ دیدہ آزاد را آتش انداخت من زودتر
 از آزاد آتش پیرون آوردم اندرین اثناء این بندہ را قلم الحروف عذر کرد کہ چہ سبب بود

حضور فرمودند کہ سبب آنست کہ مصنف لطائف سیرہ میان علی مردان ملتانی است و اکثر
 روایات از قاضی جیون واجلی شنیدہ درج کردہ است و قاضی جیون بعض حکایات از
 خود وضع کردہ است چنانچہ یکی حکایت او اینست کہ دو شخص بودند یکی مرید حضرت قبلہ عالم
 مہاروی و دیگر شخص مرید حضرت محکم الدین صاحب الیسر قدس سرہ بود پس در میان این دو شخص نزاعی
 و لجابی واقع شد بدینطور کہ یکی میگفت کہ پیر من افضل است در کمالت و دیگری گفت کہ پیر من کامل تر
 است آخر آن شخص کہ مرید حضرت صاحب الیسر بود شبہ در خواب دید کہ در جای گلہا گسترده اند
 و بساطہا انداختہ و ہمہ مشائخ و اولیائے روی زمین جمع میشوند و ہر یک شیخ حسب تہ خود با شوکت میاید
 کسے در پالکی و کسے در محفہ و کسے را در پالکی سادہ و کسے بر منقشہ د کسے در محفہ سادہ و کسے در رنگین
 آخر از ہمہ یک شیخ با کمال شوکت و صولت در محفہ زرین مرصع بجوہر با انبوہ خلایق بیاید کہ او حضرت
 محکم الدین صاحب الیسر بود پس اولیائی کہ پیشتر جمع شدہ بودند ہمہ استقبال آن شیخ کردند چوں
 آن شیخ در انجاء مسند آراشد ہمہ مشائخ دیگر حسب مراتب خویش نشستند اندرین اثنا عیك
 مجذوب و شش تر ولیدہ موی بیاید و دور تر بر کنارہ کلمہ نشست پس آن شخص خواب بیندہ
 پرسید کہ این کدام شخص بر کنارہ کلمہ نشستہ است گفتند کہ این مولوی فخر الدین دہلوی پیر خواجہ
 نور محمد مہاروی است بعد از ان حضور خواجہ فرمودند کہ نحو ذلک من ہذا البہتان کہ این چہ
 بے ادبانہ کلام است بعد از ان فرمودند کہ روزی حضرت صاحب الیسر قدس سرہ در کوٹ شریف
 آمدند و اینجا یک مرید ایشان ہم می نشست و ب حضرت صاحب الیسر چندان مردم نمودند صرف
 دو سہ آدمی ہمراہ بودند و دیگر خلایق اینجا می ہم ہجوم و انبوہ نکرد اتفاقاً در موجودگی حضرت صاحب
 الیسر قدس سرہ حضرت قبلہ عالم مہاروی بادشاہ ہم در کوٹ شریف تشریف آرزائی داشتند کہ در
 ایشان مخلوق بسیار ہمراہ بود و دیگر خلایق اینجا می ہم بشمار جمع گشت تا آنکہ از آواز ہمیل اسبان
 مردمان باشندگان کوٹ شریف را خواب می آمد پس در دل آن شخص کہ مرید حضرت صاحب الیسر
 بود تردد و تذبذب واقع شد کہ آیا این شیخ حضرت قبلہ عالم مہاروی اکمل و افضل ہستند در

رتبه یار او شیخ محکم الدین صاحب الیسر پس گاهی در دل گفته که بیشک حضرت قبلہ عالم مہاروی کاملتر انداز پیر من کہ تمام خلایق پیش ایشان مُکبتاً علی وجہہ است و گاهی در دلش می آمد کہ پیر او کاملتر است پس وی درین اندیشہ در سجدت شستہ بود کہ یک شخص مقنع زودہ در مسجد بیاید و گفت کہ ای شخص تو در دل خود چہ حکایات میکنی وی از تردد و تشویشی کہ میداشت خبر داد پس همان شخص اجنبی گفت کہ در میان محبوبان و مقبولان الہی فرق مراتب و مکانت نباید داشت و اگر فرق کردہ شود پس یکی خاک پای دیگر است بعد از آن فرمودند کہ در کلام آن شخص مقنع پوش ہم تناقض است چہ اول گفتہ کہ در مقبولان الہی فرق نباید کرد و ثانیاً بانبی ادبی بہ این چنین بے ادبی فرق میسازد بعد از آن فرمودند کہ روزی حضرت صاحب الیسر قدس سرہ در شہر فرید کہ قصبہ البست در مضافات مہاران شریف رفتند و آنجا بر دل ایشان این خیال غالب آمدہ بود کہ ہر کہ آمدی او را بہ زیارت فیض بشارت حضرت سرور کائنات مظهر موجودات نبی علیہ الصلوٰۃ والسلام مشرف گردانیدندی این خبر در لواح شہر فرید منتشر گردید برین قصد اکثر مردم می آمدند پس یک شخص ساکن راوی مُرید حضرت قبلہ عالم از مہاران شریف صم برین خیال بطرف شہر فرید روانہ شد و در میان مہاران شریف و شہر فرید یک چاہی بود و بر آن چاہ میان محمد حسین نامی کہ او نیز مُرید حضرت قبلہ عالم بود برپا نشستہ بود چوں آن شخص سکنہ راوی از آن چاہ گذر کرد میان محمد حسین بشناخت کہ این پیر را در من راست گفت ای برادر کجا میروی وی گفت کہ بکتاب پاک حضور شیخ خود قبلہ عالم از ادب عرص منیتوانم کرد اکنون شنیدہ ایم کہ فقیری در شہر فرید آمدہ است وی مردم را بہ زیارت آنحضرت صلعم مشرف میکرد و اندیز و نامن نیز زیارت آنحضرت صلعم مشرف شوم میان محمد حسین گفت من میدانم کہ آن میان محکم الدین صاحب الیسر است مگر التو نزدش ہرگز مرو و اگر ترا خواہش زیارت آنحضرت صلعم است بیا و برین پٹ بنشین تا کہ نشستہ باشی زیارت مشرف خواہی ماند پس آن شخص بر گفتہ میان محمد حسین برپٹ بنشست و تا کہ برپٹ نشستہ ماند زیارت آنحضرت صلعم نیز

مشرف شده بود چون زیارت حضور آنحضرت صلعم میسر شد پس میان محمد حسین اورا از اینجا
 باز گردانید و به مہاراجا شریف روانه کرد بعد از آن فرمودند کہ حضرت قبلہ عالم حضرت صاحب
 الیسر را بردارید و بجا آورید بعد از آن فرمودند کہ روزی صاحب الیسر در مہاراجا شریف رفتند پس
 حضرت قبلہ عالم فرزند خود شہید صاحب را فرمودند کہ ای پسر برو و بعم خود ملاقات کن و بیعت
 ہم باو شان بکن پس حضرت شہید صاحب بخدمت صاحب الیسر رفتہ ملاقات کردند و گفتند
 کہ مرا بیعت کنید پس حضرت صاحب الیسر فرمودند کہ ای پسر حقیقت حال آنست کہ بادشاہ کوئین
 و سلطان دارین حضرت قبلہ والد ماجد شما ہستند و این فقیر صرف مجمر آتش میدارد اگر منتقل آتش
 بر سر برداشتن منظور دارید فقیر حاضرست پس حضرت شہید صاحب باز آمدند و تمامی سرگذشت
 را پیش حضور قبلہ عالم بیان کردند پس حضرت قبلہ عالم فرمودند کہ ای پسر چون مقصود عشق
 و محبت خدا عزوجل است اگر مرید میشدی صلاح بود پس حضرت شہید صاحب عرض کردند
 کہ اکنون باز روم حضرت قبلہ عالم فرمودند کہ اکنون ہرگز نہ بعد از آن یکی از حاضرین عرض کرد کہ
 قبلہ حضرت صاحب الیسر را نعمت فقر چگونہ رسیدہ است فرمودند کہ حافظ عارف و حافظ ظاہر ہر دو
 برادران بودند و پیر عبد الخالق پسر حافظ ظاہر است و محکم الدین صاحب الیسر فرزند حافظ عارف است
 پس حضرت عبد الخالق و حضرت بکیشاہ قصوری و یکی شخص دیگر این سہرہ اشخاص بہت طلب راہ
 خدا بخدمت شیخ عبد الحکیم کاذر ساکن راوی کہ شیخ بود بس بزرگ طلب الوقت از سلسلہ قادریہ بر رفتند
 پس شیخ عبد الحکیم عبد الخالق صاحب را فرمودند کہ شما بروید و در خانہ خود نشستید پس کہے خود
 بخور و شما را جستجو کردہ نعمت عطا خواہد کرد و بکیشاہ صاحب را فرمودند کہ شما بخدمت شاہ عنایت
 قادری در قصور بروید کار شما از و شان ساخته خواہد شد و آن شخص بیوم را خود بہت کہ
 پیر عبد الخالق صاحب در خانہ رسیدند پس یک روز بر چاہ خود بکار سیرابی مشاغل بودند کہ اندر اینجا
 روح کاملی فیضان کرد عبد الخالق صاحب بہوش گشتہ افتادند و از و شان از اینجا برداشتنہ بخانہ آوردند
 انگاہ بہوش باز آمدند پس قصہ نعمت رسیدن بایشان اینچنین است بعد از آن حضرت محکم الدین

صاحب السیر عم زاده را مرید خود کردند و نعمت عطا نمودند بعد از آن سخن در احوال و روش و دستیره حضرت قبله محبوب الہی افتاد فرمودند کہ حضرت صاحب قبله محبوب الہی بر دعوت مردم کم میرفتند بلکہ میرفتند و ہر گاہ بر عرس مبارک حضرت قبله عالم یا بر عرس حضرت صاحب نار و والہ میرفتند اگر خاص کسی بر موقع راہ دعوت کردی ایمان قبول و منظور میکرد بعد از آن فرمودند کہ ہمین سبب عدم قبول دعوت بود کہ بر عرس مبارک حضرت قبله عالم بطریق دریا پرستی سوار شدہ میرفتند بعد از آن فرمودند کہ وقتی کہ حضرت محبوب الہی بر خالقہ تشریف حضرت صاحب السیر قدس سرہ رفتہ بود ندیس بر دروازہ بوسہ دادہ بودند نہ ہر مزار بعد از آن فرمودند کہ حضرت فخر الاولیاء شیخ من ہم قدم بر قدم حضرت قبلہ محبوب الہی بودہ اند قولاً و فعلاً پس ہر مزار را بہر طور کہ حضرت قبلہ محبوب الہی زیارت کردہ اند حضرت فخر الاولیاء شیخ من ہم بدالطور زیارت آن مزار نمودہ اند و من نیز آداب زیارت مزارات را با پنخان بجای آورم کہ حضرت شیخ من فخر الاولیاء بجای می آوردند بعد از آن فرمودند کہ حضرت شیخ من طواف متعارف کہ عبارت است از دست بر ناف بستہ گرداگرد مزارات یا روضہ باین ہیئت مخصوصہ گردیدن گاہی نکردہ اند بعد از آن فرمودند کہ روزی حضرت شیخ من بر عرس حضرت صاحب نار و والہ رفتند من ہمراہ بودم مجلس سماع پیش از رفتن با شروع شدہ بود پس حضرت شیخ من اندر صفہ مجلس آمدہ بر آستانہ روضہ بوسہ میدادند و چنان ہی مایلیدند کہ اندرین اثنا میان احمد قوال این مولود تشریف بخوانند و صلی اللہ علی نور کر و شد نور ما پیدا و زمین از حب اوساکن فلک از عشق او شیدا و پس حضرت قبلہ شیخ مرادمان حالت آستان بوسی جذبی و شورشی پیدا کردید پس اندر روضہ رفتند بلکہ از انجا باز گردیدند و دست قوالانرا گرفتہ در وجد و رقص آمدند و چون از مجلس ختم خواندہ فارغ شدند فرمودند کہ احمد قوال امروز مرا طواف ہم نکردن داد بعد از آن فرمودند کہ ازینجا معلوم میگردد کہ مگر طواف را بمعنی لغوی تعبیر کردہ اند زیرا کہ صرف ہنگام زیارت کردن از طرف پائین مزارات رفتن و از طرف سرانہ مزارات باز آمدن را بطواف تعبیر کردہ اند پس این را عرفاً طواف نمیگویند زیرا کہ طواف عرفی

باہیت مخصوصہ مذکورہ بادب تمام ہفت بار گروا گروا مزار گردیدن است بعد ازان فرمودند کہ چون
 حضرت شیخ من زیارت مزارات حضرات خود را میکردند پس اول بر آستان فیض نشان روضہ
 مقدسہ ضرور بوسہ میدادند و برانجا پشمان ہم می مالیدند و چون اندرون روضہ مقدسہ می رفتند بر پائین
 مزار نور بار حضرت قبلہ محبوب الہی والد ماجد خود اکثر اوقات بوسہ میدادند و گاہی صرف دست را بر مزار
 شریف مساس کردہ بر رخ مبارک میگردانیدند و بر مزار فیض آثار حضرت قبلہ سلطان الاولیاء صاحب الرحمۃ
 اکثر اوقات دست را مساس ساختہ بر رخ نور میگردانیدند و گاہی بوسہ ہم میدادند و بر مزار شریف حضرت
 خواجہ تاج محمود صاحب ہمیشہ جنس زیارت کردہ اند کہ نہ گاہی بوسہ دادہ اند و نہ دست را مس کرده
 بر رخ آوردہ اند بعد ازان فرمودند کہ حضرت شیخ من گروا گروا در روضہ مقدسہ مشائخ عظام خود ہم گاہی
 طواف متعارف چنانچہ ہر کسی بلدند کہ ایشان طواف می سازند نکرده اند و آن طور طواف بغیر ہیئت
 مخصوصہ مذکورہ میکردند بعد ازان فرمودند کہ اگر من در ابتدا طواف عرفی کردہ باشم عجب نیست
 بعد ازان فرمودند کہ چون در مدینہ طیبہ رسیدم طواف کردن بجائی خود بوسہ ہم بر آستان رحمت نشان
 آنحضرت سرور کائنات صلعم نمیدادم از خوف آنکہ مبادا بجناب اقدس حضور آنحضرت صلعم پسند
 نیفتند پس یک روز محاذی و مقابل روی مبارک حضور آنحضرت صلعم ایستادہ بر پنجرہ روضہ
 مظہرہ بوسہ دادم کہ اندرین اثنا یک شخص سفید ریش بیاد دار کردن من گرفتہ بر آستان معلی
 فرود آوردہ بگفت کہ قبلوا قبلوا یعنی بوسہ دهید بوسہ دهید فقط مقبوس بنجاہ بوقت
 پھر روز یکشنبہ ششم از ماہ ذیقعد سال سیزدہ صد و شانزدہم ہجری المقدس دولت پائوس
 و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست حال گشت حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالی
 بقائم بطرف ایس بندہ راقم الحروف متوجہ گردیدہ فرمودند کہ از مقابلیں المجالس سنی بخوان پس
 مقبوس بیستم تا مقبوس بیست و دوم از جلد سوم بر خواندم و حضور حرف بحرف لفظ بلفظ بشنیدند
 نہایت مسرور گشتند و اندر یک دو موضع تصحیح و اصلاح ہم نمودند بعد ازان سخن در احوال حکماء
 افتاد حضور فرمودند کہ مخدوم عبدالکریم حلی بید می مصنف انسان کامل گفتہ است کہ من در عالم شرف

حکیم افلاطون را دیده ام که در رتبه عالی بود چنانچه می نمود که رتبه قطب مداریت بوده است بعد از آن
فرمودند که ملا حسین بن معین الدین در کتاب خود فواتح نوشته است که شیخ شهاب الدین
مقتول گفته است که من در واقع حکیم ارسطو را دیده ام که در رتبه بلند تر خرامان بود از وی پرسیدم
که حکیم افلاطون در چه رتبه است ارسطو گفت که بسیار عظیم الرتبه و رفیع المکانه است شیخ
شهاب الدین گوید که من اسماء چند مشائخ را از طبقه ثالثه بردم و گفتم که آیا رتبه افلاطون مساوی
و برابر این مشائخ خواهد بود ارسطو گفت که رتبه او از رتبه او شان هم برتر است انگاه اسماء چند
مشائخ را از طبقه دوم بر زبان راندم و گفتم که آیا در مرتبه ایشان بوده باشد ارسطو گفت از رتبه
ایشان هم بالاتر رتبه میدارد انگاه من اسماء چند مشائخ را از طبقه اول چون شیخ جنید و شیخ
ابایزید و شیخ ابوسعید و شیخ ذوالنون و شیخ ابو جعفر حداد و غیر هم برگزفتم پس دیدم که رتبه
ارسطو در شان تر و روشن تر شده است و پیر نام که از این مشائخ میگرفتم وی مفرح الحال و
مسرور البال میشد پس گفت که افلاطون در مرتبه ایشانست بعد از آن فرمودند که ارسطو امام مشائخ
ست بعد از آن سخن در بیماری صرع یعنی مرگی افتاد حضور فرمودند که این صرع از اثر جن است و با
تعویذ صرع مینویسیم هم از برای دفع جنی است که مورث صرع است بعد از آن فرمودند که یک ماده
جن بحضرت خواجه احمد علی صاحب تعلق گرفته بود و اولاد ایشان از ایستن نپیدا پس یکبار حضرت
قبله عالم هاروی در بخادر کوٹ تشریف آوردند و حضرت سلطان الاولیاء این حال را
گرفت پس حضرت قبله عالم همد را ساعت تعویذ صرع نوشتن شروع نمودند بجز نوشتن تعویذ
اندر انجا چنین و آواز گریه و زاری مسوع و شنیده می شد و اینچنین گریه و بکاء آنان ماده جن
بود که بحضرت خواجه احمد علی صاحب تعلق گرفته بود از پس میگرفت و میگفت که یا حضرت من
توبه خواهم کرد که باز نزد ایشان نخواهم آمد بلکه ازین ملک دیار هم بدر خواهم شد و دور خواهم فر
مگرم از سوختن آتش امان دهید و نگنید و بیکن حضرت قبله عالم هیچ نشنیدند هم میکردند
تعویذ هم مینوشتند و چون تعویذ نوشته شد پس هم گیس را بدو بدیال غ و شام رسید چنانچه اینچنین

سوخته بد بو میاید بعد از آن فرمودند که همان روز حضرت قبله عالم حضرت سلطان الاولیاء را این
تعوید صرع آموزانیده رخصت و اجازت عطا فرمودند بعد از آن فرمودند که حضرت قبله عالم سوائے
حضرت سلطان الاولیاء دیگر هیچ خلیفه خود را رخصت و اجازت این تعوید صرع عطا کرده اند
خواه حضرت صاحب ناره و اله باشند خواه حافظ صاحب ملتان و خواه حضرت خواجہ محمد سلیمان
تونسوی باشند و غیر ہم بعد از حضرت قبله عالم دیگر خلفاء حضرت قبله عالم راست را اجازت این تعوید
صرع ازینجا حضرت سلطان الاولیاء رسیده است فقط این حال هم در چاچڑان شریف مقبول
بنجاء و یکم بوقت چاشت روز دوشنبہ ہفتم ماہ ذیقعد سال سیزده صد و شانزدہم ہجری المقدس
دولت پانہول و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست میسر گردید حضور
خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ کتاب مقابیس المجالس را بخوان از مقبوس بیت و دوم تا مقبول
بیت و ہشتم از جلد سوم بخواندم حضور خواجہ بکمال رغبت و توجہ شنیدند و در دوسمہ مقام
اصلاح نمودند این حال هم در چاچڑان شریف واقع شدہ است مقبوس بنجاء و دوم
بوقت ظہر روز دوشنبہ ہفتم از ماہ ذیقعد سال سیزده صد و شانزدہم ہجری المقدس دولت پانی
بوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست حاصل گشت حضور خواجہ
البقاہ اللہ تعالیٰ ارسال حق الیقین را در دست میداشتند و میخواندند و حاضرین مجلس را می شنوایند
و تکیہ این بندہ را قلم الحروف حاضر شد حضور این عبارت را میخواندند حقیقت ظہور بستی و بستی
اقتضائہ بقائے مظهر کدنگ ظاہریت کہ ذاتی ست مرتبی را و ظہور نیستی درستی اقتضائی فنا
مظهر کدنگ باطنیت کہ ذاتی ست مرتبی را و این دو حال بہ نشائیں مخصوص ست و ما
هذه الحیوة الدنیا لا کفو و لعب و ان الدار الاخری لا لہی الحیوان حقیقت شدہ
از روی نیستی ست نہ کرد کہ قلب حقائق لازم آید و فنا و بقا و دوام اعتباری اندک از تجربات
تعیینات متباینہ و متوافقہ نموده میشود و وجہ نیستی و انما فانی ست و وجہ هستی و انما باقی کل
شیء ہالک الا وجہ حقیقت بقا و اسم وجود ست در ترتب مظاهر لکن حقیقی لازمات

وجود بود و مجازی بحسب امتداد مظاہر متوافقه و باز فانی اسم ارتفاع تعیین است مخصوص و
این لازم ذات تعیین است مَا عِنْدَكَ كَمْ يَنْفَعُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ هُ تَمَثِّلُ تَعِيْنِ اِنَاءِ خَزَنِي
مثلاً بانکسار مرتفع شود و بر و اطلاق فنا و عدم کند یا آنکه سفال آزا باقی خوانند و علی بن دا چون
سفال خاک و خاکستر شود پس بقاء اسم همان وجود است که بالتعین انائی بوده که در سفال اطلاق
میکند و اگر نه سفال را حادث گفتندی نه باقی چون در مظاہر متوافقه بود اسم بقا که لازم وجود ظاهری
ست در آن مظهر ظهور کند چه ملائمت و توافق در طور خویش یعنی در عالم کثرة مظهر وحدت و حسن
وجه باقی اند باز چون ظهور آن در مظاہر غیر متوافقه بود فانی که عدم مظهر است ظاہر گردد چه عدم
توافق و مخالفت عدمی درین طور مظهر کثرت و قبح وجه فانی عدمی ممکن است کل من علیهما
فان و یبقی وجه ربك ذوالجلال و الا کرامه و مزید که از وجه ظاہر حسن درین نشاء
دنیا است و مدرک از وجه باطن عقل درین نشاء دیگر قضیه منعکس بود و خطی و صحنی میان ظهور
و بطون بر سر حدوث است و تتمه این حقیقت در اسم ظاہر و باطن گفته شد و من و در الله
برزخ عالمی یوم یبعثون نکته مسافت میان دنیا و آخرت از مقوله کیف است و من مات
فقد قامت قیامه و کیت تابع آن اُحِلَّتْ اَنَارُ السَّاعَةِ کَهَاتَيْنِ یَوْمَ یَرْوَدُ الْبُعِیدُ
و تَرَاهُ قَرِیبًا حقیقت گفته شد که تعین در هر طرفه تعین منتفی و متحد میگردد و انتفاء جزئی
انتفاء کل است و وجود حق فیاضی مطلق است و واجب الصور لے علت و آلت و مدت و مادی
پس عالم در طرفه العین میروم میگردد و عالمی دیگر موجود می شود و اما تَوُشِدُونَ لَعْنَادِی
وَ اِنَّ الدَّائِیْنَ لَوَاقِعٌ حقیقت چون غیر وجود حق جزم نیست اجزورت تربت تعینات را
بجمله که مسمی است بدین عالم نهائی و انقضائی بود و تعینات متوافقه مجازی و انقضائی باشد
که مسمی است بطامه الکبری و نشاء الاخری لیکن محبوب زمان و مکان را نظر انقضائی چیزیکه عمر
و هور بود و رسد آنچنان که گفته شد مگر و قتی که بی زمان و مکان کرده شود کلاً سَبْعَ عَلْمُونَ ثُمَّ
کلاً سَبْعَ عَلْمُونَ قاعده از بحثهای رفته روشن شد که قیامت کبری را سه مثال است اول آنکه در

طرقتی العین به نسبت با هر شخصی و نسبتها جمیع علم واقع می شود و دوم آنکه مخصوص است بعارف بعد از
 مرگ اختیاری بحسب ترقی و تجدد و احوال و سرعت سربلای و کشف اسرار بیوم مشترک است میان اشخاص
 انسانی و مخصوص بدین نوع بعد از موت طبعی اما طامته الکبریٰ به نسبت با مجموع اشخاص و انواع و اقسام
 بود که زمان را بکلیت طی کنند و ما امر الساعه الا کلهم البصر او هو اقرب و مکان را بچنان
 طی کنند که یوم متبدل الی الارض غیر الارض حقیقت چنانچه قوت باطنیت مباد و معاد پیدا
 میگرد و تعینات از اضلاع و هیئت بروفق ظهور این نشاء عارض او میشود که قوت عناصر و
 امتزاج ایشان انواع و اصناف موالید میگرد و تخلیه که تصویر معانی میکند بخصوص در خواب و ملائکه
 و جن که با اشکال مختلفه متشکل میگردند و بچنان قوت باطنیت معاش نفسی و بدنی در معاد بفعل آید
 و ظاهر گردد و مناسب آن نشاء مصور بحسب شود بروفق آن قوت از علم و عمل و خلق که نتیجه آن بود
 و صور و هیئت و اسماء آن در خصوص داردست چون حور و قصور و رضوان و آثار و انهار و باز
 اضداد آن از مار و کژدم و آتش و مالک و وجه مناسبت هر یکی از جزئیاتی عملی که مترتب است بآن
 بر صاحب بصیرت پوشیده نماند که انهاهی اعمالکم ترد الیکم فکشفنا عنک غطاءک
 فبصرک الیوم حدیث حقیقت طول اعمال و خلود اشخاص بحسب توافق مظاهر تعینات و کثرت
 آن مثلاً عمر زمان که اجزائی آن یعنی آنات در غایت توافق است دراز عمر تر از افلاک است و بچنان
 افلاک که بسیط اند از عناصر دیرینه تراند و عناصر از موالید و جواهر فی الجمله از اعراض و چون آخرت
 و آخرت بمان در غایت اعتدال و توافق اند تا تشابه در آن موقع می شود لاجرم دالم الوجود منحل
 باشند و اتوبه متشابهها و لهم از دایم مطهره و هم فیها خلدون تذکره تشابه در احوال معاد
 سالکان که بمقام اتحاد رسیده باشند و به بقا حقیقی موصوف گشته و صورت تفاد و اختلاف تعینات
 بکلیت از ایشان مرتفع شده زیاده از ابرار بود که اصحاب الیمین اند چنانکه فرمود منکبین علیها
 متقابلین و در اختلاف و اتفاق احوال طوائف سه گانه از سابقان و اصحاب الیمین و اصحاب الشمال
 در سوره واقعه تامل باید کرد تا روشن گردد و اندک قرآن کریم فی کتاب مکنون لایمسسه الا المطهرون

تذخیر من رب العالمین قاعده غایت کمال چیزی درو بالقوه حاصل است بلکه کمالات
جمله اشیاء در هر شیئی مرکوز است و بواسطه تعینات در پوشیده و یا بالذات للیه نزل بما بالعرض چون
موانع مرتفع گردد از بطون بظهور آید و انواع حسی و وهمی و خیالی و عقلی و کشفی بحسب وصول هر یکی بکلام
و موافق خویش حاصل شود فلا تعلم انفسی ما اخفی الهم من قرة اعین و لکم ما تشتهی
الا نفسی و قلذ الاعین فقط این حال هم در چارچرخ ان شریف واقع شده است مقبوس
پنججاه و سوّم بوقت چاشت روز چهارشنبه نهم از ماه ذی قعد سال سیزده صد و شانزدهم هجری القمری
و دولت پاشی بوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و ساداتی بهتر ازین نیست حاصل شد حضور خواجہ
ایقانہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ کتاب مقایس المجالس را بر خوان پس از مقبوس بیست و ششم تا مقبوس
سی و ششم از جلد ثالث بر خواندم حضور بحال توجه صرت بحرف و لفظ بلفظ سماع فرمودند و در چند مواضع
اصلاح ہم فرمودند بعد از ان سخن در مشغولی شیخ شہاب الدین عمر سروردی افتاد فرمودند کہ حضرت
ایشان سماع کم و اندک می شنیدند بعد از ان فرمودند کہ غرض و مقصود از سماع مشغولی بحق سبحانہ
است پس ہر کہ ہر وقت بغیر سماع مشغول بخدا تعالیٰ بودہ باشد او را بہ شنیدن سماع چه حاجت
است بعد از ان فرمودند کہ بقی بخدمت ایشان چند صوفیان و فقیران جمع آمدند پس بفرمودند
کہ گویندگان را بخواہد تا سماع شود چون مجلس سماع شروع گردید حضرت شہاب الدین بیرون
انسان مجلس قریب تر بنشینستند و بتلاوت قرآن شریف شاغل گشتند چون صوفیان از جدو
حالت خوش گردیدہ میرفتند مجلس موقوف شد پس حضرت شیخ از ان فقیران و صوفیان پرسیدند
کہ سرودہ و در سماع مرتب شدہ بودند یا نہ او شان عرض کردند کہ آری مرتب شدہ اند پس قوالا انرا
بہر چند کہ دادنی بود بدادند حضور فرمودند کہ بہ بنید مشغولی ایشان کہ اگر چه قریب تر مجلس سماع نشسته
بودند مگر از ترتیب سرود و آواز ان و آوازهای ہومی صوفیان هیچ خبر داشتند مقبوس پنججاه
و چہارم بوقت ظهر روز جمعہ یازدہم از ماہ ذی قعد سال سیزده صد و شانزدهم ہجری القدری و دولت
پاشی بوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و ساداتی بهتر ازین نیست میرگشت حضور فرمودند

که کتاب اشارات فریدی بخوان پس از مقبوس سی و ششم تا مقبوس چهل و پنجم از جلد ثالث
 بر خواندم بکمال رغبت و فرحت حرف و لفظ بلفظ سماع کردند حاجت اصلاح نبود مقبوس
 پنجاه و پنجم بوقت ظهر روز شنبه دوازدهم از ماه ذی قعد سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس
 دولت پاشی بوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادتی بهتر ازین نیست حاصل شد سخن
 در عقیده افتاده بود حضور فرمودند که یحییار حضرت سلطان المشائخ از دہلی شریف زیارت حضرت
 شیخ شیوخ العالم گنجشکر بطرف پاکپتن شریف می آمدند پس در اثناء راه حضرت ایشان را یک بار بگریه
 پس در دل اندیشیدند که از کسے رقیه خوانیده شود و دوائی دافع زہر مار هم کرده شود بعد از آن
 فرمودند که حضرت سلطان المشائخ فرموده اند که باز در دل گفتیم که اگر عقیده من با شیخ خود درست
 و کامل است پس زہر مار هیچ تاثیر نخواهد ساخت و اگر عقیده من درست کامل نیست و ناکافیست
 آنست که خواهم مردن من ادلی و بهتر است از پیکر زنده مانم و عقیده کامل نداشته باشم
 بعد از آن فرمودند که حضرت سلطان المشائخ کار بر عقیده گذارشته اند رقیه خوانیدند و واکنا نیدند
 از منیش و زہر مار هیچ تاثیر پیدا نشد صحیح و سالم بجناب شیخ شیوخ العالم گنجشکر رسید
 آنگاه حضرت سلطان المشائخ لقین کردند که عقیده من کاملتر است بعد از آن سخن در حلق
 راس افتاد فرمودند کہ بر سر علمائے علیہم الصلوٰۃ والسلام شجرات بودند هیچ نمی محلول الراس
 بوده است مقبوس پنجاه و ششم بوقت چاشت روز یکشنبه سیزدهم از ماه ذی قعد
 سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پاشی بوس و زیارت حضرت اقدس کہ
 عبادتی و سعادتی بهتر ازین نیست حاصل گشت حضور اشارت کردند کہ اشارات فریدی بخوان
 پس از مقبوس چهل و پنجم تا مقبوس پنجاه و سوم از جلد ثالث بر خواندم حرف و لفظ بلفظ
 سماع فرمودند و یک دو جا اصلاح هم نمودند بعد از آن فرمودند کہ در رفتن ما بر سر مبارک شجر
 قبلہ عالم ہاروی کہ بر روز جمعہ آئید مصمم بود تا خیر و روز در بیان آمدہ است عرض کرد کہ
 چرا تا خیر شتہ است فرمودند کہ نقش محکم الدین آمدہ است و گفتہ کہ در روز جمعہ آئید ماہ در برج

عقرب خواهد بود و انگاه فرمودند که چوں ماه در عقرب باشد سفر کردن جائز نیست این مسئلہ
در کتب باینر نوشته اند چنانچه در تحفہ نصائح گفته یز عقرب چوبینی ماه را از خانه بیرون در مروت
مقبوس پنجاه و نهم بوقت نیم روز و روز شنبه پانزدہم از ماه ذیقعد سال سیزده صد و
شانزدہم ہجری المقدس دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر
ازین نیست پیشگشت حضور خواجہ فرمودند کہ سبق کتاب مقابیس المجالس بخوان پس از
مقبوس پنجاه و نهم تا مقبوس پنجاه و نهم بر خواندم حضور حرف بحرف شنودند حاجت اصلاح
نیفتا و بعد از ان سخن در طعام خوردن افتاد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالی فرمودند کہ من ششم
پاس در شب از یک شاک آر دگم نان پختہ میخورم و دو آتار شیر قندی کم می نوشم و اگر از
گوشت مضغہ میخورم پس همانقدر از نان مذکورہ کمتر میکنم مقبوس پنجاه و نهم بوقت ظہر
روز چہار شنبہ شانزدہم از ماه ذیقعد سال سیزده صد و شانزدہم ہجری المقدس کہ دولت پائی
بوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست میسر گردید از مقبوس
پنجاه و نهم تا مقبوس شصت و پنجم از جلد ثابث کتاب مقابیس المجالس بر خواندم حضور بکمال توجه
سماع فرمودند حاجت اصلاح نیفتا و بعد از ان یکی از حاضرین کرد کہ قبہ مثل شیخ بہاؤ الدین
زکریا ملتانی دیگر خلیفہ ہم از حضرت شیخ الشیوخ شہاب الدین عمر سروردی بپوشیدہ است یا
لے حضور فرمودند کہ آری شیخ نجیب الدین علی برفش شیرازی مثل الشیخان بعد از ان فرمودند کہ
پدر شیخ نجیب الدین از اغنیای تجارت بود برای فرزند خود شیخ نجیب الدین کہ ہنوز کودک بود
لباس ہائے فاخرہ و نفیس و طعام ہائے مملکت و لذت تر ترتیب میداد و میامید و اما شیخ
نجیب الدین بآن صغری در سلوک بود جامہائی نفیس نمی پوشید بلکہ لباس شیعہ مانہ
و غیرہ می پوشید و طعام ہم غیر لذت بخش می خورد پدرش و دیگر خلق حیران می گشتند
و چون کلان شدند بجناب حضرت شیخ شہاب الدین مشرف شدہ بیعت کردند بعد از ان بہ
تکلیف رسیدند بعد از ان فرمودند کہ اکثر اکابر اولیاء الطرف در ملک بیعت شیخ نجیب الدین

آمده اند بعد ازان فرمودند که من در اول زمانه خود شیخ نجیب الدین را بر حضرت غوث العالم
شیخ بہاؤ الدین زکریا ملتانی زیادت میدادم و بزرگ تر و افضل میدانستم مگر روزی میان
بدھن شاہ صاحب کہ مرید حضرت قبلہ محبوب الہی است و ہم شخصے صادق ستہ مرا حکایت
کرد کہ روزی حضرت قبلہ محبوب الہی فرمودہ بودند کہ مانند شیخ بہاؤ الدین ملتانی ہزار مرید و خلیفہ
جانشین حضرت شیخ شہاب الدین سہروردی ہستند مگر از ہمہ برگزیدہ تر و خلیفہ جانشین حضرت
شیخ بہاؤ الدین زکریا ملتانی اند پس ازان روز خیال زیادتی شیخ نجیب الدین از شیخ بہاؤ الدین
ملتانی از دل من بدر شد بعد ازان یکی از حضار عرض کرد کہ قبلاً نسبت این سلسلہ سہروردیہ نیز بر
مشائخ عظام مآئدہ است یا نہ فرمودند آری نسبت این سلسلہ سہروردیہ بر حضرت خواجہ علم الدین
از حضرت قارن الملتہ والدین واوشانرا از حضرت قاضی علم الحق والدین واوشانرا از حضرت شیخ
صدر الدین راجن قتال اوجی واوشانرا از حضرت سید جلال الدین مخدوم جہانیاں جہان گشت
واوشانرا از حضرت شیخ ابو الفتح رکن الدین ملتانی واوشانرا از حضرت شیخ صدر الدین عارف
ملتانی واوشانرا از حضرت غوث العالم بہاؤ الدین زکریا ملتانی رسیدہ است بعد ازان فرمودند کہ
حضرت مخدوم جہانیاں فرمودہ اند کہ در مکہ معظمہ کہ چہ مبرک و متمیز مقام است ہر کرا بیماری
شدہ مشائخ وقت آنجامی پارہ ہائی خشک شدہ ازان و رغیف لنگر شیخ بہاؤ الدین زکریا ملتانی
و شیخ صدر الدین عارف باللہ ملتانی بخورانیزند و بدان پارہ نان تداوی بیمار مینمودند بعد
از ان فرمودند کہ حضرت مخدوم جہانیاں اوجی اگر چہ سہروردی اند مگر چشتی ہم ہستند چنانچہ شاخ
سلسلہ منیاثیہ کہ چشتیہ است چنان چشتیہ کہ در ولایتی و راجہ شہر و دیت ہم نیست خالص
چشتیت است از حضرت مخدوم جہانیاں اوجی جاری گردیدہ است بذن طریق کہ نسبت شدہ
رید شیخ مینا قدس سرہ را از شیخ سارنگ قدس سرہ وایشانرا از شیخ قوام الدین قدس سرہ
وایشانرا از حضرت مخدوم جہانیاں جہان گشت وایشانرا از مخدوم عالم خواجہ نصیرت الملت
والدین چراغ دہلوی رسیدہ است بعد ازان فرمودند کہ درین سلسلہ منیاثیہ زیادہ تر صرفت و سدا

چشتیت هم ازین سبب است که شیخ قوام الدین قدس سره مرید حضرت مخدوم چراغ دہلی اند
 و خرفه خلافت از حضرت مخدوم جہانیاں دچی نیز از نسبت چشتیہ نصیریہ میدارند بعد از ان فرمودند
 کہ حضرت مخدوم جہانیاں دچی فرمودہ اند کہ چون حضرت مخدوم العالم خواجہ نصیر الدین چراغ دہلی
 بر من خلافت عطا کردہ اند و خرقہ ہم پوشانیدہ اند من در مکہ معظمہ رسیدم مشائخ حرم مکہ شریف
 را این حکایت گفتہ ام آن خرقہ کہ مرا حضرت مخدوم العالم پوشانیدہ بودند از من گرفتند و پاریدہ
 پر کالہ پر کالہ ساختند و ہر یک شیخ یک پر کالہ را گرفت و نزد خود متبرک کرد بعد از ان سخن در
 پیر پستی افتاد حضور فرمودند کہ حضرت محبوب الہی سلطان المشائخ در زمان خود میفرمودند
 کہ انتقال و وصال من بہ فرید فرید گفتن خواہد شد حضور فرمودند کہ این قول ایشان از تسلی و
 سکینہ بودہ است چنانچہ بر سکینہ خود این حکایت شاید و گواہ آوردہ اند میفرمودند کہ روزی
 ابتدا سلوک از حضرت شیخ شیعہ العالَم گنجشکر رخصت گرفتہ تعزیم دہلی کردم پس حضرت قطب
 جمال مانسوی کہ کلام خلیفہ حضرت گنجشکر بودند نیز آن وقت رخصت گرفتند پس مرا ہمراہ ایشان
 کردند چون از انجا روانہ شدیم پیادہ در فلان جا رسیدم آنجا یک امیر بود وی دعوت کرد
 دعوت او بخوردیم در ان ایام خشک سالی بود امیر آرزو کرد کہ دعائو اہمیتا باران ببارد پس
 دعائو استیم باران بسیار بارید چون از انجا عزم کوچ کردیم آن امیر سواری مائی داد ہر یک
 سوار شد ہر ایک اسب دادند مگر آن اسب تو سن و سرکش بود در اثناء راہ بسیار کشتی
 کرد از ہمہ رفیقان و اہلزم روز گرم و ملک ریگستان بود و سن جوانی بود صفر اغلبہ کرد و شکی
 از حد زائد تپ شدید لاحق گردید پس اسب اباد رختی بستہم خود بخسیدم غش و بیہوشی
 بر من طاری شد چون اندک از ان بیہوشی بہوش باز آمدم لفظ فرید فرید از دہن من بر می آمد
 حضور فرمودند کہ هنوز ابتدا سلوک سلطان المشائخ بودہ است کہ اینقدر محبت پیر و سنگیر خود در
 سویدائی دل ایشان جا گرفتہ بود و در بیہوشی کہ تحلیل حواس می باشد بلی اختیار از زبان
 ایشان فرید فرید صادر میشد پس چرا سکینہ نباشد خاصہ کہ آنوقت کہ منتهی شدہ باشد بطریق

اولی سیکینه مقصورت بعد از ان فرمودند که روزی سلطان المشائخ و شیخ بددا سحاق که او نیز کلان
خلیفه حضرت گنجشکر اند خدمت حضرت شیخ گنجشکر بهم شسته بودند که اندرین اثناء یکی از مریدان
حضرت شیخ شیوخ العالم فوت شد خبر موتش خدمت ایشان رسانیدند حضرت گنجشکر پرسیدند که
نماز ما خوانده بود یا نه گفتند است نماز اخیر وقت از وی فوت گشته است پس حضرت گنجشکر هیچ
نفرمودند مگر شیخ بددا سحاق گفتند که افسوس است که نیکو زفته است انگاه حضور خواجه فرمودند
که حضرت سلطان المشائخ فرمودند که من در ویل گفتم که شاید ایشان از خود تسلی و سکنه
میدارند که به نسبت او گفته اند که نیکو زفته است بعد از ان فرمودند که بے شک شیخ بددا الدین
اسحاق بخود سیکینه میداشتند چنانچه روزی که ایشان ازین دار فنا بملک بقا انتقال کرده اند
نماز فجر را گذارده اند و او را دو وظائف هم خوانده اند نماز اشراف را هم خوانده اند و نماز
ضحی را نیز ادا ساخته باطمینان خاطر دعا خواسته اند انگاه سجد کردند و در حالت سجده یا حی یا
قیوم گفته جان بحق تسلیم نمودند پس به پیید که نماز فجر بجائی خود و لوافل را هم گذارده اند انگاه از
دنیا رفته اند بعد از ان فرمودند که حضرت شیخ شیوخ العالم نیز اینچنین رفته اند چنانچه شبی که
انتقال حضرت ایشان واقع شده است نماز عشاء را بجماعت گذارده اند انگاه بهوش گردیدند
چون بهوش باز آمدند پرسیدند که نماز عشا گذارده ام یا نه گفتند یکبار گذارده اید فرمودند باز
میکنارم شاید باز نماز بدست آید یا نیاید پس تمام نماز عشا را ادا کردند انگاه باز بهوش شدند
چون بهوش باز آمدند پرسیدند که نماز عشا گذارده ام یا نه گفتند که دوبار گذارده اید فرمودند
که باز میخوانم مبادا باز نماز میسر نشود پس سیوم بار نیز تمام نماز را بخواند انگاه سجد کردند
و در سجود یا حی یا قیوم گفتند و بر حمت حق به پیوستند بعد از ان حضور فرمودند که چون در وقت
انتقال حضرت شیخ شیوخ العالم قریب رسید اتفاقاً سید محمد کرمانی از دہلی شریف دریا کپتن
دارد گردید بزیارت و قدم بوسی شیخ شیوخ العالم مشرف گشت پس حضرت گنجشکر پرسیدند
که یاران دہلی خوش بودند سید محمد کرمانی اندیشید اولاً که اگر نام نامی حضرت سلطان المشائخ بگیرم

حضور گنجشک نهایت متوجه شده احوال او شان خواهند پرسید و ازین وجه صاحبزادگان
 رنج خاطر خواهند شد و ازین آثناء حضور خواجه فرمودند چون کمال لطف و عنایت حضرت شیخ
 شیوخ العالم به حضرت سلطان المشائخ مبذول می بود ازین سبب فرزندان شیخ شیوخ العالم
 به سلطان المشائخ گونه تعصب میداشتند پس سید محمد خستین از دیگر یاران دہلی نامہا برد و
 از ہر یک نیاز بر ساینده و در آخر گفت کہ مولانا نظام الدین نیز بنذکیات و نیاز بے انداز عرض
 بیکر و شیخ شیوخ العالم نهایت متوجه شدہ فرمودند کہ مولانا نظام الدین خوش بود انگاہ فرمودند
 کہ حضرت خواجہ معین الدین اجمیری وقت انتقال حضرت خواجہ عثمان مارونی نبود و حضرت قطب الدین
 اوشی کالی نیز بوقت وصال حضرت خواجہ معین الدین اجمیری حاضر نبود و من نیز بوقت رحلت
 حضرت خواجہ قطب الدین حاضر نبودم و مولانا نظام الدین نیز وقت انتقال من حاضر نخواہد
 بود پس این مصلی و سجہ و عصا و کاسہ چوبی و دیگر تبرکات کہ مرا از مشائخ عظام خود
 رسیده اند باو شان خواہید داد چون حضرت گنجشک وصال نمودند حضرت سلطان المشائخ
 حاضر نبودند بعد از وصال و راجو دھن رفتہ اند پس آن تبرکات او شان را داده اند بعد از
 حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ چون سید محمد کرمانی از خدمت شیخ شیوخ العالم
 برخاستہ بیرون آمد صاحبزادگان برآشفقتند و گفتند کہ تو چہر نام مولانا نظام الدین بردی کہ
 ہمہ نعمت او شان گرفتہ اند میان مہمل مانده ایم سید محمد گفت من بیاسخا طر شما اول نام او شان
 بزبان نیارودہ ام اولاً از دیگر یاران نیاز گذاریندہ ام و در آخر نام او شان گرفته نیاز عرض
 کردہ ام مگر آنرا کہ شیخ قبول کند ما را و شمارا چارہ نیست بعد از آن فرمودند کہ یک شخص
 بخد مت میان صاحب حافظ غلام حسن صاحب چلا و ہنی پرسید کہ محبت پیر حقیقیست یا
 مجازی ایشان بشوریدند و گفتند کہ بایست کہ ترا بگویم پس چو بدستی برداشتند تا ویرا بزد
 مگر آن شخص بدو یہ ایشان نیز اندکی در عقب او بدو دیدند و گفتند کہ حمل مثال شدہ است
 کہ مشق این عقیدہ بختہ کردہ ایم و اکنون وی شیطان شدہ می پرسد کہ محبت پیر حقیقی است

یا مجازی نخواهد که در دل باو خلل اندازد بعد از آن فرمودند که امام محمد غزالی که امام شریعت و طریقت اند
فرموده اند که محبت حقیقی که محبت حق سبحانه است اگر بر محبت دنیا و مافیها غالب است پس بعد از
موت هم همین محبت حقیقی غالب خواهد بود و اگر محبت حقیقی با محبت دنیا و مافیها مساوی باشد
تا هم بعد مردن محبت حقیقی غالب خواهد شد و اگر محبت حقیقی اندکی مغلوب محبت دنیا و مافیها
اندکی غالت است پس تا هم محبت حقیقی را غلبه بظهور آید و اگر محبت حقیقی تمام مغلوب ترست
یا خود محبت حقیقی اصلاً در دل شخص موجود نیست حکمی محبت دنیا است اینوقت بعد از مردن
محبت دنیا و مافیها غالب خواهد شد از محبت حقیقی بعد از آن فرمودند که روزی درویش کھو کھر
سکنه میرانپور که مرید حضرت قبله مولانا صاحب الوصال است مرا گفت که ما را محبت زنان و
فرزندان بر محبت پیر غالب است زیرا که چون بجناب پیر دستگیر خود می آیم یک دو روز میمانم
که باز محبت فرزند و زن دل را می کشد و سپس میروم بگرد میان محبت حقیقی و غیر حقیقی بهر
قدر فرق است که اگر زن یا فرزند فوت شود دوسه روز یا داید و غم کرده شود بعد فراموش
خواهد شد و در فراق پیر دستگیر تمام عمر در گریه و غم یا دگاری هستم بعد از آن فرمودند که این
حکایت درویش مرا خوش آمده است و موافق قول امام محمد غزالی افتاده است بعد از آن
فرمودند که برادر او فتح که او نیز مرید حضرت قبله مولانا صاحب الوصال بود در عقیده نهایت
سوءخ میداشت چنانچه حضرت قبله مولانا پیر خود را در مجلس عام سجد میکرد و در اائل حال
حضرت قبله مولانا او را زجر و توبیخ میکردند مگر وی از سجد کردن هرگز باز نمائی هر بار که
بجناب پیر مشرف شدی ضرور سجد کردی پس در اواخر او را معذور دانسته وقت سجد کردن
او تبسم مینمودند و از زجر و توبیخ هیچ نمیزمودند و روزی این حال من هم دیدم بودم بعد از آن
فرمودند که همین محبت پیر محبت حقیقی است چرا که میان پیر و مرید نه علاقه تفرات و خوشی است
و نه دیگر هیچ محض این علاقه است که پیر راه خدا بینماید و بنجد امیر رساند مرید را پس محبت
پیر محبت خدا است چون این فائده بیان کرده خاموش شدند این بنده کاتب الحروف

عرض کرو کہ آیت فاتسو فی یحببکم اللہ نیز ازین معنی خبر میدهد فرمودند آری بعد از آن این
 ابیات را خوانند ایماست زان کنتم بحبون یا بد او راه یو نخلو تمانه یحببکم اللہ و در آن خلوت
 سر را محبوب گردد و بحق یکبارگی مجذوب گردد و بعد از آن فرمودند که محبت پیر محبت حقیقی مطلقاً
 نیست بلکه درین هم مراتب اند حق محبت پیر بر اعانت آداب گذارده شود اگر محبت پیر محبت حقیقی
 هم مطلقاً بودی پس انالشر مثلکم چرا وارو شده است بعد از آن یکی از حاضرین عرض کرد که
 قبله این وجد و رقص جنبش چه چیز است و از چه چیز پیدا میگردد و حضور فرمودند که اول جنبش
 دل را می شود و انگاه بدن را اگر جنبش دل اندک است و مضطرب آن در مقادیر مشخص میباشد پس
 آنوقت رقص و تحرک بدن ظاهر نمی شود و اگر جنبش دل غلبه کرده است چنانچه مضطرب آن در امکان
 او نیست پس آنوقت اهتزاز بدن و رقص و وجود می آید چنانچه در ابتدا حال اکثر اوقات مرا این
 معامله روی نمود بسیار بار اتفاق افتاده است که چون بخدمت حضرت قبله مولانا فخر الدین
 پیوسته خود میرفتم و می نشستم و حضرت ایشان گاهی بوساده تکیه کرده مضطرب می بودند و گاهی
 مستقیماً می پدید آمدن بادل خیال میکردم که بر خیزم و کف پا می مبارک حضرت ایشان را بمال
 بجز و همین تصور جنبش و تپش در دل من پیدا شد گاهی چنان لرزش دل غلبه کردی که بے اختیار
 شده حبست می زوم بماندماهی بے آب آنجا آنجای طبع می و گاهی این جنبش و تپیدن
 دل را مضطرب میکردم گز مجر و مضطرب کردن پیش چشمان من تاریکی می آمد و بالکلیه بینایی و
 بصارت از چشمان من کم و زایل میگردد و گاهی اینجالت هنگام خشم و غضب نیز مرا واقع میشد
 چنانچه باری در مدینه طبع یک کجخت با حضرت امیر المؤمنین عمر فاروقی سب و دشنام کرده
 بود و ناسزا گفته پس مراجعتش آمد لرزان و تپان شد و تا آنکه بر تمام اندام من از سر تا پا لرزه افتاد
 پیش چشمان من غلظت و تاریکی آمد و هیچ چیز در نظر نمی آمد بعد از آن تبسم در لبان نمود و فرمود
 که هر که عقل را داخل میدهد و زیاده تر کوشش می سازد من را و ازل جال و تنیده جنبش دل
 آغاز کردی گفت و تنهارا بر دل خود می نهادم تا تجربه کنم که چه قدر در جنبش دوست پس هر قدر

کہ اول کف دست را ضرب جنبش دل میرسد هماقتد بغیر تفاوت هم کف دست را صدمه و تصدیع
 میداد و این نشان ازان حالت میدهم که هنوز من ممتاز و هوشیار می بودم و جنبش دل در
 حیطه مضبوط و امکان من بودی و چون عنان اختیار و ضبط از دست امکان من ر بودی بهیچ
 طاری شدی خدا تعالی میداند که آنوقت چه قدر و اندازه جنبش و لرزش دل بوده باشد بعد ازان
 فرمودند که روزی این حالت روی نمود پس دست این بنایم و فقیر و رو و اگر گرفته بر دل نهادم
 انگاه جست زده آنجا اقدام همین یاد مانده است که دست او را گرفته بر دل داشته بودم
 بعد ازان سخن در مخلوق الی اس بودن افتاد فرمودند که اکنون در هندوستان چنان رسم
 افتاده است که هر که در سلوک می آید موی سر را میگذارد و درازی سازد و پیشینان همه
 مخلوق الی اس میبوند و هر که در زمانه ایشان پائی به سلوک بردی همان ساعت او را مخلوق میگویند
 یعنی بر سرش موی نمیکند آشتد چنانچه در عهد مبارک حضرت قبله محبوب الی سلطان المشائخ
 مخلوق الی اس را بر غیر مخلوقین فضیلتی نهاده بودند در مجلس حضرت سلطان المشائخ مخلوقین
 بر غیر مخلوقین پیشتر و صدر می نشستند و اذن این امر عام شده بود که مخلوقین بر مقدم نشستن
 رعایت تحکس نمیکردند چنانچه روزی یکی از فرزندان حضرت انجشکر که غیر مخلوق بود در مجلس
 حضرت سلطان المشائخ نشست بود اندرین اثناء حضرت خواجہ حسام الدین مکتانی که مرید
 و خلیفہ برگزیده حضرت سلطان المشائخ است بیاید و پیشتر همان صاحبزاده بنشست پس
 سلطان المشائخ بر رعایت ادب پیرزاده بطرف خواجہ حسام الدین دید و فرمودند که حسام الدین
 تو از مخدوم من مقدم می شینی انگاه وی نیاز کرده پیتر او شان بنشست بعد ازان
 فرمودند که چون حضرت صاحب خواجہ نور محمد نار و والد وصال کردند پیش حضرت قبله و والد
 باز وی مولوی نور محمد بزرگ که مرید حضرت صاحب نار و والد است ب حضرت شیخ شیدو خنا
 سلطان الاولیاء سپردند و مولوی محمد حسن را جن پوری را که او نیز مرید حضرت صاحب نار و والد
 است حواله حضرت محمد جمال حافظ مکتانی کردند پس مولوی محمد حسن صاحب اکثر آمد و رفت

بکتمان شریف میداشت و قوالان خوش الحان را هم از برای خوش کردن حضرت قبله حافظ صاحب
 همراه خود می برد باری روانه شد و یکی از قوالان غیر مخلوق را نیز همراه خود کرد و تمام راه ترسان
 رفت چون آنجا بجناب حضرت حافظ صاحب مشرف شد عرض کرد که این باریک بل ادبی
 کرده آدم و آن اینست که این قوال بر سر موی میدارد مخلوق نیست حضرت حافظ صاحب
 بپاسخ خاطر مولوی فرمودند که قوالان چنین می باشند اینها را زینت می باید بعد از آن فرمودند که
 عادت شریف حضور حضرت سلطان الاولیا صاحب الروضه چنین میبود که اکثر مردمان غافلانی
 را مثل علماء و فقراء و طیفه و روزینه از لنگر شریف خود که سفره عامست مقرر و مجوز کرده
 عطا میکردند چنانچه میان اشرف محمد و میان خیر شاه سکنه کهانی که پرہیز کاران و محتسب
 میبودند و روزینه ایشان هم از لنگر شریف حضرت قبله ما مقرر بودہ است پس روزی چند
 اسب دانه با بطرف ایشان فرستادند چون اجیران آنجا رسیدند شاہ صاحبان دانه را هم
 نگرفتند و گفتند کہ میان صاحب با ما سخریه و مزخ میسازند اجیران را مع اسپان باز گردانیدند
 اجیران بحضور حضرت قبله سلطان الاولیا تمام ماجرا را عرض کردند حضور حضرت قبله فرمودند
 آری ما را فراموش شده است کہ این اجیران غیر مخلوق بودند انگاه یک فقیر مخلوق را اسب
 را مع اسپان باردار باز فرستادند پس شاہ صاحبان بلا عذر آن عطیہ را قبول کرده
 بگرفتند بعد از آن سخن در رموز اولیا و عبادت افتاد و فرمودند یک مجذوب بود در ہر گاہ گاہ
 حضرت مولانا عبدالرحمن جامی نزد او مقتدی و وزی حضرت مولانا و قاضی ہر تہ خدمت آن
 مجذوب نشسته بود کہ وقت نماز آمد آن مجذوب گفت برخیزید تا نماز بگذاریم پس مجذوب
 امام شد و مولانا صاحب مقتدی شدند و قاضی مذکور افتد انکہ بلکہ باز گردید پس آن مجذوب
 وزینت نماز چنین گفت کہ برای پری گرمی پری بر بام قصری آن پری مؤالہا حضرت
 مولانا تمام نماز اتمہ پس آن مجذوب بگذارند و عبادہ ہم نکردند بعد از آن فرمودند کہ شیخ
 احمد غزالی روزی زینت نماز گفتہ اند کہ کافر شدم و زنا راستم "اللہ اکبر بعد از آن فرمودند کہ

ملا شاه لاہوری کہ مرید و خلیفہ حضرت میانیر بالا پیر لاہوری است چوکن شیخ احمد غزالی گفتہ است
 کہ بالائی عرش بودم بانگ نماز شنیدم خود را بہ تخت الشری دیدم بر خاستم و نماز کردم مقبوس
 پنجاہ و نہم بوقت چاشت روز شنبہ نوزدھم از ماہ ذیقعد سال سیزدہ صد شانزدھم ہجری
 المقدس دولت پائی بوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست
 حال گشت حضور خواجہ القاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ اشارات را بر خوان پس از مقبوس شصت و
 پنجم تا مقبوس ہفتاد و دوم از جلد ثالث بر خواندم حضور صرف بحرف سماع فرمودند و در
 چند مواضع اصلاح ہم فرمودند بعد از آن سخن در بدایت عالم افتاد حضور فرمودند کہ بیکو
 چال الوہی پٹھری بیکو و نج پھوتی کئی مرہٹھی بیکو ناز تیدیدی راندنہ کھٹھی بیکو گذری
 دہ آدمی بیکو بعد از آن فرمودند کہ ازین مصرعہ کافی من اگر چہ بیان محبت خدا تعالیٰ
 است مگر اشارت ازین معنی ہم درج است کہ بسیار آدم گذشتہ اند چنانچہ حضرت مولانا جلال الدین
 رومی نیز ازین معنی گفتہ اند بیکو قصہ ہائی یار دار دلس مقام بیکو صد قیامت بگذرد وین نا
 تمام بیکو بعد از آن سخن در مذہب چنگیز بیان افتاد فرمودند کہ چنگیزیان چنگیز خان را بنی وقت
 گفتہ اند و چنگیز خان از خود بیکو نونذہبی اختراع کردہ است چنانچہ آن مذہب را چنگیز بیکویند
 اندین اثناء این بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ عقائد چنگیزیان چگونہ اند فرمودند کہ در اصل مسئلہ
 توحید باری تعالیٰ ہیچکس را خلاف نیست چنگیزیان باشند خواہ دیگران و نیکی بدی را نیز
 ہر کسی میداند باقی فروع است چون حلال و حرام در مذہب مختلف است بعد از آن فرمودند
 کہ در طریقہ چنگیزیہ این رسم ہم ہست کہ اگر مرد میرد و زنش باوی زندہ در گور ہمراہ نشیند
 جائز است چنانچہ در خاندان چنگیز خان کہ بادشاہان شدہ اند ہر کس کی از ایشان از
 شصت و ہفتاد و زنان با محبت او ہمراہ او مدفون میشدند چنانچہ تہ خانہ فراخ و پیدشا
 میساختند و در وی آن بادشاہ مردہ را می نہادند و زنانیکہ ہمراہ او میرفتند اندر آن خانہ
 زندہ می نشستند و نگاہ آن تہ خانہ را میدادند و بدان زنان خود بخود در انجام می بردند

بعد از آن خبر کردند که از فلان چاه یک کفش کهنه برآمده است همه حاضرین عرض کردند که
 قبله ما هم از آب این چاه وضو کرده ایم این چگونه باشد مولوی غوث بخش ولد حافظ الله جویا
 سکنه چاچران شریف که عالم علوم عقلی و نقلی بود و نیز از متعلقان لشکر شریف حضور بوده است و
 اینجا در چاچران شریف تدیس میکرد و در مجلس ممالیون حاضر نشسته بود از وی پرسیدند که
 فتویٰ چگونه است وی گفت که نمازهای سه شبانه روز را عاده کرده شود و بدن و جامها و
 ظروف ما را نیز شسته پاک کرده شود و تمام آب از چاه پاک بیرن کرده آید حضور تبسم نموده
 فرمودند که کسے برو آن کفش را برداشته بیا و چون آوردند حضور هم دیدند و دیگر همه مردم
 نیز دیدند پس حضور فرمودند که این کشف نهایت کهنه و یکبارست چنانچه معلوم می شود که
 در جائی افتاده باشد و کوهی پر داشته در چاه انداخته است و یقین تلطح و آلودگی نجاست
 بآن هم نیست و اینچنان کهنه گردیده افتاده است که اگر چه وقتی به پلیدی هم آلوده شده چند
 بار بروی باران باریده باشد و باز آن خشک شده پاک گشته باشد و به پلیدی بدن آب
 آنوقت حکم داده شود که با کفش آلودگی نجاست یقیناً بود و نه حرم خود پاک است کفش خواه تو
 واقع شود در چاه خواه کهنه آب چاه پلیدی نخواهد شد پس من میگویم که احتیاطاً فتویٰ از وقت
 علم داده شود عاده نمازها و غیره سرگز نیست یعنی از وقت علم نجاست باز وضو و غیره استعمال
 بآن آب جائز نیست تا آنکه شش پاکی نکرده شود مولوی مذکور اندکی بهم شده گفت که مذرب
 امام اعظم آنست که سه شبانه روز تمام نمازها را عاده کند و مذہب امام محمد آنست که یک شبانه روز
 نمازها را عاده کرده شود و درین صورت فتویٰ بر مذہب امام محمد است حضور تبسم نموده پرده اش
 فاش نکردند و فرمودند که مولوی غلام رسول را بخوانید و آید از وی پرسیدند وی گفت
 که در اینچنین صورت که نجاست او یقیناً هم نیست از وقت علم فتویٰ باید داد مولوی غوث بخش
 بر آشفت و گفت که این فتویٰ موجب سرخی خود داد می رسد اینچنین نیست مولوی غلام رسول
 گفت آنچه تو میگوئی در حیوان نیست پس اگر حیوانی در چاه افتاد و بعد پس از تنفیخ او عاده نمازهای

یک شب از روز هست و از تنفیخ او اعاده سه شب از روز است این مسئله علاوه بر دلیل این نیز علیّه
 است و آن مسئله کفش علیّه است و دلیل او هم علیّه است اندرین اثنامووی تلج محمود که او
 نیز از متعلقین حضور بوده است و تدریس علم میکرد و بیاد از وی پرسیدند وی هم مانند مولوی
 غلام رسول فتوی داد حضور فرمودند چرایی این بحث میکنند کتب فقّه را برداشته ببینید آنگاه
 کتاب شرح وقایع و در المختار را دیدند بچنان بود که حضور و مولوی غلام رسول فتوی گفتند بود
 نگار مولویان هنوز هم انکشاف مسئله نمیشد پس حضور خود بدولت شرح وقایع را برداشته
 این عبارت را بر خواندند و پنجس البیر من وقت الوقوع ان علم ذلك و الا
 فمذیوم و ليلة ان لم يتنفع و مذ ثلاثة ايام و لياليهما ان انتفع و قالوا مذ
 پس حضور فرمودند که تو یک امام محمد را مقابل گفتی و اینجا قالوا گفته یعنی صاحبین یکطرف اند
 درین مسئله و امام اعظم رحمه الله علیه یکطرف اند بعد از ان فرمودند که این خود قاعده است
 که چون اینچنین باشد مفتی را اختیار است که قول امام را قبول کند یا قول صاحبیه را و خصوص
 درین صورت فتوی کتب بر قول صاحبیه است خاصه آنچه تو بیان میکنی که یک شب از روز
 یا سه شب از روز نماز را اعاده کرده شود خاص در صورت حیوان است که در چاه افتاده بر
 مذهب امام چنانچه از عبارت شرح وقایع صریح معلوم می شود و در نه از وقت علم وقوع آنرا
 حکم پیدی داده شود و اعاده نماز تا درین صورت هرگز نیست و درین صورت وقوع
 کفش صرف احتیاطاً نهایت سه صد و لو آب برآورده شود قاعده نماز تا هرگز نیست و
 این وضو که اکنون از ان آب کرده ایم هم جائز است که پیش از علم کرده بودیم مولوی نوٹ بخش
 از دلیل عاجز آمد و خاموش شد بعد از ان فرمودند که در زمان فیض اتران حضور حضرت
 قبله محبوب الہی نیز روزی اینچنین فعل گشته از چاهی برآوردند پس حضور محبوب الہی نیز از ان
 احتیاط بدو برآوردن فتوی داده بودند و اعاده نماز را و و نه کردند مقبول شد و
 بوقت زوال روز یکشنبه بیستم از ماه ذی قعد سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت

پائوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادتی بهتر ازین نیست و ستاد سخن در رفع
حضرت عیسیٰ علیہ السلام افتاد یکی از حضار عرض کرد که قبلہ حضرت عیسیٰ علیہ السلام باین جسد
عنصری مرفوع شدہ اند یا بعد موت عرفی روح پاک ایشان مرفوع گردیدہ است حضور
فرمودند کہ همچون دیگر انبیاء و اولیاء مرفوع گشتہ اند بعد از ان فرمودند کہ نصاریٰ از رجوع و نزول
و عود حضرت عیسیٰ علیہ السلام بدار دنیا ثانیاً ہرگز قائل نیستند و منکر اند چنانچہ من از اگاہ
نصرانیان پرسیدہ ام او شان گفتہ اند کہ ما قائل نیستیم از نزول حضرت عیسیٰ روح اللہ از
آسمان درین وار دنیا ثانیاً و آنچه حضرت عیسیٰ علیہ السلام فرمودہ بودند کہ من باز آیم آن
آمدن او شان در قیامت خواهد بود چنانچہ نصاریٰ برای حضرت عیسیٰ علیہ السلام دو غیبت
قرار دادہ اند یکی غیبت صغری دوم غیبت کبری پس غیبت صغری آنست کہ چون حضرت
عیسیٰ علیہ السلام مصلوب شدند انگاہ در قبر مدفون شدند شب و سہ روز در قبر ماندند
بعد از سہ شب باز روز از قبر بر سر آمدہ اند انگاہ روح پاک او شان مرفوع گشتہ است یعنی
پس از روز خروج از قبر تا چہل روز دیگر ہر روز بر حواریں خود ظاہر میشوند و نصیحت و
تلقین و تربیت میفرمودند حواریون را در سلوک انگاہ مخفی و پوشیدہ شدند یعنی مرفوع گشتند
و باز بر حواریون پیدا و ظاہر گشتہ اند اینست غیبت صغری نزد نصاریٰ بعد از ان فرمودند کہ
چہلم روز حضرت عیسیٰ از حواریں وداع کردند و پدر و دمنود نمودند و گفتند کہ من اکنون بر آسمان
میروم باز نزد شما نخواہم آمد مگر روزیکہ تمام خلایق پیش پدر من جمع شدہ باشند و حق
حساب خواهند داد مرا خواہید دید کہ بہ پہلوئی راست پدر خود نشستہ باشم پس از ان وداع
و وداع تا قیامت این غیبت کبری است نزد نصاریٰ و رجوع حضرت عیسیٰ علیہ السلام نزد
نصاریٰ در دنیا ہرگز ثابت نیست بعد از ان فرمودند کہ یک تعویذی است برای دفع تپ
غیب نوشتہ میشود آن اینست کہ ولد عیسیٰ اریاکو یا خرچ عیسیٰ اریاکو یا دفع عیسیٰ
اریاکو یا پس ازین تعویذ این چنین فہم من میآید کہ مراد از ولد عیسیٰ تولد حقیقی حضرت عیسیٰ از

بلن عفت حضرت بی بی مریم است و مراد از خرُج عیسی خرُج اوشان از قبرست بعد از
 دفن شدن و مراد از رفْع عیسی رفْع اظهر اوشان است بر آسمان مقبوس نصبت و
 یکم الیروز و شنبه بوقت نیم روز بیت و یکم از ماه ذیقعد سال سیزده صد و شانزدهم بحری المقدس
 دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بیتر ازین نیست میسر گشت حضور خواج
 ابقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ مقابیس المجالس را بر خوان پس از مقبوس ہفتاد و دوم تمام مقبوس ہشتاد
 و دوم از جلد سوم بہ خواندم حضور کمال توجہ سماع فرمودند و در یک دو جا اصلاح ہم نمودند بعد از
 سخن در مسئلہ قدر و جبر افتاد حضور از یک عالم کہ حاضر نشسته بود پرسیدند کہ معنی الایمان بین
 القدر و الجبر حکوینہ است وی عرض کرد کہ قبلہ آنچه در کتب عقائد و کلامیہ متکلمین از اہلسنت
 و جماعت نوشته اند اینست کہ ایمان میان جبر و قدرت یعنی امریست ثالث پس این در ہم
 ماہر گزنیاید مدتی است کہ من درین مسئلہ حیرانم هنوز تحقیق نشده پس حضور فرمودند کہ اگر معنی این
 عبارت چون صوفیہ کرام نکرده شود موافق مذہب متکلمین ہرگز راست نیاید یعنی بعد از فہمست پس
 صوفیہ کرام باین طور معنی میکنند کہ نہ یکبارگی صرف جبرست و نہ یکبار محض قدر بلکہ از یک بہت جبر
 ست و از بہت دیگر قدرت یعنی آدمی از یک بہت مجبور و بے اختیارست و از بہت دیگر
 قادر و مختار بعد از ان فرمودند کہ الایمان بین الخوف و الرجاء نیز ہمین معنی دارد و بعد از ان
 فرمودند کہ آنچه متکلمین گفتہ اند کہ صفات اللہ ہی لا عینہ و لا غیرہ اگر موافق قول صوفیہ کرام
 معنی نکرده شود بہ کلام متکلمین معنی درست نمی شود و راست نیاید پس صوفیہ کرام چنین طور معنی
 میکنند کہ صفات خدا تعالی عین او نیستند از روی مفہوم بلکہ غیر اند زیرا کہ مفہوم ہر صفت
 مغایر مفہوم صفت دیگرست چنانچہ ہدایت و ضلالت پس مفہوم ضلالت تقاضا میکند کہ من
 بذات مضل قائم باشم و مفہوم ہدایت مقتضی آنست کہ موصوف من ذات مادی باشد و نہ غیر
 اویند از روی صدق و تحقق بلکہ عین اویند چرا کہ ماصدق علیہ و ما تحقق فیہ انہا یکی است
 آنجا تعدد را بومی و شائبہ ہم نیست بعد از ان از التعلیم باز پرسیدند کہ حکماء فلاسفہ در صفات

باری تعالیٰ چه گفته اند و می عرض کرد که حکماء صفات را نفی کرده اند صرف توحید ذات را بیان کرده اند
 حضور فرمودند که ذات من حیث الذات که سلب و ثبوت هر دو آنجا مسلوب اند در تنزل اگر چه
 تنزل هم نمیتوان گفت مگر باعتبار مرتب ظهور تنزل کرده و ظهور نمود اول تعیین بحقیقت محمدی
 گرفت و مرتبه صفات پست و مؤخر است ازین رتبه زیرا که مرتبه صفات تعیین ثانی است که
 تفصیل تعیین اول است و همین است رتبه الوهیت و ربوبیت پس غور باید کرد که با وجود آنکه این
 هر دو مراتب الهی اند مگر از حیثیت تعیین که وصف امکان لازم است اثبانت و افتقار
 آمد و وجوب و غنا که وصف ذات بحت است در اینجا ننماید اندرین اثنا فرمودند که این مسئله
 از پس نازک و غامض و عقل هر کس نیاید بعد از آن در دل این را قلم الحروف این خطره
 بیاید که حاصل حیرت و عجز است بر این خطره من حضور مطلع گردیده فرمودند که وجه عدم وضاحت
 و عدم انکشاف به نیکو طرح این مسئله قدر و جبر مسئله توحید آنست که به گفته حقیقت اسرار الهیه
 کسی نرسیده است نه عقل حکماء آنرا ادراک ساخته است و نه کشف اولیاء دریافته همه عاجز
 بعد از آن فرمودند که حضور حضرت رسول کریم صلی الله علیه و آله اگر چه منتهی همه منتهیان اند لیکن نسبت ذات
 حق سبحانه او نشان هم مبتدی اند بعد از آن فرمودند که قصه کوتاه شده است که خود حضور آنحضرت
 صلی الله علیه و آله فرموده اند که لا احصى ثناء علیک که انت انت انت علی نفسک بعد از آن فرمودند
 که با هیئت و حقیقت روح که یکی از مخلوقات است چنان بمنزل و چون و چگونه است که
 از کنه و کیفیت او هیچکس خبر نداند و نداند و چون معلوم بود که از حقیقت روح هیچکس خبر نتوان
 داد و در شرح شریف از اخبار کیفیت او منع و نهی وارد شده است که قتل الروح من
 امر دبی زیرا که آله ادراک حقیقت روحی کشفی است پس اهل کشف را اگر چه حقیقت
 روح اطلاع میباشد مگر کیفیت او را بیان حق ظاهری بیان نمی توانند کرد چنانچه نابینا
 مادر را از کوائف الوان و رنگها مختلفه از سفید و سرخ و سیاه و سبز و زرد و غیره ذالک
 خبر نخواهد داد و هرگاه این حال روح که مخلوق است از ادراک عقل بیرون است پس از

بخت واسرار و صد با و رجب برتر اندازین عقل و حواس بعد از ان فرمودند که در نفحات الانس
مرقوم است که شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی قدس سره فرموده اند که من در علم کشف
امام محمد غزالی را دیدم که قلم و زوہن گرفته متحرک نشسته اند من پرسیدم کہ ای امام چرا حیران
نشسته اید فرمودند کہ من در دار دنیا سیر غریب بسیار صفت نوشته بودم اکنون می بینم
کہ همه غلط نوشته بودم پس شیخ رکن الدین میگوید کہ من این قصه را خدمت شیخ نور الدین
عبدالرحمن اسفہالی گفتم او شان فرمودند کہ مراد معرفت سخن گفتن محبت بسیار و حرص و
رغبت تمام بود پس روزی در واقعہ دیدم کہ مرا حق سبحانہ و تعالیٰ فرمایند کہ ترا معلوم نیست از
حسرتی کہ امام غزالی راست و آن حسرت اینست کہ سلوک را تمام نہ کرده در حضرت مآئدہ
است بعد از ان سخن دین افتاد کہ بہر کس را در کشف یا واقعہ فضیلت پیر او نمایند دین
آشنا این بندہ را قم الحرف عرض کرد کہ قبلہ ما ہم بہ حق مستقیم کہ ما را همچون شیخ خود و جہان
دیگر می مقابل در نظر نیاید پس حضور فرمودند کہ گفتہ اند کہ در سلوک شرک کار میدہد یعنی در
سلوک تعلق گرفتن و محبت داشتن بہ تعین خاص کہ ذات پیرت ضرور احتیاج می افتد و بغیر
این سلوک تمام نمیشود و همچنین بحضرت رسول کریم صلی علیہ وسلم یعنی سوائی فنا فی الشیخ و فنا فی الرسول
نسبت ہرگز حاصل نمیکرد و بعد از ان فرمودند کہ اگر کسی سوائی پیر خود و دیگر را بخدا رساندہ و یا
بخدا را ہ نمایندہ میداند کہ در جہان موجود است پس اینکس از نعمت فقر و ولایت محروم است ہرگز
اورا این نسبت میسر و حاصل نخواہد شد بعد از ان فرمودند کہ شیخ احمد مجد و الف ثانی در
کمال تشریح بودہ اند تا آنکہ بوحدت وجود حق ظاہر اقبال نشدہ اند و معہذا در یک کتاب
خود نوشتہ اند کہ کمال اتحاد و تمام ربط امر با کتاب رسالتا بہ حضرت محمد صلی علیہ وسلم
حاصل شدہ است کہ اولاً محبت خود را با آنحضرت صلی علیہ وسلم کمال رسانندہ اند تا آنکہ حق سبحانہ
و تعالیٰ کہ محبت میدارم کہ خالق محمد علیہ الصلوٰۃ والسلام است و مقبول شصت و دوم
بوقت ظہر روز پنجشنبہ بیست و چہارم از ماہ ذیقعد سال سیزدہ ہجری شمس از دہم ہجری القہس

دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بی‌تر ازین نیست می‌گشت سخن درین
افتاد که سگ و رند بهب امام مالک حلال است حضور خواجه از یک عالم که حاضر شده بود پرسیدند که
این چگونه است وی عرض کرد که قبله من در هیچ کتاب فقهیده ام پس حضور فرمودند که در
نجات الانس آورده اند که باری شیخ ابو عبد الله خفیف عمر سفر کرده بخدمت شیخ ابو ذرعه
آمدند شیخ ابو ذرعه قدری گوشت پخته گرفته پیش ابو عبد الله آوردند ایشان آن گوشت را خوردند
چون از شیخ ابو ذرعه وداع کرده بایران خود بسفر روانه شدند اتفاقاً در بیابان افتادند راه گم
کردند چهار روز گرسنه ماندند تا آنکه هیچ نخوردند پس شیخ عبد الله اصحاب خود را گفتند
طلب کنید شاید که شکاری بدست آید ناگهان یک سگ از اینجا گذر کرد حیل ما ساختند آخر
گرفته بکشتند بهب امام مالک قیمت نمودند سگ در حصه ابو عبد الله بیاید همه نصیبها
خود ما را بخوردند مگر شیخ نخوردند و در خوردن آن تامل و فکر میکردند تا آنکه تمام شب
بگذشت چون وقت صبح برای نماز هجرت برخاستند سر آن سگ متکلم و گویا شد و گفت ای شیخ
این سزاگس هست که گوشت شیخ ابو ذرعه نخورده است شیخ ابو عبد الله همان ساعت
برخاستند و همه یارانش را بیدار کرده گفتند که بیایید تا پیش شیخ ابو ذرعه بنیم و از ایشان استغفار
کنیم پس باز به خدمت شیخ ابو ذرعه آمده عذر خواستند و عفو کنانیده باز بسفر رفتند بعد از آن
فرمودند که اگر هیچ اصل اصول رحلت و رند بهب امام مالک نبود یس چرا این مشایخ
گفتندی و نوشتندی بعد از آن فرمودند که در حالت مخمسه خوردن گوشت و غیره این
متفق علیه همه است بعد از آن فرمودند که شیخ ابو ذرعه در آخر بر صوفیه بیرون آمدند
در ایشان افتادند آنگاه حضور فرمودند که انکار شیخ ابو ذرعه بر صوفیه علی العموم نیست بلکه
مختص بکسانی بود که مقصوف شده بودند یعنی بظاهر لباس صوفیه پوشیده و باطناً از معامله
ایشان خالی بوده اند بونه کذب و ریامی شده اند مقبوس شخصیت و رسوم بوقت ظهور
روز پنجشنبه دوم از ماه ذی الحجه سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پائی بوس

و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادتی بهتر ازین نیست میگردید سخن در صفات خدا تعالی
 افتاد فرمودند که حکماء فلاسفه بصفات الهیه قائل نیستند یعنی نفی صفات کرده اند بدلیل آنکه
 از اثبات صفات تعدد ذات که واجب الوجود است میآید یعنی واجب بسیار می شوند و عرض
 ایشان اثبات یگانگی ذات وحدت وجود بود نه تعدد وجود اندرین اثنا یکی از حضار بر منتهی
 حکماء طعن کرد حضور خواجه تبسم کرده فرمودند که صوفیه کرام هم در بعضی مسائل با نیت طرف مذہب
 حکماء میلان کرده اند چنانچه درین مسئلہ صفات در مرتبہ نزاجت و بکثیت ذات برای
 ذات مطلق اعتبار صفات و عدم اعتبار آن هم اعتبار نکرده اند بعد از آن فرمودند که صفات
 در مراتب تنزلات اثبات صفات کرده اند و اینجا بالتعدد وجودی هم قائل شده اند بعد
 از آن فرمودند که حکماء گفته اند که حق سبحانه عالم است بغیر علم و مرید است بغیر ارادت و
 قادر است بغیر قدرت و سمیع است بغیر سمع و بصیر است بغیر بصر و کلیم است بغیر کلام یعنی حکماء
 در صفات سببه که اتمات صفات اند یکی حیات و دم علم و سیوم ارادت و چهارم قدرت
 و پنجم سمع و ششم بصر و هفتم کلام چنین گفته اند که بیان کرده شد بعد از آن سخن در جبر و قدر افتاد
 فرمودند که معتزله هم قدری اند اندرین اثنا یکی از حاضرین عرض کرد که قبلہ قدری چه معنی دارند فرمودند
 که معتزله یعنی قدریه میگویند که خالق افعال عباد خود عباد هستند نه خدا تعالی یعنی عباد قادر اند بر
 خلق افعال خود و دلیل می آرند که اگر خالق افعال عباد حق سبحانه است پس عذاب و عقاب
 چیست و لازم می آید نسبت ظلم بخدا تعالی و حال آنکه خدا تعالی ظالم هرگز نیست و کلمات
 چون واللہ خلقکم و ما لتعلون و غیره آیات و احادیث را تاویل کرده اند بعد از آن فرمودند
 که نزد معتزله گناه کبیره بخشیده نمی شود و زدا اهل سنت و جماعت غفران و عفو گناه کبیره
 جائز است سوائی شرک و عقیده دومی چنانچه در قرآن شریف آمده ان اللہ لا یغفران لیشرک
 به و یغفر ما دون ذلک لمن یشاء بدستیکہ پیامرزد خدا تعالی آنرا که شرک آر و بخدا و
 پیامرزد آنچه بجز شرک است هر گاه خواهد بعد از آن سخن در بزرگی شیخ عبدالستار و شیخ

جیٹھا بھٹہ افتاد یکی از حاضرین عرض کرد کہ شیخ عبدالستار سہروردی است و بحضرت
 شیخ غوث بہاء الحق والدین زکریا ملتانی بیعت دارد حضور فرمودند کہ خاصن حضرت غوث
 صاحب بیعت نمیدارد و بلکہ بالواسطہ میدارد یعنی بکدام یکی خلیفہ او شان بیعت دارد و شیخ
 جیٹھا بھٹہ و غلام محی الدین ہر سہ برادر قادری النسبت اند و از زمانہ حضرت غوث بہاء الدین
 ملتانی ہمیشہ تر بودہ اند این ہر سہ برادران اولاد نداشتند و آنچه پس اوشان و ایشان شدہ اند
 و متولی خالقہ ایشان گردیدہ اند چون میان رکن و غیرہ پنج شش شخص فقیر شدہ اند
 ہمہ سہروردی اند و چون واسطہ بحضرت غوث بہاء الدین ملتانی نسبت را دت داشتہ اند
 بعد از ان فرمودند کہ تصرف در جوہر خلایق در ملک ما از ہمہ مقامات در چہار مقام زیادہ
 است یکی برخالقہ سخی ہر صاحب دوم برخالقہ حضرت غوث بہاء الدین ملتانی سوم
 برخالقہ حضرت بندگی محمد غوث صاحب اوچی چہارم برخالقہ جیٹھا بھٹہ بعد از ان ہر آدم
 میان نبی بخش مہر لوالہ عرض کرد کہ ایشان خود فقراء اند ازین سبب از ایشان تصرف زیادہ تر
 ظاہر میشود و خلایق بسیار جمع میگردد حضور فرمودند کہ آری بر شایع عظام کہ عالی مراتب
 اند رجوع خلق کم و اندک میباشد کہ اوشان دوری نشیند چنانچہ بجناب پاک حضور حضرت
 سرور کائنات صاحب لولا کہ حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم کہستہ میرود و آن فقراء
 و در ایشان کہ کمتر مرتبہ میدارند رجوع خلایق بسیار میباشد چنانکہ حوائج و کار با خلایق ازین
 قسم فقیران خورد مرتبہ بسیار و زود تر بر میاید بعد از ان سخن در اعجاز قرآن شریف افتاد حضور
 فرمودند کہ روزی عنادید قریش جمع شدہ سورہ کہدند کہ حضرت محمد علیہ الصلوٰۃ والسلام
 ما را میگوید کہ آنچه شما از پرستش میکنید آن و قدوس و خشنود و زخ است و این ہم مفہوم
 کہ بر جمیع انبیاء علیہم السلام آنش و در حق حرام است امروز یک دلیل لا جواب در دست
 ما آمدہ است برویم و اوشان را بگویم کہ نصاری پرستش حضرت عیسیٰ میکنند و یہود پرستش
 حضرت عزیر میکنند پس این ہر دو پستہ ان در قول و قود جہنم داخل اند و حال آنکہ شما

میفرمایند که بر انبیاء آتش دوزخ حرام است حضور فرمودند که برین موقعه برای رد آنها این آیت شریف نازل شده است انکم وما تعبدون من دون الله حطب جهنم انتم لها واردون و بدستیکه شما ای مشرکان و آنچه می پرستید بجز خدا از بتان و اشجار آتش انگیز دوزخ اید یعنی و خود و سوختنی دوزخ هستید شما به بتان خود در دوزخ گذرندگان و روندگان اید بعد از آن فرمودند که رد برای مشرکان باین طور است که کلمه برای غیر ذوالعقول مستحب پس معبودان مشرکان بتان و اشجار و غیرهما که غیر ذوی العقول اند خواهند بود و آدمیان و ملائکه ذوی العقول اند خارج اند بعد از آن فرمودند که قریش و دیگر ساکنان ملک عرب شریف بحضور آنحضرت صلعم بچند اقسام مقابله نموده اند اگر بشعر پرداز می و فصاحت و بلاغت مقابله میکردند پس فصاحت و بلاغت او شان را قرآن شریف شکست بچکس از فصحا و بلغاء عرب نمی توانست که مانند قرآن شریف کلامی نشا کنند و اگر جنگ کردن مقابله می ساختند تا هم شکست و هزیمت می خوردند چنانچه در جنگ بدر اکثر عنادید قریش کشته شدند آخر از هر قسم مقابله عاجز شده ایمان آورده بودند بعد از آن فرمودند که چون روز بدر پدر حضرت ابی حذیفه از دست اصحاب رسول الله صلعم کشته شد چهره ایشان از غم و افسوس پدر متغیر گردید حضرت رسول کریم صلعم لبوئی ایشان دیده فرمودند که شاید مرتدی می شوی حضرت ابی حذیفه عرض کرد که یا رسول الله صلعم واله که مرا خیال ارتداد هرگز در دل نیامده است و این افسوس چهره مرا متغیر کرده است که پدر من سلیم الطبع و صاحب انصاف بود حق را از باطل جدا میکرد و من منتظر بودم که اینک بروی شان نبوت آنحضرت صلعم ظهور میکند و می ایمان می آرد اما چون اکنون کشته شد یقین کردم که با وجود این حد و دیرکی و دانائی بکفر مرده است اندرین اثنا یکی از حاضرین عرض کرد که چون از صحبت آنحضرت صلعم در هر بن مؤمن حضرت ابی حذیفه رسید به بود جواب چه نیکو داده اند برین گفتار حضور خواجه فرمودند که حضرت یحیی صاحب چیلادهنی خلیفه حضرت قبله عالم مهابادی میفرمودند

کہ ہمہ خلفائی حضرت قبلہ عالم را نسبت باصحاب رسول کریم صلعم داده بنام او شان میخواندیم
چنانچہ حضرت قاضی صاحب یعنی سلطان الاولیا را ابی بکر صدیق میخواندیم و کسے را بنام کلام
اصحابی و کسے را بنام کلام اصحابی بعد از ان فرمودند کہ از حضرت بھٹی صاحب پرسیدند کہ
شمارا بنام کلام اصحابی میخواندند فرمودند کہ تیر مارا بھٹکس نے پرسید کہ کیانند مگر پرسندگان
اصرار و تکرار کردند فرمودند کہ مرا ابی ہریرہ میگفتند بعد از ان فرمودند کہ حضرت ابی ہریرہ از اکثر
اصحاب کرام پستتر شرف بایمان والسلام شدہ اند و تمام اندک صحبت بحضور حضرت رسول
صلعم کردہ مگر اکثر کثرت و روایت حدیث شریف از ایشان صادر شدہ کہ از بیچ صحابی
نگشتہ بعد از ان فرمودند کہ روزی حضرت ابی ہریرہ بحضور آنحضرت صلعم عرض کردند کہ
یا رسول اللہ صلعم مرا حدیث شریف یاد نمی ماند می شنوم و تازہ فراموش میشود و عافمانند
تا مرا حدیث یاد ماند و حفظ شود پس آنحضرت صلعم در حق او شان دعا کردند و توجہ نمودند
انگاہ ہرچہ از آنحضرت صلعم می شنیدند یاد میداشتند و حفظ او شان می شد بعد از ان فرمودند
کہ چنانچہ از ابی ہریرہ روایت حدیث شریف بکثرت آمدہ است ہمچنین ہر آن قدر کہ عادات
و احوال حضرت قبلہ عالم ہماروی حضرت بھٹی صاحب بیان میکردند بیچ یاری از یاران
و بیچ خلیفہ از خلفائے حضرت قبلہ عالم بیان نکردہ اند چنانچہ حضرت بھٹی صاحب وقت
قضا حاجت و وقت خفتن و خواب کردن ہمان مقرر کردہ بودند کہ در ان اوقات حضرت قبلہ
عالم خواب میکردند و بہ قضائے حاجت میرفتند تا آنکہ در سائر اوقات حاضر بودند مترقب دیگران
احوال عادات حضور حضرت قبلہ عالم بودند باشند بعد از ان فرمودند کہ چنانچہ حضرت ابی ہریرہ
پسترو آخر از صحابہ ایمان آوردہ اند و اندک زمانہ شرف صحبت آنحضرت صلعم یافتہ ہمچنین
حضرت بھٹی صاحب پسترو آخر از اکثر اہل ارادت بجناب پاک حضرت قبلہ عالم ارادت آوردہ
و تمام اندک زمانہ صحبت حضرت قبلہ عالم را دریافتہ اند چنانچہ دیگر خلفائی بہت پنج سال
یافتی سال صحبت حضور حضرت قبلہ عالم دریافتہ اند و حضرت بھٹی صاحب کم از وہ سال شرف

صحبت حاصل کرده اند بعد از ان فرمودند که تا حضرت بھٹی صاحب ارادت آورده اند چند سال
 روبروی حضرت قبلہ عالم گذارده اند بعد از وصال حضرت قبلہ عالم باقی تمام عمر باستان آنحضرت
 بسر بردہ اند بعد از ان یکی از حاضرین عرض کرد کہ قبلہ حافظ محاکمل و حافظ محمد افضل صاحبان فاضل
 ایشان بودند اندیانیہ حضور فرمودند کہ برادر زادگان ایشانند کہ والدینہا حافظ میان غلام مرصی
 صاحب جواد حقیقی میان بھٹی صاحب است و حضرت بھٹی صاحب لاولد بودند زیرا کہ ایشان
 خود تزویج و نکاح نکرده اند و ہمہ عمر عزیز در عالم تجرید گذارده اند بعد از ان فرمودند کہ بہترین
 راہیہ کسے بخود میکشد چنانچہ قصہ ارادت آوردن حضرت بھٹی صاحب بحضور حضرت قبلہ عالم
 بدینگونه است کہ شبہ در عالم رویاء حضرت غوث الاعظم شیخ عبدالقادر جیلانی حضرت بھٹی
 صاحب را بیعت کردہ اند بعد از ان فرمودند کہ چون بیعت خواب و رویاء معتبر نیست اندین سبب
 ایشان جو یائی پر ظاہری شد ند پس یک درویش بود نابینا حضرت بھٹی صاحب مستعد شدند
 و عقیدہ آوردند کہ باین درویش نابینا عقد بیعت کند درین عزم بودند کہ شبہ در خواب دیدند
 کہ حضرت غوث الاعظم آمدہ اند و در دست ایشان چند عدد دے هستند آن دستہ نے ہم بھٹی صاحب
 را زدند و فرمودند کہ آیا بغلان درویش نابینا را ہم نوعی معلوم کنانید ندا و ہم بر گوش دست می
 نہاد کہ من ترا بیعت نخواہم کرد پس بخدمت حضرت محکم الدین صاحب السیر آمدہ است دعا بیعت
 کردند ایشان گفتند و قتیکہ من در پاک پٹن شریف بر عرس حضرت شیخ شیعورخ العالم گنج شکر بروم
 تو نیز آنجا بیامی بعد از ان فرمودند کہ حضرت صاحب السیر ہمیشہ بر عرس و موقع در می رشتی بہ
 پاک پٹن شریف میرفتند پس چون آنجا رفتند حضرت بھٹی صاحب عدہ یاد دہانید حضرت صاحب
 السیر فرمودند کہ من ترا یک وظیفہ می آموزم در شب آنرا بکن ہر صیہ باشد ترا معلوم خواہد شد
 ہمان وظیفہ را درویشان آموختہ در شب بخوانند در خواب زیارت حضرت سرکائنات صلعم
 مشرف شدہ و دیدند کہ حضرت قبلہ عالم مہاروی نزدیکتر آنحضرت صلعم ایستادہ اند و چو رفتی بچندانیہ
 حضرت صاحب السیر درویش ایستادہ اند چون بھٹی صاحب باز خواب بیدار شدند و فرمودند صاحب السیر

میں نے حضرت بھٹی صاحب سے ارادت آوری کے بارے میں پوچھا تو نے یہ جواب دیا کہ میں نے ان سے بیعت کی ہے

فرمودند کہ بدیدی علوم مرتبہ حضرت قبلہ عالم ہماروی را ورتبہ ہم مرا بدیدی پس آید و بخیرید
اوشان بشوئیں بہ حضرت قبلہ عالم ہماروی رسیدہ فرید شدند مگر حضرت قبلہ عالم ہماروی
بھی صاحب را در سلسلہ قادری داخل کردہ بیعت کردہ اند و نسبت ہم قادریہ برایشان ہم عطا
کردہ اند بعد ازان فرمودند کہ تا الآن نیز در خلفاء و مریدان حضرت بھی صاحب همان نسبت
قادریہ جاری آمدہ است بعد ازان فرمودند کہ دو خلیفہ جید از حضرت بھی صاحب شدہ اند
یکی حافظ محمد اکرم صاحب کہ مزار او در کھر و رست دوم حافظ میان غلام مرتضی صاحب کہ برادر
حقیقی حضرت بھی صاحب است بعد ازان یکی از حاضرین عرض کرد کہ قبلہ نام مبارک حضرت بھی
صاحب چیست حضور این ابیات را از سلسلہ مصنف خود بر خواندند و گویا کردہ بعالم قدس وطن تو
وارستہ ز قید نفس و بدن و زای نادمی خلق غلام حسن گویا ہد ہد سہ نشین مددے و
مقبوس شخصت و چہارم بوقت ظہر روز دوشنبہ ششم ماہ ذی الحج سال سیزدہ
صد و شانزدہم ہجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادت
بہتر ازین نیست میسر شد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ ببقائہ فرمودند کہ اشارات را بخوان پس
جلد چہارم را از ابتدا خطبہ تا مقبوس ہفتم بر خواندم حضور بکمال لطف و توجہ دلی حرف بحرف لفظ بلفظ
سماع فرمودند و در یک دو مقام اصلاح ہم دادند بعد ازان فرمودند کہ یک دستار مبارک حضور
حضرت سرور عالم محمد مصطفیٰ احمد مجتبیٰ صلعم بسیار صحیح بلکہ اصح بدست من آمدہ است اندرین
اشارہ این بندہ را قم الحروف عرض کرد کہ قبلہ آن دستار تبرکہ چگونه رسیدہ است فرمودند کہ
یک ملا بود بہ علاقہ منگلوٹ شریف می نشست وی و خانمان وی از مریدان مشائخ کرام
آمدہ است پس آن ملا بسبب فساد می کہ کردہ بود و بہ فرار نہادہ در ہندوستان رفت
و نزد بزرگان چھبیہ سکونت کرد و چھبیہ قومی است کہ نزد آن بزرگان چھبیہ آثار تبرکہ از
حضرت نبی مختار صلعم بسیار بودہ اند و برای صحت آن آثار اسانید بادشاہان می دارند چھبیہ
این دستار شریف نیز نزد اوشان بود پس این ملا بدختر یک چھبیہ بزرگ نسبت کتختائی و تہذیب

کرو اتفاقاً از مردوان آن بزرگان ہمہ نمودند صرف یک عورت منکوحہ این ملا بلبلدوان دستار شریف
 نیز در وراثت آن عورت را بیامد پس این ملا بعد مدت بسیار زن خود را طیار کرده در
 ملک خود با زاد و آن دستار شریف را نیز ہمراہ خود آورد و بعد ازان آن ملا فوت شد
 پس پسرش عبدالغنی نامی متولی گردید و بطوری در بہا و لہو را کدہ متوطن شد مگر این عبدالغنی
 نہایت ابر و بد کردار شد روزی مادرش کہ مرید حضرت قبلہ محبوب الہی بودہ است مولوی
 غلام احمد اختر را گفت کہ پسر عبدالغنی ابر شدہ است میترسم کہ روزی این متاعی کا سد
 گرفتہ این دستار شریف را بفروشد میخواہم کہ این تبرک پاک بخدمت پیر خود بدہم و این ہم
 نمیخواہم کہ مزاحیہی در بدلہ اش بدہند مولوی اورا گفت کہ من چہل روپیہ از حضور ترا گرفتارند
 بدہم پس مولوی مذکور نزد من آمدہ گفت کہ من اورا بر چہل روپیہ راضی کردہ ام من گفتم کہ بر
 این چنین متاع بے بہا ہمہ مال و نقد جانہا ہم قربان و فدا باد چہل روپیہ چہ چیز است انگاہ
 حضور تبسم دل را نمودہ فرمودند کہ ما خود مفلس بودیم کبھی روپیہ دادہ ازان عورت این
 دستار شریف را بگرفتیم چون در خانہ پور با زادیم پسرش عبدالغنی بیاد شور و شر کردہ من در دل
 گفتم کہ چون وارث شرعی پسری باشد دستار شریف باز دادہ آید پس اورا گفتم کہ اگر دستار
 شریف را باز گیری مرضی تو و اگر در اہم و دنا نیز گیری ہم مرضی تست پس صادق محمد خان غوری
 اورا بردہ روپیہ سال بہ سال گرفتن راضی ساخت مگر من بیست روپیہ مقرر کردہ اورا گفتم
 کہ من بر موقع دعوت خانصاحب در بہا و لہو یا صادق کدہ بیایم ہم تو بیست روپیہ مے
 گرفتہ باش و اگر نوالصاحب نزد من در چاچرا ان شریف بیاید ہم بیست روپیہ میگرفتہ باش چندین
 مرتبہ کہ اتفاق آمد رفت ما و خانصاحب در سال واقع شود تو بہر مرتبہ مبلغ مقررہ میگرفتہ باش
 ہی نہایت نشنود و راضی شد پس ازان روز تا ہنوز دنا نیز میگیرد مگر اکنون آن شرط ہم بر طرف
 و تمام گشت چہر کہ نوالصاحب فوت شدہ است بعد ازان فرمودند کہ اکنون میان عبدالغنی نزد
 من آمدہ بود من اورا گفتم ام کہ اگر چہ آن شرط فوت شدہ است ولیکن من ترا بیست روپیہ

شششماہی میدادہ ہاشم برسر شششماہی می آئدہ باش از من بیت روپیہ میگرفتہ باش
 اکنون این معمول باومی مقرر کردہ ام بعد از ان فرمودند کہ یاد کنید کہ گامی بر موقع عرس مبارک
 آنحضرت علیہ الصلوٰۃ والسلام زیارت این دستار شریف کردہ شود مقبوس شخصت و تحم
 بوقت ظہر روز جمعہ دہم از ماہ ذی الحج سال سیزدہ صد و شانزدہم ہجری المقدس دولت
 پابوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و عبادتی بہتر ازین نیست میسر گردید وین اثنا بار در
 قاضی محمد اکرم سکندہ اجل کہ یکی از مریدان راسخ العقیدہ حضور خواجہ بودہ است بیاد و کتا
 مشاہدات مغنی را کہ در بیان مشاہدات حضرت خواجہ خواجگان خواجہ معین الحق والدین اجمیری
 مرقوم است پیش حضور خواجہ بہاد حضور دیدند و فرمودند کہ بے شک این حالات حضور حضرت
 قبلہ اجمیری اند و مولف این کتاب حضرت قطب الاقطاب اند بعد از ان ازان کتاب این عبارت
 را بر خوانند حضرت خواجہ بزرگ نے ارشاد کیا کہ اسی شیخ قطب الدین میں ستر ہزار بار آیا
 اور گیا اگر تو پوچھتا ہے وہ لطف تجھ کو بھی دکھلاؤں پھر میرا ہاتھ پکڑ کر حجرہ خاص میں لے گئے
 اور وہ کچھ دکھلایا کہ کہنے اور سننے میں نہیں آتا پھر فرمایا کہ اسی قطب الدین توحید وجودی
 کیا چیز ہے وہ کیفیت ہے کہ عارف کو توحید کے نشہ میں ایسا معلوم ہوتا ہے کہ خود عارف
 اور کل عالم عین ذات حق ہے یہ امر ان فرضی تصورات کا ثمرہ اور نتیجہ ہے جو بزرگوں نے
 فنا اور بقا کے واسطے مقرر کئے ہیں مگر فی الحقیقت آپ کو اور کائنات کو
 عین ذات جانتا کفر ہے کیونکہ یہ صفت تشریہ کے خلاف ہے اور ایسی طرح توحید ظلی
 یعنی جو صوفی عالم کو اللہ تعالیٰ کا سایہ جانتے ہیں وہ بھی غلطی پر ہیں کیونکہ جب حضرت رسول اکرم
 سلم کے جسم لطیف کا سایہ نہ تھا اللہ تعالیٰ کا سایہ کیونکر ہو سکتا ہے ہاں عالم اسماء صفات
 الہی کا مظہر ہے اور اسماء صفات مظہر ذات ہیں ایسی مناسبت کے سبب عارف عالم سر
 میں توحید وجودی اور ظلی کے قائل ہوئے ہیں ورنہ وہ ذات پاک ہر شے سے مترہ ہے نیز
 کہ حضرت خواجہ مستورق ہوئے اور یہ فقیر مرخص ہوا الحمد للہ علی ذلک بن ازان قاضی

موصوف کتاب مذکور را کشاده یک مقام بنماید و عرض کرد که قبله عرض این غلام را از دیدن این کتاب این مقام بود و حضور فرمودند که من دیده ام شاید ترا همین خدشه بوده است که رتبه مرید از پیر زیاده میباشد وی عرض کرد که آری حضور فرمودند که این علو رتبه هم پیر بیان فرموده اند بعد از آن بطرف مولوی غلام رسول صاحب رخ مبارک کرده نقل آن مقام کتاب بیان فرمودند که حضرت خواجہ عثمان ہارونی فرموده اند کہ من از آسمانها و حجابها و مقامات گذر کرده بحجاب رب العلماء رسیدم و سجده کردم حکم شد کہ ای عثمان سر از سجده بردار من سر از سجده برداشتم و سوال کردم کہ ای پروردگار چونکہ هیچ چیز نبود تو کجا بودی خطاب شد کہ ای عثمان اینچنان سوال کردی کہ ترا عتاب کردہ شود مگر ترا بحق معین الدین اجمیری واکذا شتیم و عفو کردیم باز شیخ عثمان ہارونی سوال کرد کہ یا پروردگار شیخ معین الدین در بارگاہ تو چہ رتبتہ دارد پروردگار فرمود کہ شیخ معین الدین در بارگاہ من اینچنان رتبتہ میدار کہ اگر ہمہ اولیاء تا قیامت سیر کنند تا اول قدم او نخواہند رسید بعد از آن فرمودند کہ حضرت مخدوم علی ہجویری لاہوری کہ از محققین و مجتہدین مشائخ کبار بودند تا آنکہ حضرت شیخ عبدالقادر جیلانی کتاب کشف المحجوب را کہ تصنیف او شان است دیدہ فرمودہ بودند کہ اگر شیخ علی ہجویری زندہ بودند من و شان بیعت کردم پس حضرت شیخ علی ہجویری در آن کتاب خود کشف المحجوب کہ نہایت مستندست در آن مقام کہ حال مراتب پیر و مرید را بیان کردہ اند کہ آیا رتبتہ مرید از پیر زیادہ میشود یا نئی اول این نقل را نوشتہ اند کہ باری از حضرت سری سقطی پرسیدند کہ مرتبتہ مرید از پیر زیادہ میشود یا نہ حضرت سری سقطی فرمودند کہ این ظاہرست کہ مرتبتہ مرید از مرتبتہ پیر زیادہ میشود چنانچہ کہ جنید از من بعد از آن شیخ علی ہجویری این نوشتہ اند کہ مگر این سخن از حضرت سری سقطی در حق حضرت جنید از روی شفقت و لطف ظاہر شدہ است نہ آنکہ فی الحقیقت مرتبتہ شیخ جنید از حضرت سری سقطی زیادہ شدہ بود چنانچہ شیخ علی ہجویری بعد نقل مذکور بمعنی عدم زیادت مرید بر پیر این نقل را شاید و نظیر گذاردہ اند کہ حضرت سری سقطی شیخ

جنید را میفرمودند که خدا تعالی در زمان شما تاثیر نهاده است باید که مردمان را وعظ و تذکیر
میکرده باشید و شیخ جنید بخیاں آنکه پیرجم موجود باشد و من و اعطایا شتم این نیکو نیست پس
از روی ادب و عطا نکردند آخر یک شب در خواب زیارت حضرت سرکائنات علیه الصلوٰۃ
مشترف شدند آنحضرت صلعم فرمودند که جنید تو و عطا چهره میکنی آینده در وعظ و تذکیر شاغل باش
چون صبح شد شیخ جنید آماده شدند که بجناب حضرت شیخ سری سقطی بروند و حال این خواب
را بیان کنند مگر حضرت سری سقطی پیشتر بطرف شیخ جنید خادم را فرستادند و پیغام دادند
که بیا و حال خواب خود را بیان کن پس چون شیخ جنید نزد شیخ سری سقطی رفتند ایشان
پیش از گفتن شیخ جنید فرمودند که تو بگفته من و عطا میکردی آخر ترا نبی علیه الصلوٰۃ والسلام
ارشاد فرموده اند شیخ جنید عرض کردند که حضرت آیا این قصه خواب من شما را حضور نبی
صلعم بیان کرده باشد شیخ سری سقطی فرمودند که فی مراحق سبحانه خبر داده که ما حضرت
سرکائنات صلعم را برای ارشاد و وعظ گفتن نزد جنید فرستاده ایم بعد از آن روز شیخ جنید
بوعظ کردن مشغول شدند بعد از آن حضور خواجه فرمودند که مراتب و قسم اند صوری و باطنی پس یادتی
مرید از پیر باعتبار مراتب صوری ممکن و جائز است و باعتبار مراتب باطنی غیر جائز است چنانچه
جائز است که پیر بدل باشد و مریدش غوث شود و پیر قطب اقلیم باشد و مریدش قطب مدار گردد
بعد از آن فرمودند که پیر حضرت موسی علیه السلام حضرت شعیب علیه السلام اند زیرا که وقتی که حضرت
موسی بحضرت شعیب رسید و اند بایشان بیعت کرده اند و حال آنست که حضرت شعیب علیه السلام
صرف نبی هستند و حضرت موسی علیه السلام نبی مرسل اولو العزم اند و چنانچه حضرت عیسی علیه السلام
بحضرت یحیی علیه السلام بیعت میدارند و حضرت یحیی بحضرت عیسی میفرمودند که رتبه و شان
حضرت عیسی نزد خدا تعالی آنچنانست که چهره روی مرا شرک افگین شریفین او شان باشد بعد
از آن فرمودند که چون حضرت قطب الدین اوشی در دہلی تشریف توطن کردند آنچنان شوکت و
صلوت ولایت ایشان ظاهر شد که تمام خلافتی را رجوع بحضرت ایشان بود و بادشاهان وقت

در ربه ارادت و محبت ایشان آمده بودند که اتفاقاً وقتی که حضور حضرت خواجہ معین الدین اجمیری
 برای ملاقات حضرت قطب الدین دہلی شریف تشریف آوردند روزی بانجم الدین صغری کہ شیخ
 الاسلام دہلی لقب شدہ بودند و یار لے حجاب از وقت صغری حضرت خواجہ بزرگ بود ملاقات کردند
 مگر لے غور شدہ حضرت خواجہ بزرگ دامن حجاب کرد و گفت کہ اگر همچون قطب الدین یکی دیگر مرید را دہلی
 نشانند پس شیخ الاسلامی مآتمام و ختم خواهد شد و اثرش ہم نخواہد ماند پس حضرت خواجہ بزرگ
 فرمودند کہ بابا قطب الدین دہلوی مردم دہلی از تورنجہ و آزرده اند باید کہ ہمراہ من با جمیر بروا نجاباش
 من آبخان خدگزاری تو خواہم کرد کہ خادم مخدوم را کند اندین اثناء حضور خواجہ فرمودند کہ بخنیں
 سخنان کہ از پیر در حق مرید صادر شوند از کرم و شفقت ست نہ از بہت علورتبت بعد از ان فرمودند
 کہ چون حضرت خواجہ بزرگ حضرت قطب الدین را ہمراہ خود کردہ بہ اجمیر شریف روانہ شدند پس در
 تمام دہلی شور و شغب پیدا شد ہمہ زنان و مردان و طفلان از کہتران و مہتران بیرون از شہر
 برآمدند و ہر جا کہ قدم مبارک حضرت خواجہ قطب الدین می افتاد بر سر غش می افتادند و از شوق
 کمال و فراق زار زار میگریستند و فریاد فغان میکردند و زنان اہل پردگی ہمان روز لے پردہ شد
 بیرون آمدہ بودند و ہر گاہ حضرت خواجہ بزرگ این معاملہ را از مردم بدیدند کہ در بودن خواجہ
 قطب الدین در دہلی یکدہ دل آزدہ اند و در رفتن ایشان بطرف اجمیر شریف دہلوی تمام خلایق
 کوفتہ و رنجہ میشوند پس فرمودند کہ بابا قطب الدین ترا دہلی مبارکباد یعنی درینجا در دہلی شریف باش
 بعد از ان حضور خواجہ فرمودند کہ زیادتی در مقام توحید خود طاہرست چنانچہ شیخ ابی یزید بسطامی
 فرمودہ اند کہ لوائی اعظم من لواء محمد زیرا کہ اینجا لواء حق ست و پیداست کہ لواء حق سبحانہ
 اعظم و کلاں ست از لواء محمد صلعم مگر زیادتی در مراتب عبدیت ہم میدہند چنانچہ شیخ ابی یزید
 ابن العربی گفتہ اند کہ حضور حضرت نبی مختار صلعم خاتم الانبیاء اند و من خاتم الاولایت ہستم چنانچہ
 ہمہ انبیاء را احتیاج بنجاتم النبوت ست ہمچنین خاتم النبوت را احتیاج بنجاتم الولایت است
 بعد از ان فرمودند کہ شیخ ابی یزید بسطامی مشبہ بہان اند چنانچہ ہر شیخ کامل مکمل وقت را

بیگویند که فلان شیخ ابایزید وقت خود دست پس شیخ ابایزید فرموده اند که نهایت سیر همه
 روندگان این راه در بدایت سیر حضرت ابایزید گم می شود و حضرت خواجہ بہاؤ الدین نقشند
 فرموده اند کہ نهایت سیر همه روندگان این راه در بدایت سیر حضرت ابایزید گم میشود و نهایت
 سیر حضرت ابایزید در بدایت سیر گم میگردد و بعد از آن فرمودند کہ ازین سبب حضرت مولانا حامی فرمودہ
 اند کہ بآول و آخر ہر سہی ست بعد از آن فرمودند کہ شخصی بخدمت حضرت امام جعفر صادق
 عرض کرد کہ من دشمن کبر را می بینم امام فرمودند کہ این کبر کہ در من می بینی مرا نیست بلکه کبر خدای اکبر است
 زیرا کہ کبر بانی خدا تعالی و در من ظہور کردہ است بعد از آن سخن در قسم اولیائی بکتمان افتادیکہ
 از حاضرین عرض کرد کہ من در مکہ معظمہ یک شخص را دیدہ بودم کہ نعلہا بر نعل مردمان می بست
 و ہر چہ از مزدوری حاصل میکرد و از آن خود ہم نان می خورد و باقی بر فقراء تصدق کردی و در شب
 متواری و گم شدی مردم میگفتند کہ این شخص غوث زمان است حضور فرمودند کہ در حدیث
 قدسی آمدہ است کہ اولیائی تحت قبائی کا یعرفہم غیری بعد از آن فرمودند کہ یکی از
 مریدان شیخ ابوالحسن خرقانی ہمیشہ بخدمت ایشان عرض کردی کہ مرا آرزوی آنست کہ غوث
 زمان را ببینم و حضرت ابوالحسن نیز ہمیشہ باز میفرمودند کہ روزی خواہی دید آخر روزی آن
 مرید بہ کمال شوق عرض کرد کہ ضرور مرا زیارت غوث روزگار میسر شود شیخ ابوالحسن فرمودند
 کہ در کویہ لگام کہ مجمع و مقام اولیاء اللہ است در ملک شام برو کہ آنجا زیارت غوث مشرف
 خواہی شد پس آن شخص در کویہ لگام برفت و دید کہ بسیار اولیاء کرام جمع شدہ اند چون
 وقت نماز شد یک شخص برقع پوش حاضر گشت گفتند اینست غوث روزگار پس همان
 غوث امام شد و باقی ہمہ اولیاء مقتدی شدند چون از نماز فارغ شدند آن شخص زائر
 پیش آن غوث روزگار رفتہ عرض کرد کہ حضرت نقاب اندوخی الوری خود بردارید تا آنکہ نیکو طری
 بہ بینم او شان اعراض کردند مگر وی نهایت الحاح و تضرع کرد و نگاہ نقاب از روی برداشتہ
 وی دید کہ خود شیخ ابوالحسن خرقانی پیر اوست بعد از آن فرمودند کہ ہمہ اہل مکہ معظمہ را معلمان

ست که در عرفات و راسه عجل مقامی ست که آنجا اولیا مکتومان بروز حج جمع میشوند مگر آنطرف کسے از
خوف ویرانه و بدویان نمیرود مگر غوغا و هنگامه مردم بگوش حاجیان عرفات میرسد و اگر کسے آنجا رود
پرتوی هم چوں سایه هم نمایان میگردد و بعد از آن فرمودند که پیر شیخ ابن الفاضل نیز از مکتومان
اند و منجمه قصه این شیخ در مقبوس جلد نهم ستمه شد بعد از آن شخصی عرض کرد که قبلاً مرا ضعف بصر
بسیار شده است فرمودند که سر شب سرمه را در چشم میکردی باش در هر یک چشم یک نیم میل مجموع
سه میل شد بعد از آن فرمودند که حضرت قبله مولانا فخر الدین را ضعف بصر بختایت درجه
لاحق شد پس در دل مبارک خیال کردند که سرمه را در چشم کشیدن سنت رسول خدا صلعم است
باید که موافقت آن کرده شود پس همیشه اکتحال را لازم گرفتند پس از چند مدت بصارت تیز
گردید فقط یک مقبوس شصت و شصت بوقت چاشت روز شنبه یازدهم از ماه ذی الحجه
سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس کعبه عبادتی
و سعادتی بهتر ازین نیست در عین موقعه دویم مجلس سماع از عرس مبارک حضرت قبله محبوب
الهی میسر گردید قوالان اجمیری این ابیات را بسر آیدند و صبا تحت شوقم با بختاب رسان و
حدیث ذره بیدل با بختاب رسان بزرگان مقام که اگر امکاه حضرت اوست یک زمین بهوس
و سلام من خراب سالن یار یارایت سنگین دل سنگ سست پیمانی بوقیامت قیامت زاری
نامسلمانی بکار می شوخ چشم تند خونی عریده جوی بوی خیاش خاطر آشوب و غمش نا خوانده همانی
بتی دارم پر یوئی ایس و مشفق ای سدی بویغنه آفت جانی بعشوه ظلم سامانی بویغین ابیات
حضرت خواجه رابا رگیه شده در دیگر عرفیان اهل ذوق و فیه و فیه انشاء مقبول
شصت و شصت بوقت ظهر روز شنبه یازدهم از ماه ذی الحجه سال سیزده صد و شانزدهم هجری
المقدس دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس کعبه عبادتی و سعادتی بهتر ازین نیست
حاصل گشت حضرت خواجه بقا الهی کتاب نثر الطالبین را که جمع کرده لورالدین حسین خان
که یکی از خلفای حضرت قبله مولانا محب النبی فخر الدین محمد بلوی است کشاده این عبارت را

بر خوانند و در ذکر میان نور محمد صاحب فقیر و میان نور محمد صاحب سلمه کذب یاران با کمال و
 قدوه اخلاقی ذی الحال و افتخار در ویشان و مرهم دل ریشان و آید القیاء جامع علوم حیا
 صفائی چهره محبوبان کبریا می دل معشوقان بسند نشین مسکنت و دانائی سر حلقه در و مندان الهی
 که یگانہ خلفاء آنجناب اند و بار بار و بار باره ایشان و یاران ایشان بشارت نامه از زبان مولانا
 بسمع رسیده و اکثر میفرمایند که از ابتدای ملاقات تا الان گاهی از نور محمد صرکتی خلاف مرضی
 من واقع نشده و هیچ وجه غباری از طرف بخاطر راه نیافته و این مختص بذات ایشانست والا اکثر
 از یاران تفصیلات واقع میشود بعد از آن فرمودند که آنچه سید نور الدین حسین خان درین کتاب
 فتح الطالبین در ذکر حضور حضرت قبله عالم مہاروی بادشاہ بلفظ میان نور محمد صاحب سلمه
 اللہ نوشته است از روی پیر برادر و معصوم بودن است یعنی یک پیر برادر دوم پیر برادر را
 مساوی و برابر خود میداند بعد از آن فرمودند که آنچه در باره یاران ایشان در ذکر بشارت نامه
 نوشته است مراد از یاران یکی حضور سلطان الاولیاء دوم حضرت صاحب نار و الہ سوم
 حضرت حافظ صاحب ملتانی بوده اند زیرا کہ آنوقت حضرت خواجہ محمد سلیمان تونسوی و دیگر
 یاران حضرت قبله عالم هنوز مشرف بصحبت حضرت قبله عالم نشده بودند مقبول شصت
 و ہشتم بوقت ظہر روز یکشنبہ دوازدهم از ماہ ذی الحجہ سال سیزده صد و شانزدهم بحری المقدس
 دولت پابوس و زیارت حضرت کہ عبادتی و ساداتی بہتر ازین نیست میگشت حضور خواجہ
 بقاہ الدنیا و حضرت قطب الموحدین خواجہ محمد بخش بہم در یک جام شیر می میخوردند و شیری
 قسم است از طعام و نہایت خوشدل و بے حجاب شدہ بیکدیگر میدیدند و تبسم عاشق و معشوقہ
 میکردند و آہستہ آہستہ حکایات نیز باہمی ساختند چون فارغ شدند حضور فرمودند کہ حضرت
 قبلہ مولانا نادر الدین دہلوی فرمودہ اند کہ سماع باید کہ با جم باشد و معنی باجم اینست کہ محض شنیدن
 آواز ہجوم کنند و غلبہ آورد بر دل سماع یعنی آنکس مغلوب شود و محمول آن سماع نہ حق سبحانہ باش
 و نہ رسول کریم صلیم و نہ پیر یعنی محمول الجمول علیہ بودہ باشد بعد از آن فرمودند کہ حضرت قبلہ مولانا

[illegible]

میخواند و باش بعد از آن و دیگر شخص عرض کرد که قبای این غلام را برای زیارت و رویت حضرت بر سر
 کائنات صلعم و طیفه تعلیم فرمایند پس حضور این وظیفه نوشتند و را بدادند فرمودند که این وظیفه
 را بعد از نماز عشاء یکصد بار بخواند و باش اللهم رب البيت المحرام والشهر المحرام والوكن
 والمقام اقره روح محمد عنی السلام مقبوس بهفتاد و یکم بوقت عصر روز پنجشنبه شانزدهم
 ماه ذی الحجه سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پانزدهم و زیارت حضرت اقدس
 که عبادتی و سعادت بی نظیر است میسر گردید حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالی بقاء بر صحن مسجد معلی
 که تریب خانقاہ شریف است ششصد و دویست و یکم جمع شد و اندوہم کس عرض مطلب میکرد
 و بعد از نماز میگردد و دیدارین اثناء یک اعتنای ساکن با کھان که مرید حضور خواجہ بود عرض کرد
 که پیر در ملک ما این رسم است که وقت ورود و بھی و سلوک حاد و پیر را میخوانند و عصا هم بر زمین
 می زنند و میگویند که ای پیر ما و درین جمع و حادثه ما را مدد و اعانت کن پس آیا پیر آنجا رسیده
 مدد میدان خود میکند یا نه حضور فرمودند که آری پیر آنجا رسیده مدد میکند و هم را دفع می سازد
 بعد از آن همان اعتنای عرض کرد که پیر من آلتی در پیش آمدن مشکلی چگونه میگردد و باشم آیا ع
 بر زمین می زده و باشم یا دامن چادر حضور فرمودند که هر چه در خاطر آید و هر چه مرضی تو باشد میگردد
 باش عصا بر زمین یا دامن چادر وی گفت که پیر عقیده ما مردم آلتی است که همه ضرب عصا بر بدن
 مبارک پیر می رسد این چگونه است حضور فرمودند که آری بے شک آن ضرب بر بدن پیر می رسد
 آن اعتنای عرض کرد که پیر تو تاب نفس هم نمیداری پس عصا بر بدن مرا اجازت مده صرفاً من
 چادر را می زده باشم حضور فرمودند که خوب است مقبوس بهفتاد و یکم بوقت عصر روز
 و پنجشنبه بیست و پنجم از ماه محرم سال سیزده صد و شانزدهم هجری المقدس دولت پانزدهم و زیارت حضرت اقدس
 زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بی نظیر است میسر شد حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالی
 بقاء حکایت سفر نزدستان میگردد و میفرمودند که روزی در شهر دین قال سیدیم باران سخت
 می بارید بجای سر پوشیدن هم نبود و آخر یک بند ریختی تخته را دیدیم بزور تمام دران بجزیدیم و

اندر نش قفلهای بند کرده نبشت سستم متعلقان دیر می گفتند که بیرون آید و در نه شریعه خواهد شد
 و در حقیقت آنها از بایان می رسیدند زیرا که ما را قوم افغان مقرر کرده بودند پس باینرا آنها را انجمن
 جواب میدادیم که بایان نیز سر سر سستم میاید تا شریکیم و نزد ما اسلحه از شمشیر تا و بند و قها هم
 همراه بودند پس او شان ترسیدند و به عجز نیانیش آمده گفتند که شما را دیگر جای بدیم و این
 معذرا فارغ کنید پس دیگر مکانی دادند آن ملا پسندیدند و دیگر مکان بنمایند آن درست بود
 در اینجا باز سستم نگاه یکی از حضار عرض کرد که قبله و سفرمند وستان خراج و سامان
 زاد راه هم از اینجا می خود همراه برداشته میشدند و آنه حضور فرمودند که من بسیار بار با جیره شریف
 رفته ام مگر باین راه چوستان و ماء پنج بار قبل از حج رفته ام پس اول بار البته زاد راه و
 خراج سفر نباشته بودیم و دیگر هر بار که اتفاق رفتن افتاده است صرف یک روپیه یا
 یک روپیه چهار آنه و گر دامن می بود و بعد از آن سخن ابجاری که در جهان دنیا جاری شده اند
 افتاد فرمودند که چهار دریا هستند که منبع آنها از پشت است یکی دریای نیل دوم دریای
 فرات سیوم دریای حیون چهارم دریای گنگ انگاه فرمودند که نه دال بود و دریای گنگ از
 جئای یعنی از تارک و کامل بهادلو جاری شده است مقبوس مشهور و و سیوم بوقت عصر
 روز شنبه بیست و ششم ماه محرم سال سیزده صد و هفتاد و هجری المقدس دولت پائی
 بوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادت و بهترین نیست میر گشت اندرین اثنا
 یکی از حاضرین عرض کرد که قبله سلسله نقشبندیه را نقشبندی می چرامیگویند حضور فرمودند که نقشبندی
 منسوب است بحضرت خواجه بهاد الدین نقشبند و آنحضرت را نقشبند از آن سبب میگفتند که حجت
 ایشان و خانمان ایشان بساطهای دیبائی را می ساختند و در آن ایستادند نقشبندیه را
 بعد از آن فرمودند که دیگر و جوه نیز نگذارد و اندک را این وجه مذکور است و هیچ است بعد از آن
 فرمودند که این نسبت بائی که در سلاسل و غیره واقع است یا به شهر یا دفریه یا است یا
 با سماء مشایخ کرام است چنانچه سلسله علیه ماکه پیشینه است منسوب است به پشت که قریه

و در پی ست از مصافات خراسان و اول شیخی از مشایخ عظام که ملقب بلقب ششمتی شده است
شیخ الشیوخ حضرت ابوالحاق شامی اند و سلسله متبرکه که سرور دینیه که منسوب به شهر ورد است که
که آن هم شهرست در عراق عجم که مولد و مسکن حضرت شیخ شهاب الدین عمر سروردی در آنجا است
و سلسله شریفه قادریه منسوب است به اسم مبارک حضرت غوث اعظم شیخ عبدالقادر جیلانی
و سلسله عزیزیه کبیری و منسوب است بحضرت شیخ نجم الدین زری که لقب ایشان طامته الکبری
ست و ایشان از این لقب از آن سبب است که بوقت طالب علمی تحصیل علوم با هر طالب علم که مباح
و مناظره کرده اندی ایشان از وی غالب مدندی و طامته بحث غلبه است و کبری معنی کلان است
بعد از آن فرمودند که شیخ منصور را که علاج میگویند از آنست که در حقیقت کار علاجی میکنند
بلکه آنچنان است که او شایار می بود علاج پس روزی بر دو کائنات فتنه او بکار علاجی
شاغل بود شیخ منصور را و بکار می فرستادند خود بطریقه پیچیده با نکشت اشارت کردند بنیچه علاج
شد باری ایشان کار کرده باز آمد دید که همه بنیبه مخلوج داشته است از آن روز لقب ایشان علاج
شد بعد از آن فرمودند که حضرت خواجه بهاؤ الدین نقشبند بآن اعظم شان ولایت مبعوث شده اند
که مشایخ کرام گفته اند که ولایت بآن شان و شوکت که در شیخ خلیفه ظهور کرده است باز در
همچنین از اولیاء اللہ و بزرگواران سر بر نهاده بگریدند در نزد حضرت خواجه بهاؤ الدین نقشبند
همان عظمت جلوه گر گردیده است چون حضور این نقل را بیان کردند این بنده را قم را کمال فوق
رسیده و سخت گریه لاحق گردید بعد از آن فرمودند که در سلسله ما خواجه بزرگ خواجه معین الدین اجمیری
را میگویند و در سلسله نقشبندی حضرت خواجه بهاؤ الدین نقشبند را میخوانند بعد از آن فرمودند که
حضرت خواجه عبید اللہ عرار که از اکابر مشایخ روزگار اند در کتاب خود تخریفات شریف نوشته اند
که در میان حق سبحانه و تعالی توسط خاتم الخلفاء هرگز نیست و ایشان خاتم الخلفاء حضرت خواجه نقشبند
را میخوانند و این اشنا حاجی عمر خان شاید که یکی از مقربان درگاه عالی بود عرض کرد که قبل از آنکه
خواجه عبید اللہ عرار فرموده اند که خاتم الخلفاء خواجه نقشبند است و بقیه توسط ایشان رسید

بحق سجاده امکان ندارد آیانی الحقیقت اینچنین است یانه حضور فرمودند که چنان نیست که خواجه
 عبدالله احرار نوشته اند بلکه هر کس در هر سلسله پیران خود را چنین میدانند چنین میباشد
 بعد از آن فرمودند که چنانچه حضور حضرت خاتم الانبیاء صلعم در حق حضرت اویس قرنی فرموده اند که
 انی وجدت نفسی الرحمن من قبل الیمین و چنانچه روزی شیخ ابایزید بسطامی از خوتان
 بگذشتند و گفتند که از اینجا مرلوی یاری میاید و مراد از آن یار شیخ ابوالحسن خرقانی بوده اند
 همچنین روزی خواجه محمد بابا سماسی از قصر هندوان که دهی است از مصنفات شهر بخارا گذر
 نمودند و فرمودند که مرا از اینجا بوئی خدایا میاید و او باشد که قصر هندوان قصر عارفان خواهد شد پرسیدند
 که این چگونه است حضرت محمد بابا فرمودند که بدینگونه است که درین محله شخصی پیدا خواهد شد که
 او مقتدا جهان خواهد گردید و نامش بهاء الدین باشد بعد از آن فرمودند که بعد نفس را ندان خواجه
 بابا سماسی آن قصر هندوان که هندوان در آن سکونت میداشتند به قصر عارفان موسوم شد تا
 الآن باین اسم مشهور است بعد از آن فرمودند که چون حضرت خواجه نقشبند متولد شد نزد خدمت
 خواجه بابا سماسی حاضر آو و زندانشان نهایت مسرور و خوش گشته در کنار رفتند و گفتند که وی
 فرزند ماست زیرا که ما او را قبول کردیم و پیران خود را فرمودند که این همان مردیست که من بوئی
 می شنیده بودم بعد از آن فرمودند که خواجه محمد بابا سماسی خواجه سید امیر کلال خلیفه جانشین خود را فرمود
 که من تا بوقت تربیت او نخواهم ماند تو بکلی بهت خود در تربیت فرزندم بهاء الدین صرف و خرج
 کنی و هیچ تقصیر نمائی بعد از آن فرمودند که به شک سید امیر کلال حسب وصیت و فرمان پیر خود
 در صحبت و تعلیم مجاهدات و ریاضت و تربیت آداب سلوک طریقت و تلقین اشغال مرخواجه بهاء الدین
 نقشبند را کوششش کما حقہ کردند اما چون در خواجه نقشبند و سعی تعلیم دیدند پس از آن خواجه
 امیر کلال خواجه نقشبند را فرمودند که آنچه مرا از حضرت خواجه محمد بابا سماسی رسیده است تمامی
 بشما داده ام و وصیت بجا آورده ام و ذره ازین نعمت از شما دریغ نداشته ام چنانچه پیران
 خود را برای شما خشک ساخته ام مگر فرزند بهاء الدین مرغ نیست شما بلند پرواز است اکنون شما را

رخصت است که در جهان سیرید و از هر جائی بومی بشمید اشارت کردند بصحبت مشائخ روزگار
انگاه خواجه نقشبند بخدمت مشائخ وقت رسیده فیض کثیر گرفته اند چنانچه بخدمت قشم شیخ
و حضرت خلیل آتایسوی صحبتها کردند و دیگران را از مشائخ وقت نیز دریافته استفاده نموده اند
بعد از ان فرمودند که ذکر جهر پسند خاطر مبارک حضرت خواجه نقشبند فرموده است بمکی وقت
در ذکر خفی می کوشیدند چنانچه وقتیکه سید امیر کلال اصحاب خود را جمع ساخته حلقه بسته می
نشانند و خود در میان ایشان نشسته توجہ میدادند پس تا که توجہ دہی بہ حالت مراقبہ
بودی ایشان نشسته میمانند و چون نوبت توجہ دادن بذكر جهر رسیدی و ہمہ حضار
حلقہ ذکر جهر شروع میکردند ایشان از ان میان برخاسته و رجائی دیگر مشغول می شدند پس
روزی مردمان از روی طعن گفتند کہ ایشان این عجب رویہ اختراع کرده اند کہ مخالف طریقہ
پیران و خواجگان ست پس خواجه امیر کلال پاسخ دادند کہ ایشانرا مختار کرده اند و را بجاد و
اختراع طریقہ خود نہ شمارا دخل ست در کار او شان نہ ما را بعد از ان فرمودند کہ حضرت خواجه
نقشبند صاحب سلسلہ شدہ اند و ہر شیخی از مشائخ عظام کہ مقتدا و خلق می باشد و صاحب
سلسلہ میگردد او را در اختراع طریقہ و ابداع رویہ اختیار میدہند بہر طور می و ہر نوعی کہ بخواہد
میکند کہ اینچنین شیخ را حصہ از نبوت عطای می سازند بعد از ان فرمودند کہ خلفاء حضرت نقشبند
بسیار اند مگر اکبر خلیفہ جانشین ایشان خواجه علاء الدین عطار اند و حضرت خواجه محمد یار سا
ہم از کبار خلفاء ایشان بوده اند و آنچنان برگزیدہ اند و بلند مرتبہ میداشتند کہ روزی
حضرت خواجه در حق ایشان بر زبان رانده اند کہ محمد یار سا از اصحاب من برخاست بعد
از ان فرمودند کہ برخ نام ولی است کہ از امت حضرت موسی علیہ السلام بوده است و آنچنان کامل
بود کہ حضرت موسی از برای حل مشکلی بفرمان الہی نزد او رفته دعا خواستہ بودند بعد از ان فرمودند
کہ حضور حضرت سرور کائنات محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم ہم حضرت ادیس قرنی را برخ خواندہ
اند چنانچہ فرمودہ اند کہ برخ امت من اولین قرنی ست بعد از ان حضور خواجه فرمودند کہ سبحان

چہ شان است خواجہ نقشبند و خواجہ محمد یار سارا کہ یا حضور حضرت نبی کریم صلعم از امت خود بُرخ
مقرر فرمودہ اند یا خواجہ نقشبند خلیفہ خود را بُرخ خواندہ اند و این لقب یا بر خواجہ اولیس قرنی
فرود آمدہ یا بر خواجہ محمد یار سارا نازل آورده است دیگر بحکیمس از اولیاء اللہ بُرخ نگشتہ
است بعد از ان حضور خواجہ و جمیع حضار برای نماز خواندن برخاستند مقبوس ہفتاد و پتہار
بوقت عصر روز پنجشنبہ بیت و ششم از ماہ محرم سال سیزدہ صد ہجری قمری المقدس دولت
پائی بوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست میسر گشت حضور خواجہ
القاہ اللہ تعالیٰ بطرف این بندہ راقم الحروف نظر بہ شفقت تمام کردہ تبسم نمودند و انگاہ فرمودند
کہ شیخ ابوسعید البوالخیر بسیار عظیم الشان و از اکابر مشائخ زمان خود بودہ اند و ولایت متفقہ
می داشتند چنانچہ در وقت ایشان اقطاب و ابدال بودند خواہ او تاد ہمہ اولیاء اللہ را رجوع
بایشان بودند بعد از ان فرمودند کہ روزی مجلس سماع شروع بود ہمہ فقراء جمع بودند و شیخ ابو
سعید البوالخیر در میان مجلس نشستہ اند معاملہ سر بود و بحکیمس را اثر نیشد پس شیخ فرمودند کہ
مجلس را موقوف دارید و خاموش نشیند انگاہ شیخ ابوسعید حکایات سلف صالحین را گفتن شروع
کردند در دل ہر شخص از حضار آتشی ذوق شوق افزوختہ گشت انگاہ اذن فرمودند کہ اکنون
مجلس سماع باز آغاز کنید چنان کردند پس شیخ و ہمہ حاضرین در وجد و رقص آمدند و بدین
وجد بر مزار فیض بار پیر خود شیخ ابو الفضل رفتند و چہار صد فقیر صاحب وجد تہمیناً ازین
مجلس ہمراہ شیخ بودند و آنجا بر مزار پیر طواف میکردند و وجد و رقص ہم مینمودند و بر شیخ و دیگر
ہمہ فقراء آنچنان ذوق و بخود می غلبہ کرد کہ از سر و پا خود ہم خبر نہ داشتند چون آن وجد و حالت
فروشد پس شیخ ابوسعید آن اصحاب خود را کہ در فن شعر پر دازی مہارتی میداشتند از درود
کہ این روز پر ذوق و وجد را تاریخی بکشید کہ پیش ازین گاہی آنچنین حالت غلبہ و وجد
دستی ندادہ است بعد از ان فرمودند کہ پس از ان روز و جدیہ بہر کہ از متعلقان شیخ ابوسعید
البوالخیر رخصت و اجازت حج خواستی ایشان او را میفرمودند کہ برو گرد خاک پیر من شیخ

ابو الفضل سفت بارگردد و طواف بکن حاجت حج نیست بعد از آن یکی از حاضرین عرض کرد که شیخ
 ابوسعید ابوالخیر در سلسله نقشبندی بوده اند و یاد دیگر سلسله حضور تبسم نموده فرمودند که ایشان
 پیش از موسومیت سلاسل بوده اند انگاه فرمودند که آن وقت سلسله ایشان را جنیدیه میخواندند
 زیرا که شیخ ابوسعید مرید و خلیفه پیر ابو الفضل ابن الحسن السرخسی هستند و پیر ابو الفضل مرید
 شیخ ابوالفرسارج اند و ایشان مرید و خلیفه شیخ ابومحمد تعش اند و ایشان مرید و خلیفه سید الطائف حضرت
 شیخ جنید اند یعنی الله عنهم بعد از آن فرمودند که روزی در میالوالی بودیم پس حافط گمگون قوالی کرد
 مرا حالتی و جوش و وجدی در گرفت چنان واردی عظیم نزول کرد که مرا از من بر بود و بخود شد
 افتادم و حاضرین مجلس مرا عطری بویانیدند و گلاب بر رخ و سین من ریختند بعد از آن تبسم کرده
 فرمودند که مردان خدا درین راه سر داده اند بعد از آن فرمودند که شاید از آن روز آنچنان آسیب
 و صدمه بدماغ من رسید که در شبها در خواب نیز وجد و رقص میکردم یا خواب هولناک میدیدم
 چنانچه شبی بر مقام شیخ عبدالستار فرود آمدم در سجده ای که قریب چابک ست و در درخت
 تمر مندی استاده است چهار پائی ها انداخته خفته بودیم پس در خواب دیدم که از هر شلخ و هر
 برگ آن درخت تمر مندی خون باران است انگاه دیدم که کسی شخص بهاء و لیلان عباسی پدر
 این صادق محمد خان را بنده و ق زده است انگاه بیدار شدم و ثمره نتیجه این آن شد که بعد از ده
 سه ماه بهاء و لیلان فوت شد بعد از آن یکی از حضار مجلس عرض کرد که قبله یک شخص مسافر در سجده
 است پرده بر خود کرده است از غیر محرمان روی خود پوشیده می دارد و پارسا ست و عرض
 زیارت میکند اگر اجازت باشد گاهی او را بیارم تا بقدم بوسی حضور مشرف شود حضور فرمودند
 چرا نه انگاه در باره پارسائی او فرمودند که اگر اندرون و بیرون برابر و یکسان میدارد بهتر است
 ورنه نه بعد از آن این ابیات را بر خواندند که ضماری قلندر سر دار بن نائی که که دراز و در نیم
 ره و رسم پارسائی که بر زمین چو بوسه دادم ز زمین نداید آمد که که مرا خراب کردی تو بسجده ریائی
 بطواف کعبه فتم بجرم بهم ندادند که بیرون او چه کردی که درون خانه آئی و بقمار خانه رفتم

سوم ماه صفر سال سیزده صد و هفتم هجری المقدس دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس
 که عبادتی و سعادتی بهتر ازین نیست میسر شد سخن در سماع و سرود افتاد و نواب قیصر خان ملکی
 سکنه جصل که یکی از مریدان حضور خواجه بود عرض کرد که قبله حضرت سلطان الاولیاء بسیار جماع
 شنیده اند یا حضرت قبله محبوب الہی حضور خواجه فرمودند کہ حضرت محبوب الہی از حضور سلطان
 الاولیاء بسیار سماع کرده اند چنانچہ حضور محبوب الہی سوامی مجلس اعراس پیران عظام ہنم
 روزیاد ہنم روز ضرورت والا را خواندہ مجلس سماع قائم میکردند و در باقی ایام ہفتہ اگر چه بربان
 مبارک ارشاد نمیفرمودند مگر حضار مجلس و قالان خود بخود مقتضای مزاج مقدس آنحضرت را دستہ
 روز شب در قوالی و سرود و سماع بجان ساعی میبودند چنانچہ بر دروازہ یا از دیگر طرف و را می جدار
 کسے غزلخوان شستہ غزل میگفتہ بودی و یا کسے نقارہ و سُرنا نوازندہ نقارہ یا سُرنا را بنواختہ
 یا بدیگر طور سرود و قوالی بچل می آوردند تا آواز بگوش حق نبوش حضرت قبلہ محبوب الہی برسیہ
 اکثر اوقات خالی از قوالی و سرود و سماع نہ رفتی اگر چه روبروی حضرت ایشان نبود می تا آنکہ در
 وقت وظیفہ ہم قوالی شروع بودی خصوصاً بوقت وظیفہ صبح بعد از آن خان مذکور عرض کرد کہ قبلہ
 حضرت محبوب الہی از عورات گاہی سماع کردہ اند یا نہ فرمودند کہ در تمام عمر خود و بار شنیدہ اند
 بہر دو بار در ذوق آمدہ وجد و حالت کردہ اند چنانچہ در زمانہ حضور محبوب الہی بر موقعہ عرس مبارک
 حضور قبلہ سلطان الاولیاء در کوٹ شریف کہنہ اتفاق رہائش و اقامت در حجرہ ہائے کہ اندر
 حرم شریف میبودند می افتاد تا کہ مارا نیز یاد است کہ چند بار در حجرہ ہائے حرم شریف دین کو
 شریف تو ما ہم بہ دستور رسم قدیم کہ جاری بود اقامت کردہ ایم زیرا کہ این مکانات کہ اکنون
 از حرم شریف واقع اند پس تعمیر شدہ اند پس روزی حضرت قبلہ محبوب الہی در حجرہ نشاندہ
 بودند کہ یک لولی بیاد و بر آستانہ خالقاہ شریف زیر قفلہ با ساز ہا و سرود ہا و غیرہ رقصیدن آغاز
 کرد و آواز شایان حضرت واضح ترمی رسید کہ قریب بچہ استادہ بود و یک شعر ہندی الش
 میکرد پس برین شعر حضرت محبوب الہی را ذوق رسید و وجد گرفت و مردم حضار خند

طور میدویدند و آن لولی را میگفتند که شاباش باز از این شعر را تکرار کن که حضور آنحضرت را
 حالت است و دیگر بار دیگر یک لولی اندر حویلی می سرسید و آوازش بگوش حق نبوش آن
 حضرت میرسید و این شعر میگفت بگلن بن رین نه جالی کوئی و پس برین شعر نیز آنحضرت
 را ذوق رسید و بوجد آمدند بعد از آن فرمودند که حضرت قبله فخر الاولیاء شیخ من بهمنان
 مولع سماع می بودند که زبان از کیفیت بیان آن قاصر است خلاصه این است که مانند
 حضور حضرت قبله محبوب الهی هر وقت قوالی شنیدند و هر وقت در ذوق میبودند و بر هر
 غزل و بر هر بیت و بر هر دوڑه یا هر کفر گفتمی و در وظیفه صبح و فجر اکثر می بودی که قوالان بر در
 صومعه قوالی میکردند و آنحضرت اندرون حجره مراقب شده و قبله کرده مشغول می بودند
 و چون ذوق رسیدی و رجوش می آمدند و برخاسته رقص حالت میکردند و این وقت
 قوالان نیز اندرون حجره داخل میشدند و انگاه بصورت مجلس سماع نشست برخاست
 واقع میشد و آن حضرت در وظیفه صبح اول مراقبه میکردند و ذکر چهار خیر میپویدند بعد از آن
 سخن در آن افتاد که درین زمانه آداب سماع در اکثر خاندان فقراء مفقود شده است
 و چون آداب بجائی آرند از لذت و ذوق هم بی بهره مانند حضور خواجه فرمودند که وقتی مرا
 اتفاق دراجمیر شریف افتاد و آنجا و دیگر اکثر جاهای این رسم پیدا شده است که در مجلس سماع
 مساکین و فقرائ را یکطرف بر فرش می نشاندند و سجاده نشینان و امیران و دولتمندان
 را یکطرف بر بساطی عجیب ممتاز می نشاند پس روزی در مجلس خانه از مجلس عرس مبارک
 حضور حضرت خواجه بزرگ جمیری بادشاه قائم کردند هر کس آنجا حاضر شد پس از یک طرف
 سجاده نشینان و امیران و دولتمندان را نشاندند و مرا نیز در آن صف نشاندند و دیگر طرف
 دیگر مردم را نشاندند چون قوالی شروع کردید دیدم که در صف سجادگان و امیران حکایت
 کردن و چاه خطائی نوشیدن هم بدستور است یک لحظه باین چنین بی غوری نشسته از آن
 صف همه برخاسته بر مقامات خود می رفتند صرف باقی صف فقیران و مساکین در مجلس سماع بماند

پس من نیز برخاسته در صف ایشان باز ششم محض شصتن من بود که ذوق و جوش
 و شورش و وجد در اهل مجلس افتاد آن چنان معامله شد که چند صوفیان در پائی من سر خود
 را انداخته بودند و چند صوفیاں گرداگرد من طواف میکردند و صیحا میزدند و میگریستند
 و ابیات ذوقیه هم میگفتند مقبوس مفتاد و هفتم بوقت عصر و زیهار شنبه چهارم ماه صفر
 سال سیزده صد و هفدهم هجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس کعبی عبادتی
 و سعادت بی نظیر ازین نیست میسر شد اندرین اثنا یکی از مریدان دست بسته گریان گریان عرض
 کرد که قبله گذارش غلام اینست که دو چیز عطا فرمایند یکی اینکه حضور عقیده خود عطا فرمایند
 دوم اینکه معاش من نهایت تنگ است پس روزی من فراخ و بسیار گردان که من خدا
 و رزاق حضور را میدانم پس از شنیدن این سخن حضور برآشفتنده و رنجیده گفتند که من
 ازین قسم سخنان بیزار می شوم تا آنکه یاری پیوسته هم گمسته میکنم بعد از آن فرمودند که
 با پیران خود را بندگان میدانم و بندگان خدامیدانم مقبوس مفتاد و هشتم بوقت ظهر روز
 یکشنبه ششم ماه صفر سال سیزده صد و هفدهم هجری المقدس دولت پابوس و زیارت
 حضرت اقدس کعبی عبادتی و سعادت بی نظیر ازین نیست حاصل گشت اندرین اثنا یکی از حاضرین
 عرض کرد که حضرت سلطان الاولیا عرس مبارک حضرت قبله عالم بهاروی دین جا میگردند
 یا در بهاران شریف حضور فرمودند که اندرین جا در خانه خود صرف عرس مبارک حضرت قبله
 محب الفی مولانا دهلوی میگردند و عرس مبارک حضرت قبله عالم پیر خود هر سال همیشه در بهاران
 شریف رفته میساختند بعد از آن دیگر شخصی عرض کرد که قبله نماز جنازه حضرت قبله عالم کلام شخص
 خوانیده بود و فرمودند که اگر چه همه خلفا را شنیدین موجود و حاضر بودند مگر ایشان تولیه کار بارجمین
 و تکفین بحضرت مولوی خدابخش صاحب خیر لوری سپرده بودند پس غسل هم ایشان داده
 بودند و نماز جنازه هم ایشان خوانیده و در برداشتن جنازه شریف هم همراه بودند بعد از آن فرمودند
 که مولوی صاحب عجب مشغولی میداشتند چنانچه در سن پیری ایشان را نماز دیگران می خوانیدند

بعد از آن فرمودند که در اواخر عمر حضرت خواجہ محمد سلیمان تونسوی را نیز دیگران نماز میخواندند مگر در میان
نماز خواندن حضرت خواجہ تونسوی و حضرت مولو لوی صاحب انتقاد فرق و تفاوت بود کہ حضرت
خواجہ صاحب تونسوی را شخصی خادم همراه شدی گفتی کہ دو رکعت یا چهار رکعت فرض یا سنت
بخوانید فقط و اگر در تکبیرات و غیرہ از ارکان نماز فراموشی دیدی متنبہ کردی و حضرت مولو لوی صاحب
را تمام نماز پنج وقتی از تکبیرات و قرأت و انتقالات و دیگر ارکان نماز دیگر شخص همراه گشتہ ادا
کنانیدی و گاهی اینچنین حال ہم بودی کہ نماز خواندہ را فرمودندی کہ بابا چہ میگوئی یا کسہ دیگر
و دیگر شخص را السلام علیکم گفتی پس مولو لوی صاحب مہر ران حالت نماز جواب سلام میدادند
و در ہر دو صورت بسیار محنت میکشید کہ نماز را از سر نو باز آغاز میکردند اندرین اثنا یکی از
حاضرین عرض کرد کہ این حالت از سبب پیری بود یا از استغراق حضور فرمودند کہ از ہر دو
زیر آنکہ بحکم شیخ فانی رسیدہ بودند بعد از آن فرمودند کہ شیخ فانی ہم بودند بعد از آن فرمودند کہ حفظ
غلام مرتضی صاحب چیلادھنی اگرچہ مرید برادر خود و خرقہ خلافت ہم از و نشان میداشت اما فیض
کثیر و تکمیل این معاملہ از حضرت مولوی خدابخش صاحب یافتہ است چنانچہ حضرت مولو لوی صاحب
از ملتان شریف رحلت کردہ آمدند اولاً و نخست در چیلادھن سکونت و اقامت کردند پستہ و خیر پور
آمدہ آخر عمر بسر کردہ اند و در ان ایام کہ در چیلادھن رہائش میداشتند بر حافظ غلام مرتضی صاحب
کمال لطف و شفقت میداشتند و ہر آن در تربیت سلوک و نگاہداشت دلومی میبودند چنانچہ حافظ
صاحب تدیس علم بسیار میکرد و بعضی اوقات را بحالت تدیس اگر دلومی غافل شدی و از
ہول این نسبت طاری گشتہ پس حضرت مولو لوی صاحب میفرمودند کہ حافظ جو مہم سالہ گم کرد
نشستہ کار گم کردہ خیال کن بعد از آن فرمودند کہ چندان مدت کہ در چیلادھن اقامت کردہ
اند نان شکمی و غیرہ خرج لوازم خانگی ہمہ حافظ صاحب از گردہ خود میدادند و آنچه از قسم نذر و
فتوح بخدمت مولو لوی صاحب مردمان میدادند پس آنچه نقد بودی نزد خود می نگہ میدادند و آنچه
از قسم جنس غلہ یا نیپہ بودی آنرا بجا حفظ صاحب میدادند و می گفتند کہ این انشیار را فروختہ در اہم

گرفته مرا باز بدو حافظ صاحب چنان میگرداند بعد از آن فرمودند که چون مولوی صاحب بسا و را هم
 و دنانیر جمع کردند پس بدان مبلغ صفه حضرت قبله عالم مهاروی تمیز کنانید بعد از آن فرمودند
 که نماز جنازه حضرت مولوی صاحب هم حافظ صاحب خوانیده است چنانچه روزی که مولوی
 صاحب انتقال کردند حافظ صاحب بی آنکه او را خبر شد اتفاقاً در خیر لود رسید نماز جنازه او شان
 بخوانید بعد از آن فرمودند که روزی در مهاران شریف حضرت قبله محبوب الہی و حضرت مولوی
 صاحب را معاود هم اتفاق بیست و شب گذارہ افتاد مکان یکی بودند و چون حجرہ حضرت قبله محبوب
 الہی را چائی دادند و در صفہ مولوی صاحب را چائی دادند پس بوقت چہارم پاس شب حضرت
 قبله محبوب الہی برخاستند خادمان وضو کنند انگاه تہجد ادا کردہ رو بہ قبلہ شدہ مشغول
 نشستند و میفرمودند کہ مراد دل خیال آمد کہ مولوی صاحب از کہنہ مردمان اند سزاوار نیست
 کہ از من ہم پیشتر برخاستندی آخر من از مراقبہ و ذکر چہ فارغ شدم تا ہم مولوی صاحب کھٹ
 لحاف پوشیدہ خفتہ اند صبح صادق ہم میدوید و وقت نماز رسید آخر من متعلقان مولوی صاحب
 را گفتم کہ ایشان را بر خیزانید وقت نماز آمدہ است پس مولوی صاحب را خبر کردند کہ وقت نماز فجر
 رسیدہ است مولوی صاحب برخاستہ سنن فجر را خواندن شروع کردند و متوجہان از نماز حضا
 کردہ بودند انگاه من خوش و مسرور شدم بعد از آن فرمودند کہ این نہایت مشکل است بسیار مشکل
 است در گفتن میآید و کردن مشکل است کہ در بستر عیش خفتہ باشد و با وضو مشاغل ہم باشد
 و خواب بکند مقبوس ہفتاد و نہم بوقت ظہر روز چہار شنبہ یازدہم ماہ صفر سال سیزدہ
 صد و ہفتم ہجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر
 ازین نیست میسر گردید حضور خواجہ البقاہ السدیکۃ ابقاۃ نماز ظہر را بہ جماعت گذاردند چون
 از نماز فارغ شدند منزل قرآن شریف شاغل شدند چون این آیت یا ایہا الذین امنوا
 لا تأکلوا اموالکم بینکم بالباطل الا ان تكون تجارتاً عن تراض منکم ولا تقتلوا
 النفس کہ ان الله کان بکم رحیماً ومن یفعل ذلک عدواناً وظلماً فسوف یصلیہ

نار او کان علی الله یسیراً بر خواندند سر شرف را در حبیب عالم غیب آورده کلمه تحبید
 سبحان الله و الحمد لله ولا اله الا الله و الله اکبر ولا حول ولا قوة الا بالله العلی
 العظیم یکبار بخوانند انگاه لفظ ولا اله الا الله را دو بار تکرار کردند و انگاه تمام کلمه
 را از اول تا آخر دوم بار بخوانند بعد از آن بقرات قرآن شریف شاغل شدند چون آنان
 دعا خوانده فارغ شدند سخن در تجرید و تاهل افتاد حضور خواجه فرمود ندکه کلان مهمست کس
 را که نکاح نکند و متاهل نشود زیرا که وی از همه تعلقات برست و آزاد گشت بعد از آن فرمودند
 که حضرت سلطان المشایخ نکاح نکرده اند تمام عمر بتجربید گذارده اند و حضرت خواجه نصیر الملت
 والدین نیز بتابعیت سنت سنیه پیر خود متاهل نگردیده اند بعد از آن فرمودند که محض این
 دو حضرت تاهل نوزیده اند بگره همه پیران بآنکاح کرده متاهل شدند بعد از آن فرمودند که حضرت
 خواجه خواجه گان شیخ معین الدین جمیری بعد از مدت شصت سال در هندوستان بفرمان
 حضور حضرت نبی کریم صلعم دو جانکاح کرده متاهل شده اند چنانچه یکی اہلیہ عقیقہ آنحضرت
 بی بی عصمت نام دختر سید وجیہ الدین صاحب است و دوم اہلیہ بی بی امۃ اللہ کہ دختر
 یکی از اہل ہندوستانست و سبب رسیدن بی بی امۃ اللہ در جبالہ نکاح خواجه بزرگ
 اینست کہ یکی بادشاہ وقت از بادشاہان اہل اسلام بہ یک اہل ہندو جنگ کرد و فتح یافت
 پس دختر راہ را اسیر کردہ آورد و بجانب خواجه بزرگ نذر گذارد پس آنحضرت قبول نموده در
 نکاح خود آوردند بعد از آن فرمودند کہ اولاد آنحضرت تسہ پسر و یک دختر بودہ اند و پسر از یک
 اہلیہ و یک پسر و یک دختر از اہلیہ دیگر نام نامی یک فرزند آنحضرت خواجہ ابوسعید است
 نام گرامی فرزند دیگر خواجہ فخر الدین و نام فرزند دیگر خواجہ حسام الدین است نام پسر سوم
 آنحضرت بی بی حافظہ جمال است و مزار خواجہ فخر الدین در مقام سردارست و مزار خواجہ ابوسعید
 معلوم نیست کہ کجا واقع است و خواجہ حسام الدین غائب گشتہ در زمرہ ابدال پیوستہ اند و
 اند فرزند آن خواجہ بزرگ اولاد بسیار پیدا شدہ بوجہ آورده است فقط مقبوس ہشتاد

بوقت ظهر و یکشنبه پانزدهم ماه صفر سال سیزده صد و هفدهم هجری المقدس دولت پابوس و
 زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادتی بهتر ازین نیست حاصل گشت حضورِ خواجه البقاع امد
 تعالی بقائه از نماز ظهر فارغ شده منزل قرآن شریف خواندند از آن نیز فارغ گشته دو رکعت
 نماز نفل با کمال خشوع و خضوع نشسته بگذارند و دعائی مغفرت هم بخوانند باید دانست
 که این دو رکعت نفل و دعائی مغفرت برای یک عورت که در آن روز در گوشه شهر فوت شده
 بود خوانده اند سبحان الله چه رحمت است که هر که و مهربان است بعد از آن سخن در مدح
 غزلیات متقدمین افتاد حضور فرمودند که غزلهای مولانا جامی به نسبت دیگران در مجالس
 اعراس بسیار گفته میشوند و غزلهای ایشان هم بسیار نیکو اند از نگاه از غزلها که مولانا این
 ابیات بر خواندند و حدیثی مشکل و سرسیت معلق بود که در کون و مکان کس نیست جز حق و
 چو بندی از قصار این شیون چشم بزم ترا مصدر نماید عین شوق و صوفی چه فغانست که من
 این الی الامین و این نکته معنی است من العلماء العین و ما الحاصل فی البحر چه گوئی سفری
 کن و چون خضر بگوهر از مجمع بحرین بزد رنجافر مودند که شیخ شرف الدین قولوی لطف
 شیخ صد الدین قولوی سوال کرده نوشتند که معنی این عبارت چیست من این الی
 الامین و ما الحاصل فی البین پس شیخ صد الدین جواب نوشته فرستادند که من العلم
 الی العین و الحاصل فی البین تجدد نسبت به جامعه بین الطرفين ظاهرة بالحکین
 اشگاه این ابیات را بر خواندند برای جاودان بصورت اعیان برآمده و گاهی نمود ظاهر
 و که منظر آمده و گاه شش کشیده جاذبه عاشقی عنان و باداغ عاشقان بلا پرو آمده و گاه شش
 گرفته جلوه معشوق آیتین و شکل و لبران پری پیکر آمده و بحر لیست متفق که زوا و صاف مختلف
 باران و فکرة وحدت و گوهر آمده برای زده صورت خوب توبه و صودک الله علی صودقه و
 روی تو آینه حق بینی است و در نظر مردم خود بین منه و بلکه حق آینه و تو صورتی و و هم
 و در این میان راه آمده و صورت آینه نباشد جدا و انت به متحد فانتبه برای ضلوع چشم

مست مایه و یوانگی و آشنایان ترا از خویش هم بگمانگی بوشیوه عاشق چه داند زاهد خلوت
نشین بوجلوه طاؤس کے آید ز مرغ خانگی بولعبدانان فرمودند کہ حضرت قبلہ سلطان الاولیاء
را اکثر بر غزلہائی شیخ نوز بخش اسیری ذوق و وجد و حالت می شد چنانچہ بوز در مقام اجمع اللہ
سیریت بوز حدیث محض است اینجا غیر نیست بوز ازین قسم غزلہائی گفتند زیرا کہ بر حضرت
قبلہ سلطان الاولیاء محویت غالب بود بعد از ان فرمودند کہ یکبار در مجلس سماع برین بیت
اسیری بوز دلبر در میان جان ماست بوز جان ز غفلت ہر طرف در جستجوست بوز حضرت قبلہ
سلطان الاولیاء را وجد و حالت شد بہ خاستند و در رقص آمدند و از کمال ذوق فرمودند بوز
دلبر ما خود یقین این جان ماست بوز در ہمہ اہل مجلس کہ علما و فضلا از مریدان آنحضرت حاضر
بودند دغدغہ افتاد و در گوش یکدیگر آہستہ آہستہ میگفتند کہ این لفظ از زبان مبارک آنحضرت
از چه سبب صادر شدہ است پس حضرت قبلہ سلطان الاولیاء ہمہ در ان حالت بطریق جواب
فرمودند بوز من نیگویم انا الحق یا ریکوید بگو بوز چون نگویم چون مراد لدا ریکوید بگو بوز بعد از ان
فرمودند کہ در تمام عمر از حضرت قبلہ سلطان الاولیاء ہمین یک لفظ در ان روز صلور
شدہ است **مقبوس ہشتاد و یکم** بوقت ظہر روز چہار شنبہ شرم دوم ماہ
صفر سال سیزدہ صد و ہفدہم ہجری المقدس دولت پائی لبوس و زیارت حضرت کہ عبادت
و سعادت بہتر ازین نیست حاصل شد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ ببقائہ تمام نماز ظہر را
چہ سنن و چہ فرض بہ امام گذاردند باید دانست کہ حضور خواجہ درین ایام تمام نماز را بہ
امام گذاردن شروع فرمودہ اند القصہ چون از نماز فارغ شدند بخواندن منزل قرآن
تشریف شاغل شدند چون بر آیت فس اضطر غیبا غ و لا عاد فان و یک
دوف رحیم رسیدند و کمال ذوق آمدند و سر اشرف را در جیب عالم غیب آوردہ
کلمہ تحمید چہار بار تکرار کردہ بخواند ان گاہ پیشتر خواندن شروع کردند و چون آیت قال
انک من المنظرین بخواند دوبار کلمہ تحمید دوبار بخواند بعد از ان از قرأت مطلوبہ و

مقررہ فارغ شدہ قرآن شریف را فراہم آورده بران بوسہ دادند انگاہ دعا خواستند بطریقیکہ
 بالاندکورت شد بعد از ان سخن در مزامیر افتاد اندرین اثناء این بندہ را قلم الحروف عرض کرد کہ قبلہ
 مزامیر کلام کلام سرود و ساز را میگویند فرمودند کہ ہر ساز و سرود کہ تار و دار و چون چنگ و طنبور و
 ستار و غیر ذلک و ہر ساز کہ بدم و نفخ دہن نواختہ شود چون مرقی و سرنای و غیرہ و تکیہ
 و غیر ذلک این ہمہ از اقسام مزامیر اند و ما سوامی اینہا چنانچہ وقت و دھولکت و تقارہ و غیر
 ذلک در مزامیر داخل نیست بعد از ان فرمودند کہ حرمت مزامیر بنصوص قرآن یہ سہرگز و قطعاً
 ثابت نیست و آنچه با حادیث شریف حرمت مزامیر ثابت گشتہ است آن ظم بالعرض است
 نہ بالاصالتہ زیرا کہ در زمانہ جاہلیت مجالس تنعم و ناز و تفخیمی آراستند نہ همچون مجالس فقراء
 و درویشان و در آن مجالس تنعم سرود و مزامیر میخواندند و شراب و دیگر مسکرات را ہم
 نوشیدند و لہو و لعب و دیگر بازیار امور شنیعہ بعمل می آوردند پس چون حضور سرور کائنات
 حضرت محمد مصطفیٰ صلعم بر مصنہ نبوت مسند آراشدند و حرمت خمر نیز بالاصالتہ وارد شد
 پس آنحضرت علیہ السلام حکم فرمودند کہ شنیدن مزامیر حرام است یعنی باین حالت
 شراب نوشیدن کہ حرمت آن بالاصالتہ مستثنی شدن مزامیر حرام است و در غیر وقت
 نوشیدن شراب ظم از نواختن مزامیر و سرود منع کردند تا شراب را یاد ندہند زیرا کہ مردم عادی
 گرفتہ بودند کہ چون مجلس بہ مزامیر قائم میکردند شراب را می نوشیدند پس بسبب حادثہ
 زمان حرمت شراب از برای سد باب فتنہ از نواختن سرود و مزامیر کہ یاد دہانندہ شراب
 بود ہم منع شدید فرمودند تا عادت و خواہش مردمان از شراب نوشیدن بالکلیہ منقطع
 و شکستہ شود حتی کہ خیال تذکر و یاد آمدن شراب ظم از دل ایشان محو و منسی گردد و اگر
 خاص برائے حرام بودن و شنیدن سرود و مزامیر هیچ حکم وارد نگشتہ است بعد از ان
 کہ در آن ایام کہ حضرت سلطان الاولیاء و رشدانی اقامت پذیر بودند روزی در ماہ
 مبارک در مجمع شادی و عروسی شخصی دھولک را می نواختند و اندک صدائی آن بگو

حق نبوش آنحضرت رسید آنحضرت گوش مبارک خود را یک دو بار با لطف داشته بخت
 بدانستند که این صدای دھولک است پس بحاضرین مجلس رخ آورده فرمودند که ایشانرا
 منع نمی سازید که علانیہ بر میدان صاف می نوازند خصوصاً در ماه رمضان شریف اندرین اثنا
 حضرت قبلہ گاہی محبوب الہی کہ حاضر بودند عرض کردند کہ قبلہ چگونه منع کنیم این مردم را از
 نواختن دھولک حال آنکہ بایان خود نیز در مجالس اعراس و محافل سماع دھولک را
 می نوازانیم پس حضور قبلہ سلطان الاولیاء فرمودند کہ بابا این دھولک کجا و آن دھولک کجا
 یعنی در مجالس این مردم لہو و لعب و موالعات شرعی میباشد و مجالس بایان خالی و پاک
 میباشد از اینہا بعد از آن یکی از حاضرین عرض کرد کہ قبلہ حضرت داؤد علیہ السلام نیز بوقت نودن
 سازی نواختند باین فرمودند کہ علمائے مارا چیں روایت رسیده است کہ صرف لحن و آواز
 آنحضرت بے سرو و ساز لذیذ و دلکش و مؤثر بودی تا کہ وقت گفتن ایشان آب از جریان
 بازماندی و طیور از ہوا بر زمین افتادندی و علماء یہود و نصاری را بہارت و خیرت احوال
 انبیاء و پیشین از علمائے ما بیشتر و زیادہ است پس ایشان میگویند کہ حضرت داؤد علیہ السلام
 وقت انشا و جنگ ہم مینواختند مقبوس ہشتاد و دو و ہم بوقت ظہر روز پنجشنبہ نوزم
 ماہ صفر سال سیزدہ صد و ہجدهم ہجری المقدس دولت پابٹوس و زیارت حضرت اقدس کے عبادت
 و سعادتے بہتر ازین نیست حاصل شد اندرین وقت حضور خواجہ البقاہ الدتعالی از خادمی کہ نزدش
 آبدار خانہ بودی آبی سرد برای نوشیدن خواستند پس وی یک قطعہ برن را در آب آمیختہ حل کردہ
 در گلاس پین انداختہ حاضر آورد و حضور یکجرعہ آب نوشیدہ آن گلاس خادم را باز دادند و فرمودند
 کہ ہوز نیک مردنشده است باز برو و اندکی زیادہ سرد کردہ بیا پس آن خادم رفت و
 دیگر یک پارہ برن را انداختہ آمد و انگاہ بنوشیدند بعد از آن فرمودند کہ شیخ سری سقطی
 در تمام عمر خود آب سرد نہ نوشیدہ اند بلکہ در آنش گرم کردہ می نوشیدند بعد از آن کہ شیخ سری سقطی
 فرمودہ اند کہ من یکبار کوزہ آب بر ہوا معلق کردم تا سرد شود و بنوشتم پس یک حور بہاید و آن

کوزه را بشکست و گفت اگر میخواهی که در بهشت مرا بی تپس آب سرد درین دار دنیا نوش
 بعد از آن فرمودند که حضرت فخر الاولیاء شیخ من آب البقری می نوشید یعنی اهل البقر را در آب
 آوند کتان پهنای حل کرده آنگاه آوند خور و از آب شیرین پر نموده در آن آب البقری می نهانند
 و چنانچه در آب شیرین سرد میشد پس نوش میفرمودند و حضور سلطان الاولیاء و حضور حضرت
 محبوب الهی صرف آب تازه می نوشیدند که الوقت هنوز برف مصنوعی نبود و بعد از آن فرمودند
 که حضرت محبوب الهی در موسم تابستان یک لونی آب تازه از چاه پرکنانیده می آوردانیدند و
 بھمان لونی مینوشیدند و حضرت قبله شیخ من نیز گاهی آب تازه به لونی نوشیدندی و اکثر
 اوقات آب را البقری بودی خواه در دیگر در آب خواه انداخته می نوشیدند و وضو نیز به کوزه
 گلین میکردند و در موسم سرما که آب برائے وضو گرم میساختند آن هم در کوزه های گلین انداخته
 وضو میکردند از استعمال ابرقهای مسین کمال اجتناب و پرہیز مینمودند بعد از آن فرمودند که
 میانجی غلام رسول هم از آوند ها و ظروف مسی و برنج و کس کمال پرہیز میکرد چنانچه وضو هم
 بکوزه گلی کردی و نان هم بر طبق گلی نهاده خوردی و نان خورش هم در کاسه گلی انداخته میخورد
 و دنانیر فقره و در اھم سسی را بدست مسن نکردی از وی پرسیدند که بدنا نیر و در اھم چرا دست
 نمیدری گفت که هرگاه دست من بدراهم و دنانیر سوده میشود پس از دستم لونی برآورد و غایب
 آدمی میاید بعد از آن فرمودند که بیعت میانجی صاحب بحضور حضرت قبله سلطان الاولیاء است
 و تربیت سلوک از مولوی صاحب مولوی سلطان محمود صاحب خان بیلوی داشته است
 این میانجی صاحب در ویش بود صاحب وجد و حال و سماع را نهایت دوست میداشت
 و آنچنان استغراق میداشت که در حالت نماز بچپ و راست میدید و گاهی یک قدم
 پیش و پس یا بچپ و راست میرفت و خبر نداشت که چه میکند بعد از آن فرمودند که میان غلام محمد
 برادر میانجی غلام رسول نیز فقیر بود مگر بان قدر نبود که میانجی صاحب بود بعد از آن سخن در
 وجد و قصص صوفیان افتاد حضور فرمودند که در کوٹ شریف موقعه عرس مبارک حضرت سلطان

بود پس حضرت قبلہ محبوب الہی بوقت عصر مسجد معلیٰ شستہ اندوزی چوترہ و تھلہ یک لولی قصیدہ
 آغاز کرد و ساز با و سرود نامینواختند اندرین اثناء مولوی عثمان سکنہ قریہ بھنہڑال درو جد آمد و
 با خضر آن لولی خضر دست خود را پیچیدہ همچون اور قصیدہ شروع کرد و اندرین اثنا میان لعل کہ
 خادم بہ گزیدہ حضرت محبوب الہی بود عرض کرد کہ قبلہ میان عثمان بالولی پنجہ دادہ رقص میکند حضرت
 محبوب الہی این سخن را شنیدہ ہیچ جواب نہ دادند و چون در دل میان لعل بہ نسبت میان عثمان
 بسبب غصہ دہشتم بود یک ساعت ویر کردہ باز عرض کرد کہ قبلہ میان عثمان بالولی رقص میکند و عرض
 او این بود کہ آنحضرت را بروی رنجہ خاطر کنند مگر آنحضرت دوبار ہم شنیدہ ہیچ جواب نفرمودند
 دوی یک لختہ ویر کردہ باز سوم بار عرض کرد کہ قبلہ میان عثمان بالولی رقص میکند پس آنحضرت
 قبلہ بطرف دیگر حضار مجلس رخ آوردہ فرمودند کہ اقسام و محال و رقص یعنی ناچ و جھڑمہ از و جد
 و رقص صوفیاں نقل کردہ واخذ نمودہ اند بعد از ان فرمودند کہ این مولوی عثمان مرید حضور
 سلطان الاولیاء بودہ است و کسب معاملہ سلوک از حضرت قبلہ محبوب الہی کردہ است و حضرت
 محبوب الہی کمال محبت میداشت چنانچہ روزی از خانہ خود درینجا چہڑان شریف بیاد حضرت
 قبلہ محبوب الہی در خانہ کہ برورش درخت لزان استادہ است نشستہ بودند پس وی
 چون بر دروازہ خانہ رسید در ذوق و وجد آمد پس کفشہا سے مردم حضار مجلس را کہ بر دروازہ
 افتادہ بودند ہر یک کفش را بزور تمام دور انداختہ این آیت را میخواند فاخلع نعلیک انک
 بالواد المقدم طوی و گروا اگر خانہ طواف میکرد و انگاہ اندرون خانہ بیاید و گروا اگر حضور
 محبوب الہی طواف کردہ تہم بوسی حاصل کرد بعد از ان حضور فرمودند کہ مولوی قادر بخش برادر
 مولوی عثمان نیز مرید حضرت قبلہ سلطان الاولیاء بودہ و اکثر معاملہ سلوک نیز از جناب آنحضرت
 حاصل کردہ و بجناب حضرت محبوب الہی انک کسب سلوک نمودہ بودہ این مولوی قادر بخش را
 ہمہ مردم فقیر میدانستند و مولوی عثمان را ہمہ مردم تسلیم نمیکرد و بودہ یعنی بعضی مردم اورا
 فقیر میدانستند و بعضی نہ مگر من از جہیز و اراہین کہ از خواہش کدام حضور حضرت قبلہ محبوب الہی

بود شنیده ام وی گفته که روزی من بحضور قبله محبوب الہی عرض کردم کہ قبلہ مولوی قادر بخش
 بعدق و راستی فقیرست و برادرش مولوی عثمان خواہ خواہ بزور فقر مینماید پس حضرت محبوب
 الہی این سخن را شنیدہ فرمودند کہ مولوی قادر بخش را بہ مولوی عثمان چہ نسبت است بعد
 ازال روز چند و مذکور پیش میاں عثمان آنچنان نیاز و انکسار میکرد کہ مرید با پیر میکند بعد از
 حضور فرمودند کہ چون وقت انتقال مولوی عثمان قریب رسید پس احتیاز دہ بر نشست
 و سرمہ در چہان میکشید و گفت کہ ہمہ خولیشان و اقارب مارا خواندہ حاضر کنند تا از ہمہ وداع
 کردہ بروم گفتند شمار اخیر بیت است اینحکایت چہر میگوئید در جواب ایشان این بیت گفتند
 کہ بزد کوئی تو عاشقان چنان جان بدہند بزرگانجا ملک الموت نگیرد ہرگز بمانگاہ بہ ہمان
 حالت احتیاجان بحق تسلیم کرد و بعد ازان فرمودند کہ اکنون برتر بہائی ہر دو برادران
 نذر و نیاز ہا مردمان میدہند و تبرک میجویند بعد ازان فرمودند کہ حضرت قبلہ محبوب الہی را در تمام
 عمر سہ بار وجد و حالت بکمال جوش شدہ است اگر چہ دیگر ہم صد بار ہا حالت و رقص با حضرت
 طاری گشتہ است مگر بد رجبہ این سہ حالت ہرگز نرسیدہ است چنانچہ یکبار در کوٹ
 شریف در مجلس عرس مبارک حضرت سلطان الاولیاء حضرت ایشا نرا بیک بیت حالت و
 رقص لاحق شد و اندرین وقت چنان داردی عظیم نزول آورد کہ زبان مبارک آنحضرت بیرون
 آمدہ بود و بنجودی بدرجہ کمال ہوئی نمود پس حضرت فخر الاولیاء قوالانرا از گفتن و سرودن
 خاموش کنانیدند و نالہ و فغان کردہ زار زار میگریستند و علاج معالجہ ہم کردند بعد از میس
 و مدتی اجماع صحو و ہشیاری باز آمدند و دوم بار در پاکپٹن شریف بر این بیت بزمی انوکون
 ہیں رہی جس نے جگت برمایا تو آنحضرت را وجد و حالت ظاہر گشت و معاملہ بعدی رسید کہ
 بکثرت بکا و گریہ از ہر سر ہوئی محاسن شریف چنان مینمود کہ گویا باران میبارید و طرفہ نیست
 کہ در عین گریہ و بکا ضحک و خندہ بآن حد فرحت رسیدہ بود کہ از کثادتگی دہن مبارک
 اضراس ہر دو تکیہ شریفین ہم ظاہر و نمودار شدہ ہووند و اینحالت و وجد بہ مدت چہار

ساعت قائم مانده بود سوم بار نیز در کوٹ شریف در مجلس عرس مبارک حضرت سلطان الاولیاء
آنحضرت را بریں بیت و سبیل ثیاب لاله سیاه مست گل نیاز یک جلوه زان جمال بگزار
آمده و حالت شود بود و از وقت چاشت در رقص آمدند تا وقت نماز ظهر و رسید و در زمان
آنحضرت قبله محبوب الہی دستور مجلس سماع این بود کہ از وقت چاشت شروع میکردند و وقت
نیمروز ختم میساختند چنانچہ یک آدمی خاص از برای معلوم کردن وقت نصف النهار معین بودی
چون نصف النهار شدی وی خبر رسانیدی پس همانوقت ختم میخواندند آخر الامر حند و خادم
عرض کرد کہ قبلہ وقت نماز ظهر رسیده است حضرت ایشان نہ شنیدند و همچنان در رقص ماندند
بعد از دیر بسیار آن خادم عرض کرد کہ قبلہ وقت نماز تنگ میشود تا ختم آنحضرت در رقص بودند بعد از
ساعت باز همان خادم عرض کرد کہ قبلہ اکنون وقت نماز ظهر قریب فوت شدن است پس آنحضرت
ہم در انجاد مجلس رخ مبارک بطرف کعبہ شریف کردہ نماز خواندن شروع کرد مدچوں نماز تمام
خواندہ فارغ شدند باز در مجلس سماع بر نشستند و ختم خوانیدہ برخواستند بعد از آن فرمودند کہ
حضرت قبلہ محبوب الہی در تمام عمر خود بحالت جوش و وجد یکبار از مجلس سماع بیرون مانده اند
چنانچہ در اینجا در چارٹر آن شریف از عرس مبارک یک شیخی از مشائخ عظام خود مجلس سماع
قائم داشتند پس حضرت قبلہ محبوب الہی را بریک بیت وجد و حالت وارد شدند پس چندی
آنجا رقص کردند انکسار از مجلس بیرون آمدند و پا برهنہ بطرف حرم محترم روانہ گردیدند اول
در خانہ والدہ ماجدہ حضرت شیخ من آمدہ بر کھٹ بر نشستند ہر دو پائی از کھٹ فرو رختند
بودند حضرت بی بی صاحبہ حرم محترم آنحضرت نیاز و انکسار بجا آوردہ پیش آنحضرت نشست
مگر آنحضرت با وی و با دیگر بی بی کلام نکردند بعد از آن برخاستند در خانہ والدہ ماجدہ
تشریف فرما شدند آنجا نیز بہمان صورت و ہیئت بر کھٹ بر نشستند والدہ من نیاز بجا
آوردہ و بروی آنحضرت بنشست با وی ہم ایچ کلام نفرمودند زمانی آنجا نشسته
برخواستند و باز در مجلس سماع داخل شدہ همچنان در وجد و رقص شاغل گشتند بعد از آن

فرمودند که حضور شیخ من میفرمودند که هر که وظیفه خوان باشد اورا لازم و واجب است که یک قوال
 و غزنیخوا از روز شب همراه و هم صحبت خود بدارد و اگر می تواند اورا لوکر بدارد و اگر نتواند پس هر صوت
 و بهر وجه که در مقدور او باشد از گوینده بشنود که در شنیدن سماع بسیار تاثیر است بعد از آن فرمود
 که حضرت خواجه محمد سلیمان میان احمد قوال را هر دم رفیق و همدم خود میداشتند اگر گاهی اتفاق
 سفاقتی آن قوال را بر بارگی خود دلین گردانیدند می مقبوس شتاد و سوم بوقت ظهر روز
 یکشنبه بیت و دوم ماه صفر سال سیزده صد و هفدهم هجری المقدس دولت پابوس و
 زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادتی بهتر ازین نیست میسر گردید اندرین اثنا یکی از مریدان
 عرض کرد که قبله این کترین علامان بذراعت هم بکثرت می کار و مشقت و محنت بسیار در عمل
 می آرد مگر تنگدستی و افلاس آنچنان در گرفته و محیط شده است که سر بیرون کردن از وی نمیتوانم
 هر چند دست و پاییز نم رزق و روزی بایحتاج به هم حاصل نمیشود پس حضور بر حال
 پائمال اور هم و کرم کرده فرمودند که سوره فاتحه را با بسم الله بعد از نماز فجر بیت و یکبار و
 بعد از نماز ظهر بیت و دو بار و بعد از نماز عصر بیت و سه بار و بعد از نماز مغرب بیت و چهار
 بار و بعد از نماز عشاء ده بار میخوانده باش و این دعا هم بعد از هر نماز پنجبار میخوانده باش
 اللَّهُمَّ اقْضِ فِي قَلْبِي رَجَاءَكَ واقْطَعْ دَجَائِي عَنْ سِوَاكَ حَتَّى لَا أَرْجُو أَحَدًا
 غَيْرَكَ و عقب هر نماز یعنی متصل فریضه اسم یا با سبط گفت و دو بار میخوانده باش
 مقبوس شتاد و چهارم بوقت اشراق روز چهارشنبه بیت و پنجم ماه صفر سال سیزده
 صد و هفدهم هجری المقدس دولت پامی بوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادتی
 بهتر ازین نیست میسر شد پیش حضور خواجه الباقه الله تعالی بقاء چند عدد نغزک و چند عدد
 سپستان و چند عدد خسته نغزک برپا شد و چند عدد بستر نهاده اند پس حضور نغزکان
 بزبان مبارک ششیده باز نهادند و نخوردند که ترش بودند و از بستر دو عدد یا سه بخوردند و
 از خسته نغزک یک عدد و بخوردند و از سپستان چهار عدد یا پنج بخوردند باقی مانده اثمار مذکوره

رابر مختار مجلس تقسیم کرده دادند بعد از آن سخن در وصال حضرت صاحب نار و والہ افتاد حضور
 فرمودند کہ چون حضرت صاحب نار و والہ راضی الیصال لاحق گردید پس خود را برداشتایند
 بطرف مہاراجن شریف روانہ شدند ہر گاہ بر دریا رسیدند آنجا یک رت بود از قوم نھر کہ مرید آنحضرت
 بود وی عرض کرد کہ حضرت شہاب گزیدہ خلیفہ حضرت قبلہ عالم ہستید باید کہ از اینجا بدو لٹخانہ خود
 باز روید پس حضرت صاحب نار و والہ رنجہ شدہ فرمودند کہ بچکس خلیفہ نیست ہمین غنیمت
 است کہ ایمان سلامت بردہ شود اندرین اثنا برین موقعہ دریا حکیم عمر کہ حکیمی بود حاذق بہ
 فرمان حضرت قبلہ عالم مہاروی رسید چون ہمیں دید مالووس گردید و حاضرین را گفت
 کہ حضرت میان صاحب مال خواهند فرمود پس از آنجا باز گردیدند چون در نوشہ رسیدند
 حضرت صاحب نار و والہ بر حمت حق پوستان بعد از ان فرمودند کہ چنانچہ انبیاء علیہم السلام
 در حیات و ممات خود مختار اند بچہن اولیاء کرام و رجات ممات خود اختیار دادہ شدہ اند
 بعد از ان فرمودند کہ حضرت صاحب نار و والہ بوقت وصال خود بہ مسہ چہرہ و صیت فرمودہ
 بودند کہ بوقت انتقال مبادا کہ از ضعف طبیعت ذکر جہرا اسم ذات از من متروک شود بر شما
 واجب است کہ اگر دامن ذکر اسم ذات خواہید کنانید دوم اینکہ بوقت دم پسین نفس
 آفرین من یک گو سفند نرینہ را ذبح خواہید کرد سوم اینکہ چون جنازہ مرا بردارید پیش جنازہ
 من قوالان غزلہای عشقیہ بگویند بعد از ان فرمودند کہ حضرت صاحب نار و والہ الکیہ مستورہ
 خود را فرمودند کہ تو وعدہ خود را وفا کنی و آن وعدہ ایس بود کہ پیشتر از وصال او را وصیت
 کردہ بودند کہ چون مرادفن کنند تو یک کڑاہی از حلوا مرشن شختہ بروح من فاتحہ دہانیدہ
 بدہی بعد از ان فرمودند کہ حضرات مشائخ ما چنانچہ حضرت محبوب الہی و حضرت از ان الیہ
 نہایت تاکید کردہ میفرمودند کہ بوقت دفن کردن میت ضرور طعام مرغن و مدھن چوں
 حلوا وغیرہ بختہ بروح آن میت دادہ شود و ہمیشہ این دلیل میگذااردند کہ از نزع و جان کنان
 عروقات کردن و سینہ خشک میشوند و بدن طعام بروح او آن عروقات می ترمطب میگویند

حضرت صاحب نار و والہ عرض فرمودند کہ حضرت صاحب نار و والہ

بعد از آن فرمودند که ازین دلیل چنان معلوم میشود که روح را بعد از موت نیز به بدن عنصری هنوز
تعلق باقی است و معاش او در قبر همچون معاش او در دنیا بخیاں میآید اللہ اعلم بحقیقت
الحال اندرین اثنا در همه حاضرین از صوبت جان کنند صورت تعجب و حیرانی نمودار شد حضور
فرمودند که بھکتان بدنی نہایت مشکل است بعد از آن فرمودند کہ حضرت غوث اعظم شیخ عبدالقادر
جیلانی چہ رفیع الشان شیخ اندکہ فوق ایشان در علو رتبہ از مشائخ بحکس نیست چنانچہ وقت
وصال ایشان جماعت جماعت از فرشتگان ہر آسمان نوبت بنوبت نزول کردہ بخدمت
ایشان حاضر می شدند و تسلی دادہ باز می رفتند و معہذا حال ایشان بوقت وصال چگونه بود چنانکہ
در آخر فتوح الغیب یکی از فرزندان شیخ نوشتہ است کہ از باعث شدت و صوبت حالت
سکرات لفظ تعزیر از زبان مبارک حضرت شیخ درست و صحیح نتواندہ بود پس دیگرے
را چہ جاء است بعد از آن فرمودند کہ قصہ کوتاہ شدہ است کہ چون سیدالاولین و آخرین حضرت
خاتم النبیین صلعم بوقت شدت سکرات آب سرد را بر رخ الزمی افشانند و میفرمودند کہ ای
پروردگار آسان گردان بر من سکرات را پس دیگر دلیل از شدت آن چہ گذاردہ شود بعد از آن
فرمودند کہ طاعون عمواس کہ در زمانہ اصحاب کرام واقع شدہ بود آن ہم قحطکہ عظیم گذشتہ است
چنانچہ حضرت معاذ بن جبل و دیگر بسیار از اصحاب کرام رضی اللہ تعالی عنہم در آن حادثہ در
گذشتہ اندازد میا و آن قسم طاعون این بود کہ دُنبلی بر می آمد و چنان محسوس شدی کہ شعلہ
آتش در نیجا ملتہب است بعد از آن فرمودند کہ در آن طاعون یکی را از اصحاب کرام پرسیدند
کہ حال چیست گفت اگر چہ سوزش دُنبل طاعون بسیار است مگر سوزش محبت از آن غالب
تر است بعد از آن نواب قیصر خان لکھی عرض کرد کہ قبلہ شیخ منصور را ہیچ خوف و اطمینان
از سکرات و جان کنند نبود اگر چہ انواع انواع اید و در دیر ساینند و مثلہ ہم کردند تا ہم از
شیخ منصور در و اطمینان سکرات ہیچ سخن نہ ظاہر شدہ است حضور فرمودند کہ چون شیخ
منصور را بردار کشیدند فرمودہ بودند کہ خیال نکنید کہ دی عشق را تمام کردہ رفتہ است بلکہ

ہنوز براول پایہ عشق قدم نہادہ ام بعد ازان فرمودند کہ بیشک ملی کردن و نور دیدن عشق
 مشکلتر است بعد ازان فرمودند کہ اکثر مشائخ روزگار شیخ منصور را قبول نہ کرده اند و
 بعضے رد کرده اند بعد ازان فرمودند کہ بدو عائی اولیاء کرام ہم نیک عامی باشد بعد ازان فرمودند
 کہ شیخ عمر بن عثمان مکی پیر شیخ منصور را بسیار شہر مابدر و مہجور کردہ شدہ اند چون
 شیخ منصور بخدمت ایشان رسیدند پس شیخ منصور را فرمودند کہ احوال و مشرب من
 کسے را آگاہ نہ کنی ولیکن چون مردم با شیخ منصور آشنائی و اتحاد پیدا کردند سخن
 و تقاریب این معاملہ می شنیدند و بر ایشان انکار آوردند و گفتند کہ این مذہب و مشرب
 کفر و زندقہ است شیخ منصور میفرمودند کہ این مذہب ہمہ اولیاء و اصفیاء است خصوصاً
 شیخ عمر بن عثمان پیر من نیز ہمین مذہب توحید و جود می میدارند مردم گفتند کہ اگر پیر شما
 ہم این مذہب ورزیدہ اند سندی از ایشان ما را بنمائید آن وقت باور و اعتبار خواہیم
 کرد پس شیخ منصور چند اوراق در باب توحید و جود و تصوف کہ از شیخ عمر بن عثمان
 تصنیف شدہ بودند پیش مردم برد خواندند شیخ عمر را خبر شد برآشفقتند و گفتند کہ تو را ز
 مرا فاش کردی خدا خواہد کہ ترا بر دادہ خواہد کشید بعد ازان فرمودند کہ شیخ شیوخ العالم
 گنجشکر شیخ منصور را ناقص گفتہ اند و سلطان المشائخ او را مردود و الطریقہ گفتہ اند و
 از قبہ مولانا محب النبی فخر الدین دہلوی کسے سوال کردہ بودند کہ حضرت شکر گنج و سلطان المشائخ
 در حق شیخ منصور چنین و چنین فرمودند شما در حق او شان چہ فتویٰ میفرمائید حضرت مولانا
 صاحب فرمودند کہ سید الطائفہ شیخ جنید شیخ منصور را فرمودہ بودند تا کہ ترا سزا
 صدیق زندیق نگوید صدیق نشوی بعد ازان فرمودند کہ سبحان اللہ حضرت مولانا پیر
 جواب دادہ و چگونہ توجیہ گذاردہ اند کہ علوشان و صداقت قول پیران عظام خود را ہم معلوم
 کنندہ اند و حال شیخ منصور را نیز مسلم داشتہ صدیق خواندہ اند بعد ازان فرمودند کہ
 حضرت گنجشکر فرمودہ اند کہ شیخ منصور را خواہری بود ولیہ کاملہ عارفہ کہ ہر شب اورا پیالہ

از اسرار الهی می نوشانیدند شیخ منصور یک شب در قفای و عقب وی رفته اند چون می
 بدستور سابق پیاله مذکور نوشیدن شروع کرد پس شیخ منصور گفتند که ای خواهرم ما نیز
 ازین پیاله نصیبی بده پس آن عارفه یک جرعه به شیخ منصور باز داد و گفت که ای برادر تو برداش
 و تحمل ازین یک جرعه هم نخواهی کرد آخر همچنان شد که وی گفته بود بعد از آن فرمودند که این هم حضرت
 گنجشکر فرموده اند که بعضی آنانند که در ریاضی حقائق و معارف و اسرار الهی را نوش میکنند و در
 هم برودن نیز نند حضور فرمودند که این اشاره بخود کرده اند اندرین اثباتی از حاضرین عرض کرد
 که حضور اقدس نیز از ذات مقدس خود ازین معنی درین کافی خود خبر داده اند که یکتو تری جو
 دریا نوش پس یزید چوش تھی خاموش پس اسرار دی سر پوش پس بیصامت پس این
 نه یک یز حضور خواجہ چون این را بشنیدند سر شرف را فرود آورده فرمودند که عنایت شیخ
 منصور با دورن من کیست بعد از آن فرمودند که شیخ منصور از بس بزرگ و کلان شیخ اند
 در حقائق و معارف امام طریقت اند و در اسرار و رموز معانی مبتداء خلق بودند مجاہدات
 صعبه و ریاضت شاقه کرده اند بعد از آن یکی از حاضرین عرض کرد که قبل صاحب کتاب
 اقتباس الاحوال از نہایت صاحب انصاف است زیرا کہ ہر کسے پیران خود را از دیگر
 مشائخ بہ ترجیح و فضیلت یاد میکنند بخلاف صاحب اقتباس الاحوال کہ ہر شیخ را اگر چه از پیران
 سلسلہ اونیست بنظر انصاف حال پوشتہ است حضور فرمودند کہ آری دی مصنف مخفی
 است چنانچہ در ان کتاب بلا تعصب نوشتہ است کہ کمالات حضرت شیخ شیوخ العارفین
 بسیار اند اما ہمیں یک گواہ کافیست بر علورتبہ او شان کہ ہرچون سلطان المشائخ مرید
 خلیفہ او شان ہستند و بر رفعت مکانت سلطان المشائخ ہمیں شاہد کافیست کہ ہرچون مخدوم
 العالم خواجہ نصیر الدین چراغ دہلوی مرید و خلیفہ او شان باشند بعد از آن فرمودند کہ ہر کہ
 باشد او بیشک انصاف خواہد کرد و سوامی شیخ ہر کہ مخلوب الحال بود و جذب بروی غالب
 است البتہ او چندان انصاف نخواہد داد مقبول شد و چہم بوقت اشراق روز خمیس

بیت و ششم ماہ صفر سال سیزده صد و ہفتم ہجری المقدس دولت پائی بوس و زیارت حضرت
 اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست حاصل گردید اندرین اثنا لوہاب قیصر خان بگسی عرض کرد
 کہ قبلہ سید احمد خان بچری چگونہ شخص بود حضرت فرمودند کہ نہایت بہتر مذہب شخص بود
 بروئی او برکت می نمود با ہمہ فرقہ ہائے اسلام کی بوسے حبلہ را نیک و استی کسی را بد نگفتی
 پدرش مرید و مجاز از شاہ ابوسعید دہلوی بود و شاہ ابوسعید مرید و خلیفہ شاہ غلام علی دہلوی
 است و شاہ غلام علی مرید و خلیفہ میرزا مظہر جانجانیان است و من را سید احمد خان پیر سیدم
 کہ شما کسی بہت کردہ اید یا نہ گفت کہ من بہت ہیچیکس نہ کردہ ام و اگر کردہ ام باو نشان کردہ ام
 زیرا کہ او نشان آنچنان شکل صورت نمیدہد کہ فراموش شود بعد از ان فرمودند کہ چون
 من با وی ملاقات کردم ہر ابر کرسی نشاندہ خود نیز بر کرسی نشستند اندرین اثنا ذکر حضرت
 رسول خدا محمد مصطفی صلعم و محبت اصحاب کرام و رمیان آہ نقل میکرد و میگفت اشکها بر رخ
 او جاری بودند از ہر سر موئی ریش او می چکیدند گویا باران می باریدہ و انکمال جوش و ذوق
 پائی خود را بزور تمام بر زمین میرود چنانکہ کہ در حالت وجود و نفس میرند بعد از ان فرمودند
 کہ محبت حضرت رسول خدا صلعم و ہر سر موئی در گد و پوست او سر زبان کردہ بود بعد از ان
 فرمودند کہ سید احمد خان و رسالہ سیزده صد و ہفتم ہجری فوت شدہ است و تاریخ
 انتقال او ازین آیت برآمدہ است انی متوفیات و راضیات الی و مطہرات بعد از ان
 سخن بہ نسبت مولوی اندر حسین محدث دہلوی افتاد حضرت قطب المودین خواجہ محمد بخش
 اوام الدتعالی بدو ائمہ عرض کرد کہ قبلہ مردم مولوی اندر حسین را غیر مقدار و وہابی میگویند
 او چگونہ شخص است حضرت فرمودند کہ سبجانی اللہ وی کی از اصحاب ائمہ اہل کمال و کرامت بود
 کہ ہمین امر کافی است بآئے انسان کہ مثل او در جہان نہ باشد پس وی اکنون فی زمانہ
 ہذا در علم حدیث ثریب نظیر و مانند ہی نمیدارد و چنان بی نفس است کہ یکس را از فرقہ
 ہائی اہل اسلام بدنیگوید کہ یہ مردم روبروئی او را نماز و بدیگویند کہ یہ را نیکوید پس

این از که بر آید و اکنون اگر چه پیر سن و ضعیف شده است تا هم کار بار خود خود میکند تا که
 همان را نیز زنان بدست خود برداشته میدهند و از بچکس نیسپرسد که تو صوفی هستی یا چه
 مذہب میداری بعد از آن سخن در مذمت و تائید بیان و شیعه افتاد اندرین اثناء یکی از حاضرین
 عرض کرد که قبله شیعه از و ما بیان بدتر اند زیرا که ایشان اصحاب کرام ما بدو دشنام میگویند بلکه تعظیم و
 احترام بجا آرند بخلاف شیعه که اصحاب کرام را بدو سقط میگویند حضور فرمودند که بے شک چنین
 هست که بدو ناسزا هم میگویند و از ولایت هم منکر نیستند بخلاف شیعه که ایشان از ولایت
 هم منکر اند بعد از آن فرمودند که و ما بیان گویم مزاجی دارند به صوفیه کرام در امر توحید و بیان که
 و ما بیان میگویند که امداد و استعانت انا نبیاء و اولیاء شرک است بعد از آن فرمودند که بیشک
 امداد و استعانت از غیر خدا تعالی شرک است توحید آنست که خاص از حق سبحانه استعانت کند
 چنانکه ایالات و ایالت نستعین هم بر معنی ناطق است بعد از آن فرمودند که بعضی
 مردم میگویند که میان غوث علی شاه صاحب بعض حکایات بطرزی و نحوی بیان میکند که از آن
 بومی و ما بیت او میآید چنانچه در کتاب خود تذکره غوثیه در یک مقام از وجه منقطه القبر مر
 حضرت سعد بن معاذ گفته است که اگر چه حضرت سعد بن معاذ از اجله و اکابر صحابه کرام بود
 و این از بزرگی و جلالت قدر اوست که از وفات او عرش عظیم الرزقش و جنبش رسیده
 بود و در وازه مائنی آسمان گشاده شده بودند و هفتاد هزار ملائکه بر جنازه او حاضر شده
 بودند و لیکن چون بر شفقت و عنایت حضور حضرت رسول خدا صلعم ناز میکرد و از جمیع معالیه
 دینی و دنیوی بر ذات پاک آنحضرت صلعم تکیه میداشت و وسیله نجات و ذریعہ مغفرت محض
 ذات پاک آنحضرت صاحب لولاک را میدانست این امر هم شرک بود و مخالف توحید پس این
 سبب حضرت سعد بن معاذ را بضغطه القبر عقوبت کردند اندرین اثناء میسران
 حسن علی شاه سکنه احمد پور شرقیه که در علم ظاہری و تنگاہی میداشت عرض کرد که قبله منقطه و
 تنگی قبر حضرت سعد بن معاذ شد و روزی هنگام بول کردن احتیاط نکرده بودند

و چند قطرات بول بر بدن ایشان افتاده اند حضور فرمودند که استغفر الله اینچنین هرگز نیست
 زیرا که ایشان دریائے محیط و بحر بیکبار شده بودند پس نسبت چند قطره بول بدریائے محیط چگونه
 است بعد از آن فرمودند که حضور آنحضرت صلعم فرموده اند که اِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا أَلَمَّ لِفِتْرَةٍ
 ذَنْبٍ یعنی وقتی که دوست بدارد خدا تعالیٰ ضرر نمیرساند و نقصان نمیدهد او را، هیچ گناه
 و هیچ بزه و اثم مقبوس **شماره ششم** بوقت اشراق روز یکشنبه تباریح نبوت و نیم
 از ماه صفر سال سیزده صد و هفدهم هجری المقدس دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس
 عبادتی و سعادت بی بهتر ازین نیست حاصل گشت سخن در پیدایش حضرت بی بی حواء
 افتاد حضور خواجه بقا اله تعالیٰ بقایه فرمودند که در ضلع یا فخذ یعنی ران حضرت آدم علیه السلام
 و منبلی برآمده بود و از آن دُنبَل بی بی حواء پدید گشت و حضرت بی بی حواء در حسن و جمال منظر و
 بهشتال بود و گفته اند که حسن و خوبی را بر ده حصه تقسیم کرده بودند نه حصه بی بی حواء را عطا فرمودند
 و باقی یک حصه را باز بر ده حصه تقسیم نمودند پس نه حصه بحضرت یوسف علیه السلام دادند
 و یک حصه باقی را به تمام آدمیان دادند بعد از آن فرمودند که چون بی بی حواء از آن دُنبَل بآن حسن
 و جمال پدید آمد و حضرت آدم او را بدید بجز و دیدن بر روی فرقی گشت و مفتون شد از کمال
 عشق و محبت بطرف او میل کرد و میرفت و قریب می جست و بی بی حواء از وی اجتناب مینمود و
 دور میشد و از درگاه حق سبحانه اتم حکم و فرمان رسید که وَ لَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ الَّتِي فِيهَا
 مَشْوِدٌ بَابُ رِجَالٍ درخت که خواهید شد از ستمکاران بعد از آن فرمودند که علماء طو اهر گویند که مراد
 از شجر درخت گندم یا انگور است و حال آنکه مراد از شجره جسم و بدن مبارک حضرت بی بی حواء
 است زیرا که چنانچه از شجره پدید می شود و همچنین از بدن نساء اولاد و فرزندان پدید می آید پس
 پس تشبیه و ادحق سبحانه بدن مبارک بی بی حواء با شجره و اولاد او را با ثمار و از بیجهت
 تشبیه و ادحق سبحانه از زنان را به نزاعت و کشت و فرمود که نساء که حراست لکم
 پس عدم تقرب بشجره عبارت بوده است از عدم حُفَّت شدن نه حکم پرهنر از خوردن و از گندم

یو چنانچہ در عوام الناس مشہور است آخر الامری بعد فرزان رسیدن حضرت آدم نیز از جنت
 شدن بی بی حوا سخت اجتناب و پرہیز میکرد مگر چون در مشیت حق سبحانہ مقدر بود پس سلطان
 آنجا رسیدہ بی بی حوا را تخریص و ترغیب بر جماع و وقاع کرد و او را در مکر و فریب خود آوردہ
 بگفت کہ در جماعت و جنت شدن شما را رست و رموزی کہ شما بحشمان خود خواہید دید
 پس بی بی حوا بہ تعلیم البیس خبیث با صدفانہ و کرتہ نزد حضرت آدم رفتہ درخواست مقاربت کرد
 حضرت آدم اہا آورد و انکار کرد و گفت کہ تو میدانی کہ ما را حق سبحانہ ازین معاملہ ہی کردہ و منع
 فرمودہ است کہ اگر بکنیم از ظالمان باشیم مگر خواست ایزدی چنین بود بی بی حوا سخت گلو گیر شد
 پس بکجروی این فعل و کار کرد و بر آدم عتاب و توبیخ رسید پس از یک دیگر جدا شدند و آنکہ
 در موم مشہور است کہ حضرت آدم و بی بی حوا را از بہشت بیرون کردند معنی کردہ اند کہ از
 آسمان بر زمین انداختند چنان ہرگز نیست بلکہ معنی اینچنین است کہ نزدیک ملک بن یک
 باغ و گلشن بود و دل آویز و دلکش مانند بہشت کہ حضرت آدم و بی بی حوا در آن باغ
 دلکش بودند و آن بہشت بہشت ایشان بود و بعد از آن فرمودند کہ بہشت و دوزخ نیز درین
 جہان موجود اند بعد از آن فرمودند کہ از حضرت آدم و بی بی حوا در آن باغ کہ این فعل صادر
 شد و بیفرمانی حق سبحانہ کردند پس آن باغ خشک شد و ویران گردید و حضرت آدم و بی بی
 حوا را از آن باغ بیرون کردہ از یکدیگر جدا ساختند مقبوس شد تا دو ہفتہ بوقت ظہر روز
 شنبہ و موم از ماہ رجب الاول سال سیزدہ صد و ہفدہم ہجری المقدس دولت پاشی بوس و
 زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست عیسر گردید یکی از مریدان عرض کرد
 کہ قبلہ این بندہ احقر را بیماری قابوس یعنی او کفار انہایت تصدیعہ میدہد چنانچہ امشب در
 خواب لاحق شدہ است پس بہوش گشتہ و ترسیدہ برخاستم و بدویدم آخر بجای افتادم
 بر بازو و کتف ضرب و صدمہ سخت رسیدہ است بر حال غلام رحم فرمودہ تعویذی عطا
 فرمایند تا این بیماری صعب دفع شود پس حضور خواہد این کلام موثر تریب بر قطعہ کاغذ نوشتہ

اور اوداندان اینجا نقل کرده شد بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمین الرحمن
 الرحیم مالک یوم الدین ایاک نعبد و ایاک نستعین اهدنا الصراط المستقیم
 صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم ولا الضالین آمین یا حی
 حین لا حی فی دیمو متدملکد و بقائید یا حی این را بر رکابی و طشک چینی نوشته
 بلیسد اگر طشک چینی دستیاب نشود پس بر کاغذ نوشته در آب بشوید و بنوشد تا
 چهل روز هر روز یکبار مینوشیده باشد و سوره فاتحه مع تسبیح و آیات شفا هفت بار خوانده هر
 روز یکبار بر خود دم کرده باشد بعد از آن منزل قرآن شریف خواندن شروع کردند چون این
 آیت را بر خوانند و کفی بربک بذلوب عبادک خبیر البصیر اه سر اشرف را در حیب
 آورده کلمه تجید را بر خوانند مقبول شد و هشتم بوقت ظهر روز چهارشنبه و نهم ماه
 ربیع الاول سال سیزده صد و هفدهم هجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس
 که عبادتی و ساداتی بهتر ازین نیست دستاد حضور خواجه نماز ظهر را با جماعت گذارده و منزل
 قرآن شریف خواندن شاغل شدند چون این آیت را بر خوانند انا نعان من دنا
 یوماعبوسا قتلیدیا پس سر مبارک را فرود آورده لفظ سبحان الله هفت بار بخوانند
 انگاه بیشتر قرآن شریف را خواندن شروع کردند چون فارغ شدند بر قرآن شریف بوسه اود
 و هر دو دست مبارک را در حجر نهاده و عاخوانستند بعد از آن سجود بر آری خلق الله مصروف
 گردیدند کسے را بیعت کردند و کسے را وظیفه گفتند کسے را تعویذ دادند برای کسے و ما خیر خوانند
 اینچنین تا نماز عصر کارروائی مطلق کرده نماز عصر جماعت گذارند پس حضور خواجه اندراخا
 نجدا شاغل ماندند و ما غلامان برخاسته بر قیل آمدیم دستور همیشه چنین میباشد که آب در
 نماز ظهر تا عصر مجلس میباشد و خواص عوام موجود می شوند و بعد از عصر حضور اقدس در خلوت
 می نشینند و اکثر اوقات خواص هم بیرون می آیند مقبول شد و نهم بوقت اشراق
 روز یکشنبه چهارم ماه ربیع الاول سال سیزده صد و هفدهم هجری المقدس دولت پابوس و زیارت

حضرت اقدس که عبادت و عبادت بهتر ازین نیست میسر گردید سخن در زیارت کردن آثار و تبرکات شریفه
 حضور آنحضرت صلعم و صحت عدم صحت آن افتاد حضور خواجه بقاۃ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ این ستار مبارک
 کہ نزد است نهایت صحیح است نهایت صحیح است بعد از آن فرمودند کہ آن پیرین مبارک کہ در قریہ
 شیخ وین است و آن یک نخل مبارک از نخلین شریفین کہ در قریہ شام دین است این ہر دو آثار بہتر
 نہایت صحیح اند زیرا کہ اکابر اولیاء و اعظم مشائخ مازیات این آثار بہتر کردہ آمدہ اند بعد از آن
 فرمودند کہ فلان انفلان پُرسیدہ بود کہ این نخلین و پیرین شریف صحیح اند یا نہ پس ایشان
 فرمودند کہ بر صحت این آثار بہتر کہ ہمین دلیل کافی و بس است کہ حضور مقبلہ صاحب الروضہ سلطان
 الاولیا زیارت میکردند بعد از آن فرمودند کہ چون حضور حضرت سلطان الاولیا زیارت میکردند
 نخلین شریفین را بر سر مبارک خود میداشتند و در کمال ذوق آمدہ میفرمودند کہ واہ بخت تو
 ای بہائم مراد داشتند حرم نخلین شریفین را کہ از بہائم بودہ است بعد از آن فرمودند کہ حضرت
 قبلہ محبوب الہی نیز وقت زیارت کردن نخلین شریفین را بر سر خود داشتہ در ذوق و جوش و
 آمدند و گریہ میکردند و گویکہا چنان گریہ کردہ بودند کہ اشک از چشمان حبستہ می افتادند
 کمال جوشش بعد از آن سخن در زیارت بیت اللہ شریف افتاد فرمودند کہ چون ما در مکہ معظمہ
 داخل شدیم و ما را برای طواف کردن بردند اول اول از باب السلام آوردند و داخل در حرم محترم
 گردانیدند پس من بر روی خود جامہ انداختہ آدم بخمال آنکہ نخستین چشم بر کعبہ شریف خواہم کشاد
 یعنی اول بار از ہمہ اشیاء حرم شریف کعبہ شریف را خواہم دید و نگاہ دیگر اشیاء را بہر گاہ از
 بیت اللہ شریف سیدم جامہ از رخ دور کردہ اولاً و نخست نظر بر بیت اللہ انداختم و معا و قاس
 سلامتی ایمان خواستم بعد از آن فرمودند کہ ہر کہ اول بار نظر بر بیت اللہ انداختہ ہر دعائی کہ خواہد
 مقبول میشود از انجہت من دعائی سلامتی ایمان خواستہ بودم بعد از آن این بندہ کاتب الحروف
 عرض کرد کہ قبلہ این غلام احقر ہم بدینطور کردہ بود یعنی سر افگندہ چشم فرو بستہ داخل حرم محترم
 گشتم و اول چشم بر بیت اللہ شریف کشادہ معا این دعا خواستہ بودم اللہم اجعلنی مستجاب

الدعوات حصنه خوش و مسرور شده فرمودند که آری این دعا هم نوشته اند که چون شخص
 مستجاب الدعوات گشت پس هر بار و هر وقت که دعا خواهد مقبول خواهد شد بعد از آن این یا قُم الحروف
 عنک و که قبله در بیت اللہ شریف چه تاثیر است که بجز اول بار دیدن و نظر کردن اگر چه سنگ باشد
 آن هم در گریه خواهد شد حضور فرمودند که بیشک چنین است بار اول بار سخت گریه شده بود و
 بوقت وداع آنچنان حالت روت داده که از بسیاری گریه مراجعت الصوت گشته بود انگاه
 فرمودند که بیت اللہ شریف اگر چه حجره البیت از خشت بائی سنگ سیاه نلرا آنچنان زیبا و حسین
 معشوقیست که هیچ معشوق را با وی نسبتی نیست انگاه فرمودند که اکنون غلاف بر بیت اللہ
 شریف ابریشم نامکمل بطلا و ملمع بزر میا شد و در زمان فیض اقران حضور حضرت نبی کریم
 صلعم غلاف آن از بوریا بائی برگ درخت پس میبود بعد از آن سخن در داخل بیت اللہ شریف
 افتاد حضور فرمودند که چون من داخل کردم همین یاد میدادم که چند رکعت نماز داخل اندر بیت اللہ
 خوانده بودم و پس دیگر تمامی بخودی و بخیری در گرفته بود بعد از آن این بنده را قُم الحروف عن
 کرد که قبله این بنده احقر را نیز بوقت داخله عجب کیفیت روت داده بود که در عالم ذوق و گریه
 مدہوش و بخود شده بودم و طرفه اینست که صفت من تنها داخل کرده بودم دیگر هیچکس با من
 مصاحب و شریک در بیت اللہ نبود بعد از آن فرمودند که چنان میگویند که هرگاه مخدوم
 محمد ششم طشوی بتقریب حج در مکه معظمه رسید آن زمان مردان و زنان با هم و معا داخل
 بیت اللہ شریف میکردند پس مخدوم صاحب این رسم را بدلائل جیدہ واضعہ عقلیہ و نقلیہ متروک
 گنایند و در میان مردان و زنان الفراق گردانیدند هم اهل مکه مکرمه چه حکام و غیره هم این امر را
 تسلیم کردند بعد از آن روز تا اکنون مردان جدا داخل میسازند و زنان جدا داخل میسازند
 که در زمان رحمت اقران حضور حضرت محمد مصطفی صلعم نیز چنان معلوم میشود که در وقت داخل بیت اللہ
 برای زنان شاید هیچ سببی بوده است یا آنکه باب و دروازه بیت اللہ شریف مرفوع
 و بالا از زمین بود که زنان را اندرون بیت اللہ رفتن دشواری و مشکل میشد که حضور آنوقت

نزد بان نساخته بودند یا دیگر سبب بود که حضور حضرت محمد مصطفیٰ صلعم در حجت الموداع حضرت بی بی عائشه را از داخل شدن بیت الله منع فرموده بودند چنانچه حدیث شریف آمده است که حضرت بی بی عائشه این نذر معین کرده بود که اگر خدا تعالی بکرمه عظمه را بر دست جناب سول خدا صلعم فتح کنانید من دو رکعت نماز نفل اندر بیت الله شریف خواهم گذارد پس هرگاه بکرمه مستح کرده شد حضور آنحضرت صلعم دست بی بی عائشه را گرفته در حطیم شریف داخل کرده فرمودند که نماز منذور را در اینجا بگذار زیرا که حطیم از بیت الله است مگر نفقه و خرج قوم تو اندک و قلیل شده بود که حطیم را از بیت الله خارج و جدا گردانیده اند اگر حدوث عهد و اقرب زمان قوم تو بحالیت نمودی هر آینه این بذای کعبه شریف را بشکستی و قواعد حضرت ابراهیم خلیل الله را ناپاک گردانید می و حطیم را در بیت الله داخل کردی و باب کعبه را بر زمین ملحق و چسبیده گردانیدی و باب کعبه را نیز دو گردانیدی می باب شرقی و دو هم باب غربی بعد از آن سخن در پس خورده گریه افتاد حضور فرمودند که کی از نساء مدینه طیبه بسبب دلخواهی و محبت بر سر پخته بدست کنیز کی بخدمت حضرت بی بی عائشه فرستاد چون آن کنیز کی بخدمت بی بی صاحبیه رسید بی بی صاحبیه در نماز بود و اشاره فرمودند که بنده اندرین اثنا یک گریه بیاید و اندکی از آن بر سر پخته بخورد پس هرگاه حضرت بی بی صاحبیه از نماز فارغ شدند از آنجا که گریه خورده بود و از برای جواز خوردن این پس خورده گریه خوردن شریف کردند و فرمودند که حضرت سول خدا صلعم فرموده اند که این پس و پلید نیست و بدستیکه گریه از طواف کنندگان است بر شما و مانند رفیقان و اول خانه شماست بعد از آن حضور خواجه خاموش شده نشستند اهل مجلس هم ساکت و خاموش گشتند اندرین اثناء یکی از حاضرین عرض کرد که قبلاً نماز جمعه چگونه و چند رکعت گذارده شود فرمودند که اول چهار رکعت نماز سنت به نیت اول جمعه بخواند بعد از آن دو رکعت فرض جمعه با نام گذارد و بعد از آن چهار رکعت نماز سنت به نیت بعد جمعه بخواند بعد از آن چهار رکعت نماز به نیت عباد و الله بخواند که آنرا چهار رکعت احتیاطی میگویند و در وی نیت فرض کند و نه سنت و نه

نفل و دیر ہر چار رکعت بعد فاتحہ سورۃ ضم کند بعد ازان دو رکعت نماز سنت نہ نیت وقت
ظہر بخاندانیت طریقی خواندن نماز جمعہ بعد ازان آن شخص عرض کرد کہ قبلہ مارا مولویاں میگویند
بعد از دو رکعت فرض جمعہ کہ بانا گذارده شود صحت شش رکعت سنن بخوانید نہ چہارگانہ
احتیاطی پس حضور فرمودند کہ چہارگانہ احتیاطی ضروری خواندہ باشید کہ ہمہ مشائخ ما چہارگانہ
احتیاطی میگذارند بعد ازان فرمودند کہ درین زمانہ بسیار چیز ملاحظہ کردہ اند کہ معمول مشائخ
ما نبودہ اند چنانچہ رفع سبابہ در تشهد کہ این ہم معمول مشائخ ما نیست مقبوس تو دوم بوقت
عصر روز چہارشنبہ ہفدہم ماہ ربیع الاول سال سیزدہ صد و ہفدہم ہجری المقدس ملت پابوس و
زیارت حضرت اقدس کہ عبادتے و سعادتے بہتر ازین نیست میسر گردید اندر بوقت مولوی
نور محمد ساکن موضع و سال ضلع جہلم کہ مرید حضرت خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ بود زیارت مشرف شد
عرض کرد کہ قبلہ چون حضور بوقت بیعت این غلام را وظیفہ نفرمودہ بودند پس اکنون ضرور بفرماید
پس حضور برائی او بدست حق پرست خویش این اوراد و وظائف نوشتند سورۃ حمد
یتساع لون پنجبار بعد عصر بخواند و دو واژہ صد بار ذکر جہر وقت سحر و وضو لا الہ الا
اللہ چہار صد بار لا الہ الا اللہ ششصد بار اللہ بخلوص دل می خواندہ باشند یکصد بار کلمہ طیبہ
بعد نماز عشا اگر بعد عشا صد بار درو و تشریف و سہ صد بار سورۃ اخلاص خواندہ شود تمام بہتر
ست و وظیفہ پاس انفاس بدین صورت کہ زبان بکام رسیدہ باشد و وقت بیرون رفتن دم
لا الہ و بوقت اندرون رفتن آمدن الا اللہ بخلوص تمام و بخیال معنی کہ نیست معبود و مطلوب
مگر اللہ کہ این وظیفہ بہر وقت و ہر حال کہ دل خواہد بکشد وضو باشد خواہ نباشد و مطالعہ کیمیائے
سعادت مصنفہ امام غزالی صاحب میکردہ باشند و عمل بر فرمان او شان حتی الوسع لازم گیرند
غلام فرید تعلیم خود بعد ازان دیگر شخص عرض کرد کہ قبلہ این غلام را نیز برای ذوق و محبت الہی
و برای معاملہ معاش و وسعت رزق وظیفہ بفرمایند پس او را این وظیفہ تعلیم فرمودند کہ اللہ اکبار
قصدت الکافی و وحدت الکافی کفافی الکافی و نعم الکافی و اللہ اکمل اولی الامر فیہ

یازده بار و این وظیفه یکصد یازده بار میخوانده باشی مقبوس شود و یکم بوقت اشراق روز و دو
 شنبه است دوم ماه ربیع الاول سال سیزده صدر و مفید هم محرمی المقدس و دولت پائین و زیارت
 حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بیتر ازین نیست حال گشت حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بقا
 فرمودند کہ آن خرماء ترکہ دیر و بربہ نذر آندہ است بیارید حسب فرمان حاضر آوردند سبب خرماء
 بودند و در ہر سہ سبب و قسم خرماء بودند پس حضور ہمہ خرماء را مخلو و آویختہ کردہ بدست مبارک
 خود تقسیم نمودند ہمہ حاضرین مجلس را موجب حصص بدادند و بطرف فقرائی و مہمانان کہ در
 مہمانسرائی مقیم بودند بدست خادمان دادہ حصص ہر یک فہمائیدہ بفرستادند انگاہ
 بر دروازہ حرم نیز حصص کردہ فرستادند و چون از تقسیم فارغ شدند چند عدد خرماء برای
 ذات مقدس خود حصہ مقرر کردہ برداشتند و فرمودند کہ آنچہ برای نفس خواہید برای برادر
 مسلمان نیز بھمان خواہید بلکہ بہتر از ان و خود را بہ ستر و برادر مسلمان را مقدم و آنچہ برای نفس
 خود خواہید باید کہ برای برادر مسلمان ہم آنرا خواہید بعد از ان فرمودند کہ عادت شریف حضرت سلطان
 الاولیاء در خوردن و نوشیدن این بود کہ این گاہی بفرمودہ بودند کہ مرا آب بدہید بلکہ آنچہ
 بہم میفرمودند کہ تشنگی است بعد از ان فرمودند کہ یکبار مریدان و غلامان آنرا آب بلکہ
 بچاہدہ حضرت سلطان الاولیاء دعوت کردند چون در حاجی کوثر شریف تشریف ازانی داشتند
 چند ایام توقف نمودند و ہر روز بوقت صبح و بگاہ و شام مردمان آن شہر حضور را در خانہ ہائے خود
 برای برکت قدم مبارک میبردند چون از آنجا فارغ شدہ بمقام رہائش خود بازمی آمدند خادما
 پیشتر از تشریف آوردن حضور طعام حاضر می آنحضرت را ہم بخوردند و بخمال آنکہ از خانہ ہائی
 خورده باشند و مریدان ہم در خانہ ہائی خود طعام نمیخورانیدند بخمال آنکہ حسب مزاج مقادیر
 در مقام رہائش خود از دست خادمان محرم را نہ تناول خواہند فرمود برین حالت چندای
 بگذشتند آخر در بدن مبارک منعفت و ناتوانی پیدا شد بحدیکہ برخاستن و پشتن
 دشوار میگشت انگاہ مولوی ابوبکر را کہ مرید و خلیفہ حضرت صاحب ناز و والہ است نمود

معلوم شد که حضرت سلطان الاولیاء را صنعت بدن از عدم تناول طعام و نخوردن لاجرم گشته
 است حضور فرمودند که این آگاهی و اطلاع مولوی صاحب را خدا تعالی القا کرده بود پس مولوی صاحب
 آنحضرت را در خانه خود ببرد و طعام خوراند چون از تناول طعام فارغ شدند از مولوی ابو بکر
 صاحب پرسیدند که شمار از صوم و روزه بمن که خبر کرده است مولوی صاحب عرض کرد که قبل از آنکه
 و قرآن خدا تعالی مرا معلوم کنانیده است بعد از آن اکثر حضرات مجلس از خواص عرض کردند که قبل
 امسال آب در دریا و انهار نهایت کم و بسیار اندک است و باران و مطر نیز موقوف و بند است
 سیرابی اراضی بسیار مشکل است تمام مخلوق پریشان و مضطرب است و عاف فرمایند که باران بسیار و حضور
 فرمودند که من بسیار میخواهم مگر در اختیار خدا تعالی است باز عرض کردند که قبل حضور بدل متوجه شوند
 مگر باران خواهد بارید مگر بدل توجه فرمایند فرمودند بیشک اینچنین است که در باریدن باران خوشحال
 و در نباریدن آن بے ملال و غم بعد از آن عرض کردند که قبل نماز و دعای استسقاء باران آمده
 است و مالورست بفرمایند تا خوانده شود فرمودند که آیا یا نیست که فلان سال در ویرانه رفت
 نماز و دعوات تا خوانده بودیم پس هرگز باران نباریده بود پس اکنون چه شود بعد از آن فرمودند که
 ای المؤمنین حضرت عمر خطاب دست حضرت عباس ع عم رسول خدا صلعم را گرفته استسقاء کرده بودند
 چنانچه گفته بودند که خداوند سابق و پیش ازین حضور حضرت رسول کریم صلعم محبوب و مطلوب تو استسقاء
 میکرد و اکنون به عم رسول خدا تو استسقاء یعنی طلب باران میکنیم پس آنچه باران بباریده بود که
 در پیش مبارک هر یک آب آن بود بعد از آن فرمودند که میان صندل صاحب از اکابر اولیاء
 هندوستان بود مگر از صنعت مکتومان بود چنانچه خود را محنت و انموده بود و ازین سبب کس
 باسوی او گمان فقری و ولایت نبود اما اولیاء الله او را می دانستند پس کیس مال و ثروتی
 شک سالی رسید باران هرگز نمی بارید باو شاه وقت از همه اولیاء الله و فقراء و دعا خواستی هیچ
 ندی و همه اولیاء آن دیار با اتفاق گفته بودند که امسال جناب را غلبه و در دست آخر روزی
 شیخ بادشاه را گفت که من شمارا بیکدیگر می شناسم می دانم که او از یکی ملکین است اگر از ایشان

دعا بخوانی امید است که باران خواهد بارید بادشاه گفت نشان دهید که آن کدام است پس آن شیخ
گفت آن میان صندل صاحب است که خود را در لباس مخنثی پنهان و پوشیده کرده است بادشاه
بخدمت میان صندل صاحب بر رفت و عرض استسقاء کرد میان صندل صاحب به کمالی عجز و نیاز
چنانچه او فی الواقع پیش بادشاه می کند گفت که من مخنثم تمام جهان میدانند از من چه خواهد شد معاف دارید
بادشاه گفت تا اکنون بسیار خود را پوشیده کردی اکنون دامن تو نخواهم گذاشت تا وقتی که
باران نبارانی بعد از بسیار دو قدرح و اصرار آخر میان صندل صاحب راضی شده بخدا تعالی
متوجه گشت و گفت که خداوند اگر باران نبارانی من این رنگ سولگ تو خواهم شکست پیدا
ست که مخنثان هم مانند زنان و رنگ ما در دست می پوشند پس بجز این چنان باران عظیم بارید
که در تمام دلی قیامت قائم گردید و دیگر روز میان صندل صاحب فوت شد حضور فرمودند که
چون اوشانرا کتمان و پوشیدگی منظور خاطر بود به فاشش و ظاهرا شدن این
راز بقای این جهان نخواست بعد از آن فرمودند که یک بار از حضرت مولانا
محب البنی دهلوی درخواست باران کردند پس حضرت قبله مولانا فرمود
نزد فلان شخص بروید از وی بخواهید و آن شخص نیز از کلین بکته رسید
بود پس نزد او رفته باران خواستند وی دل بسیار معذرت و تعلل در پیش آورد و مگر آخر راضی شد
دعای باران بخواند و گفت که بحضرت مولینا خواهید گفت که فردا بر نماز جنازه من حاضر خواهند
شد پس آن روز که وی دعا کرده بود باران بسیار بارید و دیگر روز او فوت گردید مقبوس بود
و دو روز بعد از آن روز چهارشنبه بیت چهارم ماه ربیع الاول سال سیزده صد و هفتم هجری
المقدس دولت یابوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بی نظیر است حال نشانی
سخن در ترک دنیا و توکل و توحید افتاد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند که حضرت ابو حمزہ خراسانی
را کسے چادر ابریشمی گران قیمت بداد ایشان آن چادر را پارہ پارہ کردند از ایشان پرسیدند
چرا پارہ پارہ کرده اید حضرت ابو حمزہ جواب دادند که ما همه برای گم کردن و فنا نمودن دنیا

آمده ایم بعد از آن فرمودند که یک بادشاہ ولی اللہ را زرب یار بتدر فرستاد وی قبول نفرمودند پس آن بادشاہ همان زر را بطرف دیگر ولی اللہ فرستاد آن قبول نمود انگاه فرمودند کہ درین مقام وجه بیان کردہ اند کہ آنکہ زر را قبول نہ کردہ است توکل را محکم و استوار ساختہ است و آن کہ پذیرفتہ است وی دانستہ کہ از خدا تعالی رسیدہ است بعد از آن فرمودند کہ وقتی حضرت ابو حمزہ آواز گو سفندی شنیدند از آن در وجد و قصص آمدند پس حضرت عارث مجاسی کہ یکی از اکابر اولیاء و صاحب سلسلہ اند حاضر بودند گفتند کہ این چہ حال و چہ وجد است را از این مرا بگوئید ایشان جواب فرمودند کہ اسی بیچارہ برو و چندین سال خاکستر بخور انگاه ترا ازین وجد و حال معلوم خواهند بعد از آن فرمودند کہ روزی حضرت ابایزید بسطامی در دست مبارک خود یک سیب می داشتہ بودند فرمودند کہ این سیب چہ لطیف است یافتہ آواز داد کہ لطیف اسم ہاست آیا بر غیر ما اطلاق میکنی بعد از آن فرمودند کہ یک شیخ اتفاقاً در چاهی افتاد کہ را آواز داد کہ مرا بکشید اتفاقاً کسے بر چاہ آمدہ ولوی در چاہ انداخت تا آب بر کشد آن شیخ یکسو شد و در یکطرف چاہ بچسبید و سکون ورزید تا کہ تنفس ہم بند و موقوف کرد بخیاں آنکہ آنکس آب کشندہ مبادا آواز تنفس او بشنود و او را بیرون کشد پس این استعانت بغیر است آخر یک اثر دانا از کوفہ فرود آمدہ دم خود را در چاہ فرو آویخت یافتہ گفت کہ این از ما است پس بہ دم او دست برد وی او را بیرون انداخت بعد از آن فرمودند کہ حضرت ابوالحسن نورمی یکی را از مریدان حضرت ابو حمزہ خراسانی پرسیدند کہ ترا پیہ چہ آموختہ است وی گفت قرب آموختہ اند حضرت ابوالحسن فرمودند کہ آنجا کہ ما هستیم قرب ہم بعد است بعد از آن سخن در بیت شدن حضرت مخدوم محمد شریف والد ماجد حضرت قبلہ سلطان الاولیاء بحضرت قبلہ عالم ہاروی افتاد و حضور خواجہ القاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ مخدوم صاحب را سلطان الاولیاء بحضرت قبلہ عالم بیعت کنانیدہ بودند و چون مخدوم صاحب پیش از بیعت شدن نیز با بسیاری از شاخ دیار سمدو صحبت کردہ بودند چنانچہ بحضرت محمد بن مالک صاحب کہ از بزرگان عظیم الشان شیخ اند صحبت یافتہ پس حضرت قبلہ عالم ہاروی وقت بیعت کردن مخدوم صاحب را فرمودہ

بودند که محکم و استوار باشند این نسبت را که من شمارا میدهم مانند نسبتهای مشایخ سنده نخواهید
 دانست بعد از آن حضور خواجه فرمودند که روزی یک شخص رؤس و حضرت قبله سلطان الاولیاء
 صفت و ثنا مخدوم محمد شریف بیان کرد بدین طریق که حضرت مخدوم صاحب پیش از بیعت شدن
 بحضرت قبله عالم بسبب صحبت داشتن بدین مشایخ زمان هم بایه فقر و ولایت حاصل کرده بودند
 پس حضرت سلطان الاولیاء از اجتماع و شنیدن این کلام برآشفتنده گفتند که مخدوم صاحب
 پدر عالیقدر من هر چه از فقر و ولایت میداشتند همه از حضور حضرت قبله عالم شیخ من نصیب
 ایشان گشته است پیش ازین هیچ حاصل نکرده بودند همه ازین جناب یافته اند بعد از آن
 فرمودند که حضرت خواجه احمد علی صاحب را نیز حضور سلطان الاولیاء بحضرت قبله عالم مبارک
 باد شاه بدست خود بیعت کنانیده و مرید گیر دانیده اند مگر حضرت قبله عالم مخدوم صاحب و
 خواجه احمد علی صاحب هر دو را در سلسله قادریه مرید نموده بیعت فرموده اند و خلعت خلافت
 و ولایت هم ازین نسبت قادریه آن هر دو حضرات را عطا فرموده بودند بعد از آن فرمودند
 که حضرت مخدوم صاحب و حضرت احمد علی صاحب هر دو صاحبان در فقر و ولایت بدرجه کمالیت
 رسیده بودند لیکن سلسله از ایشان جاری نگشته است بعد از آن فرمودند که این سلسله
 چشتیه سلک باید بنظر طریق سلسله منشعب است که بیعت من بحضرت مولانا غلام فخر الدین
 و ایشان مرید و خلیفه حضرت سید الاولیاء محبوب الهی خواجه خدابخش و ایشان مرید و خلیفه حضرت
 سلطان الاولیاء شیخ محمد عاقل و ایشان مرید و خلیفه حضرت قبله عالم خواجه نور محمد هاروی
 و ایشان مرید و خلیفه حضرت حبیبی مولانا فخر الدین محمد دهلوی تا بحضور سید کائنات حضرت
 محمد مصطفیٰ احمد مجتبیٰ صلعم میرسد و می پیوندند بعد از آن فرمودند که چنانچه حضرت ابو بکر صدیق اکبر
 در میان اصحاب سیدنا صلعم اصحاب بودند همچنین حضرت سلطان الاولیاء در میان
 خلفاء حضرت قبله عالم هاروی سید الخلفاء هستند و چنانچه حضرت ابو بکر از میان اصحاب
 کرام باین شرف مرفعه پیوندند که خود حضرت ابو بکر و پدر ایشان و فرزند ایشان تا چهار پشت

همه اصحاب بوده اند و این شرف و فضل بجز ایشان هیچ اصحابی را حاصل نشده است بچنین
حضرت سلطان الاولیا از میان همه مریدان و خلفاء حضرت قبله عالم باین شرف و فضل ممتازند
که خود حضرت سلطان الاولیاء و والد ایشان مخدوم محمد شریف و فرزند ایشان خواجه احمد علی صفا
تا سه پشت مرید و خلیفه حضرت قبله عالم بوده اند باین شرف و خصوصیت بحکس از مریدان و
خلفاء حضرت قبله عالم امتیازی نیافته است و اگر چه از حضرت صاحب و والد نیز تا سه پشت
مریدان حضرت قبله عالم شده اند مگر خلافت بجز حضرت صاحب و والد باقی دو صاحبان را
از حضرت قبله عالم حاصل نگشته است مقبول بود و سوم بوقت اشتراق روز کیشنه
بیست و هشتم ماه ربیع الاول سال سیزده صد هفدهم هجری المقدس دولت پابوس زیارت
حضرت اقدس که عبادت و عبادتی بهتر ازین نیست میرگشت حضور خواجه البقاه الداعی ببقاء بدست
حق پرست خود خرمات را تقسیم کرده حاضرین مجلس و غیرهم را بدادند اندرین اثناء یکی از حضار
عرض کرد که قبله آن کدام شیخ است که از جنبانیدن او خرمات تر و تازه فرومی افتاد حضور
فرمودند که شیخ منصور بودند و اینچنان بود که وقتی شیخ منصور حج رفته اند و یا نصیب
صوفیان و فقیران هم همراه ایشان بودند در بادی افتادند چند وقت طعام نیافتند گرسنگی
برهم غلبه کرد شیخ را عرض کردند پس شیخ فرمودند که مرا نند درختی بجنبانید بجنبانید
چندان خرمات تر و تازه از بدن ایشان بریخت که همه همراه ایشان شیخ و سیزه خوردند بعد از آن روز
هر جا که شیخ را پائی لغزیدی و بدن جنبیدی یا خاری در جامه خلیدی و یا دیگر آسیبی میدی
که ازان بدن شیخ در تحریک آمدی خرمات تر ریخته شدی این خارق عادت چند روز قائم
ماند حاضرین ازین حکایت تعجب کردند حضور فرمودند که شیخ منصور عارف بودند و ایشان
عارف آنست که بهر چیزی که خود را تصور کند و خیال نماید همان شود انگاه این بیت برخوانند
تو گرد و دل تو گل گذرد گل باشی و در بلبل مقیر بلبل باشی و بعد از آن این بیت برخوانند
چو کردی خوشتن را پنبه کاری تو هم حلاج دار این دم بر آری و انگاه معنی بیت را هم بیان

فرمودند که چون مجاہدات شاقه و ریاضات صعبه خود را بچون غلبه محلول کنی یعنی رستی خود را فانی گردانی
 تو نیز این لغو انا الحق خواهی زد بعد از آن فرمودند که چون شیخ منصور بخدمت شیخ جنید رسیدند
 تا صحبت کنند پس شیخ جنید فرمودند که یا ابن المنصور من در کلام تو بسیار فضولی می بینم پس مرا
 بفضول گو صحبت نمی شاید بعد از آن فرمودند که شیخ منصور صاحب مجاہد و ریاضت کشتن کلان
 بودند چنانچه یکبار مقابل محاذی کعبه شریفه دست بر ناف بسته بایستادند تا بیکسال استاده بمانند
 بعد از آن فرمودند که در آن زمان که شیخ منصور در ریاضت بودند یک پیراهن کردند مدت بیست
 سال بگذشت که همان پیراهن پوشیده داشتند چند رقعہ بر رقعہ با دوخته اگر رقعہ کہتہ شدی
 لہ ما می از کوچه ما می و مزاحل چیدہ بر آن میدادند بعد از بیست سال روزی آن پیراهن
 را از بدن مبارک بیرون کردند جا به از طرف اندرون در نظر نمی آمد بلکه ہمہ پس و قبل تا بر تا
 چسبیدہ بودند چنانچه یک قمل را وزن کردند بوزن نیم دانگ شد بعد از آن فرمودند که یک
 عقرب در موئی سر مبارک شیخ منصور آشیانہ ساختہ تا مدت دوازده سال بر فرق
 و تارک ایشان معاش کردہ بود بعد از آن سخن در علو مرتبہ شیخ شبلی در افتاد حضور خواجہ فرمودند
 کہ روزی شیخ شبلی در جواب سید الطائفہ شیخ جنید گفتہ بودند کہ یز سخن مشرکان را بگذار مگر این
 سخن از ایشان از آن وقت صادر گشتہ است کہ در مقام وحدت مرفوض گشتہ بودند بعد
 از آن فرمودند کہ روزی شیخ ابن القائد در عالم کشف قدم یک شخص دیگر را پیش خود دیدند
 غیرت در ایشان جوش زد کہ آن کیست کہ قدم او پیشتر من است پس از طرف حق سبحانہ این
 اتفاق کردند کہ این قدم نبی و پیغمبر تست انگاہ سر فرود افکندند و عجز و انکسار و فروتنی کردند اندرین
 آشنا حضور خواجہ این مصرعہ را بخوانند یا خدا دیوانہ باش و یا محمد ہوش دار یا انگاہ فرمودند
 کہ این القائد و ند کہ قدم پیرو شیخ تست بعد از آن فرمودند کہ پیش حضور حضرت نبی کریم صلو
 ہ علیہ السلام بفرزت عجز و نیاز می سازد بعد از آن عمر خان شاہ عمر کہ قبلہ شیخ شبلی چنان مینمایند
 کہ خلیفہ جانشین شیخ جنید هستند حضور فرمودند کہ آری بعضی مشائخ چنین گفتہ اند بعد از آن خان

خان موصوف عرض کرد که اکنون معلوم شد که شیخ شبلی هم عظیم الشان شیخ اند حضور فرمودند که دیگر نشان از عظمت شان اوشان چه باشد که حضرت غوث الاعظم شیخ عبدالقادر جیلانی در ملک سلسله اوشان ظاهر شده اند بعد از آن فرمودند که شیخ شبلی مدت شش ماه در عالم بخودی و فنا بودند مگر در وقت نماز ایشان را به کشور شعور باز می فرستادند بعد از ادا کردن نماز بملک بخودی میبردند بعد از آن فرمودند که شیخ اکبر حضرت محی الدین بن عربی را نیز وقتی در مکه معظمه مدتی این حالت فنا و بخودی طی گشته بود مگر ایشان را هیچگاه بخود نفرستادند و معجزات نماز بخوتی و دیگر افعال و عبادات حسب معمول روزمره هم چون سابق میگذارند و ایشان را ازین کارها خبر نبود بعد از آن سخن در رفت منزلت و عظمت مکانت شیخ جنید افتاد حضور فرمودند که شیخ جنید امام طریقت اند و همه اهل طواهر و اهل باطن ایشان را قبول کرده اند شیخ محی الدین ابن العربی هم امام تصوف اند لیکن اوشان را اهل بواطن قبول داشته اند فقط اهل طواهر بعد از آن فرمودند که دو شیخ هستند که اوشان را هر دو فریق قبول کرده اند از مشایخ متقدمین شیخ جنید و از متاخرین شیخ الشیوخ شهاب الدین عمر سهروردی بعد از آن چند نفر از خلفاء شیخ جنید بر شمرند و فرمودند که حضرت رویم و حضرت ممشاد علو الدیوری و حضرت علی رود باری و حضرت ابوالمحمد حیریری و حضرت عزمین عثمان سمی و حضرت ابن عطا و حضرت ابوالمحمد نقشب و غیر هم رهنمای اند عنهم و حضرت ابوبکر اسلمی نیز از کبار خلیفه شیخ جنید اند و وقتی که حقائق و معارف تصوف دلجوید را بیان میکردند چنان سخن باریک و بلند میگفتند که همه عارفین حاضرین مجلس اومی لرزیدند بعد از آن سخن در بیماری برص افتاد حضور فرمودند که در حدیث شریف آمده است که سه شخص بودند از بنی اسرائیل یکی ابرص بود و دوم اقرع و سوم اعمی پس خدا تعالی امانه کرد که ایشان را تجربه کند و بیازد ایشان را یک فرشته را بسوی ایشان فرستاد آن فرشته نزد ابرص آمده گفت که کدام چیز را مرغوب دوست است وی گفت که رنگ خوب و چرم خوب یعنی برص از بدن وی برد پس آن فرشته او را مس کرد و دست خود را بر تمام بدن او برد و انید برص از بدنش رفع شد رنگ

چرم او خوب گشت پس همان فرشته گفت کہ از مال کلام مال محبوب و مرغوب است او گفت اہل
یعنی شتر پس اورا یک ناقہ یعنی مادہ شتر آبستن دادہ شد پس دعا کرد آن فرشتہ برکت کند خدا
برائی تو درین مادہ شتر انگاہ همان فرشتہ نزد اقرع بیاید و گفت ترا کدام چیز مرغوب خاطر است
وی گفت کہ موئی خوب و دو شود از من چیزی کہ مردم از سبب آن مرزشت و مکروہ میدارند
پس دست بگردانید و مس کرد آن فرشتہ بر سر او آن بزشتی و مکروہی از وی دفع شد و دادہ شد
اورا موئی خوب پس آن فرشتہ گفت کہ کدام مال را دوست میداری و گفت کہ مادہ گا و را
پس اورا یک مادہ گا و آبستن دادہ شد و دعا کرد فرشتہ کہ برکت دہد خدا تعالی ترا درین مال
انگاہ آن فرشتہ نزد اعمی بیاید و گفت کہ کدام چیز محبوب و مرغوب است نزد تو وی گفت کہ
من دوست میدارم این را کہ خدا تعالی باز فرستد بمن بیانی مرا تا آنکہ بہ بنیم مردم را پس آن
فرشتہ دست خود را بر روی وی مساس کرد خدا تعالی اورا بینا و بصیر گردانید پسر آن فرشتہ پیر
کہ کلام مال را دوست میداری وی گفت کہ شاة را یعنی بز را پس اورا شات زانیدہ دادہ
شد پس بکے ابرص بسیار گاہ شتران شد و از برای اقرع بسیار گلہ گاوان و از برای
اعمی بسیار گلہ گوسفندان شد و بعد از چند مدت صہمان فرشتہ بھمان شکل و شباهت کہ
اول کرت آمدہ بود باز آمد و اول از ابرص سوال کرد کہ من مردی مسکین ام و اسباب من در
سفر نماندہ است نہایت مفلس شدہ ام امروز رسیدن من بمنزل مقصود دشوار است
بعنایت خدا تعالی پس سوال میکنم از تو یک شتر را بذاتی کہ عطا فرمودہ است ترا رنگ خوب
چرم بدن خوب و عطا فرمودہ است ترا مال شتر ابرص گفت کہ حق داران دیگر بسیار اند
اینچنین تعلل و عذر کردہ اورا شتر نداد و فرشتہ گفت کہ من ترا شناختہ ام کہ آیا نبودی تو
ابرص کہ مردم ترا حقیر و زشت و فقیری پنداشتند پس عطا کرد خدا تعالی ترا مال شتر وی گفت
این مال شتران انا با و احب و خود مرا در ورثہ رسیدہ است فرشتہ گفت کہ اگر تو کاذب
دروغگو هستی پس خدا تعالی ترا بان حالت باز گرداند کہ سابق میداشتی انگاہ نزد اقرع بیاید

اورانیز مانند انکہ ابرص را گفته بود و گفت پس اقرع همچنان کہ ابرص جواب داده بود جواب بداد
فرشته بدو عا کرد و گفت کہ اگر دروغگو هستی پس باز بد خدا تعالی ترا آنچه میداشتی از زشتی و
کردگی سرانگاہ آن فرشته نزد اعلیٰ باید و گفت کہ من مردی مسکین و مسافر هستم و اسباب من
در سفر تمام شدہ و مفقود گشتہ است پس رسیدن من بمنزل مقصود پس مشکل است مگر بعنایت خدای
تعالی پس از بیعت سوال میکنیم از تو یک گو سفند و بز مرابده بواسطہ ذاتیکہ ترا بنیائی و بصارت چنان
باز داده است اعلیٰ گفت کہ بے شک من کور و نابینا بودم پس خدا تعالی مرا بنیائی باز داد پس
اکنون بگیر و اخذ کن از گو سفندان من ہر آنچه تو بخواہی فرشتہ گفت کہ مال خود را نزد خود بدار محض
خدا تعالی امروز ترا آنمودہ است مقبوس بود و چهارم بوقت اشراق روز شنبہ سی اتم
ماہ ربیع الاول سال سیزدہ صد ہفتم ہجری المقدس دولت پانہوس و زیارت حضرت اقدس
کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست حاصل گشت سخن در اعانت و مدد کردن پیران مریدان را در مسکن
افتاد حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ یکبار میان نکاح خود ساکن کوٹ شریف کہ مرید حضرت
فخر الاولیاء بود از طرف سرکار انگریزی ہمی سخت و مقدمہ سنگین قائم گردید و نوبت بانحالت سید کہ حکم
وقت بر حسب وقید کردن او آمادہ شدہ بود و میگفت کہ اگر بقدر سہ روپیہ مالیہ سرکاری بذرہ او ثابت
شود بالضرورت دی را قید و محبوس خواہم کرد چون میان نکاح بر تاریخ میعاد پیشی مقدمہ بطرف راجع
روانہ شد بدردہ غایت محزون و غمناک میرفت چون نزدیک راجن پور رسید در اثنا طریق بدید کہ حضور
فخر الاولیاء پیر دستگیر اور و بروئی او در ہوا بالائی زمین موجود اند انگاہ قوی دل شدہ برفت
چون پیش بایستاد گواہان گواہی دادہ کہ بقدر روپیہ بذرہ او ثابت گردانیدند مگر حکم اصلا و
قطعا بیج نلگفت بلکہ بطرف میان نکاح نظر کردہ گفت کہ تو بری الذمہ شدی برو مقبوس
و پنجم بوقت اشراق روز چہار شنبہ یکم از ماہ ربیع الثانی سال سیزدہ صد ہفتم ہجری المقدس
دولت پانہوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادت و سعادت بہتر ازین نیست میسر گردید حضور
خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ ببقائہ میان نور الصمد طالب علم سابق مشکوٰۃ شریف از باب الاتفاق

و کرامتہ الامساک خوانیدن شروع فرمودند چون این حدیث شریف خوانده شد عن ابی ذر انہ
استاذن علی عثمان فاذن له و بیدہ عصاه فقال عثمان یا کعب ان عبد الرحمن توفی و ترک
مالا فہا تری فیہ فقال ان کان یصل فیہ حق اللہ فلا بأس علیہ فرغ ابو ذر عصاہ ففزع
کعباً و قال سمعت رسول اللہ صلی علیہ و آلہ و سلم ما احب لوان لی هذا الحبل ذہباً الفقہ و یتقبل
صنی آذر خلفی منہ ستا و اقی الشدک باللہ یا عثمان اسمعتہ ثلاث مرات قال نعم و اہ
یعنی حضرت ابو ذر از حضرت عثمان برائے درآوردن اذن طلب کرد پس اذن کرد حضرت عثمان او
را و در دست ابو ذر عصائی بود و حضرت کعب نیز پیشتر آنجا شسته بود پس حضرت عثمان حضرت
کعب را فرمودہ کہ یا کعب عبد الرحمن فوت شدہ است و از پس خود مال بسیار گذاشتہ است
پس چہ مینماید ترا در جمع کردن مال و گذارشتن آن پس حضرت کعب گفت کہ اگر ابو عبد الرحمن کہ می
پوست و میرسد در آن مال حق خدا تعالی را پس سچ باکے و و بے بروی نیست پس حضرت ابو
عصا برداشتہ حضرت کعب را برد و گفت کہ از حضرت رسول خدا صلعم شنیدم میفرمودند کہ اگر کسی
من این کوہ طلا باشد کہ اتفاق کنم آنرا در وجہ اللہ قبول کند خدا تعالی از من این اتفاق را من
دوست نمیدارم کہ بگذارم از پس خود از آن طلا و زر شش او قیہ را ترا سوگند بخدائی عثمان کہ آیا
شنیدی تو آنرا این سخن ابو ذر را کہ بار تکرار کرد حضرت عثمان گفت آری شنیدہ ام بعد از آن حضرت
خواجہ البقاہ السد تعالی فرمودند کہ سبب عصا زدن حضرت ابو ذر غفاری حضرت کعب را اینست کہ
حضرت الشان از فقر آرزو و زہاد و صحابہ بغایت درجہ صوفی بودند و مال را و صاحب مال را دوست
نمیداشتند و مذہب ایشان اینست کہ بعد رسانیان حق اللہ ہم مال را جمع و اذکار نکرده شود و
مذہب حضرت کعب و جمہور اصحاب کرام اینست کہ اگر بعد از اوئی حق اللہ مال جمع کردہ آید جائز
است سچ باکے و اس ندارد پس ہر گاہ حضرت ابو ذر موافق مذہب مشرب خویش از حضرت
کعب کلامی و جوابی شنیدند پس جذب بر ایشان غلبہ کرد بر آشفتند و عصا زدند و از حضرت عثمان
نیز بر جمع نہ کردن مال اقرار و اعتراف کنانیدند بعد از آن فرمودند کہ این حضرت کعب کہ او را حضرت

ابوذر عصار زده حضرت کعب اجمار را ندو تابعی بوده اند نہ صحابی مگر انچنان عالم وثقہ و فقیہ بودند
 کہ اوصحاب کبار از ایشان مسائل می پرسیدند بعد از ان فرمودند کہ اجمار جمع جبرست و جبر
 دانشمند و عالم تحریر را گویند و چون حضرت کعب بسیار علوم میداشتند چنانکہ اگر علم بسیار علمای
 بخاری را جمع کردہ شود در مقابلہ ایشان مساوی و برابر خواند شد پس از نہیت لقب ایشان اجمار
 گشت بعد از ان فرمودند کہ متہ حضرات ہستند کہ لقب ایشان بلفظ جمع باعتبار معنی مذکور است
 یکی حضرت کعب اجمار دوم حضرت سلطان المشائخ نظام الدین اولیاء کہ چون مرتبہ ولایت
 او شان مقابل و مساوی مراتب ولایت بسیار اولیاء بوده است بنا بر ان بلفظ اولیاء ملقب
 گشتہ اند و سوم حضرت عبید اللہ احرار کہ احرار جمع حر بمعنی آزاد مرد و اذ قید بندگی و مملوکت
 است و مرد برگزیدہ از حمہ و چون حریت ایشان مقابل و مساوی بسیار احرار است باعتبار
 شرافت شان پس ازین سبب بلفظ احرار لقب یافتہ اند بعد از ان فرمودند کہ وقتی صاحبزادہ
 الیاس نامی شکایت حضرت خواجہ عبید اللہ احرار کردہ بود و این حکایت بگوش حق نوش حضرت
 خواجہ صاحب موصوف رسیدہ پس در نیوقت از حضرت ایشان این لفظ بجوش تمام ظاہر و صادر
 شدہ است کہ وی مرا چہ دانستہ است آنقدر اولیاء زیر پائی من پائمال و پے پر شدہ اند کہ
 ہما تقدیر مورچہ تا ہم زیر پائی مردم پائمال نگشتہ باشند و دیگر وقت این لفظ بجوش تمام
 از حضرت ایشان صادر گشتہ است کہ مرا از برای تالیف قلوب آفریدہ و پیدا کردہ مبعوث
 ساختہ اند نہ از برای شیخیت زیرا کہ اگر مرا از برای شیخیت ظاہر و پیدا کردندی پس
 بیعت کردن بر عجلہ اولیاء روی زمین معاصران و ہم زمان من حرام شدی و ناجائز گشتہ
 بعد از ان باز بہ سبق خوانید ان شاغل شدہ چون این حدیث شریف خواندہ شد
 عائشہ انہا قالت کان رسول اللہ صلعم عندی فی موضع مستند فافیرا و
 سبعة فاصرنی رسول اللہ صلعم ان افرقہا فتشغلنی و جمع بنی اللہ صلعم ثم سئلو
 عنہما ما فعلت الستة او السبعة قالت لا واللہ لقد کان شغلنی جملہ دعا بها

ثم وضعها في كفه فقال طه بنى الله لولقى الله عز وجل وهذا عند الله احمدا ورويت
 ست از حضرت بنی بنی عائشه كه بود برای حضرت رسول خدا صلعم در بیماری ایشان نزد من شش
 دینار یا هفت دینار پس فرمان دادند آنحضرت مرا كه تفریق و تقسیم كنم آن دینار را بر فقراء و
 مساكین و مشغول كرد و باز داشت مرا از تفریق و تقسیم در آنحضرت و اینقدر فراغ میسر نشد
 كه آن دینار بدادمی پسر پسر سیدند حضور آنحضرت از من كه چگونه كردی آن دینار را
 خرج كردی یا نه حضرت بنی بنی عائشه میفرمایند كه من عرض كردم كه یا رسول الله صلعم منو از خرج
 نه کرده ام سوگند بخداست كه مشغول گردانیدم را در دشمنی از تفریق و دینار پس طلبیدند آنحضرت
 صلعم آن دینار را پسر در كف مبارك خود داشتند پس فرمودند كه چیست گمان پیغمبر خدا صلعم
 اگر بخدا تعالی ملاقات كند و این دینار نزد او باشد بعد از آن حضور خواجہ فرمودند كه سبحان الله
 وقت وصال در خانه مبارك حضور آنحضرت صلعم پانزده یا بیست و نیم روپیہ موجود بودند
 آنرا هم بدست خود و بفقراء دادند اندرین اثناء اكثر حضار عرض كردند كه قبله آن مال كه در
 بیت المال بود آیا آن در ملك حضور آنحضرت صلعم نبود فرمودند كه آن مال را بر فقراء
 و مساكین و عساکر و حبش و دیگر صرف و خرج مینمودند و از آن مال در حوائج خود هرگز
 صرف نمیفرمودند بعد از آن فرمودند كه خلفاء را شدین حضور آنحضرت صلعم هم برین طریقه بوده
 اند چنانكه حضرت ابو بكر صدیق الكبر خلافت خلافت پوشیده بر مسند ولایت نشسته اند و بقاء
 حاصل كردن كفاف عیال خود بخیرالتجار در بازار میرفتند بدستور سابق پس صحابه كرام
 جمع شده گفتند كه اکنون شما خلیفۃ الرسول شده اید این مناسب نیست كه در بازار
 رفته بر دكان تجارت بنشینید باید كه نفقه و خرج عیال خویش از بیت المال گرفته باشید ایشان
 قبول نکردند بجز چون صحابه كرام بسیار مبالغه و جهد كردند پس آخر نیم شاة یعنی نیم بڑا از بیت
 المال قبول فرمودند و چون حضرت عمر خطاب بر مسند خلافت نشسته اند و در عهد خلافت
 ایشان اگر چه محصول و باج خراج از مشارق و مغارب آورده اند مگر حضرت ایشان چنان

ترک کرده بودند که از بیت المال هیچ قدر قبول نفرموده اند و از بیائے خرج و کفالت خود
 خسته ها ساخته می فروختند و نفقه عیال حاصل می نمودند بعد از آن فرمودند که روزی حضرت
 عمر بنیضه را صرف در آتش بریان کرده سفیدی اجدا و زردی را جدا ساخته بر نان داشته بودند
 اندرین اثناء اتفاقاً حضرت حذیفه بن الیمان که از اکابر صحابه و صاحب برادر از حضور حضرت
 رسول الله صلعم بوده اند از آنجا گذر کردند نظر ایشان بر نان افتاد بر حضرت عمر بانگ زدند و
 گفتند که دو قسم طعام و ادام بر سفره داشتن این بدعت در عهد خلافت شما پیدا گشته پس
 امیر المؤمنین حضرت عمر فرمودند که نزدیکتر بیاوید و ببینید که چه چیز است چون نزدیک آمده
 بدیدند که از یک بیضه بریان سفیدی و زردی جدا جدا شده نهاده است انگاه خشم و غصه
 حضرت حذیفه فرو گشت بعد از آن فرمودند که روزی کسی از حضرت شیخ شبلی از حکم زکوة پرسید
 شیخ شبلی فرمودند که زکوة سه قسم است تو از کدام زکوة می پرسی اول آنکس حیران و متعجب که همین
 قسم زکوة را می شنید مگر انگاه باز پرسید که از هر سه قسم بیان فرمائید پس شیخ شبلی فرمودند
 که یکی زکوة شریعت است و آن اینست که از چهل روپیه یک روپیه چهار آن صدقه بدهی و دوم
 زکوة طریقت است و آن اینست که از چهل روپیه یک روپیه چهار آن نزد خود نگهداری و باقی
 همه روپیه ها را بصدقه و همی سوم زکوة حقیقت است و آن اینست که همه چهل روپیه را
 فی سبیل الله خرج کنی و آنچه یک روپیه چهار آن زکوة می افتاد از کسب و مزد و دی حاصل کرده
 آن هم فقراء و مساکین را بدی بعد از آن سخن در شدت سکرات افتاد فرمودند که روزی یک
 شیخ اصحاب خود را فرمودند که من قطب وقت هستم سکرات بر من شدید و سخت خواهد
 گردید شما از دیدن این حالت شدت سکرات اعتقاد خود را مستحکم داشته باشید که این سخن
 شمار بسیار نقصان و زیان خواهد رسید و هنگام سکرات من عجیبات دئی خواهد نمود چنانکه
 تمام بدن من بے حس و بی حرکت خواهد بود مگر یک ابهام پائین تر کن باشد پس علامت حیات و
 زندگی محسوس نخواهد گشت و هرگاه ابهام پاء از تحرک باز آید و سکون گیرد یقین سازید

که اکنون انتقال کرده است مقبوس نفوس و دوششم ۹۲ بوقت اشراق روز جمعہ سوم از ماه
 ربیع الثانی سال سیزده صد و ہفتم ہجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس عبادت
 و سعادت بہتر ازین نیست حال شدین بندہ را قم الحروف عرض کرد کہ قبلہ از قرآن شریف چنان
 معلوم میشود کہ ہمہ ستارگان و کواکب برین آسمان دنیا ہستند و ہم ذوات نجوم برائے طرد
 شیاطین رجوم میشوند و حکما میگویند کہ سوائی سبع سیارہ سائر ستارگان و کواکب ثابت
 اند و در کرسی مرکوز اند و آنچه شعلہائے آتشین و نیازک و شہب زیر آسمان ویدہ میشود اجزائے
 ناریہ اندکی بواسطہ تصاعد الجزہ وادخلة آنجا رفتہ مشتعل میشوند پس تطبیق چگونہ ست حضور
 خواجہ فرمودند کہ از زمینا السماء الدنیا بمصابیم زینت و آرائش آسمان دنیا بکواکب مفہومی
 شود بودن و کینونت کواکب و آسمان دنیا پس زینت و آرائش آسمان دنیا بزواہل شرع
 باعتبار روشنی و لمعات و اشعات و درخشندگی کواکب و ستارگانست کہ از طرف آسمان
 منورہ میشود و رجوم شدن نجوم برای طرد شیاطین باعتبار تاثرات آنهاست چنانکہ ستارہ
 تاثر میکند در کرہ ناری و از کرہ ناری تا کرہ ناری و شعلہ آتش پیدا شدہ بہ شیطان میرسد و پیدا است
 کہ ہر چہ درین عالم دنیا پیدا و ظاہر میشود از تاثرات فلک و کواکب است بعد از ان فرمودند کہ
 دیگر توجہ بہ اینست کہ نزدیک فیثاغورث افلاک ہرگز موجود فی الخارج نیست اگر فرض کردہ شود
 کہ موجود اند پس از ہمہ ستارگان و کواکب بالاتر اند و زواکب زیر افلاک اند و ہر یک ستارہ
 و کواکب مداری ست در ہوا پس اینوقت زینت آسمان دنیا ہم بلاشبہ بکواکب خواہد بود زیرا کہ
 زیر آسمان نزدیک اند و رجوم شیاطین ہم اگر ذوات کواکب باشد چہ عجب ست بعد از ان این
 بندہ را قم الحروف عرض کرد کہ قبلہ در ماہیت و کمنہ ہر چیز کہ خوض کردہ میشود آخر حیرانی دست میدہد
 حضور فرمودند کہ خلق و مردمان میدانند کہ اولیاء اللہ علیہ احوال افلاک و کواکب و دیگر اشیاء
 را بالکلیہ میدانستہ باشند و حال اینست کہ ایشانرا اصلاً خبری نیست اندرین اشیاء کی از حاضرین
 عرض کرد کہ قبلہ آنچه مشہور است میگویند کہ جہان پیش او فیاء اللہ باندیک تا ثمن است کہ ہر چیز

رانیکو طرح می بینید و میدانند و حضور میفرمایند که هرگز خبری ندارند این چگونه است حضور خواب
 فرمودند که آری بیشک اینچنین است که تو میگوئی و معجزا هرگز نمیدانند و از کهنه هیچ چیز خبری نداشته
 اند زیرا که چون عبودیت و عبودیت از ایشان برنخیزد و ربوبیت ثابت میگردد و ابرار ربوبیت بر
 ایشان ظاهر میشوند این وقت ایشان ایشان نیباشند اگرچه در خفا علم و درک کلی به جمیع عوالم
 حاصل میشود مگر این علم و ادراک بدیگر حواس است چون از ان مرتبه ربوبیت متمثل کرده و در
 رتبه عبودیت و عبودیت بازی آیند پس بیان کوائف ماهیت و کائنات اشیاء باین حواس عبودیت
 چگونه تواند کرد اما صرف التذاذ و حظ آن احوال و در دل ایشان باقی میباشند من برای تفهیم
 این حال ادنی مثال میزنم مثلاً آنچه در خواب دیده میشود و درک و رویت آن بحواس باطنیه
 تعلق میدارد و آنچه در بیداری دیده دانسته میگردد بحواس ظاهریه تعلق میدارد و بسیار رؤیاء
 و خوابها میباشند که در حالت بیداری بر بیان کردن کیفیت آن توانائی و یارائی میباشد مگر از
 بعض خوابها تقدیری توان گفت آن هم نیکو طرح بیان کرده نمیشود چنانچه من میان غلام محمد
 دیگرچه را در خواب بصورت زنبور زرد دیده بودم و در آن حالت خواب بیقین دانسته بودم
 که این میان غلام محمد دیگرچه است مگر در صورت وجهه زنبور زرد و مینمود پس ماهیت این معلوم
 چگونه بیان کرده شود گنجائش میان غلام محمد و صورت انسانی او و گنجائش زنبور و صورت زنبوری
 او بعد از آن فرمودند که وجود متعین از کیفیت وجود مطلق چگونه خبر بدیچ ذات مطلق بے چون
 و بے نهایت است بلکه ازین هم مبراء است و وجود متعین نهایت میدارد پس متعین ماهیت را
 که دانسته است یکی تجلی را از تجلیات بشمار آن ذات بحد دانسته باشد بعد از آن فرمودند که چون
 از حضور حضرت رسول خدا صلعم از رویت و دیدن حق سبحانه در شب معراج عرض کردند پس فرمودند
 نورانی اراده یعنی نور است چگونه بینم او را پس حضرت بی بی عایشه بدین حدیث بآیت لا
 تعد که الا بصار و هو یدرک الا بصار متک گرفته بانکار و نفی رویت حضور آنحضرت
 مرحوم سبحانه را قائل شده اند و حضرت بن عباس رویت را سابق کرده اند مگر رویت مثالی از آنکه

رویت ذات باعتبار تجربہ و آن از مظاهر و نسب و اضافات غیر ممکن و متعذر است پس در میان حضرت بی بی عائشہ و حضرت ابن عباس نزاع لفظی است زیرا کہ انکار بی بی عائشہ از رویتی است کہ باعتبار تجربہ ذات است و لوزانی ادراہ و لا تدرك الا بصا دینہ زلفی و تعذر این رویت دلالت می سازد نہ بر رویت مثالی و این خود قول حضرت ابن عباس است خلاصہ ازین بیان اینست کہ مقید از مطلق چگونہ باز گوید بعد از آن فرمودند کہ در میان شیخ عبدالرزاق جہنجالونی و شیخ امان پانی تی در بیان مسئلہ وحدت وجود و اطلاق ذات بحت و عینت او بخلق مکتوبات اند چنانچہ در میان شیخ عبدالرزاق کاشی و شیخ رکن الدین سمنانی بحثی بودہ است بآنکہ شیخ عبدالرزاق و شیخ امان ہر دو پیر برادران نیز ہستند چہ ہر دو شیخ از مریدان شیخ محمد حسن طابہ اند پس شیخ عبدالرزاق جہنجالونی میگوید اندکہ ذات حق وجود مطلق عین عالم است نہ آنکہ حق سبحانہ تعالیٰ و رایی عالم است و عالم و رایی حق سبحانہ و شیخ امان پانی تی میگوید اندکہ ذات حق را مستی مطلق را بآنکہ محیط است با ہمہ حقائق الہیہ و کونیہ مرتبہ ایست و رایی این جملہ تعینات کہ آثار الٰہیہ گویند زیرا کہ ہر چہ در عالم است متعین و مقید است و پیدا است کہ مطلق در مقید نمی آید اگر چہ مطلق بے مقید نہ باشد و مقید بے مطلق صورت نہ بندد و شیخ امان صاحب را و راییہ میگویند بحت انکار ایشان بر رایی ذات حق و رایی خلق رتبہ بحتیت اطلاق مقرر کردہ اند و شیخ عبدالرزاق نفی انکار این رتبہ نمودہ اند بعد از آن فرمودند کہ شیخ امان در علوم ظاہریہ عقلیہ و نقلیہ تجربہ بودند و در علم حقائق و معارف پیرو و تابع شیخ محی الدین بن العربی بودند اند و در فقر و ولایت ہم کامل اند مگر شیخ عبدالرزاق از شیخ امان در فقر و ولایت شانی رفیع و رتبہ منیع میباشند اند بعد از آن فرمودند کہ اگر چہ شیخ عبدالرزاق جہنجالونی سراجی نظامی حقیقی اند اما نسبت سلسلہ قادریہ در ایشان غالب تر شدہ است بعد از آن فرمودند کہ وقتی شیخ عبدالرزاق را پیر خود شیخ محمد بن حسن بن طاہر خرقہ خلافت و نعمت ولایت عطا نمودہ بطرف جہنجانہ روانہ کردند بر محفہ سوار کردہ روانہ ساختہ بودند و خود شیخ محمد حسن بکطرف محفہ اورا

بردوش خود برداشته رفته اند بعد از آن فرمودند که شیخ عبد الرزاق گفته اند که چون پیر من محمدا
 بردوش مبارک خود آورده بودند آنوقت بر من بر عرش می سائید بعد از آن فرمودند که شیخ
 امان پانی پتی هم اگر چه راجی نظامی خشتی اند لیکن نسبت قادریت بر ایشان نیز غالب گشته بود
 و شیخ امان را این نسبت قادریه از شیخ محمد مودود دلاوری رسیده است این شیخ محمد مودود
 در علم توحید و حقائق و معارف بی نظیر بودند و در تفرید و تجرید یکتا از ملک لا یتقرب الیه در هندوستان
 رسیده اند پس در میان ایشان و شیخ امان صحبت و ارتباطی منعقد گشت شیخ امان بسیار
 فوائد در علم توحید از شیخ مودود دانده و ختمه اند اگر چه شیخ امان در جمیع علوم بحر تمام می داشتند اما
 شیخ مودود را بر ایشان فوق عظیم بود چنانچه خود شیخ مودود در حق شیخ امان می فرمودند که
 مردی قابل یافته ام مگر افسوس است که یک چشم میدارد بعد از آن فرمودند که شیخ مودود و
 از علوم غرائب مثل کیمیا و غیره نیز میدانسته اند چنانچه بسیار بار شیخ امان را می فرمودند که
 من درختی ام بار و زنجبهان مرا تا اتمان زنجینی شیخ امان باز عرض میکردند که یا شیخ مرا از
 دیگر علوم هیچ ضرورت نیست سوائے علم توحید همین علم توحید مرا بیا موزانید بعد از آن فرمودند
 که قبر شیخ مودود و شیخ امان یکجا است بعد از آن فرمودند که شیخ جلال الدین قریشی صاحب
 حال و اهل کمال بودند محنت و ریاضت کش بودند و پاپ بر صحنه مجذوب و ش بودند از لباس
 بقدر ستر عورت اکتفا میکردند و در جبال و بیابان که از الواح اجمیر شریف اند می گشتند و خورا
 ادشان بجز برگ درختان هیچ نمیداد و با وجود غلبه حال مقید با حکا اشرعیت بودند و در علوم
 از فقه و اصول و حدیث و تفسیر و نحو و صرف و بدیع و بیان بهره تمام داشته اند خصوصاً در
 علم توحید و حقائق و معارف لسان الغیب بودند گاه گاه در شهر آمده سخن در توحید میگفتند
 چون سخن بسیار میکردند گرم و مست گشته رؤیای بجز انهاده میدادند بعد از آن فرمودند که
 شیخ جلال الدین گفته اند که پیر من از رجال الغیب بودند و لغایت درجه حسین و جیل بوده اند
 حسنی می داشتند مانند حضرت یوسف و معنی می داشتند مانند حضرت اود و من در کوه هائی اجمیر

شریف میگشتم که مروی روحانی صفت لوزانی طلعت پیدا شد و مرا مرید کرد و نگاه روانه شد من
 عقب ایشان رفتم تا در بیابانی رسیدیم که آنجا آدم زاد بومی هم نبودت پخسال آنجا ماندم
 سوائے پیر خود و سوائے هیچ آدمی ندیدم و پیر من هفصد و بیست و پنج علم حفظ و یاد میداشتند من
 مدت پنج سال که بخدمت ایشان اقامت کردم از آن علوم مرسته صد و بیست و پنج علم آموختم و
 فرمودند که باقی علوم را حوصله و لیاقت نیداری بعد از آن پیر من از من غائب شده اند هر چند
 جستجو نموده ام نیافتم ام بعد از آن حضور خواجه فرمودند که شیخ جلال الدین در فراق پیر خود همیشه
 این ابیات بخوانند و گریه میکردند و درینا مونس تنهایی مانده و درینا دولتی رفت از پیر ما پخته
 برپید از کشور ما پخته و عمر شیخ جلال الدین بیست و پنج سال است مقبوس شود و هفتم بوقت
 اشراق روز شنبه چهارم ماه ربیع الثانی سال سیزده صد هفتصد هم بحری المقدس دولت
 یا نبوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بیتر ازین نیست حاصل گشت اندرین اثنا
 سبق کتاب مشکوٰۃ شریف از باب صدقه شروع شد چون این حدیث شریف خوانده شد عن
 البراء قال قال رسول الله صلعم من منحه منحة لبن او ورق او هدی زقا قاکان
 له مثل عتق رقبة رواه الترمذی وایت است از حضرت براء که حضور حضرت رسول خدا
 صلعم فرمود کسیکه مسکین را پخته شیر نوشیدن جالوری شیر دار عطا کند یا نقره ویم دهد یا راه
 مینماید گمراه را یا پینار را از روی کوچ مراد ثواب مانند آزاد کردن بنده باشد روایت کرد این
 حدیث شریف را صاحب ترمذی اندرین اثناء یکی از حاضرین عرض کرد که قبله مراد از راه نمودن
 همین راه زمین است یا راه خدا تعالی است حضور خواجه فرمودند که همین راه نمودن زمین است زیرا که
 اگر تمام اهل جهان را آزاد کرده شود تا هم ثواب نمودن بخدا تعالی نرسد بعد از آن دو شخص
 بر زمین وستانی از ملک متصرف بیایند و به قدم بوس و زیارت حضور خواجه مشرف گشته
 بنشینند و چند چیز پخته بطور تبرکات از مکانات متبرکه که خود آورده بودند آن هم نذر
 گذاروند و این بر زمین همیشه سال بسال بیایند و از حضور خواجه چند روپیه بگیرند و بپوشانند

اثنا یکی از دو برین که پندت بود و صفت خدا تعالی کلمات چند بگفت حضور خواجہ فرمودند کہ اہل
ہنود و اہل شاستر سہ موجدند یکی از حاضرین عرض کرد کہ ہمین یک معاملت پرستی در ایشان افتاده
است حضور فرمودند کہ اگرچہ بت پرستی میکنند تا صم بت را خدا میدانند و بہ وحدت و جود
قائل اند بعد ازان یکی از حاضرین عرض کرد کہ این بت پرستی در زمانہ قدیم نبود بلکہ پسترد ایشان
افتاده حضور فرمودند کہ فی این بت پرستی زیرا کہ در ابتداء مخلوق و الباطل کو تبتہ بود یعنی روابط
فیضان الہی و وسائل و موصول خلق بحی سببانہ ملائکہ بودند چون لشن و برہما و ہمیش و غیر ہم و بعد
از آن وسائل از انسان مقرر شدہ اند چون انبیاء و اولیاء و مسلمانان و اوتاماران و رہنمود
و پیدا است کہ اسام صورت واسطہ و رابطہ در دل و استحکام آن بر تختہ خیال واجب است مگر
در شریعت مابقی تصور حکم آمدہ است و در آن زمان قدیم بالتصویر و صنم نیز جائز بود پس از تصور
آن وسائل و روابط تصاویر و اصنام ساختہ بودند و با آنها تقرب بذات حق سببانہ می بستند
بعد ازان فرمودند کہ در طریقہ صوفیہ کرام خصوصاً در سلسلہ نقشبندیہ صورت پیرغیر تصور نصب
ویدہ دل داشتن از واجبات است بعد ازان فرمودند کہ ہندوان سری کرشن جیوراجگوان یعنی
خدا ہم میگویند و بعد نیز میخوانند چنانکہ مسلمانان در حق حضرت سول خدا صلعم میگویند بعد ازان فرمودند
کہ آنچه در شاسترست از چہار وید این مذہب و شریعت حضرت آدم صغی اللہ است پس این مذہب
کہنہ و قدیم و ابتدائی است و من بر قدامت و کهنگی این مذہب دلیل قوی میکنم و آن اینست کہ اہل
ہر مذہب و شریعت در ہر مذہب داخل میشوند چنانچہ ہودی بہ ہودی و عیسائی و عیسائی
بہ ہودی داخل میشوند و این ہر سہ در مذہب ملت محمدی داخل میشوند شد و محمدی در ہودی
یا در عیسائی و در میان اختلاف مذہب شاستر نمودی کہ در وی تحکیم از مذہب دیگر داخل نمیشود
مقبوس نمود و ششم بوقت اشراق روز دوشنبہ ششم ماہ ربیع الثانی سال سیرہ صد و
مقدم صحرای المقدس دولت پاموس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادت بہترین
نیست میسر شد سخن در ستر حال در ایشان افتاد حضور خواجہ القاہ الد تعالی فرمودند کہ فقراء

پیشینگان از مردان حضرت قبلہ سلطان الاولیاء و حضرت قبلہ محبوب الہی و حضرت قبلہ فخر الاولیاء
 شیخ من حال خود را نہایت پوشیدہ و پنهان می داشتند چنانچہ یک حال بر حضرت فخر الاولیاء
 شیخ من وارد شدہ بود و آن حال چنان پنهان فرمودہ بودند کہ مراد مدت ہشت سال بعد
 جستجوی بسیار معلوم شد کہ بود و درین مدت ہشت سال گامی شیخ معلوم شدی و گامی
 بیچ معلوم شدی آخر در ششم سال تمام کیفیت آن حال معلوم گردید چنانچہ تفصیل آن حالی این چنین
 است کہ میان حامد زنگری سکنہ شہر گڑھی اختیار نمان کہ شخصی نیک بود و مذاق حسن پرستی
 می داشت و مردی حضرت قبلہ سلطان الاولیاء بود مگر صحبت بحضرت قبلہ محبوب الہی در سب کردہ بود
 پس روزی در پنجابیا مد و زیارت حضرت قبلہ محبوب الہی مشرف شدہ حالی کہ بروی گذشتہ بود
 در وقت خلوت بعرض رسانید شنیدن آن حال حضرت قبلہ محبوب الہی بسیار گریستند و چون
 میان حامد بر خاستہ رفت انگاہ حضرت محبوب الہی فرمودند کہ پیش ازین فرزندم غلام فخر الدین
 مرا گریانیہ است کہ بروی همان حال وارد گشتہ تبعہ ازان فرمودند کہ چون این لفظ از حضرت
 محبوب الہی و رحق حضرت فخر الاولیاء شیخ من صادر شد پس من در جستجو شدم کہ نوعی
 کیفیت حال معلوم کرد و مدت ہشت سال در جستجو ماندم آخر روزی میان احمد یار شاعر
 ساکن گڑھی اختیار خان کہ مردی حضرت قبلہ محبوب الہی بود مرا این حکایت و رود حال بر میان
 حامد زنگری تمام و کمال اینچنین بیان کرد کہ شبے میان حامد در مسجدی از مساجد گڑھی ملاقات
 کردہ شاغل نشسته بود چون چشم بکشد و در بروئی خود در محراب مسجد بید کہ پیکری نورانی
 بر صورت عورت بغایت درجہ حسین و خوب و لباس عجیب پوشیدہ و بہر قسم پیرایہ آراستہ شدہ
 بر ہوا استادہ است چنانکہ ہر دوپائی او بقدر یک گز از زمین بالا بود و چون نظر میان حامد
 بر جمال آن پری پیکر افتاد بجز دیدن وی را جذبہ لاحق شد و کمال ذوق رسید پس مثل سبل
 می جست و می طپید و در تمام مسجدی غلطید چون فرش مسجد از حسن بود تمام بدن او را ریش
 و مجروح گردانید و از ہمہ اعضایش خون روان گشت انگاہ آن صورت همچنان بر ہوا

برجعتہ القمقری خرامان شد چون بیرون از مسجد رفت کلید نوره او بر زمین فرو افتاد پس
 همچنان بر ہوا مرج نشسته دست را دراز ساخته آنرا از زمین برداشت و در نوره باز کوفته
 بر خاست و روانہ شد میان حامد نیز عقب او میرفت تا بیرون از شہر گڑھی روانہ گشت اینچنین
 رفتہ رفتہ در گورستانی داخل شد و در تمام گورستان بگردید میان حامد آنچنان دُنبال او میگشت
 و می دوید ہر گاہ دران گورستان درختان خاردار و غیرہ چنان متصل و بهم بودند کہ از در میان
 خرمیدن آن درختان دشوار بودند انان سبب تمام جامہ ہائی میان حامد پارہ پارہ شدند و
 بدن او نیز زیادہ تر مجروح گردید آخر بازان صوت نورانی از گورستان برجعتہ القمقری بطرف شہر
 روانہ گشت رفتہ رفتہ در ہمان مسجد رسید و از محرابش کہ پیدا شدہ بود باز اندر آن محراب پدید
 گردید بعد از ان حضور فرمودند کہ اگرچہ حضرت فخر الاولیاء شیخ من احوال اعداء خود را پوشیدہ
 دستور میداشتند و محکس را بیان نمی ساختند مگر روزی نشسته بودند و من ہم حاضر نشسته
 بودم پس فرمودند کہ یکبار مراد در وقت وظیفہ کردن کیچ معلوم شدہ بود من آنرا پیش حضور
 حضرت قبلہ محبوب الہی عرض کردم پس حضور حضرت قبلہ محبوب الہی را بشنیدن این حال بسیار گریہ
 لاحق شدہ بود بعد از ان فرمودند کہ اگرچہ بجز لفظ کیچ معلوم شدہ بود زیادہ تر بیان نکردند مگر
 مرا بختہ طور و نیکو معلوم شد کہ آنچہ حضرت قبلہ محبوب الہی فرمودہ بودند کہ پیش ازین فرزندم
 غلام فخر الدین گریانیدہ و اکنون میان حامد گریانیدہ است ہمین حال ظہور تجلی بود پس من
 اندک شممہ این حال از حضرت قبلہ محبوب الہی معلوم شد بعد از ان از میان احمد یار مفصل حال
 شنیدم بعد از ان خود حضرت فخر الاولیاء شیخ من ازان واقعہ کنایتہ بیان فرمودند لیکر جوہر
 پیش ازین قرائن و نشانہا دریافتہ بودم پس این کنایت کالہ اختہ کرد بعد از ان فرمودند کہ
 میان غوث بخش چشتی مرید حضرت محبوب الہی بود شخصی نیک و دو وظیفہ بسیار میکرد و در بارے
 تعلق محبت بود و گاہ گاہ از واقعات خود پیش من بیان میکرد چنانکہ میگفت کہ زیر آسمان در
 ہوائی پدید میشود و من با وی بران تخت حکایات میکنم پس خبرین حکایت بحضور حضرت

قبله شیخ من رسید روزی از من پرسیدند که آیا غوث بخش شمارا هم حالات و واقعات خود بیان میکند چون پرسیدند ناچار عرض کرونی افتاد پس عرض کردم که آری چنین و چنین میگوید پس حضور شیخ من نهایت رنج خاطر شده فرمودند که هر چه حضرت قبله محبوب الہی مرا موخت اند بسیار مدت است که من آنرا میکنم مرا گاهی بیج واقع و تجلی محلی نشده است این کینگان دوروز وظیفہ می سازند و میگویند که بر ما فلان تجلی ظاہر شده است بعد از آن حضور خواجہ فرمودند که با وجود آنکہ بر میان غوث بخش از باعث اظهار کردن حالات رنج خاطر هم شده بودند مگر راضی و تشنہ و آنقدر بوده اند کہ وقتی کہ وی از میان صاحبان نصیر بخش منگھیروی رحمتہ اللہ علیہ وظیفہ پرسید چون این خبر بحضور شیخ من رسید پس نکردند و رنج شد ند پس این بخش از شفقت بوده است کہ بر میان غوث بخش میداشتند اگر چه حضرت شیخ من میان نصیر بخش صاحب بایکدیگر آنقدر اتحاد میداشتند کہ بچوں برادر می نمودند و وظیفہ پرسیدن میان غوث بخش را از میان صاحب موصوف پسند نفرمودند بعد از آن حضور خواجہ فرمودند کہ حضرت فخر الاولیاء شیخ من میفرمودند کہ چون من در ہنواں رسیدہ زیارت حضرت لعل شہباز کردم پس عقدہ کہ نام حل گشت بعد از فرمودند کہ چہاں قریب ہنواں رسید بایستاد آنوقت شب بود جستجو سواری کردند سواری دستیاب نمیشد مگر اسپ بی زین ہمیشہ گشت پس آن حضرت تا با ورودن بن انتظار نہ کشیدند بلکہ شب شب بران اسپ بی زین سوار شدہ بر خانقہ لعل شہباز صاحب رسیدند آنوقت مجاہد بیدار کردند کہ دروازہ خانقاہ را بکشاید وی عذر کرد و گفت کہ اکنون وقت شب است خاصہ عادت من آنست کہ علی الصبح بر کنارہ دریامیرم و از آنجا دوشنبہ نازہ کردہ باز می آیم آنگاہ دروازہ خانقاہ معلی را میکشایم پس حضور شیخ من او را فرمودند کہ ولی صاحب حیات را بے صنو زیارت میکنی ولی صاحب مزار را با وضو آب زیارت می سازی این تعجب است آنگاہ خادم ہما نجا وضو کردہ دروازہ را بکشا و پس حضرت شیخ من اندر دل فتنہ زیارت کردند و از مزار مرثیہ ششہ و وظیفہ بحر خواندند چون فارغ شدند فرمودند کہ حضرت لعل شہباز صاحب بسیار

مہربانی کردہ اند بعد ازان حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ چون حضرت فخر الاولیاء شیخ
 من وحید آباد سندھ تشریف اذانی داشتہ بر قبریاں مل محمود لغار والہ ہم برقتند چون باز
 گریزند فرمودند کہ مردمان وی را صحابی گفتہ اند و حال آنکہ صحابی ہرگز نیست بلکہ فقیر ہم
 نیست بعد ازان در عادات مشائخ کرام و پیران عظام سخن افتاد حضور خواجہ البقاہ اللہ
 تعالیٰ فرمودند کہ یکی عادات مستمرہ حضرت قبلہ عالم مہاروی بادشاہ و حضرت قبلہ سلطان الاولیاء
 و حضرت قبلہ محبوب الہی و حضرت فخر الاولیاء شیخ من رضی اللہ عنہم این بود کہ چون از سفر
 در و تختانہ تشریف می آوردند اول در مسجد آمدہ می نشستند و انگاہ در خانہ می آمدند
 بعد ازان فرمودند کہ دیگر عادت مبارک حضرت قبلہ سلطان الاولیاء و حضرت محبوب الہی و حضرت
 فخر الاولیاء رضی اللہ عنہم این بود کہ چون بر مزار مطلع الزار حضرت قبلہ عالم مہاروی و حضرت
 سید جلال الدین مہر بخاری اوی و حضرت خواجہ نور محمد نارد والہ میرفتند پیش اول بر مزارات
 ایشان فاتحہ میخواندند انگاہ دیرہ و دثاق میگردند مگر یکبار حضرت شیخ من در حاجی بود
 رفتہ اند پس اول دثاق کردند انگاہ بر مزار حضرت صاحب نارد والہ رفتند پس شیخ مہر فرمود
 کہ چون شب را آمد من در خواب دیدم کہ حضرت صاحب نارد والہ بر سریر نیکین نشستہ اند مرا
 نیز بر سریر ہمراہ خود نشانند و فرمودند کہ شما امروز بخلاف عادت کردہ اید بعد ازان فرمودند کہ
 حضور شیخ من میفرمودند کہ بعد از حضرت قبلہ عالم مہاروی سوائی حضرت سلطان الاولیاء و
 حضرت محبوب الہی و حضرت صاحب نارد والہ قول و فعل یکپس راستند و حجت نمیدانم بعد ازان شیخ
 کہ تمام وجود مسعود حضرت سلطان الاولیاء و حضرت محبوب الہی و حضرت فخر الاولیاء شیخ
 من رضی اللہ عنہم از سر تا پای از تشریعت پر و ملو بود و این حضرات دعوت نماز چنان ادا
 حضور رسول خدا صلعم ادا میفرمودند بعد ازان فرمودند کہ چنانکہ اصحاب کرام سبایت میکنند کہ
 چون حضرت رسول خدا صلعم از نماز فارغ می شدند چنانچہ معلوم میشد کہ تازہ از آسمان نزول
 کردہ فرود آمدہ نشستہ اند و چنان بگمانہ بینمودند کہ گویا گاہی آشنا نبودہ اند از سیر افتادہ

وانس پیدا کرده میشد پس همچنین حال حضرات مشایخ کرام مایه بوده است بعد از آن فرمودند که
 یکبار حضرت سلطان الاولیاء در بھاگ ناری تشریف بردند مردم آنجائی این نمیدانستند که
 ایشان ولی اللہ اند و نام مبارک ایشان فلان است چون حضرت ایشان نماز خواندن شروع
 کردند پس قاضی عبداللہ کہ آنجا حاضر بود وی نماز گذاردن آنحضرت را دیدہ مردمان را
 میگفت کہ این شخص ولی اللہ است مردم گفتند کہ چگونه شناختی کہ ولی اللہ است گفت کہ
 از نماز خواندن ایشان شناختہ ام زیرا کہ اینچنین نماز سوائے ولی اللہ دیگر کس نمخواند مگر این کار
 ہر ولی اللہ ہم نیست بلکہ ایشان نائب رسول اللہ صلعم اند کہ محض مانند رسول اللہ صلعم نماز نمخوانند
 انگاہ آن قاضی بصدق دل مرید آنحضرت شد بعد از آن حضور خواجہ فرمودند کہ حضرت فخر الاولیاء
 شیخ من میفرمودند کہ حضور حضرت قبلہ محبوب الہی بوقت دعا خواندن ہر وقت دست مبارک
 بآن وضع میداشتند کہ ہیکس را بدان وضع دست ہا داشتن و دعا خواستن نمی آمد مگر مرا کہ مدت
 ششماہ استعمال کردہ ام چنانچہ خضرین را متصل میکردم و باقی انگشتان نیز آنچنان کہ حضرت
 قبلہ محبوب الہی میداشتند عمل می آوردم انگاہ آن وضع را آموختہ ام بعد از آن حضور خواجہ فرمودند
 کہ حضرت فخر الاولیاء شیخ من وضو و مسح سر شرف و مسح گوش آنچنان میکردند کہ بآن طرح
 و طریق وضو و مسح کردن در امکان کسی نیست صرف وضع انگشتان و کف ہر دو دست مبارک
 از برائے مسح سر شرف انگشت در گوش گردانیدن ہم سچکس را نیاید و انگشت خضر را در
 انگشتان پائی مبارک برای خلال چنان میکردانیدند کہ ما ہمہ حیران می شدیم بعد از آن فرمودند
 کہ از ہندوستان تا عرب شریف و در حرمین تشریفین من ہمہ مردم را نماز خوانندہ دیدہ ام
 مگر مانند حضور شیخ خود کسی را ندیدہ ام اگرچہ آن مردم نماز را تا بدیر میخواندند و باطمینان
 ارکان ادا می ساختند مگر آنچنان نماز کجا مقبوس نبود و نہ بوقت اشراق روز شنبہ
 ہفتم ماہ ربیع الثانی سال سیزدہ صد ہفتم ہجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت
 اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست حاصل گشت اندرین اثنا حضور خواجہ البقاہ

تعالیٰ بقائیک طالب علم را سبق مشکوٰۃ شریف خوانید نذاذ باب تنزیہ الصوم در یک حدیث
 شریف این ذکر بیاید کہ یک مرد بجانب حضور رسول خدا صلعم میاید و عرض کرد کہ یا رسول اللہ صلعم من
 ہلاک شدہ ام حضور آنحضرت صلعم فرمودند کہ چہ شدہ است ترا وی عرض کرد کہ من روزہ دار
 بودم و باز من منکوہ خود جماع کردم حضور آنحضرت صلعم فرمودند کہ بندہ آزاد کن اگر این طاقت
 نداری دو ماہ پی در پی روزہ بدار اگر این طاقت ہم نداری شصت مسکین را طعام بخورانی
 وی عرض کرد کہ یا رسول اللہ صلعم طاقت ہر سہ چیز ندارم پس حضور آنحضرت صلعم او را یک
 زنبیل خرما عطا نمودہ فرمودند کہ این زنبیل خرما را بدار و صدقہ کن تا کفارہ روزہ تو ادا
 شود آن مرد عرض کرد سوگند بخدا تعالیٰ کہ من افقر از ہمہ فقراء ہستم و اہل بیت من نیز فقیر ترین از
 اہل بیت ہمہ فقراء ہستند پس من و اہلبیت من باین صدقہ مستحق زیادہ اند پس حضور حضرت
 رسول خدا صلعم بہ چندیدند فرمودند کہ بر و برادر و بخوران اہل بیت خود را اندرین اثنا حضور خوب
 فرمودند کہ این امر تخصیص بود از بوائے آن شخص از بوائے دیگران ہرگز جائز نیست بعد از ان فرمودند
 کہ چون زمان حضور حضرت رسول خدا صلعم را از خدا تعالیٰ میدانستند بچنان عمل میکردند امر بود
 خواہ نہی یقین می نمودند کہ چنین است شک و تردد را در دل خود راہ نیدادند بعد از ان سخن
 درین افتاد کہ حضور حضرت رسول خدا صلعم از پیش و پس کیسان میدیدند و از قریب و بعید ہم
 کیسان می شنیدند و از قریب و بعید ہم کیسان می شنیدند اندرین اثنا حضور خواہ فرمودند کہ حضرت
 شیخ کلیم اللہ جہان آبادی نیز فرمودہ اند و من از حضرت قبلاً شیخ خود ہم شنیدہ ام کہ چون بر
 ولی اللہ و شیخ همان وارد میشد و دوام را حاصل میشوند یکی اینکہ تمام بدن او حواس میگردد
 و ہم یک حس کار حس دیگر میکند دوم اینکہ قرب و بعد کیسان میشود و حجاب برمیخیزد و آن
 آن چشم باین چشم آمیختہ میشود از نزدیک و از دور اگرچہ صد کرد و دور بر می بیند و از بجانب
 دیوار و راسی دیوار و بروئی زمین و زیر زمین و زیر آسمان و بالای آسمان کیسان می بیند و
 چون آن گوش باین گوش نی آمیزد از بعید و دور اگرچہ صد یا ہزار کروہ باشد آنقدر شنود کہ

از نزدیک و قریب خلاصه اینست که با صره و سامعه و ناطقه و لاسه و ذائقه و شامه و غیره هر یک
کار دیگر میکند و همچنین هر عضو از اعضا بدن کار و فعل هر چیز از حواس مذکوره می نماید مقبول
صمد هم بوقت عصر و ز چهارشنبه ششم ماه ربیع الثانی سال سیزده صد و هفدهم هجری المقدس
دولت پابوس زیارت حضرت اقدس که عبادتی و عبادتی بهتر ازین نیست میسر شد اندر بوقت
بر میان نبی بخش مهر لواله و مولوی احمد بخش جوی و مولوی خان محمد و میا نجی محمد بخش و میان محیو
ساکنان چاچران شریف و بلند خان ناگوری و میان عبدالرحمن الہ آبادی و حکیم الممد الدین کرانی
اجازت بیعت و خلافت عطا گشت و بر مثال خلافت هر یک حضور خواجہ بدست حق پرست
خود اسم مبارک خود رقم و ثبت نموده بدست شهر آدہ مرزا احمد اختر صاحب کالوی سپردند که وی
بهر یک خلیفہ مثال خلافت را برسانید مقبوس صد و یکم بوقت اشراق روز پنجشنبه نهم
ماه ربیع الثانی سال سیزده صد و هفدهم هجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت
اقدس که عبادتی و عبادتی بهتر ازین نیست دستاویز سخن در لباس فقره افتاد حضور خواجہ
القاہ الہ تعالی بقاء فرمودند کہ چون حضرت معاویہ بحضرت امیر المومنین علی ابن ابیطالب
در مقام صفین جنگ کرده اند آنجا بر سر کوهی قریہ قوم بود بود اتفاقاً حضرت علی زیر آن کوه
برائے تلاش آب رفته اند و یک موضع را کاویده از زیر سنگ بزرگ چشمه آب شیرین آوردند
و آنوقت آنحضرت این لباس و پوشاک پوشیده بودند پیراهن از چرم خام میش پوشیده و
عمامہ اندوئی بزرگ سیحان بافته برپا شرف بسته اند پیش یک یهودی را مہب از بالای کوه
چون این حال را بدید مجروح دیدن فرود و زود آنحضرت رسیده پرسید کہ آیا تو نبی خاتم الانبیاء
هستی حضرت علی فرمودند کہ من نبی خاتم الانبیاء عیسیٰ علیہ السلام و برادر نبی خاتم الانبیاء ہستم را مہب
گفت کہ من در کتب خوانده ام و از اخبار شنوده ام کہ یکی از علامات خاتم الانبیاء اینست کہ حضرت
او شان در اینجا شریف خواهند آمد و ازین موضع چشمه آب پیدا خواهند کرد و لباس او شان بچمن
باشد کہ از چرم خام گوسفند پیراهن ساخته باشند و عمامہ از ریشمان موئی بزرگ بر سر مبارک خود داشته

پس از نخبیت بسیار مدت گذشته که مابین انتظار دیدار ایشان و اینجا بسکوه دیر ساخته سکونت
 و زنده ایم که شاید نصیب ما شود و پیش از من دیگر را میان ہم بسیار گذشته اند و اینچنین انتظار میباش
 اند مگر این دولت نصیب من شده است این بگفت و سلمان شد بعد از آن حضور خواجہ بقاہ اللہ
 تعالیٰ فرمودند کہ حضرت مصعب بن عمیر نیز پیراہن از چرم خام کو سفندی پوشیدند و چون در
 جنگ احد شهید شدند کفن برایشان مکتفی نمیشد اگر پاشے را میپوشیدند سر مبارک ایشان بر نہ
 میماند اگر سر مبارک را به کفن می پوشیدند پس پاشے ظاهر میشدند آخر حضور حضرت رسول خدا صلعم فرمود
 کہ سر ایشان را به کفن پوشید و پائی را بگیاہ پوشید و دفن سازید بعد از آن حضور خواجہ فرمودند
 کہ حضور حضرت رسول خدا صلعم فرمودہ اند کہ این مصعب بن عمیر چنان بالدار و توانگر بود کہ
 روزی دیدہ بودم کہ فرزندان شب بے او بد و صد در ہم نقرہ بمذیعی چادر می خریدند و در آخر
 ہم مال خود را در محبت خدا و رسول او صرف کردہ است و آن چنان مسکین گشتہ کہ پیراہن ہم
 از چرم خام کو سفندی پوشید مقبوس صد و دوم بوقت اشراق روز جمعہ دہم ماہ ربیع
 الثانی سال سیزدہ صد و ہفتم ہجری المقدس دولت پابٹوس و زیارت حضرت اقدس
 کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست میرگر دید سخن و رتبه و اولیاء از ہیکل خود افتادہ بود
 حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ شیخ ابو حدالدین کرمانی گفتہ اند کہ پیر من شیخ
 رکن الدین نجاسی در سفر بودند و من بہت خدنگذاری ہمراہ ایشان بودم بہ آن سفر شیخ من
 بیماری شکم میشدند بجای رسیدیم کہ آنجا شفا خانہ بود عرض کردم کہ یا حضرت بندہ را رخصت
 فرمائید تاکہ از شفا خانہ داروئی بیارم شاید کہ آنحضرت را نافع آید پس چون شیخ آرزو
 الحاح بسیار دیدند اجانت دادند پس بر فتم و شخصے را دیدیم کہ ملازمان و خدمتگاران
 بیاستادہ اند فانوسہا فروختہ اند و می را نیشناخت و من می را نیشناختم چون مرادید
 برخواست و استقبال من کرد و بسیار اکرام و تعظیم من بجا آورد و عزیز داشت انگاہ پرسید
 کاری کہ باشد بگوئید من گفتم کہ شیخ من را علت شکم است برای ایشان داروئے بد مید پس اقام

وارو مباد و انگاه برای رسانیدن من تا دور همراه من بیامد من بزور او را باز گردانیدم و
 چون پیش شیخ خود یازادم و از اکرام و احترام بجا آوردم و از او طلب و از او دان بحضرت
 شیخ خود عرض کردم شیخ من تبسم نموده فرمودند که ای فرزند هرگاه من اضطراب ترا دیدم لاچار
 اجازت بر رفتن دادم مگر آن طلبی امیر نجا بوده است نهایت متکبر و ذی نخوت مت مراب
 تو شفقت آمد که مباد با تو التقات نمکند و تو ترسیده شوی بنابراین من از مکیل خود مجروح شدم و بصورت
 وی برآمده بجایش نشستم و ترا گرامیداشتم و کردم با تو آنچه دیدی بعد از آن این بنده را رقم الحروف
 عرض کرد که قبله تجر و از مکیل چگونه میشود حضور این بیت بر خواندند و چون پرسی غالب و بر آدمی تو
 کم شود از مرد و صف مردمی و انگاه فرمودند که چون پرسی یعنی جن کس را میگیرد آن کس در غشی و
 بهوشی میاید پس هر چه میگوید یا میکند همان جن میکند و مردم می پندارند که این شخص میکند و
 حال اینست که وی بخبرونی شور میباشند هرگاه جن اینقدر مینماید پس اولیاء کرام بطریق اولی
 چه بخوانند میتوانند و بعد از آن این بنده را رقم الحروف باز عرض کرد که قبله غرض غلام نیست که
 کیفیت تجر و چگونه است نه انکار از قدرت اولیاء الله است آیا یک بدن را گذاشته بصورت
 دیگر بدن میانید یا آن شخص نیز بجای خود زنده و قائم میباشد و به دیگر هر صورت که میخواهند
 می برآیند حضور فرمودند هر دو طریق است روح ایشان جسد میشود و جسد ایشان روح هم میگردد
 و گاهی از یک بدن جدا شده بدیگر کالبد ظاهر میشوند و کار کرده باز در آن میآیند و گاهی آن بدن
 نیز آنچنان قائم به روح می باشد و دیگر بدن و بهیت مطلوب ظاهر میشوند بعد از آن سخن در بزرگی
 حضرت شیخ عبدالقادر جیلانی افتاد حضور فرمودند که روزی شیخ ابو محمد عبدالرحمن ظفوحی در
 ظفوحی بر سر منبر گفتند اَفَابَدِیْنَ الْاَوْلِیَاءِ کَالْکَوَکِبِیْنَ بِلَوْنِ الطَّیْبِ اَوْ لَوْنِ عُنُقَا لِعَنی من در میان
 اولیاء مثل کائنات هستم در میان مرغان که گردن من از گردن ایشان بلند تر است پس شیخ ابوالحسن
 علی بن احمد سکنه ده جنت که در آن پرگنه بود و در آن مجلس حاضر بودند برخاستند و گفتند یا مویج
 حضرت شیخ عبدالقادر جیلانی اینچنین از علوشان خود میسازید انگاه جامه از بدن ایشان

کرده گفتند بایست که من باشم گشتی میگویم شیخ عبدالرحمن خاموش گشتند انگاه یاران خود را
 فرمودند که یکسوی این شخص خالی از عنایت خدا تعالی نیست انگاه ایشانرا گفتند که جامه نائے خود
 را بازپوشید ایشان گفتند که از آنچه بیرون آمده ایم بآن بازنگردیم پس سئے بدره جنت کرده آید
 خود را خواندند که ای فاطمه جامه های من بیارتا من بپوشم زوجه ایشان در آن و ده آواز ایشان
 بشنیده جامه های ایشان داد بعد از آن شیخ عبدالرحمن شیخ ابوالحسن را پرسیدند که شیخ شما
 کیست ایشان گفتند که شیخ و پیر من حضرت شیخ عبدالقادر جیلانی اند شیخ عبدالرحمن فرمودند
 که من ذکر شیخ عبدالقادر جیلانی هرگز نشنیده ام و هم مدت چهل سال گذشته که در درکات باب
 قدرت تمام ایشانرا گاهی آنجا ندیده ام انگاه شیخ عبدالرحمن چند نفر میدان خود را به بغداد روانه
 کرده فرمودند که از طرف من شیخ عبدالقادر جیلانی سلام برسانید و بگوئید که عبدالرحمن را چهل
 سال گذشته که در درکات قدرت نشسته است شمارا هرگز آنجا ندیده ام نه اندر ول روزه
 دیده ام نه بیرون آئیده پس شیخ عبدالقادر جیلانی خدا را فرمودند که به طفون بج بروید و در
 راه شمارا مریدان شیخ عبدالرحمن طفون بج خواهند رسید آنها را بازگردانید و چون به شیخ
 عبدالرحمن ملاقات کنید بگوئید که عبدالقادر سلام میرساند و میگوید که انت فی الذکرکات و حق
 هو فی الذکرکات لا یورنی من هو فی الحضور و من هو فی الحضور لا یورنی من هو فی
 التخذ ع و انا فی التخذ ع ادخل و اخرج من باب البئر من حیث لا قرانی یا مائة
 ان اخرجت لك الخلقه الفلانیة فی الوقت الفلانی علی یدک اخرجت لك و هی
 خلقته الرضایا مادة خروج التشریف الفلانی فی اللیلة الفلانیة لك علی یدک
 خرج لك و هو تشریف القتی و یا مادة ان اخلع عليك فی الذکرکات لم یخرج من
 عشر الف فی الله سبحانه خلقه الولا بیه و هی فخذ خفراء و ازلها سورة اخلا
 قل هو الله احد علی یدک اخرجت لك یعنی تو در درکات هستی و این مقامی است که فرو
 نماز مخدع است و سیکه او درین مقام درکات نمی بیند آنکس را که او در مخدع است و من

در مخدع هستم و خل میشوم درین مقام بالاتر که مخدع است و بر میآیم از ان از دروازه راز و این
جهت که ترابان مقام مخدع رسائی نیست بیرون آمدن و اندر رفتن من از باب السر ثابت است
بچند علامات چنانکه یکی از علامات اینست که برآورده ام بجای تو فلانی خلعت را در وقت فلانی
و این خلعت بر دست من خارج کرده شد بجای تو و این خلعت رضا بود چه معانی و مقامات را در
واقع صور مناسبه میباشند و دوم علامت اینست که بیرون آمدن تشریف فلانی در شب فلانی بجای
تو بر دست من بیرون آورده شد و آن تشریف فتح بود سوم علامت اینست که پوشانیدم بر تو
در درکات بحضور و دوازده هزار ولی سبانه خلعت ولایت را و این فرجه بود سبز رنگ نقش آن
قل هو الله احد بود که بر دست من بیرون کرده شد بجای تو هرگاه خادمان فرستادگان هر دو
شیخ در اثناء راه ملاقی شدند پس بخدمت شیخ عبدالرحمن رسیدند و خادمان شیخ عبدالقادر
جیلانی آن پیغام از طرف شیخ رسانیدند پس عبدالرحمن گفت که صداق الشیخ عبدالقادر
سلطان الوقت و صاحب التصرف فید یعنی راست فرموده اند شیخ عبدالقادر را
شان باد شاه وقت خوانند و صاحب تصرف اند و آن بعد از ان این بنده را قم الحروف
عزیز که قبله مخدع کدام مقام را میگوید فرمودند که مخدع مقام عزت و غیرت محبوبیت الله
است نمی بیند و نمیداند آنرا هیچکس بگر صاحب آن مقام زیرا که مخدع معنی جانی ندیدن است
بعد از ان سخن در وجه تسمیه شیخ قضیب البیان افتاد حضور خواجه فرمودند که قضیب معنی شاخ
درخت است و آن نام درختی است که شاخهای او نهایت است میباشند پس قد و قامت
معشوقان با وی تشبیه میدهند و اینجا مناسبست که چون شیخ قضیب البیان نماز منخوان
و قد مبارک او رخا زخم و دوتا نکرده بودند ازین وجه لقب او شان قضیب البیان گشته است
و این لقب چنان گشته شده که خود اسم گوید بعد از ان سخن در مراتب اولیاء الله افتاد حضور
فرمودند که وقتی شیخ و قوی بر کناره دریا می شود هفت تن را اولیاء الله نماز خوانند
یعنی و قوی امام شدند و ایشان مقتدری گشتند ازین آشنایک چهار غرق شدن گرفت همه را

جهاز فریاد فغان میکردند شیخ دوقتی را بر فریاد فغان ایشان حمت و شفقت جوش نه و پس در حالت
 نماز خواندن از خدا تعالی دعا خواستند که این جهاز غرق نشود پس جهاز از غرق شدن مانع یافت
 و سلامت جاری گشت هرگاه از نماز فارغ شدند آن هفت تن اولیاء الله از یکدیگر پرسیدند که
 این حرکت از کلام کس سر برده است هر یک باز گفت که از ما هرگز این حرکت صادر نشده است
 آنرا شیخ دوقتی پرسیدند که آیا این حرکت دعا خوانستن از تو آمده است ایشان اعتراف کردند
 پس آن اولیاء الله فرمودند که برو و جدا شو که تو لائق صحبت مایان نیستی این گفتند و از چشم شیخ
 دوقتی غائب شدند پس هر چند شیخ دوقتی در هر مقام ولایت که دستگاه میرسیدند شجره ساختند
 مگر از ایشان نشانی عظم نیافتند زیرا که ایشان در مقام قباب عزت و غیرت رسیدند مستوری و متواری
 شده بودند و این مقام از دستگاه شیخ دوقتی بالاتر بود و بعد از آن فرمودند که شیخ ابوالحسن کردویه
 یک روز پیش حضرت روز جهان بقلی نشسته بودند و این خیال در دل کردند که من در علم و حال
 از شیخ روز جهان بقلی زیاده هستم و فوق میدارم پس شیخ روز جهان از خطره ایشان آگاه
 گشته فرمودند که ای ابوالحسن این خطره را از دل خود بدر کن زیرا که امر در روز روز جهان بچکس را
 همسری و برابری نیست وی یگانه زمانه خود است آنگاه ازین معنی این باعی بر خواندند و درندگان
 عارف مرا کجا بینند و درین زمانه منم قائد صراط الله مؤید خدا و روتا آستانه اقصی که هست
 منزل عالم بجاورائی و رأی از بعد از آن سخن در عشق و حسن افتاد حضور خواهر فرمودند که روزی
 شیخ روز جهان بقلی براهی میفرستند ازین اثناء از راهی بگذشتند از انجائی شنیدند که پیر زنی دختر
 جوان خود را میگفت که ای دختر از راهی بیرون مرو و سوی خود را بکسی مناد و الله بچکس خود
 بپند که توانی پنهان بدار که باز از حسن تو کم گردد و به وقار دینی اعتبار خواهی داشت و ازین اعلام
 شیخ روز جهان در جوش تمام آمدند فرمودند که ای پیر از راهی بیرون مرو و سوی خود را بکسی مناد و الله بچکس خود
 نمی ماند بلکه غایب شود با عاشق چنانکه دهی پوند و میرا که حسن و عشق از آن را ازین بعد و جوان
 هستم اند که بچکاه اندر یکدیگر بپایانند ازین کلام برانگیخته شدند و ازین حال پنهان شدند

که بعضی از آنها بودند بعد از آن حضور خواجہ فرمودند کہ در عرب شریف مردان عاشق بودند و اند
 زنان مشوقان چنانکہ محبوب عاشق و لیلی معشوق بودند فلان عاشق و معشوقہ پس از نیکبخت
 شاعران عرب شریف خود را مرد کہ عاشق بود اعتبار کرده کلام در شعر از طرف مرد گفته اند و در ملک
 فارس مردان و زنان ہر دو عاشقان و مشوقان بودند و بنا بر آن در کلام شعر فارس فرقی از
 زن و مرد نیست و در کشور ہندوستان و پنجاب و سندھ زنان عاشقان بودند و مردان
 مشوقان چنانچہ سری کرشن جو صاحب معشوق بود و زنان او عاشقان وی بودند و میان راجھا
 مشوق بود و مائی ہیر سیال عاشق اوست و مرزا معشوق بود و صاحبان عاشق اوست و
 پیون خان مشوق و مائی سستی عاشق بود و دیگر کسان ہم بسیار بودند و فلند شاعران این
 دیار اگر چه مردانند خود را بہ زنان تعبیر کرده کلام در اشعار چنان گفته اند کہ گویا زنان گفته اند بعد از آن
 رضو حلاق بیاید و عرض کرد کہ قبلہ امروز جمعہ است حلق باید کنانید حضور فرمودند کہ آری انگاہ برائے
 حلق متوجہ شدہ بنشستند اول قلم الاطفا کنانید نہ برین ترتیب کہ نخستین از انگشت سبابہ
 دست است ناخن را گرفتار کنانید بعد از آن او انگشت وسطی بعدہ از بنصر بعدہ از خنصر بعد از آن
 از خنصر دست چپ بعدہ از بنصر بعدہ از وسطی بعدہ از سبابہ بعدہ از ابهام دست چپ انگاہ از
 ابهام دست راست ناخن را تراشانید یعنی ابتداء ناخن بریدن از دست راست از سبابہ شروع
 کردند و شروع از دست چپ از خنصر نمودند و ختم بر ابهام دست راست کردند بعد از آن حلاق اول
 سبب مبارک حضور اقدس را شانہ کشید و انگاہ بمقرض پست گردانید پس آن موی کہ بر کنار
 لب مبارک موی دهن مبارک نزدیک بودند از آن یک پرہ تا پرہ دیگر پست تر کنانید نہ بجد یکہ بشیر
 صافی و ظاہر شدہ بود و آن موی لب کہ نزدیک بینی مبارک بودند آنرا نیز پست کنانید نہ بگوین
 موی بقدر جو جو باقی بگذارند یعنی آن قدر پست گردانیدہ بودند کہ بشرہ آنجائی پوشیدہ بود
 و این موی را در طولانی لب مبارک بقدر ستر چہار انگشت پست کنانید نہ کہ این را سنت چہار
 یاری میگویند و باقی موی بروت مبارک از ہر دو جانب لب مبارک را ز شدہ بودند بحال بگذارند

انگاه موی بنی مبارک را نیز بمقراض خود قطع کنانید و عادت مستمره حضور اینست که موی لب
 و بینی را همیشه بمقراض قطع می کنانید و بموچینه گاهی بکنانید و باز بستره هم گاهی تراشانید
 اند و بر موی رخساره و خدین شریفین اصلاً هیچ چیز از موچینه و مقراض و آستره نگردانید بلکه
 سالم باشند و عادت شریف همین است که موی خدین و رومی مبارک را دائم سالم میگذارند
 بعد از آن موی البطین شریفین را با آستره تراشانید و مقبوس صد و سوم بوقت اشراق روز شنبه
 یا زدهم ماه ربیع الثانی سال سیزده صد و هفدهم هجری المقدس دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس
 که عبادتی و سعادت بیتر ازین نیست حاصل شد سخن در توجیه کردن پیران بر مریدان افتاد اندرین
 اشناویکی از حاضرین گفت که مدار فقراء سلسله نقشبندیه بر توجیاست حضور خواجه البقاه الله تعالی
 فرمودند که اینچنین نیست که تو گفتی بلکه دستور در سلسله نقشبندیه اینست که در هشت پاس ششم پاس
 پیر مریدان خود را در بروی خود حلقه کنانید می نشانند و بر دل ایشان توجیه می اندازد و باقی هفت
 پاس هم مریدان در دیگر اشغال و وظائف میگذرانند اندرین اثناء یکی از حاضرین عرض کرد که قبله
 آیا پیر را بر مریدان حلقه ضرورتی میباشد حضور فرمودند که پیر را بر دل مریدان بهر جا که باشد
 توجیه فائز میباشد و بروی خود در حلقه نشانند خواه نشانند بعد از آن سخن در مصرف لنگر شریف
 حضور خواجه البقاه الله تعالی از وظیفه خواران و صدقه خواران افتاد حضور خواجه فرمودند که سابق
 ازین پنج هزار یا شش هزار روپیه نقد بت دارد در هر ماه صرف میشد سوئی دانه نعلی یعنی
 غله که در برای نختن نان لنگر و دادن برات و غیره خرج و صرف میشد مقبوس صد و چهارم
 بوقت اشراق روز یکشنبه و از دهم ماه ربیع الثانی سال سیزده صد و هفدهم هجری المقدس
 دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بیتر ازین نیست میر شریف
 حضور خواجه البقاه الله تعالی بقاء یک طالب علم را سبق مشکوة شریف از باب لیلته القدر در کس
 دادند در اثناء سبق حضور خواجه البقاه الله تعالی فرمودند که لیلته القدر مقامی است از مقامات کشف
 که اهل کشف را حاصل شود نه هر کس را بعد از آن در یک حدیث شریف این ذکر باید که چنان بنویسند

خدا تعالیٰ در شب قدر عبادات و طاعات بجای آرند و عاصی مغفرت بآواز بلند می خوانند و میقول
 ارجعوا لقل غفرت لکم و بدلت سیئاتکم حسنات پس حق سبحانه میفرماید که تحقیق
 آمرزیده ام شما را و بدل کرده ام سیئات شما را بحسنات اندین آنگاه یک عالم فاضل حاضر
 نشسته بود و می گفت که اگر گفته شود که نفس سیئات حسنات میشوند این محال است پس
 مرا و آنست که بدل و عوض گناهان نیکی با در نامه اعمال اولو شتم می شوند حضور خواجه فرمودند که
 آن نه شنیدید می که هر که در سایه عنایت اوست برگزیده اش طاعت است دشمن دوست
 از اینجا هم این معنی مفهوم میشود که عین سیئات عین حسنات میشود و آنگاه همان عالم آیت را
 برخوانند الا هن قلوب واعین و عمل عاملا صالحا فاولئک یبدل اللہ
 سیئاتهم حسنات و گفت که درین آیت این ذکر است که شخصی که در کفر باشد به نیکی او
 گناه باشد چون از کفر توبه کرد و بخدا تعالی ایمان آورد صالح گرد پس همه نیکی های او که در حالت
 کفر سیئات بودند حسنات باز شدند حضور خواجه بر اضطراب تقریر او تبسم نمودند و فرمودند که مراد
 اینست که درین آیت ذکر ایمان خاص است نه ایمان عام چنانچه تقدیم ذکر توبه بر ایمان قرینه
 صریح است بر معنی پس حاصل معنی این آیت اینست که مثلاً شخصی مومن گناهکار است پس
 توبه میکند از گناهان و ایمان کامل می آورد و عمل صالح می سازد پس آن شخص بدیده میرسد که سیئات
 او نیز عین حسنات میشوند و بعد از آن فرمودند که اگر شخصی مشغول باشد و ناگهان بی اراده سابقه
 اندوی این گناه که از همه گناهان بدتر است یعنی زنا واقع شده است او را ضرر و نقصان نخواهد
 رسانید بعد از آن فرمودند که علامت آن اینست که او را پشیمانی و ندامت حاصل خواهد شد و توبه
 او گواهی و توفیق طاری خواهد شد و نیز آنکه هر گاه بقصد و اراده میکند و چیز او را حاج نمیشود
 به گناهان و توبه کند و توبه او را گناهان که شخصی که اول بار گناهی میکند یک نقطه سیاه بر دل
 می افتد و اگر دوم بار گناه میسازد دوم نقطه سیاه بر دل می افتد و چنانچه هر گناه و هر
 گناهی که سیاه بر دل نشیند و با توبه پاک شود و هر چند که دل سیاه میشود و از گناه کردن ندامت نیاید

بلکہ برگناہ کردن دلیر میشود پس باید کہ توبہ کند تا دل او پاک و صاف شود و بعد از آن سخن در خلوص
 کفار و نارافتادہ حضور خواجہ فرمودند کہ نزد بعض اکبار اولیاء چنانچہ شیخ اکبر محی الدین بن العربی و غیرہ
 خلوص کفار و دروغ ہرگز نیست چہ رحمت خدا تعالی را غلبہ ست بر غضب او بعد از آن از جلد چہارم
 کتاب اشارات فریدی از مقبوس ہشتم تا مقبوس ہفدہ ہم بر خواندم حضور خواجہ سرور شدہ
 حرف بحرف و لفظ بلفظ شنیدند و در بعض مواضع اصلاح ہم نمودند مقبوس صد و پنجم بوقت
 عصر روز جمعہ ہفدہ ہم ماہ ربیع الثانی سال سیزدہ صد و ہفدہ ہم ہجری المقدس دولت پایتوس
 و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و ساداتی بہتر ازین نیست حاصل گشت اندرین وقت
 صاحبزادہ میان نصیر الدین برادر خورد میاں صاحب میان کرم الدین صاحب پراروی از
 جناب اقدس حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالی ببقائہ و نفعنا و ایام بقاء باجاست بیعت و
 خلافت مشرف شد پس حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالی بر مثال او دستخط خود ثبت کردند
 مقبوس صد و شصت و ششم بوقت اشراق روز سہ شنبہ بیست و یکم ماہ ربیع الثانی سال
 سیزدہ صد و ہفدہ ہم ہجری المقدس دولت پایتوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و ساداتی
 بہتر ازین نیست میسر گردید اندرین اثناء حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالی این بندہ را قم الحروف
 را سبق کتاب مقابیس المجالس جلد چہارم از مقبوس ہفدہ ہم تا مقبوس بیست و یکم بخوانید
 و مع تحقیق تمام و تصحیح ہم نمودند بعد از آن یک طالب علم را سبق کتاب مشکوٰۃ شریف از باب
 ثواب التبیح درس دادند چون این حدیث شریف خواندہ شد فہن قال لا حول ولا
 قوۃ الا باللہ ولا منجا من اللہ الا الیہ کشف اللہ عند سبعین باباً من
 النصراذناھا الفقر کیکہ یگوید لا حول ولا قوۃ الا باللہ ولا منجا من اللہ الا الیہ
 الا الیہ کشادہ میکند خدا تعالی از وی ہفتاد و در از فقر و فی اب فقر است حضور خواجہ
 فرمودند کہ من در کربت و صعوبت و مشکل و محنت چنان میخوام کہ لا حول ولا قوۃ مندا
 الا الیہ چنانچہ یکبار مراد فرس ورد شدیدا فتا و بقراری واضطاری کمال و بیچ دوا

یہ نشد پس این دعا بخواندم ہر ساعت شفا گشت بعد ازان این قطعہ حدیث شریف خواندہ شد
 اِنْدَ لَا یَغَاوْ عَلٰی قَلْبِیْ وَ اِنِّیْ لَا اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ فِی الْیَوْمِ صَافَّةٍ مَوْتِیْ بِدَسْتِیْ شَانِ اَنِست
 کہ البتہ کردہ میشود بدل من و بدرستی ہر آئینہ استغفار میکنم خدا تعالی را اور روز صد بار بعد
 ازان حضور خواجہ فرمودند کہ صوفیہ کرام این حدیث شریف را در باب عدم ادراک کنہ حقیقت
 حق سبحانہ سند و حجت می آرند بعد ازان فرمودند کہ چون ذات حق سبحانہ بے نہایت و بحد
 ست پس کنہ حقیقت ذات حق سبحانہ از کشف و ادراک انسان خارج ست بعد ازان در باب
 استغفار در حدیث شریف شد او بن اوس این ذکر آید کہ سید الاستغفار اینست کہ
 بگوئی **اِنَّتَ رَبِّیْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ خَلَقْتَنِیْ وَ اَنَا عَبْدُکَ وَ اَنَا عَلٰی
 عَهْدِکَ وَ وَعْدِکَ مَا اسْتَطَعْتُ اَعُوْذُ بِکَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتَ الْیَوْمَ لَکَ
 بِنِعْمَتِکَ عَلٰی وَاَبُوْءُ بِذَنْبِیْ فَاغْفِرْ لِیْ فَاِنَّہُ لَا یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ وَ ہر کہ
 بخواند این سید الاستغفار را در روز یکبار یکہ یقین وارندہ باشد پس ہمیر و دران روز
 پیش از آنکہ شام شود پس می اہل ہشت ہست و یکہ در شب بخواند و دران شب ہمیر و
 پیش از آنکہ صبح شود وی ادا اہل جنت باشد بعد ازان فرمودند کہ من این سید الاستغفار را
 بسیار میخوانم بعد ازان سخن در بزرگی حضرت بیان صاحب شیخ محمود میان احمد آبادی افتاد
 حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالی فرمودند کہ حضرت محمود میان رحمۃ اللہ علیہ از دہ مشایخ کرام سجادہ
 نشین و خلیفہ مجاز بودند چنانچہ یکی حضرت مخدوم نصیر الدین محمد چراغ دہلوی دوم شیخ
 کمال الدین سوم شیخ سراج الدین چہارم شیخ علی الدین پنجم شیخ محمود راجن ششم شیخ
 جمال الدین ہفتم شیخ حسن محمد ہشتم شیخ محمد نهم شیخ یحیی مدنی رضوان اللہ علیہم اجمعین
 بعد ازان فرمودند کہ حضرت محمود میان رحمۃ اللہ علیہ اجازت و خرقہ خلافت ہم دادہ اند چنانچہ
 سلسلہ پیران عظام و اوراد و وظائف کہ نوشتہ مراد دادہ بودند نزد ما موجود اند بعد ازان این
 بندہ را قم الحروف عنکر کہ قبلہ از حضرت شیخ محمود میان تاحضرت یحیی مدنی چند پشت گذشتہ**

باشند حضور فرمودند که شش شست گزشتہ اند چنانچہ حضرت محمود میان بن میان صاحب اسم الدین
 ثانی فرخ صوفی خوب میان بن شیخ رشید الدین مودود لالہ بن شیخ رکن الدین ثانی بن
 شیخ حسام الدین اول محمد فرخ صوفی بن شیخ رکن الدین اول ابی احمد بن شیخ الحرمین الشرفیہ بن
 قطب المدینہ شیخ یحیی مدنی مگر سلسلہ ارادت و خلافت بہفت واسطہ مسلسل ست چنانچہ
 حضرت شیخ محمود میان مرید خلیفہ شیخ حسام الدین ثانی محمد فرخ صوفی خوب میان ایشان مرید و خلیفہ
 شیخ رشید الدین مودود لالہ و ایشان مرید و خلیفہ شیخ رکن الدین ثانی و ایشان مرید و خلیفہ شیخ
 حسام الدین اول محمد فرخ صوفی و ایشان مرید و خلیفہ شیخ جمال الدین بن ثانی و ایشان مرید و
 خلیفہ شیخ رکن الدین اول و ایشان مرید و خلیفہ قطب المدینہ حضرت شیخ یحیی مدنی ہستند بعد
 ازان فرمودند کہ مرا ازین طریق از حضرت فخر الاولیاء حضرت شیخ یحیی مدنی ہم بہفت واسطہ
 در میان است چنانچہ کی حضرت قبلہ فخر الاولیاء و دوم حضرت قبلہ محبوب الہی موم حضرت قبلہ
 سلطان الاولیاء چہارم حضرت قبلہ عالم ہاروی پنجم حضرت قبلہ مولانا محبوب النبی دہلوی ششم
 حضرت شیخ نظام الدین اوزنگ آبادی ہفتم حضرت شیخ کلیم اللہ جہان آبادی و ازان طریق
 حضرت محمود میان حمۃ اللہ علیہ تا حضرت شیخ مدنی نیز بہفت واسطہ در میان ست چنانچہ
 گزشتہ بعد ازان این بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ قبلہ از حضرت شیخ یحیی مدنی تا حضرت
 شیخ محمود میان ولایت و فقر بچنان جاسی مسلسل آمدہ است یا لی فرمودند کہ از شیخ
 رکن الدین اول ابی احمد تا شیخ رشید الدین مودود لالہ بزور تہاک فقر و ولایت پیوستہ آمدہ است
 و بعد ایشان اگر چہ میان صاحب خوب میان حسام الدین ثانی ہم فقیر بودند مگر در مرتبہ ایشان
 نبودند و حضرت محمود میان حمۃ اللہ علیہ از پدر عالیقدر خود بسیار کامل بودند و در ارتقاء
 شیخ وقت بودند مقبوس صفا و ہفتم بوقت عشاء شب شنبہ دوم ماہ جمادی اول سال
 سیزدہ صد و ہفتم صحرای المقدس دولت پابوس و ریارت حضرت اقدس کہ عبادتی و
 سعادت بہتر ازین نیست میسر گردید حضور خواجہ الفقہ اللہ تعالیٰ ببقائہ در وظیفہ شاغل بودند

چون فارغ شدند رخ نور بطرف این بنده احقر آورد و بر شرف راسبوی این احقر مائل نمودند
 این بنده نیز اندکی از جابجیده پیشتر بنشست آنگاه آهسته آهسته فرمودند که من امروز بوقت
 نیمروز خفته بودم پس در خواب دیده ام که یک کتاب را مطالعه میکنم پس در آن کتاب نوشته بود که
 کسیکه ریاضات شاقه کند و مجاہدت صعبه نماید نقلاً نقلاً و معنی این لفظ در آن کتاب چنین
 نوشته بود که او بحقیقت خود بر سید و فائز گردد و پیشتر این عبارت نوشته بود که خدا تعالی اراده کس
 دیده است و نه بیند و نخواهد دید یعنی حقیقت و کنه ذاتی حق سبحانه و تعالی و شکوفای چکس
 از افراد انسانی نیست بعد از آن دیدم که دیوان غزلهای خواجہ حافظ شیرازی نهاده شده است
 پس آنرا برداشته بکشا دم این بیت نوشته بود میخسای ز غنهای بنه دام که عنقا را بلند
 ست آشیانه مقبوس صد و ششم بوقت عشاء شب شنبه نهم ماه جمادی الاول سال سیزده
 صد و هفدهم هجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادتی بهتر ازین
 نیست حاصل شد اندر بنوقت مولوی صاحب محمد علی راجن پوری حاضر بود وی عرض کرد که قبله معنی
 این بیت چگونه است که میخسای ظلال حمله اسماء یعنی که بصورت مسمی و حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالی
 ببقاہ فرمودند که مثلاً ذات متلبس بصفحت رحمت رحمان است همان ذات متلبس بصفحت قہر قہار
 است پس رحمت صفت است و رحمان اسم و قہار نیز اسم و قہر صفت است و فرق در میان
 صفت و اسم مشتق و مشتق منہ است یعنی مصدر صفت است چون علم و حیات و غیرهما مشتق
 اسم است چون حی و علیم و غیرهما پس اسم و مسمی کیفیت یعنی عین یکدیگر اند زیرا که مسمی نیز
 صما نیست که متلبس بصفحت است بعد از آن فرمودند که ظلال عکوس اشیاء را گویند و ظلال عکس شے
 حکم و اثر آنست و پیدا است که همه افراد و اجزاء عالم آثار و احکام اسماء و صفات الهیہ اند زیرا کہ اسماء
 و صفات بچنان در علم حق سبحانه موجود اند نہ خارج شدہ اند و نہ خواهند شد پس ہر شے در عالم پیدا
 و ظاہر شدہ است و خواهد شد مجملہ ظلال و عکوس آنهاست یعنی آنچه در خارج موجود است آثار و
 احکام اسماء و صفات الهیہ است نہ ذات اسماء و صفات بعد از آن سخن در تحقیق اسم اعظم افتاد

حضور خواجہ فرمودند کہ شیخ محمد بن علی حکیم ترمذی کہ از اکابر اولیاء و وزکار بود ندیکہ صد و پنجاہ سوال در علم
 حقائق معارف نوشتہ گذشتہ اند چنانچہ یکی از ان اسولہ این سوالی بود کہ اسم اعظم کد ام است و این
 ہم گفتہ رفتہ اند کہ جواب ندید این سوال را مگر کسی کہ او خاتم ولایت محمدی باشد و ہر گاہ شیخ
 اکبر محمد بن الدین بن العربی در کشف خود خود را خاتم ولایت محمدی دانستہ اند پس ایشان جواب این سوال
 را بدینطور گفتہ اند کہ ہر کہ ولی منتهی کامل مکمل اسم اعظم است بعد از ان فرمودند کہ اسم اعظم حضور حضرت
 محمد مصطفیٰ صلعم ہستند بعد از ان فرمودند کہ ہر کہ تمام عبد اللہ شد او اسم اعظم است و تمام عبد اللہ
 حضور آنحضرت صلعم اند مقبوس صد و نهم بوقت نیم روز چہار شنبہ سیزدہم ماہ جمادی الاول سال
 سیزدہ صد و ہفتم ہجری المقدس دولت پانہوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین
 نیست دستاد سخن در بیان حج مبرور افتا و حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بقایہ فرمودند کہ علامت حج مبرور
 آنست کہ چون از حج برگرد و از سابق بہتر و نیکتر شدہ باز آید و من اکنون مردمانی منہم کہ چون از
 حج باز می آیند از سابق نیز بدتر گشتہ باز آمدہ اند بعد از ان فرمودند کہ شیخی بود او حج رفت
 شبی در خواب دید کہ فرشتگان بر در کہ معظمہ نشستہ اند و یکی از دیگری می پرسد کہ امسال مردمانے
 کہ برائے حج گذاردن آمدہ اند کد ام کد ام کس را حج قبول افتادہ است و می گفت کہ ازین جملہ مرا
 ہیکس را حج قبول نیفتادہ است مگر یک شخص است چرم دوز در مصر کہ او را حج مبرور و قبول
 ست چون آن شیخ بیدار شد قصد مصمم کرد کہ بعد ازائے مناسک حج در مہر رفتہ آن شخص چرم دوز
 را خواب دید ہر گاہ از حج فارغ شد در مصر رفت و بعد جستجوئی بلیغ آن شخص چرم دوز را دریافت او
 را گفت کہ ای فلان من ترا یک خوشخبری میدہم و آن اینست کہ حج تو مبرور شدہ است اگرچہ تو آنجا
 رفتی کہ من چنین و چنین در خواب دیدہ ام و تو نیز باید کہ با من نیکی کن و آن اینست کہ بگوئی کہ من
 کردی و کد ام کار ساختی کہ عوض آن ترا حج مبرور دادہ اند و می گفت کہ من مردی ام چرم دوز
 بسیار بدت شدہ است کہ من از کسب خود از برای نیت حج گذاردن در اہم و دنا نیر فرام
 و جمع میکردم آخر امسال بالغ القدر جمع شدہ بودند کہ زاد و را حلہ مرا بکتفی شدند و در خانہ نیز

داده برنجی بن آماده شده نشسته بودم وقت طعام خوردن بدمه در خانه من ادام نه پخته بودند من
 زوجه خود را گفتم که تو برو و از فلان همسایه نان خورش گرفته بیا تا من بهمان نان خورش نان را خورده
 به حج بروم ایلیه من رفت آن همسایه گفت که نزد ما ادام گوشت موجود است مگر باطلال است و بر
 شما حرام است خوردن آن زیرا که ما اندر محضه بوده ایم سه روز گذشته است که باز طعام را ندیده
 ایم پس زوجه من باز آمده ماجر بیان کرد من بدول گفتم که من اکنون این همه در ادم رابه همسایه گرسنه
 بدم که خرج عیال خود کنند مرا تا که و اما جمع خواهند شد به حج خواهم رفت پس آن در ادم انداخته
 را برداشته به همسایه داده ام مقبوس صد و دهم بوقت زوال روز پنجشنبه چهار دهم ماه
 جمادی الاول سال مذکور دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادتی بهتر ازین
 نیست بگردید اندرین وقت بر آسمان قطعات خورد و خور و از سحاب غماز متفرق بودند پس حضور
 خواجه بقا الهی سومی آسمان نظریض اثر کرده فرمودند که امروز ابر نمودار است انگاه
 فرمودند که این طرف بر ملک پیا و داخل و غیره عنایت و کرم الهی شود که باران باران انگاه فرمودند
 که چوستان نهایت خشک شده است بر آن هم باران انگاه فرمودند که اگر این ملک و این بلاد
 سیراب و آباد خواهند شد مارچه و اگر نخواهند شد مارچه هر کرا ملک ملک است و دانبا دکنده خواه
 آبا و ساز و بعد از آن فرمودند که مولوی محمد بالان صاحب خلیفه حضرت خواجه محمد سلیمان صاحب
 تونسوی کلان فقیر بود و در حاجات بر آری مردم هم مشهور بود چون در شهر تونس شریف مدی مردم
 آنجائی نهایت خوش و سرور میشدند که اینک حواج هر کس قضا خواهند شد و حضرت خواجه
 محمد سلیمان ازین سبب سه بار از مولوی فقر و درویشی سلب کرده بودند و میفرمودند که ای باران
 خدا تعالی بے پرواه تر و بے نیاز تر است خد کن و تبرس از بے نیازی او آن نباشد که تمام
 عمر سالان باشی یکبارگی بر حاجت بر آری هر کس که بستم ترا چه خالق مخلوق بدان مالک است
 هر چه کند بعد از آن فرمودند که حضرت خواجه محمد سلیمان را با مولوی محمد بالان صاحب کمال محبت
 بود و این سلب فقیری از وی نیز از محبت میکردند و خود حال خواجه محمد سلیمان آنچنان بودی

ہرچہ درجہاں بشتی ایشان نگران می بودند اگرچہ مردم حاجتمندان فریاد و فغان میکردند کار
 هیچکس را نمیکردند مگر لاچار و عا میخواستند بعد از آن فرمودند کہ پیداست کہ از خورد فقیران کار
 برآنی مردم بسیار حاصل میشود بعد از آن فرمودند کہ وقتی حضرت خواجہ محمد سلیمان تونسوی در
 کوٹ شریف بخدمت حضور حضرت قبلہ سلطان الاولیاء تبریزی حاضر بودند اندرین ایام مرمان
 قوم ماچھیان ساکن داخل و لواحق جنگ کردند پس حضرت قبلہ سلطان الاولیاء ہم معہ جمع
 خلفا و مریدان در آن موکہ حاضر شدند و حضرت خواجہ محمد سلیمان نیز ہمراہ بودند پس اقوام چھیان
 یک طرف و حضرت قبلہ سلطان الاولیاء معہ توابع خود یک طرف بودند پس در میان ہر دو گروہ محاربت
 و مقاتلہ شروع گشت ماچھیان تعدی کردند تا کہ یک فقیر ہم از سیطرف شہید شد حضرت قبلہ
 سلطان الاولیاء بر اسب سوار شدہ بودند و خواجہ محمد سلیمان فتراک گرفتہ استادہ اند پس حضرت
 خواجہ محمد سلیمان عرض کردند کہ حضرت این مخالفان تعدی ساختہ روبرو غلبہ می آرند و آنحضرت
 خود بدولت سیچ نمیکند بلکہ راضی بر ضا شدہ ہرچہ میشود می بینید و ما نیز بغیر اجازت آن
 حضرت سیچ نمیتوانیم کرد اگر ما را اجازت میداد کار او شان ساختہ کنیم پس حضرت سلطان الاولیاء
 فرمودند کہ اکنون بکنید بیشک شمارا حضرت است انگاہ حضرت خواجہ محمد سلیمان یک شست خاک
 را برگرفتند و بسوی دشمنان و مخالفان انداختند چنانکہ سنت حضور حضرت رسولی صلعم است
 پس ہمدین ساعت ہمہ مخالفان ہزیمت خوردند و در و بفرار آوردند و نہایت ذلیل و خوار
 گشتند بعد از آن روز ہمہ قوم ماچھیان مریدان این گاہ نشدند بعد از آن حضور خواجہ
 فرمودند کہ این فعل کہ از دست حضرت محمد سلیمان تونسوی واقع گشتہ است شاید آنوقت
 ہنوزا بتدافقر او شان بود و نہ در نہایت فقر حال این بود کہ اگر مولوی محمد یار ان صاحب
 بار مردم بکردی ایشان اورا توبیخ و تہدید میکردند و خود ہرگز نمیکردند مقبوس نہ شد یار و ہم
 بوقت نوال روز شنبہ شانزدہم ماہ مذکور و سال نیز مذکور دولت پانہوس و زیارت حضرت
 اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست حاصل گشت سخن در نظر کردن و دیدن بر و تخیل

بیگانه و امر آن بے ریش افتاد حضور خواجه بقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ حضور حضرت رسول خدا صلعم
برائے حجتہ الوداع تشریف فرما شدہ بودند در اثناء طریق حضرت فضل بن حضرت عباس رضی اللہ
عنہما را بر نایہ خود قصواء ردیف خود گردانیدہ بودند اندرین اثناء یک عورت یک طفل بارداشتہ
پیش حضور آنحضرت صلعم برودہ بنمود عرض کرد کہ یا رسول اللہ آیا بے این طفل حج ہم ہست حضور
آنحضرت صلعم فرمودند کہ آری از برای اوج است و از برای تو ثواب و چون آن زن جبیلہ و خوبصورت
بود و حضرت فضل صاحب نیز نو جوان و خوب و وحسین بودند در مکالمہ نظر حضرت فضل بطرف
آن عورت افتاد و نظر آن عورت حم سحی ایشان بود و حضور آنحضرت صلعم را ازین معاملہ
اطلاعی شد پس یک دست مبارک خود را بر چہان حضرت فضل آوردند بدیگر دست مبارک
گردن او شانرا گرفتہ بدیگر طرف گردانیدند پس حضرت عباس کہ این حال میدیدند پرسیدند
کہ یا رسول اللہ صلعم گردن عم زادہ خود را چرا گردانیدہ اید پس حضور آنحضرت صلعم فرمودند کہ
شیطان در آدمی چہان بر سریت میکند کہ در پوست رگ فی می در آید و ناشائستگی ہا ظاہر
میکنند بعد از آن حضور خواجه بقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ شخص بقصد زیارت عارف نامی
حضرت مولانا جامی میرفت اتفاقاً در اثناء راہ بیک جمعی از خوبصورت و جمیل ملاقی شد نظر او
بر آن جوان افتاد پس بر غبت و خواہش سحی او میدید آن جوان را گرفتہ میرفت و او شادہ
بود و اندرین حالت یک شخص کلچ لوش از آنجا گذر کرد کنارہ کلش و چشم این شخص ناظر بر و خلیفہ
شد چشمش کوفتہ شد و در شدید طاری گشت و اشک جاری گردید و را بخایران شدہ بنشست
چون از در و درہہ ملاقات و محبت یافت باز روانہ شد چون بخدمت حضرت مولانا جامی مشرف
شد بنشست پس حضرت مولانا بفرست و نور باطن عالم آن شخص را معلوم کردہ این نقل بیان
کردند کہ یک شخص کعبہ معظمہ را طواف میکرد و در آن حالت نظرش بر یک امروبی ریش افتاد کہ او نیز طواف
میکرد و ہمایت صاحب حسن و جمال بود پس این شخص طواف ہم میساخت و سحی او نظر نیرمی
انداختہ اندرین اثناء شستہ از غیب پدید گشت و طپانچہ بر رخسار بزد چہاناش را صدمہ و کوفتگی زد

این شخص کہ نشست بود چون این نقل را از حضرت مولانا بشنید بر خود محمول کرد و نہایت
 نادم و پشیمان گردید بعد از آن فرمودند کہ یک شخص بجناب حضرت عثمان بن عفان حاضر شد
 پس حضرت عثمان او را فرمودند کہ ای فلان پشیمان تو زنا کردہ اندوی اقرار و اعتراف کرد کہ بیشک
 در انسانی راہ یک تن اجنبیہ را کہ حسینہ بود ملاقی شدہ ام و بر غبت دل سوئی او نظر انداختم ازین
 حکایت ہمہ حاضرین مجلس تعجب کردند کہ حضرت عثمان چگونہ دریافتند کہ پشیمان او زنا کردہ اند
 حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ بفرست دیدہ و دانستہ بودند کہ در حدیث شریف تائید
 است کہ **التَّقْوَى قَوَّاسَةٌ الْمُؤْمِنِ فَإِذَا بَيَّنَّطُ بِنُورِ اللَّهِ** بعد از آن فرمودند کہ چون
 حضرت امام اعظم ابو حنیفہ کوفی امام محمد را سبق می خوانید ند پس او را پس پشت خود می نشانند
 زیرا کہ حضرت امام محمد کودک یعنی امر و بودند و وزی در انشاء سبق خوانیدن سایہ ریش امام محمد
 پیش حضرت امام اعظم افتاد چون سایہ را دیدند پرسیدند کہ اکنون ترا محاسن و لمحہ روئیدہ است
 ایشان گفتند کہ آری لمحہ بر آمدہ است انگاہ امام صاحب فرمودند کہ اکنون پیش من رو برو
 بنشین بعد از آن سخن در خلق حضور حضرت رسول خدا صلعم افتاد حضور فرمودند کہ ہر کہ بحضور
 آنحضرت صلعم عرض کردی حضور آنحضرت صلعم بسوئی او متوجہ میشدند تا کہ آنکس حکایات تمام
 کردہ خود بخود پست رنگشتی حضور آنحضرت صلعم ہرگز از توجہ و شنیدن کلام او پست و رو
 گردان نمیشدند و ہر کہ برائے مصافحہ و تقبیل دست مبارک آنحضرت صلعم را بگرفتہ تا کہ آنکس بہ
 مرضی خود نگذاشت حضور آنحضرت صلعم خود ہرگز دست مبارک خود را از دست او نمیکشید
 بعد از آن فرمودند کہ حضور حضرت رسول خدا صلعم از برائے رضا و خشنودی ہر کس از خدین رعایت
 میکردند مگر از برائے از واج مہلرات خصوصاً برای حضرت بی بی عائشہ صدیقہ الزامیہ
 میفرمودند چنانچہ غسل یعنی شہد خوردن را برای رعایت بی بی عائشہ بہ خود حرام گردانیدہ بودند
 حاضرین مجلس عرض کردند کہ قبلہ آن چگونہ بود حضور خواجہ فرمودند کہ حضرت بی بی زینب با غسل
 لذیذ و خوب می ساختند و چون حضور آنحضرت صلعم شربت غسل را دوست میداشتند بخانہ بی بی زینب

تشریف از زانی میداشتند و بی بی زینب با غسل را ترتیب میدادند و هرگاه حضور آنحضرت صلعم با
 ازین سبب در خانه بی بی زینب بر و توفیق بسیار واقع میگشت این معامله بر خاطر تشریف حضرت
 بی بی عائشه ثقیل و گران آمد پس حضرت بی بی عائشه صدیقہ بی بی حفصہ متفق الرائے شدہ عہد
 و پیمان بستند کہ چون حضور آنحضرت صلعم بعد نوشیدن شربت شہداء از خانہ بی بی زینب بخانہ ماہر
 کدام تشریف آرند ما این سخن بگوئیم کہ یا رسول اللہ صلعم امروز از دهن و بدن اطہر شما بدوئی میآید
 پس روزی حضور آنحضرت صلعم بدستور از خانہ بی بی زینب شربت شہداء نوشیدہ نزد ہر کدام
 از بی بی عائشہ و بی بی حفصہ کہ روضہ نجش گردید ہر یک بی بی صاحبہ عرض کردند کہ یا نبی اللہ صلعم
 امروز از دهن و بدن اطہر شما رائحہ کریمہ و بدوئی میآید و حضور آنحضرت صلعم طیب خوشبورا
 بسیار دوست میداشتند و از رائحہ ناخوش و بدبو کمال احتراز و اجتناب میفرمودند پس حضور
 آنحضرت صلعم اندیشیدند کہ این بدبو شاید از غسل نوشیدن است پس شہد نوشیدن
 بر خود حرام کردند پس این آیت نازل شد کہ یا ایہا النبی لم تحرم ما احل اللہ لک و بتبعی
 موصات از واجبات تو حلال ای پیغمبر برگزیدہ چرا حرام میکنی چیزی را یعنی غسل کہ حلال کردہ
 است خدا تعالی مرا ترا می طلبی بدین تحریم خشنودی زنان خود مقبوس صد و دوازدهم
 بوقت زوال روز و شنبہ ہز دہم ماہ مذکور و سال مذکور دولت پابوس و زیارت حضرت
 اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست میسر شد سخن در تصنیف کافیات حضور خواہ
 البقاہ اللہ تعالی افتاد پس حضور فرمودند کہ روزی کہ این کافی از من تصنیف شدہ بود و اسان
 سو بدست قلندر ہون ہون کہ نیکو مسجد ہون کدین مندر ہون ہون و چون این کلی صورت تصنیف
 یافت ہون کتھان مصر کتھان کنعان ہون ہون کتھان کیچ بھنور داشان ہون ہون کتھ و اسی ہون
 جلند ہون ہون ہون عجب معاملہ و واقعہ ظاہر شدہ است کہ مرا الوقت این چنین معلوم بود کہ ماہی
 سوہنی عاشق بر مہینوال بود ساکن شہر جلند ہون است از ان سبب از شہر جلند ہون اشارہ بہ سوہنی
 کردہ شد و از کیچ بھنور اشارہ بہ ہون و سسی نمودہ آمد و از مصر کنایت بزیحاست و از کنعان

اشاره به حضرت یوسف است مگر بعد از گذشتن مدت شانزده سال از تصنیف شدن این کافی روز
 مراحقق و منکشف شد که سوتی ساکن گجرات شاه دوله بود پس از بس تحب ناک و حیران شستم که چون
 به سوازمین این کلمه جلند هر گفته شد اکنون چه کرده شود که در اطراف و کناف عالم این تمام
 کافی شائع گردیده است شاعران هم زمان و معاصران من چون مخدوم شمس الدین اوچی و غیر
 تتبع کرده اند و بر سوسن تعاقب ساخته اند من درین فکر و اندیشه نشسته بودم که القاکردند که
 لفظ جلند صحیح است از سوسن و غلام هر روز واقع نگشته است بلکه بحقیقت معنی اصلی گفته شد چنانکه
 جل در لغت هندی معنی آب است و اندر معنی در یعنی در آب و این واقعه هر کس را معلوم است
 که سوسنی در دریا غرق شده بود و شهر گفتن آب را باعتبار ماوی و بازگشت است که در آب
 دریا داشت چه شهر نیز جائی بازگشت میباشد انگاه اطمینان حاصل شد بعد از آن فرمودند
 که چنانکه این کافی در حقیقت استاد بود و همچنان ظاهر شده است بعد از آن فرمودند به
 بینید که در انکشاف و الضاح معنی لفظ جلند چند مدت تاخیر و درنگ واقع گشته است
 اندرین اثناء مولوی غلام رسول عرض کرد که قبل تاخیر و درنگ در بیان و وصاحت و رد و غیر
 جائز است چنانکه قاعده علم اصول است پس در الهام بطریق اولی جائز خواهد بود چنانکه هرگاه
 این آیت نازل شد که وکلوا وانشربوا حتی یتبین لکم التحیط الابيض من التحیط
 الاسود یعنی بگریید و بنوشید و شربهای روز و تا وقتیکه ظاهر و روشن شود و شمار رشته سفید
 از رشته سیاه و چون آیت نازل شد و لفظ من الفجر که بیان خیط ابیض است هنوز نازل
 نشده بود پس صحابه کرام معنی این آیت چنین فهمیده بودند که مراد از خیط ابیض و خیط اسود
 همین رشته پنبه است پس رشته سفید و رشته سیاه بخود همراه میشدند با مظهرات آسمانی
 نمودند تا وقتیکه سفیدی و سیاهی از هر دو رشته ظاهر و محسوس شدی انگاه از مظهرات ترک
 میکردند چون بعد از چند مدت لفظ من الفجر نازل شد معلوم کردند که این بیان خیط ابیض
 است یعنی مراد از رشته سفید ظهور لوز صبح است و مراد از رشته سیاه تاریکی شب است حضور این

تقریر مولوی را ثابت داشتند مقبوس صد و سی و ششم بوقت زوال روز سه شنبه نوزدهم
 ماه مذکور سال هم مذکور دولت پانہوس زیارت حضرت اقدس مدبر شد حضور خواجہ القیام اللہ
 تعالیٰ ایک طالب علم را سبق مشکوٰۃ شریف از باب حرم مکہ شریف خوانیدن شروع کرد ند چون این حدیث
 شریف خواندہ شد و عن ابی ہریرۃ قال قال رسول اللہ صلعہ میخرب الکعبۃ
 ذوالسویقتین من الجنة یعنی خراب خواهد کرد کعبہ شریفہ را صاحب دوساق خورد و بارکتر
 از جنت پس حضور فرمودند کہ آن شخص مخرب کعبہ شریفہ را چہا علامت ست یکی آنکہ او کبر فدا
 باشد کہ آنرا زبان پنجابی بچندہ گویند زیرا کہ ہر دوساق او خورد و باریک فدا باشد دوم آنکہ رنگ
 او سیاہ باشد سوم آنکہ از اہل جنت باشد چہا م آنکہ نصاریٰ باشد بعد از ان فرمودند کہ اصحاب فیل
 محمود کہ قصد خراب کعبہ شریفہ کردہ بودند ہمہ از قوم نصاریٰ از اہل جنت بودہ اند اندرین اثناء یکی
 از حاضرین عرض کرد کہ قبلہ و کتب تواریخ چنین نوشتہ اند کہ اصحاب فیل از زمین بودند حضور فرمودند
 کہ حبش و یمن یکدیگر متقارب و متصل اند و ہر دو جا بود باش نصاریٰ بودند و در حقیقت خراب
 کنندگان کعبہ شریفہ در عام الفیل از نصریان جنت بودند و نصاریٰ یمن نیز معاون و مددگار
 او شان بودند فی زمانہا ہذا در جنت نصارا بکثرت اند و روز بروز زیادہ خواہند شد مقبوس
 صد و چہارم بوقت زوال روز چہار شنبہ بیستم ماہ مذکور سال مذکور دولت پانہوس زیارت
 حضرت اقدس حاصل شد اندرین اثناء میان عبداللہ عربی حبشی عرف شیخ کہ یکی از مریدان
 حضور خواجہ است از مدت بسیار در نجابت اہل و میل شدہ توطن پذیرفتہ است بیامد و دست
 بستہ شدہ عرض کرد کہ قبلہ من ارادہ کاشتن زراعت کردہ ام و زرگاوان از بئے قلبہ بانی نمیدام
 دوسہ سرفراز نامہ نوشتہ بدہید یکی بنام نواب تکیہ خان کن چوٹی لغاریان و دیگر بنامہائے دیگر
 مریدان نوشتہ بدہید تا من از و شان زرگاوان گرفتہ بیارم حضور خواجہ اندک دیر قائل ساختہ
 فرمودند کہ خطوط از منشی بنویسایند صرف نام خود من ہم بران خطوط مرقوم خواہم ساخت وی باز
 عرض کرد کہ قبلہ تمام خطوط خود بدولت بدست مبارک خود تحریر کردہ بدہید حضور برآشفقت و

بر سر دو آریج و مرفقین که تکیه کرده نشسته بودند راست بر شستند و فرمودند که آیا برای گدایی
 سوال کردن تمام خطوط من بدست خود بنویسم و از قافا کنم هیچ از خدا تعالی شرم و حیا کنید اگر
 از فاقه و گرسنگی بگیریته تا هم سوال نسا زید و بوزان سبق مشکوٰۃ از باب عرم مدینه طیبیه خوانید
 شروع کردند چون این حدیث شریف خوانده شد و عن رجل من آل الخطاب عن
 النبی صلعم قال من زادنی متعبداً کانت فی جوارحی یوم القیامت یعنی هر که زیارت
 کرد مرا بحالیکه خاص قصد کننده است ببلای زیارت من بیکه هیچ غرض از اغراض نیوی تاند
 تجارت و غیره نداشته باشد باشد آن شخص در همسایگی و پناه من رونقیست نگاه فرمودند
 که این حدیث شریف در صحیح است بروایان که زیارت انبیاء جائز نمیدارند مقبوس صد
 و پانزدهم بوقت ظهر روز جمعه پنجم از ماه رجب سال مذکور دولت پاجوس زیارت حضرت
 اقدس میسر گردید حضور خواجه بقا اله تعالی باین بنده احتسوخ الورا آورده فرمودند که اکنون
 درین زمان هر کس ربا خواره و عوام خوار است کسے حلال خواریست زیرا آنکه من در احادیث صحیحہ دیدم
 ام که ربا گیرنده و خورنده و خوراننده و دهنده و نویسنده خط ربا و شایان و گواهان که برین معامله
 گواه می شوند برابر و شریک اند و از کتاب معصیت و گناه حرام بعد از آن فرمودند که هم در
 احادیث صحیحہ دیدم ام که در بزرگیم گندم و جو و کج و خربار و نمک و سنگ مثل مثل
 در مقدار و جنس دست بدست بخیر و بدی و بیستی مساوی و بیکه فروختن و بایز دست بدست
 درین صورت جنس به جنس و مثل به مثل و بیکه و بیشی فروختن بیکه و بیشی فروختن بیکه
 رباست و هرگاه جنس مختلف باشد چنانکه در بزرگیم و گندم به جو و غیره باین رباست زیارت
 و نقصان فروختن جائز و رواست مگر بیع نسبه در سر و صورت مذکور که هرگاه
 بعد از آن فرمودند که آنچه مردم گندم و غیره میدهند درین قافا حرام است و بیکه بیکه
 میدهند و جنسی که معدوم است آن گرفتنی میباشد پس این بیع نسبه حرام
 است بعد از آن فرمودند که هم در احادیث صحیحہ دیدم ام که فروختن بیکه و بیشی فروختن بیکه و بیشی

از جنس آن حیوان باشد ناجائز است کہ درین ہم رباع است زیرا کہ گوشت موزون است و حیوان
 موزون نیست پس بیع موزون بغیر موزون جائز نیست بسبب تحقق فاضل بعد از ان
 کہ ہم در حدیث شریف صحیحہ دیدہ ام کہ یک صحابی خرمائی خوب و جید را از خیر آوردہ پیش
 حضور حضرت رسول خدا صلعم نزد گذار و پس حضور آنحضرت صلعم پرسیدند کہ آیا ہمہ خرمائی خیر بخین
 خوب و جید است آن صحابی عرض کرد کہ یا رسول اللہ صلعم ہر تہم خیر بخین خوب و عمدہ نیست بلکہ
 یک صاع این خرمائی خوب و عمدہ را بہ دو صاع خرمائی خیر خرید کردہ آوردہ ام پس حضور
 آنحضرت صلعم فرمودند کہ این بیع ہرگز جائز نیست کہ در ان رباع محقق است بلکہ باید کہ خرمائی
 تارہ و ردی را بدر ہم فروختہ بدان و را ہم خرمائی عمدہ و جید را باز خریدہ شود بعد از ان فرمودند
 کہ ہم در حدیث شریف صحیحہ دیدہ ام کہ حضور آنحضرت صلعم فرمودند کہ البتہ زمانی خواہد آمد کہ
 ہر یک رباع خوردہ باشد پس اگر رباع خوردہ و بخار و ضرر او را رسیدہ باشد و بخار و اثر
 رباع آنست کہ رباع خوردہ باشد یا کاتب شاید ان خواہد بود یا سعی کنندہ در میان آن باشد
 یا حاملہ کنندہ یا کسی کہ رباع خوار است و مال او بہ مال رباع خوردہ مخلوط شود یا ضیافت و مهمانی
 رباع خوردہ را بدید و یا بدید و تحفہ از رباع خوار قبول کند پس آن زمانہ کہ حضور آنحضرت صلعم
 از ان پیشگوئی کردہ خبر دادہ اند اکنون آمدہ است زیرا کہ درین زمانہ چکس نصیحت کہ او را خواہد
 نباشد زیرا کہ آن اقسام رباع سابقاً مذکور شدہ اند درین زمانہ در معاملات بسیار سواج و
 استعمال میدارند و اگر فرض کنیم کہ رباع خوردہ نباشد از اقسام بخار و اثر رباع چنانکہ بیان کردہ شدہ
 خالی و سلامت نخواہد بود ضرور کہ قسمی از ان ملوث و آلودہ شدہ باشد پس یقین دانستہ
 شد کہ اکنون درین زمانہ ہر کس رباع خوار و حرام خوار است کسی حلال خوار نیست بعد از ان
 فرمودند کہ زمانہ اصحاب کرام و تابعین و تبع تابعین و دیگر سلف صالحین بخین بود کہ از
 گرسنگی مردن و جان دادن منظور و قبول میکردند رباع گرفتار و دادن و دانیدن و نوشتن
 گواہ شدن را ہرگز جائز و روا نمیداشتند و افطارہ جو بہم نمیدادند و فی زمانہ اہل بخین

کجاست بعد از آن فرمودند که شیخ حسام الدین متقی چنان پرستش کردی و آقا داشتند بودنتا که لقب
 ایشان هم متقی شده است و ازین سبب در حالت محضه انتقال کرده اند زیرا که در محضه انتظار
 میکشیدند و افطار میکردند که مبادا هنوز محضه نرسیده باشد آخر از غایت گرشی فوت شدند
 اندرین اثناء این بنده احقر عرض کرد که قبله این شیخ حسام الدین متقی بکدام شیخ بیعت راوت
 میداشتند حضور فرمودند که بخدمت ناصر دین ثانی میدارند نسبت چشتیه و مخدوم ناصر دین ثانی
 ابن و مرید مخدوم علم الدین اند و ایشان ابن و مرید مخدوم ناصر الدین اول اند و ایشان مرید
 پدر عالیقدر خود مخدوم جهانیان جهان گشت جلال الدین اوچی هستند و این همه حضرات چشتیه
 نصیری بوده اند زیرا که حضرت مخدوم جهانیان جهان گشت از مخدوم نصیر الملتی والدین صراف
 دهلوی نسبت چشتیه نظامیه عطا گشته بود و شیخ حسام الدین با نسبت مهرورویه از مخدوم شاه عالم
 بن مخدوم علم الدین بن مخدوم ناصر الدین اول است و غالب نیز در ایشان همین نسبت سهروردیه
 بود بعد از آن باز عرض کردم که قبله مزار شیخ حسام الدین متقی کجاست حضور فرمودند که مزار ایشان
 در حوالی منکوت شریف نزدیک شهر شیرپور اراکیان در شکل و بیابان واقع است بعد از آن فرمودند
 که این شیخ حسام الدین متقی را پسری بود باین نام که او نیز از معابد جهان آزاد بود چنانچه روزی
 کسی او را یک روپیه نذر پادوی آنرا گرفته خوردن و خائیدن شروع کرد آن شخص گفت که
 این روپیه بکار خوردن نیاید بلکه باوی جامه پوشیدن یا دانه یا دیگر چیز خوردنی خریده در حوائج
 خود صرف کنی و فرمود که بامن سخن میگوئی حضور خواجہ فرمودند که ببینید که این شخص از معابد جهان
 چنان معادیکسو بوده است که از روپیه هم خبری و علمی نداشت که بکار آید بعد از آن فرمودند که
 چون شیخ حسام الدین متقی زیارت حضرت غوث العالم شیخ بہاؤ الدین زکریا ملتانی در کابل
 سایہ مطہرہ روضہ غوث العالم بطرف مغرب بودی پس ایشان را علمت مشرق آمد و زیارت
 کردہ باز می آمدند و اینچنین از ہر طرف کہ سایہ روضہ شریف بودی ایشان از دیگر زیارت زیارت
 میکردند بہر حال زیر سایہ روضہ گذر میکردند تا اسائنش نگرفتہ شود زیرا کہ روضہ غوث العالم از مہال

بیت المال بادشاهی بناء و تعمیر یافته است اندرین اثناء یکی از حاضرین عرض کرد که قبلاً مال
 بیت المال حلال است و چون از مال حلال بدو را بنا و تعمیر ساخته اند پس شیخ حاتم الدین از
 آسائش گرفتن بسایه آن چرا اجتناب میکردند حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ آیا مال
 بیت المال برای نیست کہ از دی روضہ را تعمیر و بنا سازند بلکہ مصارف او دیگران بعد از ان فرمودند
 کہ حضرت صاحب نادر و والد ہم کمال القایداشتند و ازین سبب حضرت قبلہ مولانا دہلوی در
 رقعاتی کہ لطوف ایشان میفرستادند نام ایشان میان نور محمد متقی می نوشتند بعد از ان فرمودند کہ
 روزی حضرت قبلہ عالم مہاروی یک اس ناوگا و بر حضرت صاحب نادر و والد عطا کردند و چون
 القاء ایشان معلوم بود پیش حضرت قبلہ عالم برای قبول کردن ایشان فرمودند کہ میان صاحب
 این مادہ گاؤ از وجه حلال است زیرا کہ از نسل مادہ گاوان ابا می و جدادی ماست هیچکس
 شک نیاید بعد از ان فرمودند کہ حضرت قبلہ عالم مہاروی بادشاہ نیز اتقی زمان خود بودند
 و چنانچہ بنی مرسل صاحب مذہب میباشند و چنانچہ ایشان بر صورت بنی مرسل مبعوث شدہ اند و
 آنچنان صاحب مذہب گشتہ اند کہ ہمہ نسبتہا را کہ پیش از ایشان در اطراف عالم شائع بودند
 شکستہ بر مذہب خود آورده اند بعد از ان فرمودند کہ این ہم از القاء بود کہ حضرت ایشان سماع
 نمی شنیدند مگر از سبب اتباع سنت پیران عظام و مشایخ کرام خویش ہمہ اصحاب و یاران خود
 را تا کہ کرده میفرمود کہ بر وید و در مجلس سماع حاضر شوید و خود بدولت نیز حاضر میشدند
 مگر و تنگہ مولود میباشند شروع میکردند بعد از ان فرمودند کہ چون حضرت قبلہ عالم مہاروی
 حضرت قبلہ سلطان الاولیاء را خلافت عطا کرده اند و نعمت سپردہ اند سہ وصیت فرمودہ بودند
 کہ یکی از ان وصیایں بود کہ خشم نور باطن را چنان می سوزد کہ آتش میرم خشک و پنبہ را بعد از ان
 ذکر در مدح شیخ نجفی بن معاذ را می افتاد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ مشایخ فرمودہ
 اند کہ خدا تعالیٰ را و نجفی ہستند کی حضرت نجفی بن زکریا کہ پیغمبر بودہ اند و دم سہیق نجفی بن
 معاذ را زوی بعد از ان فرمودند کہ این کمال سخن است کہ در حق ایشان گفته اند انک نیست

بعد از آن فرمودند که بر منبر حضور حضرت رسول خدا صلعم بعد حضور آنحضرت صلعم یا خلقاء اربعه رضی
 عنهم برآمده اند یا شیخ یحیی بن معاذ برآمده و عطا کرده اند بعد از آن فرمودند که شیخ یحیی بن
 معاذ و عطا میگفتند چنانکه در زمانه پیشین اکثر مشایخ کرام و عطا میگفتند پس در وعظ
 شیخ یحیی چنان تاثیر بود که ذلّه آدمی ضروری مردند و گاهی زیاده ازین نیز جان بحق تسلیم
 میکردند بعد از آن فرمودند که برین شیخ یحیی صد هزار دینار قرض و دام گرد آورده بود پس
 در خواب دیدند که حضور حضرت رسول خدا صلعم ارشاد فرمودند که ای یحیی از اینجا سفر کن و
 در بلاد خراسان برو پس آنجا رفته و عطا بگو که کسی ترا صد هزار دینار یکبارگی بجا خواهد
 داد تا که قرض تو ادا خواهد شد پس در خراسان رفته و عطا گفتند پس هر که صد دینار یا کم و
 بیش دادی ایشان نیکو گفتند و میگفتند که مرا حضور حضرت رسول خدا صلعم فرموده اند که
 ترا یکی شخص صد هزار دینار یکبارگی بجا خواهد داد پس من همان خواهم گرفت آخر الامر یک
 شهزادی بود او را حضور آنحضرت صلعم در خواب فرمودند که یحیی ابن معاذ رازی یکی از
 دوستان خدا تعالی است او را صد هزار دینار یکبارگی بده که او قرض دادنی میدارد پس
 شهزادی عرض کرده بخدمت شیخ یحیی فرستاد که حضرت در اینجا تشریف آورند و عطا بگویند
 که من و عطا را خواهم شنید پس ایشان نزول و رفته و عطا کلام شنوانیدند نگاه شهزادی نیاز
 بجا آورده صد هزار دینار یکبارگی بداد شیخ آنرا بگرفتند و بوطن خویش روانه شدند چون پسر
 همراه خود میداشتند وی اندیشه کرد که پدر من همه دینار را بغربا و قرضه امان خواهد داد اگر
 این مال در ملک من بودی و در تصرف من آمدی بهتر است پس این پسر انجمن پدر را
 را و اشرار را قتل کرده شربت شهادت چشانید بعد از آن فرمودند که اگر چه این صد هزار دینار
 بقرض خوانان نرسید اما از ذمّه ایشان سابقا گردید زیرا که ایشان آن و نایب را به نیت
 ادائی قرضه برداشته میرفتند بعد از آن فرمودند که از مشایخ اول کسیکه غنار ابر فقر زیادت
 و فضیلت داده است شیخ یحیی بن معاذ رازی هستند بعد از آن سخن در استغراق و مشغولی

افتاد حضور فرمودند که شیخی بود او را شیخ محمد میگفتند بسیار صاحب کمال بود و اینچنان مشغولی
 و استغراق میداشت که هرگز از وی پرسیدی که نام شما چیست در جواب میفرمودند که باش
 تا نام خود را یاد کنم که کدام است پس سرفرو افکنده ساعتی فکر میکردند انگاه سر را بالا نموده میگفتند
 که نام من محمد است بعد از آن فرمودند به بنیید که چه مشغولی میداشتی بود تا که نام خود را هم فراموش
 میکردی با آنکه کسی نام خود را گاهی فراموش نیکند خاصه اسم محمد شهر اسمعت در میان مردم
 که هر خور و کلان این اسم را یاد میداد مقبوس صد و شانزدهم بوقت نیمروز و نزدیک
 شنبه هفتم ماه رجب سال مذکور دولت پانوس و زیارت حضرت اقدس حاصل شد مجلس دوم
 از عرس مبارک حضور حضرت قبله سلطان الاولیاء شروع گشته بود پس حضور خواجه بقاه
 تعالی مع جمیع خلفاء و اصحاب و خدام خود و حضرت قطب الموحیدین صاحبزاده صاحب خواجه
 محمد بخش ادام اللہ بد و امه هم بجمله یار الی و خادمان خویش در مجلس سماع حاضر شدند اندین
 اثناء یک قوال این بیت انشا کرد و عین سجودی ست که بهر تماشا ساخته و مسجد و دیر
 و گنشت او خود بخود اندر بخود و حضور خواجه برین بیت بسیار گریه کردند بعد از آن ختم خوانده شد
 دعا خواندند انگاه دست راست را پیش خود بر فرش گلمس کرده بر پیشانی نورانی و رخ الور
 خود مسح نمودند و بگردانیدند اینچنین سه بار ساختند مقبوس صد و هفدهم بوقت
 عشاء شب چهارشنبه و هم ماه رجب سال مذکور دولت پانوس و زیارت حضرت اقدس
 میسر شدند برین اثناء حضور خواجه بقاه اللہ تعالی بقاء از روضه مطهره زیارت کرده باز
 آمده در طایفه حویلی بر خاک صوف بر سر دوپاء بر نشستند و یک خادم را فرمودند که بیعت
 شوند گانرا که از چند روز از روضه میگردند نداء زن و بخوان پس آن خادم منادی شد
 و باوازی بلند نداء میزد که ای بیعت شوندگان بیایید بیاید پس بسیار مردم جمع گشتند انگاه
 حضور شمیمه خود را فراهم کرده یعنی مجتمع و پیچیده در حجر خویش نهاده مراقبه کردند و آهسته
 آهسته چیزی میخواندند که شنیده نشد بعد از بسیار دیر سر شرفت بالا آورده فرمودند که این

پشمینہ را بکشائید و بگسترانید تاکہ ہر کس دست خود را در آن بزند و خاموش شدہ بنشیند بچنان
 کردہ شد پس یک امن آنرا حضور بدست است خود بگرفتند و بسیار دیر مراقبہ کردہ نشستہ ماندند
 و آہستہ آہستہ چیز میخواندند مگر مسموع نمیشد و اکثر مردیان زیر و تحت پشمینہ داخل شدند و
 بعض مرید شونگان بیرون دست بدامن پشمینہ زدہ استادہ اند حضور خواجہ سر شرف بالا کردہ
 فرمودند کہ بگو عید لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ بعد از آن فرمودند کہ نماز را ہمیشہ میگذاردہ
 باشید و وظیفہ دہ بار در و د شریف و دہ بار سورۃ اخلاص میخواندہ باشید باید دانست
 کہ یک ہند و سوجھان نام ساکن آدم گڑھ علاقہ جامپور نیز دامن آن پشمینہ را گرفتہ مرید شدہ
 است و یکی قاضی بود قمر الدین نامی بسائے اوار شاد شد کہ اورا تنہا بیعت کردہ شود مقبول
 صد و ہتر و ہم بوقت مغرب شب شنبہ سیزدہم ماہ رجب المذکور و ولت یا ہوس و زیارت
 حضرت اقدس مرید شد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ ببقائہ نماز مغرب ابر صحن مسجد علی گذاردہ
 بقصد زیارت فیض بشارت بطرف رومند مقدمہ خرابان شدند بحالیکہ یک دامن رومال را
 از دوش چپ بر سینیہ فیض آئینہ انداختہ اند و دیگر دامن آنرا بالائی گردن مبارک آوردہ
 زیر زخندان شریف گردانیدہ گاؤ را پیچیدہ باز برد و دوش چپ بر پشت مبارک گذاشتہ
 و در وقت نماز خواندن نیز اگر رومال ہمراہ بودی بدین وضع بھمل آوردہ نماز را سہ
 گذاردند چون حضور بر آستان فیض نشان رسیدند بالیتادند و ہر دو دست را بر پیشانی
 نورانی داشتہ بر مبارک را اندکی فرو آوردند و اندکی دوتا کردہ سہ بار سلام کردند انکاخ
 بدوز انور بشتستند و بوضع سجود بی آنکہ سجدہ کنند بوسہ بدادند و بہ فرصت سہ تسبیح گفتہ
 و دیر کردند چشمان و خسارہ نمالیدند بر خاستہ اند رفتند و از پائین مزار مطہر انور حضور
 قبلہ سلطان الاولیاء علی انکہ منحنی شوند بہ حالت ایستادگی بر کنارہ کنارہ یکبار بوسہ دادند
 مگر بدست سبیح خواندن لب مبارک بر کنارہ داشتہ ماندند پس بچہنیں برد و بار انور بار
 حضرت قبلہ محبوب الہی و بر مزار حضرت مولانا فخر الاولیاء تفصیل بہ کنارہ کردند و دست

مبارک بزم ارات نہ سودندا نگاہ انطرف مغرب گذر کرده بطرف سرائے مزارات رسیدند پس
 بمقابلہ و محاذی مزار فیض آثار حضرت فخر الاولیاء بادی تمام دوزانو شدہ نشستند و
 ہر دو دست مانند دعا خواندن در حجر خود نہادہ مراقبہ کردند بسیار و یہ چنین نشستہ ماندند انکاہ
 از دعا فارغ شدہ دست بکشادند پس دست راست را پیش خود بر فرش نہادہ بر بازو تکیہ
 کردند و ساعد دست چپ را بر ران چپ داشتہ بر اثر شرف راجحہ عالم غیب آوردہ مراقبہ شدند
 بعد از وی بسیار برخاستند و از سرائے مزار حضرت فخر الاولیاء برگزارہ بوسہ دادند بوقت بوسہ
 و اولن از سرائے مزارات سرائے مزار حضرت فخر الاولیاء و حضرت قیام الثوب الہی بقدریاد و ہ بار
 تسبیح خواندن مبارک برگزارہ داشتہ ماندند و بر مزار حضرت سلطان الاولیاء باندرہ ہست
 و ہفت بار تسبیح خواندن فرصت کردند انکاہ از روضہ مقدسہ بطریق رجبتہ التہنیتی بیرون
 آمدند و باز بر آستان محل بوسہ زدند و سلام نکردند مقبوس صد و نوزدہم بوقت عشا
 شب شنبہ سیزدہم ماہ رجب سال مذکور دولت پائوس و زیارت حضرت قدس دست داد
 اندرین ایام گل محمد خان بزرگوار ابن امام بخش خان بزرگوار مجذوب و مجنون شدہ بود و را بحضو
 اقدس خواجہ عالم بقاہ اللہ تعالی آوردہ بودند کہ توجہ موجب حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالی اشفاقا لمہ
 یاید پس عرض کردہ شد کہ قبلہ کی را از اصحاب فقراء خود ارشاد فرمایند کہ یہ گل محمد خان توجہ کند
 و سلمہ عرض از وی نمایہ حضور فرمودند کہ اگر من خیال کردہ نشستہ ام انکاہ کی را از غلامان
 خود فرمودند کہ در مقامی کہ گل محمد خان اقامت پذیر شدہ است بگویند کہ آن مقام نحوس است
 و مسکن جن و پریان است پس تو آنجا برو و اندر آن مقام چادر خود را گسترہ بر آن رو بقبلہ
 کردہ بنشین و این کلمات را تکرار کن **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُهُ** و **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُهُ**
مَلِكُهُ صَاوِيَا قِيَوْمًا بِحَقِّ كَهْلِي عَصَى وَ بِحَقِّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُهُ
 اللہ وہ بار خواندہ پیش خود طرف مغرب و مکنی انکاہ وہ بار خواندہ پس پشت طرف مشرق و م
 کنی انکاہ وہ بار خواندہ طرف آسمان و مکنی انکاہ وہ بار خواندہ سوی جنوب و مکنی مقبوس

صد و بیستم بوقت ظهر روز شنبه یکم ماه شعبان سال ۱۳۱۴ هجری القدر دولت پابوس و
 زیارت حضرت اقدس حاصل گشت حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ نماز ظهر را بجماعت ادا کرده منزل
 قرآن شریف خوانده دعا خواستند بدینطور کہ دو زانو نشسته اند پس ہر دو ساعد بر فرش مفروش
 ساختند و کنار ہر دو کف دست را از جانب خضرین متصل و ملصق نموده باطن کف ہر دو دست
 چنانچہ بوقت دعا میباشند مکشوف کردند و پشت ہر دو دست ہم بر فرش مفروش کردہ اند و سر
 اشرف را بحیب فرو داودہ تا بسیار دیر دعا خواندند انگاہ ہر دو کف دست بدان وضع نہایت
 کہ داشتہ بودند برداشتند بر رخ حق بر رخ گردانیدند مقبوس صد و بیست و یکم بوقت ظهر
 روز چہار شنبہ دوم شعبان سال مذکور زیارت حضرت اقدس میسر گردید حضور خواجہ البقاہ اللہ
 تعالیٰ یک طالب علم را سبق مشکوٰۃ شریف از باب الشریکۃ والوکالۃ خوانیدن شروع کردند
 چون این حدیث شریف خواندہ شد حق ابی ہریرۃ قال قالت الانصار للنبی صلعم
 اقسامین ویدین اخواننا النخیل حضور خواجہ فرمودند کہ حضرت ابی ہریرہ گفتہ اند کہ
 انصار مر حضور حضرت نبی کریم صلعم را عرض کردہ بودند کہ تقسیم خرد در میان ما و برادران ما
 کہ مہاجران اند درخت خرمارا کہ ما میداریم پس حضور آنحضرت صلعم فرمودند کہ ای گروہ
 انصار درختان در ہلک شما باشند و ثمر و میوہ کہ حاصل شود آن در میان شما و ایشان مشترک
 باشد و بحسب حصص ہر کسے بخورد انصار قبول کردند و عرض نمودند کہ بہر طوریکہ فرمایان شود
 بدینطور عمل کنیم بعد ازان حضور لطف حضرت قطب الموحیدین خواجہ محمد بخش صاحب متوجہ
 و مائل شدہ فرمودند کہ چون مہاجرین از مکہ معظمہ ہجرت کردہ در مدینہ طیبہ رسیدند پس انصار
 ہمہ چیز با ملکیت خود بہ مہاجرین قسمت کردہ حسب حصص بدادند تا آنکہ انصار زبان خود را
 طلاق دادہ مہاجرین ادا دہ بودند یعنی بعض زنان بہ مہاجرین ہجرت کردہ ہمراہ آمدہ بودند
 و بعضی نہ پس آنان کہ از انصار زنان متعدد میشدند یک زن را طلاق دادہ بآن کسان از
 مہاجرین کہ مجرد بودند زنی دادند بعد ازان چون این حدیث شریف از باب الغصب والعاریۃ

خوانده شد عن سعید بن زید قال قال رسول الله صلعم من اخذ شبراً
من الارض ظلما فانه يطوقه يوم القيامة من سبع ارضین حضور فرمودند که
روایت کرده است حضرت سعید بن زید که حضور رسول خدا صلعم فرموده اند که کسی که بگرد
بتان یک شبر زمین را به ظلم و غضب پس طوق گردانیده شود آن زمین در گردن آنکس از
هفت زمین یعنی آن قطعه زمین مقصوبه تا نهایت هفت زمین گرفته در گردن او خواهند
انداخت بعد از آن فرمودند که این حضرت سعید بن زید یکی از اصحاب عشره مبشره و
قدیم الاسلام اند و حضرت بی بی فاطمه خواهر حقیقی حضرت امیر المؤمنین عمر فاروق که در جباله نکاح این
حضرت سعید بودند نیز قدیم الاسلام بوده است و بواسطه خواهر خود حضرت عمر ایمن آورده بودند
چنانکه حضرت سعید و بی بی فاطمه ایمان آورده بودند هنوز ابتداء اسلام بود صرف چند اشخاص
معدود و ایمان آورده بودند قرآن شریف تازه نازل میشد و هر سوره و آیت که نازل میگشت
اصحاب کرام را می آموختند چنانکه فلان صحابی را از برای تعلیم قرآن شریف بر حضرت سعید و
بی بی فاطمه حضور آنحضرت صلعم معین و مقیم فرموده بودند پس و می آمد و خفیه طور ایشان
را تعلیم میکرد پس روزی بی بی فاطمه قرآن شریف را میخواند و آن صحابی تعلیم میداد و اندرین
ثناء حضرت امیر المؤمنین عمر بر دروازه حویلی آمدند بی بی صاحبیه نهایت ترسیده آن صحابی معلم
را مخفی و پوشیده کرد و خود نیز از قرائت قرآن شریف خاموش گشت چون حضرت عمر نزد خواهر خود رسید
پرسیدند که چه میخواندی بی بی صاحبیه گفت که هیچ نمیخواندم مگر حضرت عمر را گمان افتاد که خواهر من ایمان
آورده است اما از من پوشیده و پنهان میدارد و آن روز باز رفتند و دیگر روز باین راه باز آمدند
که من بدست خود یک بزغاله را ذبح کرده پزانیده پیش فاطمه خواهم داشت اگر خور و ایمان بیاورد
است و اگر نخورد یقین است که ایمان آورده است چه حضرت عمر را معلوم بود که مسلمانان مذبحه
غیر اسلام را هرگز نمیخورند پس در خانه خواهر خود بی بی فاطمه رفت یک بزغاله را بدست خود ذبح
کرد و پخته انداخت و خواهر خود را به خوردن آن گوشت تکلیف داد و بی بی صاحبیه ابا آورد و انکار

کرد و اصلاً نخورد و حضرت عمر جبر کردند و تشدد نمودند و نگاه بی بی صاحبیه بر آشفست و گفت تو کافر
 هستی یا مسلمان هستیم مذبح تو ناجائز است ما چگونه خوریم پس حضرت عمر فرمودند که تو چگونه ایمان
 آوردی بیان کن بی بی صاحبیه قصه بیان کرد و قرآن شریف را نیز بر خواند چون حضرت عمر قرآن شریف
 را شنیدند زنگ کفر از تخته دل پاک بشیستند و فرمودند که اکنون مرا پیش حضور آنحضرت صلعم
 برید چون او شان را گرفته پیش حضور آنحضرت صلعم بردند صفا الوقت ایمان آوردند و مشرف باسلام
 شدند بعد از آن فرمودند که برین حضرت سعید بن زید یک عورت دعوی کرده بود که وی زمین
 من غصب کرده گرفته است پس سعید آن عورت را بدو عاگرد ندید چنانکه فرمودند که این زن
 نابینا شده خواهد مرد زیرا که وی بر من دعوی دروغ کرده و بهتان بر بسته است و تهمت غصب
 زمین داشته است پس در اندک مدت آن عورت کاذه نابینا گشت و در چاه افتاد و مرده
 مقبوس صد و بیست و سوم بوقت ظهر روز پنجشنبه سوم ماه شعبان سال مذکور
 دولت پائوس در زیارت حضرت اقدس که عبادتی و سعادت بیتر ازین نیست میسر شد حضور خواجہ
 البقاہ اللہ تعالی بقاء ہما لوقت از بیت الخلاء بیرون آمدہ بودند پس آن خادم را کہ بیت الخلاء
 را صاف و پاک میکرد فرمودند کہ تغاری را از بیت الخلاء برداشته بدرانند از چون آن خادم بجائے
 تغاری برداشتن در بیت الخلاء رفت پس حضور ما ہمہ حاضرین را فرمودند کہ چادری را کشاده
 ازینجا پرده حائل کنید کہ اینجا کتب احادیث نمادہ شدہ اند پس تا کہ بیت الخلاء صاف نشد و دو
 شخص یک چادر را گرفته ایستادہ ماندند بعد از آن سبق کتاب مشکوٰۃ شریف و شرح و قایہ خوانید
 چون از تدریس فارغ شدند فرمودند کہ حضرت ائمہ مجتہدین از تابعین و تبع تابعین اند و این
 وقت ہنوز قرب زمان فیض اقرآن حضور حضرت نبی آخ الزمان صلعم بود کہ اینقدر در مسائل
 و معقولات سفتہ اند و افکار و تحقیق اصول و فروع کرده باختلاف آرای و ابساط و بر آوردن
 مسائل فقیہیہ گفتہ اند بعد از آن فرمودند کہ اساس و بنیاد دین محمدی چنان استوار و محکم است
 کہ باختلاف هیچ تغیر و تبدل در آن را نیافت دنیا بدلیل محکم تر شد و می شود خلاف ادیان سابقہ

کہ باختلاف کردن دین او شان متغیری شد انگاہ این بیت را بر خوانند و میبینی کہ ناکرده قرآن دست
کتاب خانہ چند ملت نشست و بعد از آن فرمودند کہ اگر چه در میان اصحاب کرام مجادلات و مخالفت
واقع شدہ اند گریہ و فرقی دین را چنان مضبوط و محکم کردہ اند کہ در اصل دین متفق بودند و بخلاف
خلاف نداشته اند و با وجود آن مخالفت دین ترقی گرفته است بعد از آن فرمودند کہ امارت نبی امیہ
نود سال بودہ است و درین امارت بسیار فتنہ با در دین افتادہ اند چنانکہ شیعوں میگویند کہ این
زمانہ کفر بود و مگر تا ہم صد شہر درین زمانہ امارت نبی امیہ فتح شدہ اند بعد از آن این آیت خوانند
وَاللّٰهُمَّ نُوِّرْ لَنَا مَقْبُوسَ صَدْوِیْسِیَّتٍ وَچهارم بوقت ظہر روز جمعہ چہارم از ماہ شعبان
۱۳۱۵ھ دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس حاصل شد اندرین روز شادی کتخدانی
شرفت پناہ میان محمد کوریجہ سکنہ منگلوت شریف کہ از خوشیان و اقرباء حضور خواجہ بقاہ
تعالی ببقاہ بود و بہ خواہر قاضی ابوالخیر صاحب کہ او نیز کوریجہ است از اولاد حضرت قاضی
قاضی نور محمد صاحب حمۃ اللہ خواستگاری و مناکحت او شدہ بود پس اندر بوقت میان محمد
موصوف بیامد و عرض کرد کہ قبایہ حضور اقدس آنجا بر مقام قاضی ابوالخیر صاحب شریف فرمایند
تا معاملہ تنزیح بجوی با انجام رسید پس حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ مع خدام کرام و خلفاء خود
آنجا شریف شریف از زانی داشتہ بر فرش گل بنشستند و تمام رسوم شادی ادا کردہ برخاستند
و در محل خویش رسیدہ مند آرائی محفل گشتند بعد از ساعت میان محمد نو کتخدا بیامد و سر خود
را بر اقدام مبارک حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ افکندہ بوسہ داد حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ
برائی تعظیم و اکرام رسم نو کتخدا برخاستند انگاہ بنشستند و فرمودند کہ مبارک باد بعد از آن
از خادم نذر بر وار مبلغ دہ روپیہ گرفتہ اورا بدادند و فرمودند کہ این دہ روپیہ تقدیر ہم سلام
است انگاہ این دہ روپیہ میان موصوف گرفته پیش حضور بنشست مقبوس صد و
بیش و پنجم بوقت زوال روز شنبہ پنجم ماہ شعبان سال سیزدہ صد و ہفتہ ہم بجزی المقدس
دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادتی بہتر ازین نیست میسر گردید حضور

خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ بقاء فرمودند کہ من امروز کتب را نہ بدست مس خواہم کرد و نہ بچشم خواہم
 دید زیرا کہ مرا امروز احتلام شدہ است بعد از ان فرمودند کہ در حدیث شریف آیدہ است کہ حضرت
 ابی ہریرہ گفتہ اند کہ روزی من جنب بودم و اندرین اثناء حضور حضرت رسول خدا صلعم مرا ملاقی
 شدند و دست مرا بگرفتند پس بحضور آنحضرت رفتم تا کہ بر پشتند پس من آہستہ آہستہ
 برخاستہ رفتم و غسل کردم منہو بحضور آنحضرت صلعم بچنان نشستہ بودند کہ من باز آدم
 پس فرمودند کہ ای ابی ہریرہ کجا رفتہ بودی پس عرض کردم یا رسول اللہ صلعم من جنب
 بودم و انداشتم کہ باینحالت جنب بحضور آنحضرت صلعم بہ مخالطت و مجالست کنم پس حضور
 آنحضرت صلعم فرمودند کہ سبحان اللہ مومن نجس و پلید نمیشود بعد از ان حضور خواجہ بقاہ اللہ
 تعالیٰ فرمودند کہ در حال ادب باید بعد از ان فرمودند کہ مولانا شہاب الدین صاحب یکی از
 اصحاب عشرہ حضرت سلطان المشائخ بودہ اند و پیش امام و وضوگنا تہ سلطان المشائخ
 نیز ایشان بودند ہر گاہ آب را گرم کردہ سلطان المشائخ را وضوگنانیدند پس بآبی کہ فاضلہ
 بودی خود بدان آب وضو نیکردند زیرا کہ چون تمام آب بنام حضرت سلطان المشائخ گرم کردہ
 می شد پس از روی ادب آب فاضلہ وضو نمی ساختند چون این خبر بحضرت سلطان المشائخ
 رسید فرمودند کہ وی را ادب تمام است او را خلافت باید داد و انگاہ خلافت عطا فرمودند بعد
 از ان حضور خواجہ تمیم کردہ سبق کتاب مشکوٰۃ شریف و شرح و قایہ خوانید و مگر کتب را بدست
 ہم مس نکردند و چشم ہم ندیدند بلکہ تقریر لفظ یا دیان کردند مقبوس صد و بیست
 و ششم البوقت زوال روز یکشنبہ ششم ماہ شعبان سال مذکور دولت پابنور
 و زیارت حضرت اقدس حال گشت اندرینوقت حضور خواجہ سبق کتاب مشکوٰۃ شریف خوانید
 شروع نمودند در یک حدیث شریف این ذکر آمد کہ نبی و پیغمبر خدا تعالیٰ مبعوث نکرد مگر بخیر امید
 دی غنم را پس اصحاب کرام عرض کردند کہ حضور آنحضرت صلعم چہ ایندہ اندیانہ فرمودند آری من
 ہم چہ ایندہ ام حضور فرمودند کہ اگرچہ در حدیث شریف شبانی غنم واقع شدہ است امام را مطلق

شبانہ و چرانیدن ست چنانکہ سری کرشن جو گاو ان چرانیدہ اند مقبوس صد و بیست و ہفتم بوقت ظہر روز دوشنبہ ہفتم ماہ شعبان سال سیزدہ صد و ہفتم ہجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و ساداتی بہتر ازین نیست دست داد حضور خواجہ القاہ الدتعالی گھڑی را در دست داشتہ لحظہ بلحظہ می بینند انگاہ فرمودند کہ ہنوز عمل ساعت مریخ است این بگذرد من بعد کار کردہ شود باید دانست کہ درین روز میعاد شادی مبارکی کہ خدائی حضرت قطب الموحیدین صاحبزادہ صاحب خواجہ محمد بخش صاحب فرزندار جہند و خلیفہ اکبر حضور خواجہ القاہ الدتعالی مقرر و مجوز بود و نسبت خواستگاری بدختر نیک اختر بیان نبی بخش صاحب کہ خسر پور حضور اقدس خواجہ عالم است و خال حقیقی حضرت صاحبزادہ صفا است کردہ بودند بعد از ان گھڑی را باز دیدہ فرمودند کہ اکنون عمل ساعت شمس است بعد ازین عمل زہرہ است و این ہر دو ستارہ سعد اکبر اند پس اندرین ساعت برخاستند و مع حضرت قطب الموحیدین خواجہ محمد بخش و مع تمام خدام کرام و دیگر حضار روز و اکرمال حشمت و جلال خرابان شدند و در انشا طریق قوالان پیش پیش میرفتند و دایمینواختند و غزلہائی میگفتند حضور خواجہ بدین شان و شوکت بر مقام میان نبی بخش رسیدند و آنجا فرش گلہا گسترہ بودند و برگلم و دوسر سفید گسترہ اند بروی حضور خواجہ اقدس بنشستند و حضرت قطب الموحیدین نزدیکتر بحضور خواجہ عالم بر فرش گلہا بنشستند مخلوق بسیار انبوه کردہ بودند پس اول دعا خیر خواندند انگاہ آنچہ درین وقت رسوم و سگون کردہ میشوند را نمودند چنانکہ مضو حلاق جامہ کتخدائی حاضر آورد حضور خواجہ بدست حق پرست خود گانہ را بر سنع دست راست حضرت قطب الموحیدین بستند و درپاسے راست حلاق گانہ را بست بعد از ان حلاق عمامہ را کہ از جامہ ملل نفیس بود بر داشتہ بحضور خواجہ اقدس آورد پس حضور اقدس چیز می آہستہ خواندہ بردامن آن بدیدند انگاہ دیگر حضار در و خواندہ بطرف آن دستار دوم ارسال کردند بعد از ان حضرت قطب الموحیدین

بر خاسته کلاه فیض جاہ از سر مبارک فرو آورده بر فرش نهادند و عمامہ را از حلاق گرفته بر سر شرف بستند شملہ را از طرف قلب مطہرہ بر سینیہ فیض آئینہ گذاشتند و در دامن شملہ عقد گلہا کہ آنرا سہرہ گویند بستہ آویختہ بود و در دامن دوم از عمامہ کہ در بیچ و کور عمامہ بند کردہ بودند یک خریطہ خور و سبز رنگ بستہ آویختہ بود و انگاہ کرتہ را کہ آن نیز از طملہ نفیس بود و در کمر شکنج و چین میداشت پوشیدند بعد ازان چار سون پوشیدند و بردوش ریہ افکندند و آن کلاه مبارک را کہ حضرت قطب الموحیدین بر گلہا نہادہ بودند حضور خواجہ بدست مبارک خود برداشتہ محفوظ کردند اندرین اثناء یک خادم عرض کرد کہ قبلہ این خایہ و کلاه را کہ حضرت صاحبزادہ صاحب اکنون بر آورده اند حق حلاق ست حضور اقدس این کلاه را چرا برداشتہ اند فرمودند کہ ازان سبب داشتہ ام کہ چون مخلوق انبوء کردہ است بہاد کہ در پائی مردم آید چون حضرت قطب الموحیدین این سخن از زبان حق ترجمان حضور اقدس شنیدند پیرویہ مقرر شد انگاہ رویہ نقد حلاق را دادہ آن کلاه باز خریدند بعد ازان حضور دو انگشت سبابہ و وسطی را در روغن تر کردہ معان و زلف حضرت قطب الموحیدین را تر نمودند انگاہ قاضی عبداللہ کہ او قاضی شہرست نکاح خواند و ایجاب و قبول کنانید و کابین بستہ شد انگاہ ہر کس مبارکباد گفت پس حضور بدست مبارک خود پیرویہ قاضی را بابت نکاح خوانی عطا فرمودند و چون از رسوم و سگون و نثار با فارغ شدند حضرت قطب الموحیدین را برای سگون زفاف در خانہ خسر بردند حضور خواجہ مہ اصحاب و خدام خود ہچنان بصید اعزاز و ناز خرامان غرامان در محل خود آمدہ مسند آراستہ مقبوس صد و بیست و ششم بوقت ظہر روز شنبہ ہشتہ شعبان سال مذکور دولت پائی بوس و زیارت حضرت اقدس میسر گشت اندرین اثناء حضور خواجہ البقاہ الدتعالی وضو کردن شریع کردند بہر عضو مبارکہ می شستند آیت شریفہ انما اللہ الہ واحد میخواندند از ابتدا و منو تا اختتام این آیت را خواندند تا کہ بعد و منو ہم دو سہ بار خواندہ بودند باقی تمام کیفیت وضو در مقبوس بیست و سوم جلد اول مرقوم ست آنجا باید دید

اندرین وقت همین آیت خوانند و از اندام غریب دیده و شنیده ام نوشته شد مقبوس صد
 بست و نهم بوقت ظهر روز چهارشنبه نهم ماه شعبان سال مذکور دولت پابوس زیارت حضرت
 اقدس میسر گردید اندرین اثنا یکی از حاضرین عرض کرد که قبله آن کسان که علم حدیث شریف میخوانند
 و به مثل شیخ طریقت صحبت میکنند پس بعضی از آنها و بابی میشوند حضور خواجه البقاه الدتعالی فرمودند
 که در ملتان شریف بعضی علما پیش من بیان کردند که درین زمانه کسانیکه بر ظاهر حدیث شریف عمل
 میسازند بهتر اند از اهل باطن که تاویل می نمایند و برین دعوی خود این دلیل آوردند که چون
 حضور حضرت رسول خدا صلعم از غزوه خندق باز آمدند هنوز اصحاب کرام اسلحه خود را کشاده
 می نهادند که وحی نازل گشت و گفت که یا حضرت درین ساعت زودتر بر بنی قریظہ بایست
 پس حضور آنحضرت اصحاب کرام را فرمودند که اسلحه را نه کشاید بلکه مسلح شده در بنی قریظہ رفته
 نماز عصر هم آنجا بگذارید چون اصحاب کرام از مدینه طیبہ روانه شدند در اثنا طریق دو فریق گشتند
 پس یک طائفه در راه نماز عصر خواندند و دوم طائفه یکایک بر آن مقام اشارت الیه رسید نماز مغرب
 را و عصر را که فوت شده بود در یک وقت خواندند چون حضور آنحضرت صلعم نیز در بنو قریظہ
 تشریف شریف آوردند اصحاب کرام این مسئله نماز خواندن عرض کردند حضور آنحضرت صلعم فرمودند
 که هر دو طائفه درست کرده اند پس آن طائفه که در راه نماز خوانده اند اهل باطن اند که قول
 آنحضرت صلعم را تاویل کرده اند و آن طائفه که نماز را فوت کرده اند اصحاب ظواهر اند حضور خواجه
 فرمودند که دلیل مردم ملتانی مثبت مدعی آنها نیست بلکه مثبت مدعی ماست زیرا آن که
 دلیل بتقریب مرام نگذاشته اند بلکه برعکس فهمیده اند زیرا که آن طائفه که نماز عصر را در راه
 گذاردند اصحاب ظواهر الشیاء اند زیرا که ایشان ظواهر اعمال و ظواهر اوضاع و احوال حضور
 حضرت صلعم را دیده قول آنحضرت صلعم را که نگذارید نماز عصر را مگر در قریه بنو قریظہ باشد تاویل
 بر سرعت سیر و رسیدن بحالت حمل کرده نماز را در راه گذاردند بخلاف طائفه ثانیه که تابع فرمان
 حق ترجمان حضور آنحضرت صلعم بودند چنانکه چون آنحضرت صلعم شکر کرده بودند که من را

در بنوقریضه خواہید گذار و لاجرم از فرمان واجب الاذعان قصور نکردند آنجا رسیده نماز را خواندند زیرا کہ نماز و روضہ و دین و اسلام محض فرمانبرداری فرمان و حکم و ارشاد حضور آنحضرت صلعم را دانستہ اند پس اصحاب بواطن ہمین طائفہ ثنائیہ است و طائفہ اولی اصحاب خواہر اندجدہ از ان این بندہ رکن الدین عرض کرد کہ قبلہ من شنیدہ ام کہ چون امسال در ماہ جمادی الاول ۱۳۱۶ حضور اقدس در ملتان شریف تشریف بردہ اند آنجا دیوان صدر الدین صاحب سجادہ نشین خاتقاہ حضرت بندگی موسیٰ پاک شہید رضی اللہ عنہ و غیرہ مردم آنجا می در معنی کلام حضور حضرت شیخ المشارق و المغرب شیخ عبدالقادر جیلانی کہ قدیمی ہذا علی رقبہ کل ولی اللہ باشد بحث و گفتگوی ساختہ اند آن چگونہ است حضور خواہ فرمودند کہ آن ایچنین است کہ چون من در ملتان شریف وارد شدم پس دیوان صدر الدین صاحب کہ از دوستان من است بابرادران و بادیگر چند مولیان بسائے ملاقات نزد من بیامدند بعد مرحبا و ملاقات سخن از ہر باب می گفتیم شاید ہمہ با ہم مشورہ کردہ آندہ بودند کہ این مسئلہ پرسیدہ شود آخر بعد از چند محاکات از من پرسیدند کہ آنکہ حضرت غوث الاعظم شیخ عبدالقادر جیلانی فرمودہ بودند کہ قدیمی ہذا علی رقبہ کل ولی اللہ آیا درین قول ہمہ مشائخ متقدمین و متاخرین و مشائخ آنوقت ہم عصر ہم زمان داخل اند یا نہ حضور خواہہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ من گفتم مشائخ متقدمین و متاخرین ازین قول خارج اند و مشائخ ہم عصر ہم زمان چہ حاضرین چہ غائبین ہمہ داخل اند او شان گفتند کہ ما در کتب سیر و تواریخ نوشتہ دیدہ ام کہ مشائخ متقدمین باشند خواہ متاخرین و خواہ ہم زمان ہمہ داخل درین قول ہستند حضرت خواہ فرمودند کہ من گفتم کہ در مشائخ متقدمین پیران عظام حضرت شیخ عبدالقادر و دوازده ائمہ و اصحاب کرام داخل اند زیرا کہ اصحاب کرام نیز اولیاء بودند نہ انبیاء پس این کمال بے ادبی ست و ترجیح بلامرجح و دعویٰ بلا دلیل ست و اگر گفتہ شود کہ متاخرین دران قول داخل اند باین معنی تواند بود کہ چون مشائخ پیران طریقت ایشان آنوقت موجود و ہم زمان حضرت

شیخ عبد القادر ضرور بودہ اند پس برگردن ہائی او شان قدم مبارک حضرت شیخ بالذات و
 بالاصالۃ آمدہ است و برتاخرین بالتبع و بالمعنی بہ اصالۃ و حقیقتہ و اکثر کتب ملفوظات غیر
 صحیحہ اند و بلا تحقیق نوشتہ شدہ اند پس سند انہا نزد من قابل اعتبار ہرگز نیست و ان کتب
 کہ معتبر و مستند اند چون نفحات الانس و اخبار الاخیار و مکتوبات امام ربانی کہ مصنفات ثقات اند
 اگر درین کتب یاد و دیگر کتب معتد علیہ اینچنین نوشتہ باشد کہ شما میگویید پس من اعتبار و اعتراف
 و اقرار خواہم کرد مقبوس صدوسی او یکم بوقت عصر روز دوشنبہ چہار و صم ماہ شعبان
 ۱۳۱۵ دولت پابوس و زیارت حضرت میر گشت یک شخص یک کلاہ از نخل سیاہ از گرہ خود
 نو دو زانیدہ پیش حضور اقدس حاضر آورد و عرض کرد کہ حضور اقدس این کلاہ جدید را پوشند
 و کلاہی کہ بر سر شرف است برین بندہ عطا شود حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ بقائہ فرمودند کہ
 امروز کہ ام روزست گفتند کہ دوشنبہ است پس فرمودند کہ این امروز این کلاہ را منی پوشم زیر
 آنکہ جامہ نو پوشیدن درین روز منع میگردند پس اکنون این را باز نہ کہ بر ز چہار شنبہ خواہم
 پوشید فقط مقبوس صدوسی و دوم بوقت ظہر روز شنبہ نوز و صم ماہ شعبان سال مذکور
 دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس میر شد سخن درین افتاد کہ فلان مرید حضور خواجہ البقاہ
 اللہ تعالیٰ مجذوب شدہ است و فلان مرید و فلان مرید مجذوب گشتہ حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ
 این کلام می شنیدند و تبسم دلربا میکردند انگاہ ازین بندہ کاتب حال مریدی کہ نو مجذوب
 شدہ بود و در حجرہ من مقیم بودی پرسیدند و دریافت نمودند کہ او چگونہ است آنچہ مرا معلوم
 بود گزارش کردم حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ آیا وظیفہ میخواندیانہ این بندہ احقر
 دست بستہ عرض کرد کہ آری وظیفہ ضرور میخواند تبسم نمودہ فرمودند کہ بوظیفہ خواندن زیادہ دیوانہ
 و مجنون خواہد شد بعد از ان فرمودند کہ در او اہل حال من بست سالہ باشم کہ مرا نیز جذب و
 دیوانگی شدہ بود و در ان جذب نصف حافظہ من گم گشتہ است زیرا کہ پیش از جذب چنان
 حافظہ میداشتم کہ چہار چہارہ کو عقرآن شریف را یاد و حفظ میکردم تا کہ روزی برای امتحان

حافظ خود بخین هم کرده بودم که یک سارہ ریاد کردم پس دیگر شخص را گفتم کہ تو قرآن شریف را کثادہ بہ بین و من یاد بخوانم مگر مر الفظہر گز یاد نہائی پس آن شخص بر قرآن شریف نظر کرد و من یاد بر خواندم برابر یاد صحیح خواندہ بودم جائی لفظ بند نشد بعد از آن فرمودند کہ در یاد کردن بقدر دو گھنٹہ یاد و نیم گھنٹہ دیر و فرصت میشدی بعد از آن فرمودند کہ مولوی عبدالعزیز پرہاروی کہ مرید و خلیفہ حضرت صاحب حافظ محمد جمال ملتانی نیز بسیار حافظہ میداشت تاکہ یکبار حافظہ کہ او شانزادہ رمضان شریف قرآن مجید می شنوایید بسیار شد و ماہ رمضان بر سر آمدہ بود پس مولوی صاحب اول بحساب علم نجوم تاریخ ماہ را معلوم کردند ماہ نئی روزہ و حساب برآمد پس مولوی عبدالعزیز صاحب یک سارہ از قرآن شریف روزمرہ یاد و حفظ میکرد و در شب آن سارہ را در نماز تراویح میخواند و می شنوایید بعد از آن فرمودند کہ در ابتداء این سواد طالبان این راہ را مانند کلام سیفیل کہ تصنیف لطف علی شاعر است دیگر هیچ کلام پر فوق در نظر نمیآید پس من در ابتداء حال یک یک جزو از سیفیل و دو گھنٹہ یاد میکردم بعد از آن سبق مشکوٰۃ شریف را خوانیدن شروع کردند پس در باب الصداق یک حدیث شریف این ذکر آمد کہ کابین و صداق حضرت بی بی ام حبیبہ کہ یکی از اوج مطہرات حضرت رسول خدا صلعم است چہار ہزار و ہستم یعنی یک ہزار و پست است پس حضور خواجہ فرمودند کہ در خاندان مانیز رسم کابین و مہر دادن یک ہزار و پست مقرر است من ہمیشہ در دل خیال میکردم کہ این بسیار مہرست آیا چگونہ باشد مگر الحمد للہ کہ موافق حدیث شریف افتادہ است بعد از آن در باب الولیمہ در یک حدیث شریف این ذکر آمد کہ روزی حضرت عبدالرحمن بن عوف بجناب حضور حضرت رسول خدا صلعم ساءد و برایشان اثر صفت و زردی بود پس حضرت رسول خدا صلعم پرسیدند کہ این چہ چیز است وی عرض کرد کہ من زنی را بزنی و تزنیہ کج کرده ام بعد از آن حضور خواجہ فرمودند کہ ریختن رنگ اصفرو زرد بر بدن یا بر جامہ در روز نکاح و شادی بیشک جائز است بعد از آن در یک حدیث شریف این ذکر آمد کہ ہر گاہ یکی از شما بر برادر مسلمان بیامد پس خورد و نوشد از طعام و شراب او و سوال نکند کہ این چگونہ است آیا از وجہ حلال است

یا از حرام بعد از آن فرمودند که حضرت سلطان الاولیاء میفرمودند که هر چه از نذر و فتوحات بیاید قبول کند و دیگر هیچ نپرسد که چگونگی آن است پس این حلال است مقبوس صدوسی و سوم بوقت عصر روز یکشنبه است و مقیم ماه شعبان سال مذکور دولت پائوس و زیارت حضرت مقدس حاصل گشت اندرین اثنا یک شخص عرض کرد که وی عین و نامر شده است تویدی عطا فرمایند که قوت رجولیت باز آید حضور خواجه البقاہ اللہ تعالیٰ بسم نمودند و بعض حضار فرمودند کہ از وی پرسید کہ ای حالت از قدیم میداد و یا پستری خلل افتاده است پرسیده شد وی عرض کرد کہ از قدیم چنین است پس حضور خواجه البقاہ اللہ تعالیٰ این توید را نوشته اورا بدادند و فرمودند کہ در بازوی راست ببند و توید اینست

بسم الله الرحمن الرحيم

الله	نور	السموات	والارض
والارض	السموات	نور	الله
نور	الله	والارض	السموات
السموات	والارض	الله	نور

بیاید دانست که واد و میم و ناد و ی ای الشرا
چشم کشاده نوشتند و لون الرحمن را طول نوشته اند
مقبوس صدوسی و چهارم بوقت عصر
روز ووشنبه است و ششم ماه شعبان سال مذکور دولت

پائوس و زیارت حضرت اقدس میسر شد اندرین ایام میان محمد صدیق که از اولاد محمد قدس
سپهر است آمده بود و از برای وظیفه و سعت رزق عرض کرده بود پس برای او دعائی نور
نوشتند و تحت دعائی نور این عبارت نوشتند بعد هر نماز پنجگانه یکی بار بخوانید بعد از آن این وظیفه
نوشتند اللهم اذف قی قلبی رجاءك واقطع رجائی عن سواك حتی لا ارجو
احدا غیرك بعد هر نماز پنجگانه بخوانید بعد از آن این وظیفه بنوشتند یا سميع النور الذی
وضع المذلة علی رؤس الجبابرة فلا یستطیعون رفع رؤسهم من خوف
سطوتهم یا سميع یا سميع یا سميع یکصد بار بعد از آن این وظیفه بنوشتند احب
یا هادون السحابی انت و اهلک و خدامک و افعل ما امرتک به العجل
العجل الوا الساعه الساعه یکبار بعد نماز ظهر و بعد نماز عشاء بخوانده باشید

بعد از آن منزل قرآن شریف خواندن شروع کردند چون این آیت بر خوانند و مِنَ النَّاسِ
 مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ
 انقلب الخ پس سر مبارک را بحیب آورده کلمه تحمید را بدینطور خوانند سبحان الله
 سبحان الله چهار بار و الحمد لله یکبار و لا اله الا الله سه بار و الله اکبر دو بار و
 لا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم یکبار بعد از آن بیشتر منزل خواندن شروع کردند
 مقبوس صد و شصتی و نیم بوقت ظهر روز سه شنبه بمقام از ماه رمضان المبارک سال
 ۱۳۱۰ هجری در دولت پابنوس و زیارت حضرت اقدس حاصل شد اندرینوقت میان
 نور الصمد سابق کتاب مشکوٰۃ شریف از باب قتل اهل الردة و السعادة بالفساد خواندن
 شروع نمودند در یک حدیث شریف این ذکر آمد که گروهی از زنادقه پیش حضرت علی رضی
 آورده شدند پس امیر المومنین حضرت علی رضی آن گروه را در آتش بسوزانیدند حضور خواجه
 البقاه علیه السلام فرمودند که این گروه زنادقه قومی بودند که از اصحاب عبداللہ بن سبا یہودی
 و این عبداللہ و اصحاب او اسلام آورده بودند بخیاں آنکه در مردم فتنه اندازند و تضلیل
 امت سازند زیرا که عبداللہ و ہمہ اصحاب او با الوہیت و ربوبیت حضرت علی قائل شده
 بودند چنانکہ می گفتند کہ حضرت علی رب و خداست پس حضرت امیر و شانزادہ دادند و
 فرمودند کہ اذین قول و عقیدہ برگردید و باز آئید مگر او شان توبہ قبول نہ کردند پس حضرت علی
 آن قوم شیعه را کہ کم از بیست نفر نہ بودند در آتش بسوزانیدند بعد از آن حضور خواجه
 فرمودند کہ ابتداء و بکلیا در فض و تشیع باطلہ ازین عبداللہ بن سبا پیداکشته است ایشان
 اصلاً نبود و چون ایشان غلو کردند و به شانی نشناختند سزاوارت خود را نشناختند و این
 عبداللہ بن سبا کتابی ہم ساخته است بعد از آن فرمودند کہ روافض از خوارج بسیار بدتر اند
 چنانچہ نزدیک شیعه و روافض سب گفتن و دشنام دادن اصحاب کرام را جزو ایمان است
 بخلاف خوارج کہ نزد ایشان جزو ایمان نباشد و نزد شیعه سنی را کشتن و گوشت او را خوردن

حلال و ثواب است بخلاف خوارج که نزد ایشان حلال نیست بعد از آن در دیگر حدیث شریف
 این ذکر بیامد که حضور حضرت رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده اند که اُمت من دو فرقه خواهد بود پس
 از میان این دو فرقه مارقہ خارج شود پس قتل کنند آن قوم مارقہ را کسیکه اولی بالحق
 باشد حضور فرمودند که این حدیث در حق خوارج وارد شدہ است زیرا کہ مراد از دو فرقه
 یک فرقه حضرت علی مرتضیٰ است و دوم فرقه حضرت معاویہ است و مراد از مارقہ فرقه
 خارجیہ است کہ از میان این دو فرقه بیرون آمدہ و خارج شدہ است و مراد از اولی
 بالحق حضرت علی اند کہ خوارج را قتل کردہ بودند بعد از آن فرمودند کہ خوارج میگفتند کہ این
 علی مع اصحاب خود و معاویہ مع تابعین خویش ہر دو از جادۂ شریعت برگشتہ و منحرف شدہ
 اند چنانچہ جہاد کردن را با کفار ترک کردہ اند و بیکدیگر جنگہا میسازند پس مانہ تابع این
 شویم و نہ تابع آن شویم بلکہ ما بر کتاب اللہ و سنت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عمل کنیم پس بیرون آمدند و خارج
 شدند ازین دو فرقه مذکور تین پس مصلحت و مشورت نمودند کہ سہ اشخاص در اسلام فتنہ انداختہ
 اند یکی معاویہ دوم عبداللہ بن عمرو سوم علی ابن ابی طالب رضی اللہ تعالیٰ عنہم اگر این ہر سہ قتل
 شوند باز در اسلام فتنہ و فساد پیدا خواہد شد پس سہ نفر را معین و مقرر کردہ گفتند کہ یکی در
 شام و فتنہ معاویہ را کہ امیر آن ملک است قتل کند و دوم در مصر رسیدہ عبداللہ بن عمر را کہ حاکم دیار
 مصر است بکشد و سوم علی ابن ابیطالب را قتل نمایند پس میعاد بستند کہ ہر سہ نفر در تاریخ ہر دویم
 ماہ رمضان این کار و عمل بجا آرند پس چون امیر المومنین حضرت علی رضی اللہ عنہ و قوم او را
 کہ خوارج بودند قتل کنند و در کوفہ باز آمدند پس عبدالرحمن بن ملجم کہ فرستادہ خوارج بود
 آنحضرت را در حالت نماز بر تارک و فرق شمشیر بر زد پس آنحضرت بدان زخم بتاریخ
 بیست و یکم ماہ رمضان جان بحق تسلیم کردند و بعالم بقا بجا ماندند و دوم شخص فرستادہ خوارج
 بتاریخ ہر دویم در مصر رسیدہ خارجہ بن خدا فہ را ہم در حالت نماز خواندن بضررت تیغ شہید
 کرد و حضرت عبداللہ سلامت ماند زیرا کہ چون در آن زمان تمام اہتمام این بود کہ امام در

نماز پنجوقتی امیر و خلیفه بودی آن شخص خارجی پیدا شد که عبدالمعین بن عمرو همین است که امام شد
 است و نماز میخواند و حال آنکه آنروز حضرت عبدالمعین بیماری تپ معذور بودند و حضرت را
 را خلیفه خود گردانیده و حضرت داده بودند که وی امام شود و قوم را نماز خواند سوم شخص فرستاده
 خارج بتاریخ معهود در شام رفته حضرت معاویه را ضربت زد و زخمی کرد و مکرزخم او نشان پدید
 و شفایافتند مقبوس صدوسی و ششم بوقت ظهر روز پنجشنبه نهم ماه رمضان سال
 مذکور دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس مسیر گردیدند و در وقت حلاق بیامد و عرض کرد
 که قبله حلق کلان و دراز شده است باید که درست کرده شود فرمودند که فردا خواهیم کنائیدی
 باز عرض کرد که قبله فردا سنگرانده ماه مانگه ست حضور خواجه فرمودند که در باب حلق کنائیدن هیچ
 روز ممنوع و منحوس نیست خاصه فرمود و زجبه است و جمعه و اسلام چنان متبرک و متمین و
 سعد اکبر است که جمله تحوسات سائر ایام را دفع میسازد و بعد از آن فرمودند حضرت قبله
 سلطان الاولیاء در همه ایام هفته حلق میکنند مگر روز شنبه گاهی اتفاق نیفتاده که
 حلق کنائیده باشد پس روزی یک شخص بجنب آنحضرت عرض کرد که قبله شاید حلق در
 روز شنبه ممنوع است که آنحضرت درین روز گاهی حلق نه کنائیده اند پس حضرت
 سلطان الاولیاء فرمودند که در حلق کنائیده اند در همه ایام هفته و را عادت شریف هیچ
 منع نیامده است هر روز که خواهد حلق بکنانند بعد از آن میان امر او علی مجاور خاتگاه فیض
 جاه حضور حضرت شمس العارفین خواجه معین الحق والدین اجمیری بیاید و هر دو دست خود
 بر پای حضور اقدس بنهاد پس حضور خواجه راست برخواستند و دست او را گرفته معالقه کردند
 چون معالقه کشاوند هنوز حضور اقدس استاده بودند که شاه مذکور دستاری از طرف راست
 بزرگ بر سر اشرف حضور بالائی کلاه بست و انگاه حضور اقدس بر شستند باید دانست
 که طویل آن دستار مبارک دوازده گز بود و عرض آن یک شبر و هر دو سرش مطلقا بود و
 شمله بقدر یک فراع بر دوش راست بطرف سینه فیض آئینه گذاشتند بعد از آن مجاور موصوف

یک سجه از چوب صندل و یک شانه نیز از چوب صندل و یک پوڑه صندل سوده و دیگر خرمائ خشک
 که آنرا چھو یا زگویند بقدر نیم آثارند گذار و حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ آن ہمہ تبرکات را در آن
 کورتہ خود گرفته خادم نذر بردار را پسروند کہ مخوف ظہار و فقط مقبوس صدیقی و ہشتم بوقت
 اخیر عصر روز پنجشنبہ ہم ماہ مبارک سال مذکور دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس حاصل گشت
 حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ در وظیفہ خواندن مشغول شستہ اندیک و خادم از خواص نیز
 حاضر اند چون آفتاب قریب غروب رسید حضور خواجہ گھڑی را کہ پیش افتادہ بود برداشتہ بر کف
 دست خود نهادند و لفظ لفظ در آن میدیدند چون وقت افطار رسید پس بزبان حق ترجمان
 خود مطرب را کہ ہما لوقت حاضر شدہ بود فرمودند کہ اکنون نقارہ را بنواز و نوبت بزبان پس
 وی ہما بخا نقارہ بنواخت انگاہ اذان گفتہ شد پس فرمودند کہ خرمائ را برداشتہ تقسیم کنی پس
 ہر کسے بہ خرمائ خشک روزہ را افطار کرد انگاہ نماز مغرب را بجاعت گذار دہ شد باید دانست
 کہ در اول شب ماہ رمضان شریف حضور خواجہ فرمان دادہ بودند کہ یک نقارہ در نیجا در محل
 نہادہ شود و بوقت سحر و وقت افطار لواختہ شود تا کہ در تمام شہر سحر و افطار بہ آواز نقارہ بعمل
 در آرن پس اندر لوقت نقارہ آورایندہ در گوشہ محل نہادہ اند و در وقت افطار و سحر مطرب حاضر
 شدہ بفرمان حضور خواجہ نقارہ را می نواز و مقبوس صدیقی و ہشتم بوقت ظہر روز شنبہ
 یازدہم ماہ مبارک سال مذکور دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس حاصل شد اندرین وقت
 این بندہ راقم الحروف رکن الدین را رخصت و اجازت خواندن قرآن شریف دادند و طریقہ
 تصور در قرأت ہم آموختند چنانچہ فرمودند کہ روزمرہ قرأت قرآن شریف از پارہ یک ربع
 میخواندہ باش زیرا نکہ من نیز در اوائل یک ربع سپارہ میخواندم ترا
 اجازت دادہ ام و در اثنا قرأت و خواندن قرآن شریف واسطرا از
 میان بردار و ہمگی با حدیث و جمع روآر پس چنین خیال کن کہ از حق میآید و حق میخواند و حق می
 شنود تو واسطہ خود را دفع کن و اندیشہ دومی را رفع ہر چند کہ توانی درین خیال بباشی بعد از آن

فرمودند کہ امام جعفر صادق فرمودہ اند کہ قرآن را چندان تکرار میکنم کہ آنرا کلام و صفت خود میدانم
بعد از آن این بنده احقر را قم الحروف حامل قرآن شریف را کشادہ پیش حضور اقدس نہاد و عرض
کرد کہ این بنده احقر را منزل قرآن شریف شروع کن تا تہ پست حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ صدر
میخوانند و این بنده احقر عقب مؤخر میخواند اول بسم اللہ الرحمن الرحیم بر خوانند انگاہ سورۃ
فاتحہ خوانند مگر لفظ الرحمن کہ در الحمد للہ رب العالمین الرحمن الرحیم واقع است بفتح ہمزہ
خوانند و راء مشدودہ را بالون العالمین ضم نمیکند و ندیکہ بر لون العالمین وقت نمودند و بعد
از و لا الضالین لفظ آمین ہم خوانند انگاہ بسم اللہ الرحمن الرحیم خواندہ سورۃ بقرا
تا صما و ذقنہم ینفقون بخوانند مقبوس صدوسی و تہم بوقت ظہر روز دوشنبہ سیزدہم
ماہ رمضان المبارک سال مذکور دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس میسر شد سخن در مقام
واقسام ذکر چہرہ افتاد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ روزی حضرت قبلہ محبوب الہی در
حجرہ تنہا نشسته بوظیفہ ذکر چہرہ مشغول بودند اندرین اثنا مولوی حافظ خواجہ کہ شاگرد آنحضرت
نیز بود بسبب کاری کہ داشت دروازہ حجرہ را کشادہ اندر بر رفت و دید کہ حضرت محبوب الہی
در وظیفہ ذکر چہرہ شاغل بودند چون نفی میکردند برمی خاستند و چون اثبات می نمودند بر سر
نشستند اندرین اثناء حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ این ذکر حدادی بود انگاہ فرمودند
کہ ہر گاہ مولوی حافظ خواجہ در حجرہ داخل شد و طاق آواز کرد آنحضرت باز نگریستند و پرسیدند
کہ کیستی عرض کرد کہ خواجہ است آنحضرت فرمودند کہ کدام خواجہ عرض کرد کہ آنکہ شاگرد آنحضرت است
آنحضرت فرمودند کہ کدام شاگرد پس مولوی چون این حال بدید نہایت ترسید و زود تر برخاستہ
بیرون دوید و از آن روز اورا تہیق لاحق گردید پس یک روز بجناب پاک آنحضرت آمدہ
قصہ بیان کرد و بسیار نیاز نمود حضرت محبوب الہی فرمودند کہ آئندہ خیال باید کرد براختنین موقع
داخل نباید شد انگاہ دعا کردند از تہیق اورا شفا کامل گشت اندرین اثناء یکی از حاضرین عرض کرد
کہ قبلہ مردم میگویند کہ مولوی حافظ خواجہ را میانی غلام رسول خوجہ بدعا کردہ بود پس ازین

سبب مولوی مدقوق شدہ ہو حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ اول بار بدن سبب کہ
 مذکور شد مدقوق گشتہ ہو و شفا یافت و دوم بار بہ دعائی میا نجی غلام رسول کہ باز شفا
 نیافت بعد ازان حضور خواجہ فرمودند کہ میا نجی غلام محمد پشاور می گفت کہ روزی حضرت
 فخر الاولیاء در وظیفہ فجر شاغل بودند من برائی کاریکہ میداشتم آنجا رفتم در حجرہ بند و فرزند بود
 در راکشادہ اندرون حجرہ ہفتم آنحضرت در مراقبہ مشغول گشتہ بودند عرض گزارش کردم
 آواز و نداء ندادند باز عرض کردم ایچ پاسخ نفروند پس در دل من خیال افتاد کہ چون دگر گوش
 حق نبوش آنحضرت اندکی صمم و کرمی و ناشنوائی است شاید ازین سبب نشودہ اند پس
 جرأت کردہ ہر دو دست خود بدن مبارک آنحضرت را جنبانیدم بجز و جنبانیدن بر زمین افتادہ
 ہیچ حس و حرکت نمیداشتند چنان مینمود کہ طائر روح مقدس آنحضرت از قفس جسد پرواز کردہ
 است من نہایت ترسیدم و باز ہر دو دست خود آنحضرت را گرفتہ چنانچہ بوضعیکہ گشتہ بود
 باز نشاندہم و سخت خائف شدہ از حجرہ بیرون آمدم چون بمقام خود رسیدم بغایت درجہ
 پریشان و مضطرب شستم سبق خوانید بن طالبان را و دیگر کار بار ہیچ نمیشد کمال انتظار ہو کہ
 معاملہ چگونہ میشود و ہر کہ از انطرف می آمدی پرسیدم کہ حضرت از وظیفہ فارغ گشتہ بیرون روز
 افرا شدہ اند یا نہ آخر بوقت چاست کہ خبر داد کہ اکنون حضرت صاحب بیرون گشتہ اند
 انگاہ خاطر تسلی و تسکین یافت بعد ازان حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ شیخ من جہت
 فخر الاولیاء در وظیفہ فجر بسیار دیر میکرد چنانچہ از برآمدن آفتاب تا بوقت چاشت کہ یک
 و ربع پاس میشود در وظیفہ می نشستند بعد ازان حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ در
 حضرت قبلہ فخر الاولیاء کار بار تزویج میان عبدالغفور صاحب بدختر نیک اختر خود میکردند
 پس حضرت شیخ من فخر الاولیاء میان خمیہ خادم خاص را بطرف من فرستادند کہ اورا خوا
 بیار چون من حاضر آمدم آنحضرت در وظیفہ فجر شاغل بودند احتیاج رزہ نشستہ اند من
 میان خمیہ نیز اندر حجرہ ہفتم نشستیم انگاہ میان خمیہ عرض کرد کہ حضرت اینک صاحبزادہ

صاحب آمده اند مگر آنحضرت بسبب کمال استغراق بیچ جواب نفرمودند باز میان خمیه عرض کرد انگاه حضرت بزور تمام اندکی رخ مبارک بطرف ما گردانیده بگوشه چشم نگرستند و لب مبارک هم جنبانیدند مگر هنوز قطعی ظاهر نشده بود که باز مستغرق بحر شهود و وحدت شدند باز میان خمیه گذارش کرد دوم بار نیز مانند اول بار حالتی روی داد این مرتبه من دیدم که چشمان مبارک آنحضرت نهایت سرخ گشته بودند بعد از آن سوم بار معلوم نیست که میان خمیه عرض کرده بود یا خود بذلت متوجه شدند و فرمودند که میان عبد الغفور را کار باز نزوج بدتر خود میکنم من دیگر هیچکس را خوانده ام و نه بدیگر کسی مشورت کرده ام که مراد بیکران هیچ کاری نیست حرف ترا خوانده ام حضور خواجه البقاه الله تعالی میفرمایند که من دست بسته نیاز بجا آوردم و عرض کردم که هر چه صلاح و مشورت حضور است بعد خورسندی و کمال خوشنودی منظور است انگاه ارشاد فرمودند که بدو کار می کنند چون از آنجا بر فاسته بیرون آیدیم مرا گفتند که تو نیز برو و در جمع بر ادبی بنشین من گفتم که از حضور آنحضرت نرسیده ام که در جمع بر ادبی بروم یا نه مگر ایشان گفتند که بهر حال بروید آخر مراد جمع بر مذد تمام رسوم کتبی و سکون شادی ادا کردند و فرصت بسیار شد مگر چون آنحضرت تا بسیار دیر وظیفه میکردند هرگاه بانامد هنوز آنحضرت در وظیفه بودند من بر دروازه نشستم چهل حضور از وظیفه فارغ شده بیرون تشریف آوردند مرا فرمودند که تو در اینجا نشسته مودم کردم که آری بعد از آن حضور خواجه البقاه الله تعالی فرمودند که اگر از حال حاضر شدن من در جمع پرسیدندی مشک راست بگویی که رفته بودم دروغ نگویی مگر حضور این قدر پرسیدند که تو در اینجا نشسته مگر مودم آری مقبوس صد و چهل و یکم وقت ظهر روز پنجشنبه شانزدهم ماه مبارک سال مذکور دولت پانوس و زیات حضرت اقدس امیر گردید سخن دین افتاد که بعضی از سادات مخزن زاوگان و پیران کان در اطراف عالم گشت و گول و سیر و سیاحت می سازند و میگنیدند که ما از فلان سید یا فلان مخدوم یا فلان شیخ هستیم و جاه و دبدبه و حشمت فقر و درویشی خود ظاهر ساخته مردم را مرید و بیعت میکنند و زرق و قدر جمع مینمایند آیا بیعت ایشان صحیح باشد یا نه حضور خواجه

بقاہ اللہ تعالیٰ بقاء فرمودند کہ من از داود خان شنیدہ ام وی میگفت کہ من از حضرت قبلہ محبوب
 الہی روزی عرض کردہ بودم کہ قبلہ آنچہ بعضی ساوات و پیرا و گان باوجود آنکہ فقر و ولایت
 ہم نمیدارند و مردم را بیعت میکنند پس بیعت ایشان صحیح است یا نہ پس حضرت قبلہ محبوب الہی فرمودہ
 بودند کہ اگر منتہائی اوشان بولی کامل مکمل شود چنانچہ اولاد شیخ بہاء الدین زکریا ملتانی و اولاد حضرت
 سید جلال الدین اوچی و اولاد حضرت غوث الاعظم شیخ عبدالقادر جیلانی پس دل من میگوید شک
 نیست کہ بیعت ایشان درست باشد بعد از ان فرمودند کہ شیخ عبدالقادر جیلانی در یک قصیدہ
 خود فرمودہ اند کہ ہر کہ بیعت و ارادت خود را بمن منسوب بکنند او در بیعت و ذمہ من در آمدہ است بعد
 از ان این بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ قبلہ آنچہ بمقراض لٹ موئی سر را بریدہ بیعت میکنند و باز
 بدست بیعت نمی نمایند این ہم بیعت است یا نہ فرمودند کہ آری این ہم قسمی است از بیعت زیرا کہ
 بیعت دو قسم است یکی بدست بیعت کردن و این قسم بیعت معنعن و مشایخ کرام آمدہ است و دوم
 لٹ گرفتن کہ بعضی مشایخ بہ لٹ بریدن ہم بیعت کردہ اند مگر اکثر مشایخ بدست نمودہ اند بعد از ان
 فرمودند کہ کامل مکمل بہر طور کہ بیعت کنند صحیح است خواہ بدست خواہ بہ جامہ خواہ بہ لٹ موئی سر بریدن
 و غیر ذلک بعد از ان این بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ قبلہ از حضور حضرت رسول خدا صلعم نیز بیعت
 بہ لٹ رسیدن ثابت شدہ است یا نہ فرمودند کہ بیعت بدست بروایت اصحاب کہم ثابت گشتہ است این بیعت
 لٹ گرفتن بروایت اصحاب کہم ثابت نیست بلکہ مشایخ کرام از آنحضرت صلعم روایت میکنند پس بیعت صحیح ترست از بیعت لٹ
 گرفتن مقبول صد و چهل و یکم بوقت ظہر روز شنبہ بیست و پنجم ماہ رمضان سال مذکور دولت پائی
 بوس و زیارت حضرت اقدس ملیک گشت اندرین وقت تو الان عمر و حیات و غیر ہما معہ و صولک و
 یک دستہ بہار شرف برداشتہ حاضر شدند و عرض کردند کہ قبلہ بسنت بشنود حضور خواجہ بقاہ اللہ
 تعالیٰ فرمودند کہ من اکنون سبق خوانیدن مشکوٰۃ شریف می نشینم شما بردوازہ دیوڈھی رفتہ بپسندید
 و آنجا آواز شما بگوش من خواہد رسید پس من ازینجا خواہم شنید و آنچہ معمول شما بخبر و پیاست آن بگریہ
 کہ این پنج و پیدہ از حضرت فخر الاولیاء معمول شما مقرر شدہ است کہ در زمانہ اوشان پنج و پیدہ خورو

بودند و اکنون کلان اندیش قوالان پنج رویه از خادم نذر بردار گرفته بر دروازه دیو دهمی محلی
 رفته بسرانیدند اندرین اثناء یک پرستار بیاد و عرض کرد که قبله حضرت بی بی صاحبیه میگوید که من
 قوالان را معمول سنت چند رویه همیشه میدادم مرایا دوانید فرمودند که سه رویه اند یا چهار
 بعد از آن فرمودند که در زمانه حضرت فخر الاولیاء روز بسنت مجلس سماع قائم میشد اندرین اثناء
 میان محمد یعقوب سیرا عجب کرده گفت که عجب چهره میشده باشد پس ازین سخن که از وی صادر شد
 رنگ روی مبارک حضور سرخ گردید و سخت رنج خاطر گشتند و به زجر و سرنش تمام گفتند که چهره
 گفتن کمال بے ادبی است چهره گفتن کمال بے ادبی است دوبار تکرار فرمودند آنگاه ساعتی
 خاموش شده بنشستند و ما همه حاضرین هم از خوف و هیت سکوت و زرییم اندر نیجات
 در محمد خان بردار بیاد و عرض کرد که قبله اکنون گل محمد خان را توجیه و تصرف حضور اقدس شفاء
 کامل و عافیت کلیه حاصل شده است پس ما غلامان کدام روز از حضور اقدس رخصت گرفته
 بخانه خود روانه شویم فرمودند که اگر عید فطر بر روز پنجشنبه شود تا هم شام بر روز شنبه خوابید رفت و اگر بر روز
 جمعه باشد تا هم شام بر روز شنبه خوابید رفت زیرا که مکتوب السبت مبارکه مقبوس صد و پهل
 دوم بوقت ابتداء ظهر روز پنجشنبه سی ام ماه رمضان سال مذکور دولت پابوس و زیارت
 حضرت اقدس میرشد اندرین اثناء این بنده راقم الحروف از جلد چهارم اشارات فریدی از
 مقبوسین است و یکم تا مقبوسین است و پنجم سبق بر خوانند حضور خواجه البقاه الله تعالی بکمال
 شفقت متوجه شده لفظ بلفظ و حرف بحرف سماع فرمودند در یک دو مقام بیاض گذاشته
 بودم و اینجایز بیان کرده عبارت ثبت گردانیدند و تمام کنانیدند و در اکثر مواضع از فرحت
 خوشی تبسم میکردند و گاهی اندکی میخندیدند و چون از سبق خواندن فارغ شدم فرمودند که چون
 تمام لوح شریف را شرح نوشته نیاز بجا آوردم و عرض کردم که این همه فیضان حضور اقدس است
 این بنده احقر کیست مگر اینوقت می دیدم که نور بشارت بر چهره منور حضور خواجه البقاه الله تعالی
 درخشان بود مقبوس صد و پهل و سوم بوقت ابتداء ظهر روز چهارشنبه ششم ماه شوال

سال مذکور دولت پائوس و زیارت حضرت اقدس حاصل شد اندر وقت سبق کتاب مقابیس
المجالس از جلد چهارم از مقبوس سبت و پنجم تا مقبوس سبت و ہفتم بر خواندم حضور خواجہ البقاہ اللہ
تعالیٰ بکمال توجہ حرف بحرف سماع کردند و در بعض مواضع کہ بیاض افتادہ بود تحقیق کردہ عبارات
ثبت و مرقوم نمودند بعد از ان این بندہ را قم الحروف عرض کرد کہ قبلہ مریدی کہ در جناب پیر دستگیر خود
حاضر نشستہ باشد و آنوقت وظیفہ خواندن اوست و چگونہ کند آیا صرف بزیارت مشغول شود و
وظیفہ را ترک دہد یا زیارت ہم کند و وظیفہ ہم بخواند حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ مرید
کہ اورا زیارت پیر بہ مشکل و صعوبت تمام گاہی حاصل میشود اورا باید کہ وظیفہ را ترک کردہ دیگر
وقت قضا بخواند و آنوقت ہمگی زیارت پیر خود مصروف و مشغول مانند کہ این دولت را قضا
ہرگز نیست و مرید یکہ ہر وقت در حضور پیر حاضر باشد و یا اکثر اوقات بغیر شکل اورا زیارت
پیر حاصل میگردد پس اورا لازم اینست کہ وظیفہ ہم بخواند و زیارت ہم مشغول ماند مقبول
صد و چہل و چہارم بوقت ابتداء ظہر و شنبہ ہفتم ماہ شوال سال مذکور دولت پائوس و زیارت
حضرت اقدس میسر گردید اندرین اثناء حاجی عمر خان شاہد این چند اشعار کہ مولوی کریم بخش
شاعر سکنہ ضلع مظفر گڑھ در شان و مدح حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ گفتہ بود بر خواند حضور
اقدس ہمہ آیات را شنیدہ خوش گردیدند و تحسین کردند و فرمودند کہ بہ شاعر است نیکو گفتہ
است آیات این اند:

نشاط نشہ ویدارستان
مراو خراطر و لبر مریدان
چراغ افروز حسن ماہرویان
ز شیرین خندہ شکر دہانان
کز دشنہ روز مجنون ہنجو سلی
ز شورش جان شیرین با و فریاد

بنام شاید شاید پرستان
شہید حالت غمزہ شہیدان
فسون آموز چشمتہ جویان
نک یاش جہرت خستہ جانان
سیاہی بخش لیل زلف یسلی
لب شیرین را شیرینی داد

خدنگ غمزه را توک سنان کرد
 بحال خستگان رحمت چو انداخت
 فرید متفرو از هاسوی الله
 طبیب درد دلهائے شکسته
 لب گلبرگ او باد نسیم است
 تبسم اتبسم غنچه دل
 اگر بر سنگ نظرش جلوه گر شد
 ز بهر گمراهان خضر زمان است
 گلستان حقائق را نهالی ست
 زمین زیر نگین نقش نامش
 پنجشش گوئی از عالم ربوده
 کف و ستش محاب فضل باری است
 از روشن دلان نزدیک هم دور
 از ان جمله در درج طریقت
 عمر خان انجم شاید شاید اوست
 زبان در وصف خواجه چون کشاید
 به بین نغمه فرخنده بلبل
 عنایت کن کریم بے نوا را
 گرامی نعمت وصل دل آراء

هزاران زخم در دلها عیان کرد
 مسیح وقت را رایت برافراخت
 سر سر تر حق را سرش آگاه
 شکست رنگها زو رنگ بسته
 کف صد برگ او ابر کریم است
 تکلم انفتاح عفت مشک
 گهر شد لعل شد یا قوت تر شد
 چه گویم خضر کو قطب جهان است
 وجودش یا لک طوبی مثالی است
 بدین گردندگی افلاک را مش
 بخودش نام حاتم طے نموده
 وز و صد چشمه امید جاری است
 شده پر نور چون لؤلؤ منشور
 بهایون اختر برج حقیقت
 چو شاید خلق و خلقش جمله نیکوست
 چو بلبل بر گل تازه سراپد
 ز فیض التفات لطف این گل
 گرامی نعمت وصل دل آراء

مقبوس صد و چهل و پنجم بوقت زوال روز یکشنبه دهم ماه شوال سال مذکور
 دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس حاصل گشت حضور خواجه الباقه الله تعالی
 اشاره فرمودند که بخوان پس از مقبوس است و هفتم تا مقبوس سی و یکم از جلد چهارم

اشارات فریدی بر خواندم حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ بہ توجہ تمام لفظ بلفظ سماع فرمودند
 درین سبق حاجت اصلاح نبود بعد از آن یکی از حاضرین عرض کرد کہ قبلہ از اینجا کہ مانتہ است
 زمین بطرف مشرق افزون و زیادہ است یا بہ طرف مغرب حضور خواجہ تبسم نمودہ فرمودند
 کہ چنانچہ شما میدانید زمین را من آن چنان بیندازم من میدانم ہر جا کہ انگشت نہادہ شود وسط
 ہما نجا باشد زیرا کہ زمین گردی شکل است پس اگر بالفرض یک شخص از اینجا کہ نشستم
 روئی بمغرب کردہ برود و دیگر شخص روئی بمشرق ساختہ بدو آخر ہر دور رفتہ رفتہ
 یکدیگر را ملاقی خواہند شد و شمار زمین را سطح میدانید پس در میان دانستن من و دانستن شما
 تفاوت ظاہر و فرق بین است بعد از آن فرمودند کہ ملک امریکہ تحت ما است بر محلات
 ما چنانچہ زو ما طلوع آفتاب میباشد و نزد اہل امریکہ غروب آفتاب و غروب ما طلوع اوشان
 است و نزد ما نصف النہار میباشد و نزد اہل امریکہ نصف اللیل و نصف اللیل ما نصف النہار
 اوشان است بعد از آن فرمودند کہ قطر زمین مسیرۃ ہشت ہزار میل میدارد و محیط زمین سیادت
 بست و پنج ہزار میل میدارد و بعد از آن فرمودند کہ معاملہ خدا تعالیٰ را ہیچکس نمیداند خدا تعالیٰ
 میدانند کہ دین حیرہ کہ مانتہ است ایم چندان جہان آبادان اند بعد از آن یکی از حاضرین عرض
 کرد کہ قبلہ آنچه یک لکھ و بیست و چہار ہزار انبیاء گذشتہ اند ادا ہم اوشان کدام کدام مردم
 ہستند حضور فرمودند کہ از بعضی انبیاء امت موجود است چنانچہ مسلمانان از امت حضور
 حضرت محمد مصطفیٰ صلعم اند و نصاریٰ از امت حضرت عیسیٰ و یہود از امت موسیٰ و مجوس
 از امت زردشت صاحبانند و ہنود از امت سری کرشن جو صاحب و مرد بان چین چین
 از امت بدھ جو ہستند مقبوس صد و چہل و ششم ہستم ہر وقت دوال روز پنجشنبہ
 چہار دہم ماہ شوال سال مذکور دولت پابوش و زیارت حضرت اقدس میرشد سخن در
 نہایت مقام فقر افتاد کہ کدام است حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ بقاء فرمودند کہ ہمہ شاخ
 را اتفاق است کہ نہایت مقام فقر و ولایت حیرت است و توحید نزد بعضی از نہایت مقام

است و نزد بعض دیگر از نهایت مقامات نیست بعد از آن فرمودند که هر ولی الله چون به نهایت مرتبه ولایت میرسد تصرف از وی متروک میگردد و کرامت از وی ظاهری شود چنانچه از اصحاب اربعه خلفائی راشدین کرامت کمتر صادر گشته است مگر چون در مزاج مقدس حضرت فاطمه اندکی جلال بود یکبار این کرامت ظاهر شده است که قیصر روم را وره زده بودند و دیگر این کرامت ظاهر شده است که یا ساریه الجبل الجبل و این کرامت را در کتب احادیث نیز نوشته اند و یکبار از حضرت ابو بکر صدیق اکبر این کرامت وقوع یافته است که مهمانان کثیر بودند و طعام اندک پسیر بود چون بهم نشسته طعام خوردند طعام بسیار میشد چون سیر شدند طعام همچنان باقی افتاده بود پس آن طعام را آن مهمانان که اصحاب صفه بودند برداشته بجنور حضرت علیه الصلوة والسلام آوردند و قصه کثرت طعام عرض کردند آنحضرت صلعم فرمودند که خدا تعالی در طعام شما برکت داده است بعد از آن حضور خواجه فرمودند که چون ولی الله به نهایت مقام ولایت واصل میگردد او همیشه در تجلی ذات مستغرق میباشد آنجا رشته تصرفات و کرامات و کشف مغیبات کم و ناپدید است پس ظهور کرامت و صد و تصرف و اطلاع بر اوقات و مغیبات گوان در تجلی صفات است و مقام صفات تلذذات است چنانچه نقل مشهور است که فیروز شاه بادشاه دلی معتقد فقر و اولیاء بود و خاصه بحضرت مخدوم العالم خواجه نصیر الدین چراغ دهلوی نهایت سؤخ ارادت و وثوق عقیدت می داشت ازین سبب یکبار حضرت ایشان را همراه خود در مانسی برده است پس حضرت خواجه نصیر الدین چراغ دهلوی برای ملاقات نزد حضرت مولانا قطب الدین نور رفته اند ایشان یکجا نشسته حکایات میکردند که قاصدی از طرف فیروز شاه در راه سلطان برای ملاقات می آید پس حضرت خواجه بخمال آنکه در وقت ملاقات بادشاه هجوم و انبوه خلق خواهد شد برخاستند و فرمودند که مولانا قطب الدین وداع ست و روانه شدند مگر مولانا وداع نکردند پس در اثناء طریق سلطان فیروز ملاقاتی شد و عرس کرد که ای مخدوم عالم مرا خبر شده است که هر دو شیخ بربیک سجاده نشسته اند پس من بدین نیت آمدم که به سعادت

زیارت قرآن السعیدین مشرف شوم آخر بادشاہ حضرت مخدوم را باز گردانید ہر دو شیخ بر یک جا وہ
نشستند و بادشاہ بزیارت آن حضرات سعادت کونین اندوخت چون باز برخواستند مولانا
قطب الدین فرمودند کہ مخدوم العالم اکنون وداع است بادشاہ عرض کرد کہ اکنون چہ معنی دارد
حضرت خواجہ نصیر الدین فرمودند کہ من پیش از آمدن شما از ایشان وداع کردہ بودم و ایشان گفتہ
بودند کہ وداع نیست بسبب آنکہ ایشان دانستہ بودند کہ ہنوز ملاقات ثانی باقی است چون شما را
باز آوردہ اید و ملاقات ثانیہ حاصل گشتہ است ازین سبب لفظ اکنون گفتہ اند بادشاہ عرض نمود
کہ ایشان را از ملاقات ثانی معلوم بود و شمارا چگونہ مکشوف نبود حضرت مخدوم فرمودند کہ این ولایت
ایشان است و ہر کسی ولایت خود را خوب میداند چون براندازہ بادشاہ این جواب کافی
بود و خورسند شد و سید محمد جعفر مکی کہ از خواص مریدان حضرت مخدوم نصیر الدین است در خلوت از
حضرت ایشان عرض کرد کہ کیفیت این حال چگونہ است ایشان فرمودند کہ من در تجلی ذات بودم مرا
ہیچ از اخبار و واقعات موجودات عالم معلوم نبود و مولانا قطب الدین در تجلی صفات بود و اورا از
اخبار و آثار و مبادیہاں کشف تمام بود بعد از ان سخن در سیرت خلفاء حضور حضرت سلطان
الاولیاء افتاد حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ خلیفہ میان احمد یار میگفت کہ حضرت محبوب الہی
میفرمودند کہ از ہمہ خلفاء حضرت سلطان الاولیاء چون خلیفہ شرف الدین صاحب پراروی کسے دیگر
نیست بعد از ان حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ یکبار حضرت محبوب الہی را از خان بیلہ آفتاب
گذر افتاد وقت عصر بود نماز بر مکان مولوی سلطان محمود صاحب گذاردند انگاہ از مولوی صاحب وداع
کردہ بطرف چاچران شریف تشریف آوردند مولوی صاحب ہرگز استدعا دعوت و اقامت نکرد و چہنگ
گفتہ اکنون بے گاہی است این وقت رفتن مناسب نیست باید کہ شب درینجا گذاردہ فرودانہ خواجہ
شد پس بعضی مردم مولوی صاحب را گفتند کہ جائی تعجب است کہ اینچنین شہنشاہ بر مقام
شما تشریف آرند و شما دعوت و استدعا اقامت نکنید مولوی صاحب جواب فرمودند کہ او شان خداوند
خانہ بودند آیا کسے صاحب خانہ را ہم دعوت میکند کہ تو در خانہ خود باش خداوند خانہ را اختیار است

ہر چو کہ خواہد بکشد بعد از ان حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند وقتیکہ حضرت قبلہ فخر الاولیاء را آبلہ
 حدری بخوش تمام ہر روز نمود و اندک نا ہر شدہ سیاہ گردید و رجوع بباطن کرد حالت بالوسی رخصت
 داد کہ این علامت روی ست از زندگانی امید قطع کردند ازین سبب حضرت قبلہ محبوب الہی نہایت
 مغموم و مہموم شدند و اندرین اثنا یک مراسلہ بنام خلیفہ میان شرف الدین صاحب پراروی نوشتہ
 بدست خادمی پیروہ روانہ نمودند چون خلیفہ صاحب آن سرفراز نامہ را بر خواند مجبور خواندن ارباب
 سوار شدہ در بخارید پس حضرت محبوب الہی زود تر پردہ کنانیدہ خلیفہ صاحب اندرون حویلی
 روانہ فرمودند و خود بدولت بیرن آمدہ بر نشستند چون خلیفہ صاحب نزدیک حضرت فخر الاولیاء
 نشست و بشادہ تعینی بدید و بدانست کہ از حیات بالوسی است بجز عوض دادن دیگر چارہ نماند
 است پس بعد از ان نشستہ متوجہ شدہ حیات و زندگی پس خود میان نشر الدین را کہ عالم صالح
 بود عوض داد و انگاہ برخاستہ بیرن آمد چون حضرت قبلہ محبوب الہی از کس منتظر نشستہ بودند
 پرسیدند کہ حال چیست خلیفہ صاحب گفت کہ اگرچہ حالت بالوسی از حیات بود مگر تسلی و تسکین
 فرمایند کہ اکنون تیریت و غایت است بعد از ان حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ حضرت قبلہ
 فخر الاولیاء را شفا کامل گشت و میان نشر الدین فرزند خلیفہ صاحب را تپ دق در گرفت وی روز
 مرہ بخد مت پد رعایقدر خود التجا و ارزو میکردند کہ تدارک سازید و ایشان ہم بسبب محبت شفقت
 پدری بر عایت و لداری او بیچ نہ بیچ از تعویذ و دعا و وظیفہ اورا میگفتند و علاج ہم میکردند آخر
 یک شب در خواب بزیارت حضرت خواجہ بزرگ جمیری مشرف شد او شان فرمودند کہ بابا
 نشر الدین پدر تو چنین معاملہ کردہ است کہ زندگانی ترا عوض دادہ است و تمام قصہ عوض
 دادن را بیان فرمودند چون میان نشر الدین صاحب بیدار شد واقعہ این خواجہ بزرگ
 پدر بزرگوار عرض کرد پس خلیفہ صاحب نیز از اعتراف واقعہ کردہ فرمودند کہ ای پسر یک اختر شکر
 کن شکر کن کہ بکار مالک خود آمدی و وی نیز راضی شد و منظور سناست و دل نہاد بعد از ان
 حضور خواجہ البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ در بعض اوقات کل اولیاء را چنان اتفاق می افتد کہ

بجز عوض دادن دیگر هیچ چاره و هیچ حیلہ نمی ماند بعد از آن سخن در خاتمہ افتاد حضور خواجہ بقاہ
 اللہ تعالیٰ فرمودند کہ سلامت و خنک کسے رفت کہ خاتمہ او بر میان باشد بر عبادت و طاعت
 خود تکیہ نکند محض فضل و رحمت او کار میاید اگر ما عوام الناس ایان سلامت بریم پس غنیمت است
 بعد از آن فرمودند کہ شیخ جنید چگونہ شیخ اندر مگر بعد وصال کسے ایشان را در خواب دید و پرسید
 کہ خدا تعالیٰ بہ شما چگونہ بخش کردہ است فرمودند آنچہ تر بات صوفیاء بودند بہ خرمہرہ ہم نیز
 زیدہ اند پس خدا تعالیٰ فرمود کہ جنید ترا صرف بآن دو رکعت نماز تجدد کہ میخواندی بخشیدہ ایم بعد
 از آن فرمودند کہ شیخ ابایزید بسطامی چگونہ ضرب المثل شیخ اند چون وصال کردند پرسیدند
 کہ ابایزید در جناب ماچہ آوردی گفت تو حید حق بجانہ آوردہ ام فرمان آمد کہ اذکر لیلۃ اللہین
 یا وکن شب شیر را بعد از آن عرض کرد کہ خداوند من چہل سال روزہ داشتہ ام ندا آمد کہ فلان فعل کردہ
 بودی آن صیام تو در آن برفت باز عرض کرد کہ خداوند چہل سال دیگر عبادت کردہ ام فرمان آمد کہ
 فلان فعل کردہ بودی آن عبادت تو عوض آن برفت بعد از آن حضور خواجہ بقاہ اللہ تعالیٰ فرمود
 کہ حضرت شمس العارفین معین الملتہ والدین خواجہ بزرگ اجیری پیش از وصال فرزندان خود
 را وصیت کردہ بودند کہ چون من ازین عالم فانی بجاہ عالم جاودانی انتقال کنم تا کہ قطب الدین اوشی
 نیاید شما تہنیر و تکفین من بہرگز نخواستید کرد چون خواجہ بزرگ وصال کردند حضرت خواجہ قطب الدین
 را در دلی معلوم شد ہما وقت روانہ گشتند و پنج روز در اجیر شریف رسیدند اول این حکایت
 پرسیدند کہ خاتمہ حضرت شیخ من چگونہ شدہ است گفتند اندر بروید و ببینید کہ چون است
 چون اندر رفتند بدیدند کہ بر پیشانی نورانی آنحضرت نور الحقیقت این عبارت بقلم قدرت
 نوشته بود حبیب اللہ مات فی حب اللہ پس حضرت خواجہ قطب الدین ہنایت
 خوش و مسرور شدند و از غایت فرحت و مسرت چنان فر بہ جسم گردیدند کہ از دری کہ اندر
 رفتہ بودند باز بیرون آمدن نمیتوانستند پس بموجودگی حضرت قطب الاقطاب تہنیر و تکفین
 آنحضرت نمودند و نماز جنازہ نیز حضرت خواجہ قطب دہلوی خوانیدند بعد از آن سخن در عیب

پوشی افتاد حضور خواجہ البقاہ الدتعالیٰ فرمودند کہ عیب کسی بخود پہر کسی گمان نیکند و برین المؤمنین
 عمل کند چنانچہ اگر کسی را با زنی بوس کنار گمان بیند غور کردہ نظر نکند و در پے تشخیص نشود
 بلکہ سرسری نظر انداختہ بگذرد تا شخص نیکو طرح نگردد و چنان گمان برد کہ این زن منکوہ
 او بودہ باشد و اگر شخص را با زنی مجامعت گمان می بیند چنین ظن خیر کند کہ نکاح کردہ باشد و
 در شخص تفصیل و شناخت یفتد و اگر اتفاقاً معاملہ مفصل در شخص و شناخت آید و جائی
 تاویل باقی نماندہ باشد چنانکہ آن زن غیر منکوہ آن شخص باشد و اجنبیہ باشد کہ بر بیچ
 وجه او راحلال نبود پس آنوقت معاملہ او را بخدا تعالیٰ اعفایتار بسیار دین کس را باید
 کہ او را رسوا و خوار سازد چنانکہ معاملہ او را پیش مردم فاش و ظاہر نکند بلکہ پردہ پوشی نماید
 و اگر کسی را بھنگ مانده می بیند باید کہ گمان نیک کند چنانچہ بگوید کہ تخم خرگوزہ یا تخم قرطم یا
 دیگر چیز از قسم دوامی بالیدہ باشد و در شخص و شناخت جہد و کوشش نکند فقط بگوید
 مقبوس صد و چہل و ہفتم بوقت زوال روز و شنبہ ہر دہم ماہ شوال سال سیزدہ صد
 و ہفدہم ہجری المقدس دولت پابوس زیارت حضرت اقدس کہ عبادتی و سعادت بیہترین
 نیست حاصل گشت اندرین اثنا این بندہ راقم الحروف عرض کرد کہ قبلہ اہل نسبت کرا گویند حضور
 خواجہ البقاہ الدتعالیٰ بقایہ فرمودند کہ تحقق توحید علمی را کہ دوم مرتبہ توحید است نسبت میگویند
 و صاحب نسبت کسی است کہ بدان تحقق است بعد از ان باز عرض کردم کہ قبلہ اگر شخص
 بسیار مدت بدان نسبت متحقق مانده است و انگاہ آن نسبت از وی زائل شد پس او را
 باعتبار آن مدت تحقق ماضیہ ہم صاحب نسبت توان گفت یا نہ حضور خواجہ البقاہ الدتعالیٰ
 فرمودند کہ بیشک تو ہم درست میگوئی کہ بہ سبب بشریت بعد تحقق آن نسبت زائل و
 شدہ باشد مگر دل من میگوید کہ بعد تحقق زوال نخواہد شد زیرا آنکہ العارف بزنی و الایسی
 اندرین اثناء حسن علی شاہ احمد پوری دست بستہ عرض کرد کہ قبلہ معنی این عبارت من نفہمیدہ
 ام چگونہ است فرمودند کہ وقوع زنا از عارف محال است بعد و دوری از قرب حق و سیان

از یاد حق از عارف از زنا هم محال است تا آنکه اگر عارف را محیر گردانیده شود در میان زن
 کردن و نسیان از یاد حق پس عارف زنا را اختیار خواهد کرد و نسیان و فراموشی را بر خود
 روا نخواهد داشت و صد زنا از عارف محال است پس نسیان و فراموشی که از زنا نیز محال
 بود از عارف بیچگاه واقع نخواهد شد پس عبارت العارف یزنی و لا ینسی جواب تعلیق
 بالمحال است مقبوس صد و چهل و هشتم بوقت ابتدا ظهر روز پنجشنبه بیت و یکم ماه
 شوال سال سیزده صد و هفدهم هجری المقدس دولت پابوس و زیارت حضرت اقدس
 که عبادتی و سعادت بیتر ازین نیست میسر گردید اندرین اثنا حضور البقاء الله تعالی
 دلاور خان غوری را که خادم نوشته داشت فرمودند که آن نغزک را از بطنی آورده
 شده اند و آن سنگتره و قفاح و کنار پیوندی و کیله هم بسیار پس خادم مذکور همه اثمار
 را برداشته حاضر کرد حضور خواجه البقاء الله تعالی یک نغزک را برداشته بوشیدند و از
 بوی آن مسرور شدند آنگاه فرمودند که از بوی اثمار دو چیز نهایت پسند و مرغوب خاطر
 من است یکی بوی خر بوزه سبحان الله سبحان الله و دوم سنگتره آنگاه یک سنگتره
 را برداشته پوست آنرا جدا ساخته شحم آنرا بوشیدند و بحضور مجلس باز دادند ایشان
 بخوردند خود بدولت از آن برگزینان نغزک را از یک نغزک صرف بزبان مبارک
 بچشیدند و از کیله بقدر خرمای بخوردند آنگاه یک خادم را فرمودند که این همه اثمار را بکار
 پاره پاره کرده حضور مجلس را تقسیم کرده بده و کسانی که دندان نداشته باشند یا ضعیف
 الاسنان باشند از چیزیکه صلب و سخت است نباید داد و از چیزی که نرم و لین است او
 شان را دو حصه باید داد بعد از آن برخاسته در بیت الخلاء رفتند فارغ شده استنجا
 نموده بیرون تشریف از زانی داشتند یک طالب علم را سبق مشکوة شریف خوانیدند در
 یک حدیث شریف این ذکر بیاید که هر که بیان میکند و میگوید خوابی را و فی الحقیقت
 ندیده است بلکه دروغ گفته است پس آن شخص عذاب کرده شود حضور خواجه

البقاہ اللہ تعالیٰ فرمودند کہ حضرت قبلہ سلطان الاولیاء میفرمودند کہ کاذب الزوئیادروغ
وہبتان برستہ است بر حضور حضرت محمد مصطفیٰ صلعم بعد ازان برخواستند و در حجرہ
متوضاء رفتہ برکھٹ کہ بروی کھیس یک چند تا شدہ آگسترہ بود برشتند و وضو
کردند۔ فقط۔

جلد چہارم مقابیس العجائس تمام شد

خکیمائے ہندو کاں ملام قادر قریشی عباسی کاتب لاہور اندووں نو ناریہ موارہ کو چہ لو پندیاں ماہ جنوری ۱۹۲۰ء

اللہ محمد چار یار نازک پیر معین حاجی قطب فریدی

شعل فریدی

خواہش بہشت کی ہو تو زرخیز کوئو پھولوں کی آرزو ہے تو پانی حرم کوئو

۲۳ شعبان المعظم ۱۳۸۵ھ کو ملتان شہر میں امام ربانی شہباز لا مکانی فخر و درانی حضرت غریب

خواجہ غلام فرید صاحب قدس سرہ العزیز کے راسخ الاعتقاد و گرویدہ مریدان کے اجتماع سے اپنے پیر روشن ضمیر کی یادگار انجمن گلزار فریدیہ قائم ہوئی جس کے مقاصد حسب ذیل مقرر کئے گئے۔

(۱) ہفت اقطاب الیاء و دربار کوٹ مٹھن شریف کے تواریخ مقررہ پراعراس کرنا۔ یہ مقصد خاص

الیاء ملتان کی خاطر ہے اور بفضل خدا انجمن اسکو پورے طور پر انجام دے رہی ہے (۲) عربی فارسی تعلیم کا

مدرسہ نکالنا تاکہ اس فیض فریدی سے ہر خاص عام بہرہ یاب ہو سکیں (۳) حضرت حاجی پیر غریب نواز

کے ملفوظات جو زیر طبع نہیں ہیں شائع کرانا تاکہ حضور کے حالات کمال ملامت سے مریدان

معتقدان واقف ہو کر باطن کی ظلمت دور کر سکیں۔ انجمن نے باوجود معمولی وسعت رکھنے کے ماہ

شوال ۱۳۸۵ھ سے مدرسہ نکالا ہوا ہے جس میں امسال طلباء کی اوسط پندرہ رہی ہے۔ اب اس

کو وسیع پیمانہ تک پہنچانا نہایت ضروری معلوم ہوتا ہے۔ اور ملفوظات کے شائع کرانے کیلئے بھی

کافی سرمایہ کی ضرورت ہے۔ یہ دونوں آپ حضرات کی توجہ کثیر سے پایہ تکمیل تک پہنچینگے۔ لہذا

مستدعی ہوں کہ جمیع اصحاب جو حلقہ غلامی کو تاج خسروی سے تسبیح دیتے ہیں۔ مدد و معاون

بن کر انجمن ہذا کا اپنی خالص آمدنی سے کچھ ماہواری چندہ مقرر فرما کر ثواب دارین حاصل فرمادیں

چندہ ذیل کے پتہ پر روانہ فرما کر انجمن کو مشکور فرمادیں۔

احقر العباد صالح محمد شاہ محمد ضیاء فریدی طبیب ملتان ہمت انجمن گلزار ملتان